

Halkbilimi

Halk Sanatları Derneği Yayınıdır

Halkbilimi

Halk Sanatları Derneği Yayınıdır

1999 Yıl:13, Sayı: 47

Ocak - Aralık

Ederi: 3,500,000 TL.

Yılda Bir Yayınlanır

Sahibi ve yazı İşleri Sorumlusu:

Kani KANOL

Yayın Kurulu:

Engin ANIL

Öcal ERTEN

Hasan BULUNÇ

Hasan EKMEKÇİ

Tuncer BA ĞIŞKAN

Gaye ÖZARIN

Baskı:

Ateş Matbaacılık Ltd.

Organize Sanayi Bölgesi Lefkoşa

Tel.: 225 2215 - Fax: 225 3172

Yurtdışı : 15 Sterling

Yazışma Adresi:

Has-Der

PK 199 Lefkoşa-KKTC

Mersin 10 Türkiye

Tel.:(392) 227 6276 (Akşam Saatlerinde)

(392) 228 3146 (Mesai Saatlerinde)

Fax:(392) 228 4125

İÇİNDEKİLER

Okurlara	2	Dünyada ve Kıbrıs'ta Yedi Uyuyanlar	29
Kani KANOL		Tuncer BAĞIŞKAN	
Short Summary of the Contents	3	Gençlik Araştırmalarının Düşündürdükleri	39
Engin ANIL		Muharrem FAİZ	
6. Çocuk ve Masal Sempozyumu Açılış Konuşması	4	Yeni Liberalizm'in Halkbilimine Etkileri	42
Ali NEBİH		Özkan YIKICI	
Masal ve Çocuk	6	Lefke'nin Geleneksel Dokusunun Sürekliliğini Sağlayan Etkenler ve CMC Gerçeği	48
Dr. Ebru ÇAKICI		Çiler K. YÜKSELEN	
Masalın Aslı	9	Kollektif Kimliklerin İnşasında Rütüeller ve Halk Kültürü	58
Adnan ÖZYALÇINER		Ali BİZDEN	
Masalların Çocuğun Dil Gelişimine Etkileri	13	"II. Gençlik Kurultayı" Açılış Konuşması	83
Güner KONEDRALI		Ali NEBİH	
Para Saklama	16	Gençliğin Serbest Zaman Faaliyetleri Komisyon Kararları	85
Kutlu ADALI		2000 Yılı'nın Gençliği Komisyon Kararları	87
Otantiklik Üzerine	17	Geleneksel El Sanatlarımızdan Biri "Sesta"	90
Engin ANIL		Engin ANIL - Öcal ERTEN	
Has-Der "I. KKTC Tanıtım Günleri'nde"	20	Halk Kültürümüz Hangi Ahlakî Değerler Üzerine Bina Edilecektir	97
Tarık G. EMİROĞLU		Gökalep KAMİL	
Has-Der'e "Halkbilimi Ödülü"	22	Bir Portre "Şerif Baykurt"	102
Öcal ERTEN		Masal "Tılsımlı Golan"	107
Çocuk Haklarına Dair Söleşme Hayata Geçirilmelidir	24	Özkan YIKICI	
Has-Der Yönetim Kurulu		Masal "Ananın Dili"	108
"Halkbilimi Hizmet Ödülü" Alanlar	26	Özkan YIKICI	
17. Halkbilimi Sempozyumu Bildirileri	28	Masal "Üç Kıymetli Taş"	109
		Özkan YIKICI	
		Haber	111
		Tarık G. EMİROĞLU	

Okurlara

Kani KANOL

Değerli Okurlar:

Halkbilimi Dergisi 47. Sayısı ile birkez daha MERHABA diyoruz.

Çok zengin bir içerikle ve neredeyse bir kitap büyüklüğünde çıkan bu sayımız aslında 1999 yılı sonunda çıkması gerekiyordu. Ancak ne yazık ki yine amatör olmanın ve doğru dürüst bir devlet katkısı almadan çalışmalarımızı yürütmek zorunda olmamız, bu gecikmelere neden olmaya devam etmektedir.

Ülkemizde kültür alanında bazı olumlu girişimlere tanık olmaktadır. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı Kültür Sanat Danışma Kurulu'nun göreve başlamış olması çok olumlu bir gelişme. Burada görev yapmak üzere atanan çok değerli arkadaşlarımıza büyük görevler düşmektedir. Gerçekten iyi nitelikli ve çalışkan bir Kültür Dairesi Müdürü görev başındadır. Bu alanda büyük birikimleri olan Kurul üyelerimizin ne pahasına olursa olsun yetki ve sorumluluklarının bilincinde hareket etmesi ve biraz daha özeveriyle çalışarak, bugüne kadar ülkemizde yaşanmakta olan olumsuzluklara müdahale etmek için çaba harcamaları gerekmektedir.

Bireysel çıkarların bir tarafa bırakılarak kalıcı ve kurumsallaşmaya yönelik çabalara ağırlık vermemizin zamanı gelmiş ve hatta geçmektedir. Bu alanda uzun yıllardır özveriyle ve büyük baskılar altında çalışmalar yapmakta olan dernek ve kuruluşlar, ortak çıkarlarını ön plana çıkartarak inisiyatifli ellerine geçirmek için çaba harcamalıdır.

Bizler HAS-DER olarak bu konuda üzerimize düşen görevleri sonuna kadar yapmaya hazırız. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de kendi çıkarlarımızı toplum çıkarlarının önüne koymadan, özveriyle ve komplekslerden arınmış olarak çalışmalarımızı yürütmekteyiz.

Değerli Okurlar,

Dergimiz Halkbilimi alanında ülkemizde yayınlanmakta olan tek dergidir. Daha önce de çeşitli vesilelerle yaptığımız çağrışı bir kez daha yapıyoruz ve bu alanda söyleyecek sözü olan, araştırması olan veya koyacak düşüncesi olan her kесе dergimizde yer vermeye hazır olduğumuzu duyurmak istiyoruz.

Gelecek kuşaklara birşeyler bırakmak isteyen, daha doğrusu birşeyler bırakılmasının gerekli olduğunu düşünen herkes, düşüncelerini ve araştırmalarını yazıya dökerek yayınlamanın gerekliliğini bilmek durumundadır. Bizle Halkbilimi Dergisi Yayın Kurulu olarak bu anlamda üzerimize düşen görevi yerine getirmeye hazırız.

Tüm okurlarımıza dergimize gösterdikleri ilgi nedeniyle teşekkür eder, saygılar sunarız.

Short Summary of the Contents

Engin ANIL

Dear Readers,

It has been a year that we had been away from you. As we had announced before we are publishing our periodical on an annual basis.

This year we have got full 124 pages for you on white good quality paper and we are sure you will also be satisfied with the contents.

On page 2, Kanol addressed to the readers as usual. On page 4, Nebih's (The Chairman of Folk Arts Association) opening speech of the "6th Child and Folktale Symposium" organised by our association is given. 3 papers were presented at this symposium. One was by Miss Çakıcı, a psychiatrist and her topic was "Folktale and the Child". You may find her article on page 6. A Turkish author Mr Özyalçiner presented a paper on "The Essence of Folktale" and his article is on page 9. "The Influence of Tales on the Improvement of the Speech of the Children" on page 13 was another paper presented at the Symposium.

We have made a custom to quote an article from "Dağarcık" the book of Kutlu Adalı, who was shot dead by unknown forces. This quoted text on page 16 is about "Saving Habit in Cyprus".

An article on "Authenticity in Folklore" by Anil is on page 17. In his article Anil, discussed what cultural values could be named as "authentic" today.

On page 20, Emiroğlu wrote a brief report of the "Recognition Days of the TRNC in Samsun". This was an event organised by the local authorities of Samsun and Has-Der was invited to the event to make folk dancing performances.

Folk Arts Association (Has-Der), received an award from "MOTIF" the folkloric Organisation based in Istanbul. The association received this award due to its activities in Folk Dancing in North Cyprus. You may read all about this on page 22. On page 24 there is a call from HAS-DER. On the 1st of June HAS-DER made an appeal to the public that the United Nations Call for the Prevention of the Children" which was accepted by the National Assembly of TRNC, should be put into application.

On the occasion of the 17th Folklore Symposium organised by Has-Der 5 papers were presented. The first paper given (page 29), "The Seven Long Time Sleepers in the World Folklore and in Cyprus" was by Bağışkan, The second one on page 39, by Faiz, was "Some Ideas on the Youth Research", the third one (page 42) by Yıkıcı, "The Effects of Neo Liberalism to Folklore" the fourth was by Mrs Yükselen (page 48) "The Factors Providing the Continuation of the Traditional Texture of Lefka Region and the Cyprus Mines Cooperation Reality", and the 5th was by Bizden (page 58) who presented a paper on "The Rituals and Folk Culture on the Constructiim of a collective identity).

On the occasion of the "2nd Youth Congress" organised by the Ministry of Sports and Youth the Chairman of our association Mr Nebih who is also a manager of a department at the Ministry of Sports made the Opening Speech. This speech is on page 83. And also at the end of the youth congress decisions of the two committees "Efficianating Free Time Activities of young people of the Youth" and "Youth of the 2nd Millenium" are on pages 85 and 87.

On page 90 a research by Anil and Erten is given. This is the detailing of the "Village Straw Trays -SESTA-" exhibition held by Has-Der 2 years ago (beginning of 1998).

A good fellow of ours' Mr Kâmil, wrote an article on page 97. His article is "What Kind of Ethic Values Should We Build Our Culture On?"

Page 102 is the summary of an Interview by one of our Honoray Members. This teacher of ours' in the field of Folklore is Şerif Baykurt. It has been usual for Yıkıcı to give us tales for publishing in every issue. Now, we have got 3 of his collected folktales on pages 107, 108 and 109. The folktales are "The Charmed Belt", "My Mothers' Tounge" and "Three Jewels"

The newspapers on pages 111 and onward are about the summaries of the activities of our association. These pages are prepared by Emiroğlu as usual.

We wish you a vey happy millenium and hope you enjoy our annual.

---

6. ÇOCUK VE MASAL SEMPOZYUMUNDA ÜÇ BİLDİRİ SUNULDU

Derneğimizin 12 yıldır geleneksel olarak düzenlediği "Çocuk ve Masal Şöleni" çevresinde organize edilen "6. Çocuk ve Masal Sempozyumu"nda sunulan bildirileri aşağıda veriyoruz.

3 Aralık 1999 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen sempozyuma Ebru Çakıcı, Güner Konedralı, ve Adnan Özyalçiner katılarak bildiri sunmuş, oturumu HAS-DER Yönetim Kurulu Üyesi Kani Kanol yönetmiştir.

Has-Der Başkanı Ali Nebih'in Açılış Konuşması

Masal ve Çocuk Şöleni kapsamında düzenlenen 6. Çocuk ve Masal Sempozyumuna hoş geldiniz.

Bu akşam aramızda bulunan Türkiye'den konuğumuz gazeteci Yazar Sn. Adnan Özyalçiner'ı, Sn. Ebru Çakıcı ve Sn. Güner Konedralı'yı aramızda

görmekten büyük bir mutluluk duyacağız.

22 Yıldır, sürekli gelişen, istikrarlı bir çizgide çalışmalarını sürdüren derneğimiz, bu yıl içerisinde 17. Halkbilimi sempozyumu, 12. Çocuk ve Masal Şölenini ve 6. Çocuk ve Masal Sempozyumunu gerçekleştirmiştir. Dergimiz Halkbiliminin 47. Sayısı ise baskıya hazırlanmıştır.

Bu gün ülkemizde Has-Der, ismi İstikrar ve Gelişimin bir simgesi olmuştur. Yıllardır sürdürülen bu çalışmalar sonucu bugün yurtdışından da kazandığımız Halkbilim Hizmet ödülleri bizleri gururlandırmaktadır.

Günübirlik poletikalarla, saman alevi gibi olaylarla yaşanan bir toplumda, bunca yıldır bu etkinlikleri sürdürmek gerçekten çok zor bir olaydır ve bu zor işlerin başarılması için emek veren tüm Has- Der üyelerini yürekten kutluyorum. Derneğimiz bu kadar çalışkan, fedakar kadrolara sahip olduğu için gerçekten şanslıdır, ancak Kıbrıs Türk kültürüne yapmış olduğu

Has - Der 6. Çocuk ve Masal Sempozyumu

bu kadar katkıya rağmen, hala daha devletin maddi desteğinden yararlanamaması da hükümetlerin bir ayıbı ve derneğimizin şanssızlığıdır.

12. Yıl önce Çocuk ve Masal Şölenlerine başlarken
-Masal anlatma geleneğini yaşatmak,
-Masallarımızı derlemek,
-Çocuklarımıza okumayı sevdirmek,
-Çocuk gelişimine masalın etkilerini ortaya çıkarmak.

-Çocuklarımızın topluluk önünde konuşma yetkilerini artırmayı amaçlamıştk.

Bugüne kadar 5000 dolayında çocuk bu etkinliklerde yer almıştır, bize büyük bir mutluluk vermektedir.

Ancak gençliğe yönelik son kamu araştırma sonuçlarında her 4 gençten ancak birinin okuma alışkanlığına sahip olduğunu görmek çok üzücüdür. Çünkü bu oran ilerleyen yaşlarda daha da düşmektedir.

Bu yönde çalışmaları çoğaltmak gerekmektedir.

Çünkü okuyan insan iyi konuşabilen insandır

Çünkü okuyan insan iyi yazabilen insandır

Çünkü okuyan insan iyi kendini ifade edebilen insandır

Çünkü okuyan insan iyi dünyayı yeniden yorumlayabilen insandır. Bu yönde insana yapılan yatırımların en büyüğüdür. Bu sözler şölenimizde jüri üyesi olarak bulunan değerli ağabeyimiz Yücel Köseoğluna aittir. Geçen hafta ön elemelerde bu salonda yaptığı konuşmada aslında konuşma demek yanlış olur, duvarlardan yankılanan bu çıgılda, dile getirilenler 12 yıl önce başlattığımız bu etkinliğin ne kadar önem arzettiğini ortaya koymaktadır.

Çünkü okuma masallarla başlar ve okuma alışkanlığını da ancak çocuklarımıza küçük yaşlarda kazandırabilirsek süreklilik arzeder.

Duvarlardan yankılanan bu çıgılığın tüm ülkeyi sarabilmesi okuyan bir toplum olabilmemiz için biz elimizden gelen herşeyi yapacağız, size burada bunun sözünü veriyorum. Herkesi de bu yönde uğraş vermeye elinden gelen katkıyı koymaya davet ederiz.

2000'li yılları yakalamak için okuyan, kendi kültürel değerlerine sahip çıkan, edebiyatı, tiyatroyu, resimi müziği, dansı yani Sanatı seven, teknolojiyi iyi kullanabilen dünyayı yeniden yorumlama yetkisine sahip gençler yetiştirmek zorundayız.

Biz insana yönelik tüm çalışmalarımızda bu temel felsefe ile hareket etmekteyiz. Bugün birçok kuruluşun yaptığı gibi yalnızca halkdanslarının icrasıyla ilgilenmek, yurtdışı festivallere katılıp dans gösterilerini yapmakla bir ülkenin kültürel değerleri tanıtlamaz, o ancak işin göstermelik yanındır.

Temel yan ise kültürel değerlerimizin araştırılması, derlenmesi, yeniden yorumlanması ve dünya kültür mozaiği içerisindeki yerinin irdelenmesidir. Bilimsel kültür sanat platformlarına bunların götürülmesidir.

Bu konuda ise üzülerek söylüyorum ki malesef hala daha tek bir kuruluş Has-Der uğraş vermektedir. Bu akşam burada 6.sı düzenlenen Çocuk ve Masal Sempozyumları da bu bağlamda, Folklorik bir öge olan masalların, çocuğa gitmesine, çocuğun gelişimine, çocuğun iç dünyasına olan etkilerini ortaya çıkarmak, yerel masallarımızın evrensel masallar içerisindeki konumunu irdelemesi için düzenlenmektedir.

Önümüzdeki yıl içerisinde tüm bildirimler, masallarımızla birlikte kitap halinde yayınlanacak ve araştırmalara, eğitimcilere ve okurlara ulaştırılacaktır. Çocuk ve masal şöleninin gerçekleştirilmesinde maddi destek sağlayan Sn. Turgay Denizi, Günsad ve Girsad'a ve bu geceyi bizlerle paylaşan siz değerli konuklara teşekkür eder, saygılar sunarım.

“MASAL VE ÇOCUK”**PORTRE****Ebru ÇAKICI**

1969 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlkokulu İstanbul'da bitirdikten sonra Kadıköy Anadolu Lisesi'nde orta ve lise eğitimini görmüştür. 1987 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'ne girmiştir. Üniversite eğitiminin ilk üç yılında Densel Tıp Araştırma Merkezi (DETAM) öğrenci bilimsel araştırma kolunda İmünoloji ile ilgili çalışmaları olmuştur. Ayrıca 1991 yılında İtalya'da Roma Üniversitesi'nde staj yapmıştır. 1994 yılında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde Psikiyatri ihtisasına girmiş, 1996 yılında da Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Adli Tıp Doktorasına başlamıştır. Doktora programı çerçevesinde “Çocuk İstismarı” konusunda çalışmaktadır. 1997 yılında “Şizofrenik hastalarda MRI ve SPECT Bağlantısı” isimli çalışması XXXIII. Ulusal Psikiyatri Kongresi en iyi araştırma ödülünü kazanmıştır. Yayınlanmış 35 kadar bilimsel araştırması içerisinde “KKTC’de çocuk ölümleri”, “KKTC’de yapılan Adli ölü muayenesi ve otopsilerin Retrospektif incelenmesi”, “KKTC’de Adli Psikiyatri”, “KKTC’de çocuk İstismarı”, “KKTC lise gençliğinde alkol kullanımı”, “KKTC lise gençliğinde uyuşturucu madde kullanımı” isimlerinde Kıbrıs araştırmaları bulunmaktadır.

Halen Yakongoğu Üniversitesi Psikoloji Bölümünde bölüm başkanı olarak çalışmaktadır.

Dr. Ebru ÇAKICI

Bu yazıda önce masalların çocukların üzerindeki etkilerine değinmek daha sonra da çocukların anlattığı masallardan alabileceğimiz mesajlara yer vermek istiyorum. Sanırım hemen herkes kitapların ve masalların çocukların üzerindeki olumlu etkileri konusunda hemfikirdir. Bu olumlu etkileri sistematik olarak gözden geçirmek için birkaç başlık altında değerlendirebiliriz.

1) Masalların Çocuğun Bilimsel Gelişimine Katkısı:

Okul öncesi dönemde çocuk masallarda sayılar ile tanışır, resimlerdeki şekilleri sayar. Örneğin yedi öredek yavrusunun hepsi resimde mi diye ararken hem saymaya hem de hangisi büyük hangisi küçük değerlendirmeye başlar. Büyüklük kavramını öğrenir, uzun-kısa, büyük-küçük kavramları gelişir.

Yine masallar çocuğa yaşadığı dünyada olanların nedenselliği ile ilgili bilgi verir. Meyve ağacının öyküsünde kışın yapraklarını döktüğünü, baharda yeşillendiğini, çiçek açtığını okur. Bir başka öyküde bir evin yapılış aşamalarını

evin yapılış aşamalarına tanıklık eder.

Çocuk kendi konumunu başka objelerle karşılaştırarak kavramada zorlanır. Aynı anda hem Lefkoşa'da, hem de Kıbrıs'da hem dünyada olmak zor anlaşılır bir kavramdır. Masallar çocukta bu kavramın gelişmesini pekiştirir. Bunun yanı sıra 3-7 yaşları çocukta zaman kavramının geliştiği yaşlardır. Öykü kahramanlarının sabah yedide uyanıp, kahvaltı yaptığını, sekizde okula gittiğini, öğle saat onikide okuldan çıktığını okurken çocuğun zaman kavramı giderek gelişir.

Sık ve düzenli okuma çocuğun dil ve becerisini artırır. Yeni kelimeler ve kompleks cümleler kurmasını sağlar. Konuşma ve yazı dili giderek gelişir. Çocuk duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilir.

2) Masalların Çocuğun Duygusal Gelişimine Katkısı:

Öncelikle masal kitapları çocuğun estetik duygusunun gelişmesini sağlar. Renkli güzel resimler, masal içinde geçen kafiyeli tekerlemeler, şiiirlerden çocuk zevk alır. Masalın ana kahramanları ile yapılan özdeşim , masalda yaşanan olaylardan çocuğun deneyim edinmesini sağlar. Masallar çocuğa farklı deneyim ve duygular içeren çeşitli karakter rolleri sunarak kendi rol duygularını seçmesi ve belirlemesi için olanak sağlar. Masal çocuklar için kabul gören ve özenilen ve istenmeyen ve dışlanan kişi modellerini gösterir. Kitaplar aracılığı ile çocuk kendini duygu ve davranışları hakkında düşünmek için geniş bir perspektif edinir.

Son dekatlarda çocuk kitaplarının içeriği gelişmiştir. Kadın ve erkek stereotipleri yeni çeşitli kadın ve erkek rol ve davranışlarına bırakmıştır. Son dönem çocuk kitapları iyi ve kötü, güzel ve çirkin, aptal ve akıllının hikayesi olmaktan çıkmıştır. Karakterler daha inanılır, gerçek problemleri olan, çocukların daha rahat özdeşim kurabileceği kişilerdir. Bu yeni kahramanların başına, bizlerin başına gelebileceği gibi olumsuzluklar gelebilmektedir. (Sabah başına yapışan sakız ile uyanmak gibi.)

Bu kitaplar aracılığı ile çocuklar olumsuz duygularını

başkaları tarafından da hissedildiğini öğrenir. Örneğin öykülerin çocuk kahraman kardeşinden, gerçek çocuklardan, daha memnun değildir. "Tek çocuk olsaydım herşeyi yapabilirdim." Diye düşünür, ancak sonunda ' Ama büyükler arasında yalnız kaldırdım' düşüncesi hakim olur. Masalı okuyan çocuk da kahraman ile özdeşleşerek bu deneyimleri ve düşünceleri geliştirir.

Yine kitaplarda farklı duyguları ortaya çıkaran doğum günü partisi, ev hayvanının ölmesi, bahar havası gibi olaylarda geçen diyaloglar verilerle farklı duygular gösterilir. Bencillik-cömertlik gibi zıt duygular gösterilir.

Çocuklar roman kahramanları ile özdeşime girecek onların deneyimlerini yaşayarak, duygularını hissederler. Özellikle çocuk veya ona yakın kişinin yaşadığı durumlara benzer konuları işleyen kitaplar önemlidir. Bu kitaplar aracılığı ile çocuk deneyimlerini genişletir, karşılaştırılır ve daha güçlenir.

3- Masalların Çocuğun Sosyal Gelişimine Katkısı:

Kitaplar çocukların sosyal ilişkilerde kendi duygularını anlatma ve değerlendirmelerine katkıda bulunur. En iyi arkadaşlıklarda bile iniş-çıkışlar vardır ve hikayede bu yansıtılır. Hikayede bir arkadaşına sahip olmanın ne güzel olduğu mesajı alınabilir. Veya olumsuz davranışın olumsuz tepkiye, olumlu davranışın olumlu tepkiye yol açacağı mesajı alınır.

Bir sosyal olaya farklı cevap olasılıkları olduğunu kitap gösterebilir. Veya sorun masalda tek şekilde çözüldüyse, anne veya öğretmen farklı olasılıkları çocukla tartışabilir.

4- Masalların Çocuğun Motor Gelişimine Katkısı:

Çocuklar kitaplardan kendi vücutları hakkında bilgi edinir. Hikayedeki karakterlerin fiziksel özelliklerinin kendisinininkine benzerliği, kendisinin sosyal kabul edilirliliği duygusunu destekler. Kitaplarda farklı cinsiyet, ırk ve fiziksel özellikte karakterlerin bulunması önemlidir. Çocuklar kitaplar ile fiziksel farklılığı olsa da tüm insanların ortak ihtiyacı, ilgi ve yetenekleri

olduğunu öğrenir. Masal yine çocuğa vücudunun farklı bölgelerinin işlevini öğrenmesini sağlayabilir.

ÇOCUĞUN YAZDIĞI MASALLARDAN ALINCAK MESAJLAR

Klinik psikoloji alanında çocukların kişilik özelliklerinin belirlenmesinde kullanılan şikayet testlerinin bir kısmı çocuğa çeşitli resimler gösterilmesi ve bunlarla ilgili masallar uydurması ve masalların yorumlanması ile yapılır.

Örneğin TAT (Thematic Apperception Test) testinde 30 farklı resim vardır, bunlardan en az 10 tanesi çocuğa gösterilerek resme bakarak bir hikaye uydurması istenir. Resimdekileri kimliklendirmesi, düşünce ve duygularını açıklaması, geçmiş, bugün ve gelecekle ilgili anlatması istenir. Resimler özellikle net değildir, yerde oturarak divana eğilmiş kişi kadın olabilir, erkek olabilir, çok yoğun veya depresif ya da sadece dinleniyor olabilir. Resimlerde kişiler arası ortamları hatırlatan örneğin aile, aynı veya karşı cins çocuk iletişimi ve aynı-karşı cins erişkin ilişkilerini hatırlatan resimler vardır.

Çocuğun anlattığı öykü kahramanlarının çocuğun kendilik-kavramını çeşitli yönleriyle temsil ettiği düşünülür, bu yönler her zaman bilinçli benlik değerlendirmesinin parçası olmayabilir. Bu nedenle öykünün kahramanının ihtiyaçları, ilgileri, özellikleri, yeterliliklerine özel ilgi verilir. Kişilerarası ilişkiler açısından, ebeveyn ve aile birimini ilgilendiren temalara önem verilir, ebeveynine bakış açısı ve kahramanın ebeveyni ile ilişkisi öyküde analiz edilir. Öyküler aynı zamanda çeşitli temalara eşlik eden duyguların gücü ve doğasını ortaya koyar ve öyküden oluşturulan problemlerle baş etme yollarının etkinliğini belirler.

Bir tek öykü veya bir tek davranış kişilik özelliklerinin belirlenmesinde yeterli olmaz. Öykülerde benzer temaların işlenmesi veya öyküler arasındaki tema bütünlüğü yorum yapılmasını sağlar.

Görülüyorki masalların çocuklar üzerindeki birçok olumlu etkisi vardır. Çocukları masal okumaya teşvik etmek gerektiğinde sanırım birçok kişi hemfikiridir.

Ancak bunun nasıl yapılacağı herkesin zihninde çok net olmayabilir. Çocuk kitaba bakarken mümkün olduğunca beraber oturmak çocuğun motivasyonunu artırabilir. Diğer zamanlarda da sık sık kitaplardan bahsetmek, çocuk seçtiği kitap hakkında konuşmak, ilgi alanını bulmak etkilidir. Okuma zamanını fiziksel oyunlardan sonraya koymak, okuma yerini oyuncaklardan uzak, açık bir alan olarak belirlemek dikkatini toplamasını kolaylaştırır. Kitaba geçen kavramları göstermek (adı geçen bir meyve, ağaç gibi) ilgiyi artırır. Kitap seçerken çocuğun ilgi alanını ve dikkat süresine dikkat etmeliyiz. Yaşına uygun uzunlukta ve yazı karakterinde kitaplar seçilmelidir.

Çocuğu kitap okurken göz kontağı kurmak, resimleri görmesini sağlamak, kitabı dikkatli tutup, sayfaları yavaşça çevirerek verdiğiniz önemi göstermek, canlı bir ses tonu kullanmak, arada durup şekilleri incelemek, okuduğunuz yeri parmağınız ile takip etmek çocuğun ilgisini artıracaktır.

Küçük çocuklar aynı hikayeyi tekrar dinlemekten hoşlanırlar, Tamdik sevilen karakterler, hatırlanan sözlere katılma şansı, resimleri tekrar tekrar görmek masaldan zevk almalarını sağlar. Bu tekrarlar çocuğun masal yapısını, kompozisyon yazma ve okumanın amacını anlamasını sağlar. Kitap herseferinde aynı şekilde okunmayabilir, bazen özetlenebilir, bazen oynanabilir.

Sanırım çocuğun kitaplara ilgisini artıran önemli faktörlerden biri de ebeveynlerin evde kitap okuyarak çocuğa model oluşturmaları ve model olarak çocuğun okuma davranışını kazandırmasıdır.

Kaynaklar:

- 1-M. Lay-Dopyera, *Becoming a teacher of young children*. Mc. Graw Hill, 1990
- 2-Krogh S, *The integrated early childhood curriculum*, Mc Graw Hill, 1990
- Krogh S, *The integrated early childhood curriculum*, Mc Graw Hill, 1990

Has - Der 6. Çocuk ve Masal Sempozyumu Bildirileri...

"MASALIN ASLI"

PORTRE

Adnan ÖZYALÇINER

Öykücü, yazar, 1934'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesini bitirdi. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde okudu. Yedek subay öğretmenliği sırasında Doğu Anadolu'yu görüp tanıdı. 1976'da şair Sennur Sezer'le evlendi.

Yirmi yıldan fazla düzeltmenlik işinde Cumhuriyet'te gazeteci olarak çalıştı. 1974-1989 arasında Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreterliğinde bulundu. 1981'den sonra YAZKO'nun yöneticilik ve ikinci başkanlıklarını yaptı. Yazko Edebiyat (1981-1984), Yazko Çeviri (1981-1983) ve Gösteri (1984-1986) dergilerinin yazı işleri müdürü oldu. 1992'ye kadar hürriyet gazetesinin yayın biriminde görev aldı. Şimdi serbest yazar olarak çalışmakta, Evrensel gazetesinde haftalık yazıları çıkmaktadır.

İlk öyküsü, 1953 yılında yayınlandı. Daha sonra belli başlı sanat ve edebiyat dergilerinde öyküleriyle yazıları çıktı. Özellikle yazar arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları a ve yeni a dergisi adlı dergilerde süreklilikle yer aldı.

Yeni a dergisi'nin Haziran 1974 sayısında yayınlanan bir yazısından dolayı, 1980 sonrasında da 18 yazar arkadaşıyla TYS sorumlusu olarak iki kez yargılanıp aklandı.

Kitaplarıyla kazandığı çeşitli ödüllerin yanı sıra röportajlarıyla 1980'de Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti, 1993'te Türkiye Gazeteciler Cemiyetinden "yılın başaranlı gazetecisi" ödülleri aldı.

Adnan ÖZYALÇINER

Masal, sözlü geleneğimizin içinde başarı alan bir türdür. Sözlü ve yazılı halk edebiyatımızın masalla işli dışı olmamış, masaldan kaynaklanmamış hangi türü vardır. Halk şairlerinin, aşıklarının öyküleme ve şiir tekniğiyle söyleyip sonradan yazıya da geçen Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi bilinen halk hikayelerimiz masal kaynaklıdır hep.

Masalarda cinli, perili, devli olağanüstü anlatımlarla karşılaştığımız gibi gerçekçi anlatımlarla da karşılaşırız. Ayrıca aynı masalın bölgelere, ağzılara göre değişen çeşitlemeleri de görülür. Bir anlamda masal masalı üretir. Bir görüşe göre de masal kalıpları sanıldığı kadar çok çeşitli değildir. Belirli birkaç masal kalıbı vardır. Ama anlatıcının bu kalıplar içinde kendi yapacağı değişiklikler, katkılar bambaşka bir masal üretmektedir. Masallar dilden dile, kulaktan kulağa geçerken de türlü değişikliklere uğrar. Bir yazarın eline geçince de nasıl değişebileceğini en güzel biçimde Andersen örneğinde görebiliriz. Andersen'de hem doğu, hem batı masalları bir birinin içine girerek yepyeni, özgün bir masal niteliği kazanır.

XV. Yüzyılın nesir yazarlarımızdan Şehzade Ahmet'in Erba'in-ı Suph ü Mesa (Kırk sabah - Kırk akşam) adlı bir kitabı vardır. Yazarın II. Murat'a sunduğu bu kitapta bir padişahın karısı, üvey oğlunu öldürmeye padişahı razı etmek için kırk akşam bir öykü anlatır. Kırk vezir de her sabah ayrı bir öykü anlatarak oğlunun ölümünü erteler. Yazarın Binbir gece masallarından yararlanarak yazdığı bu kitap, binbir gece masallarından daha değişik, daha özgün bir biçimde yazılmıştır. Bu kitapta padişahın karısının anlattığı öykülerden birinin Andersen'in ünlü kralın yeni elbiseleri

öyküsüyle çaktığı çok açık çok belirgindir. Şehzade Ahmet'in öyküsü şöyle başlıyor:

"Cihan Sarayında bir ulu padişah var idi. Birgün katına katına bir kişi gelip eğitti ki:

-Vallahi, ben bir dülbent dokuyam ki helalzade anı görsün ve haramzade görmesin!"

öykünün arkası bildiğiniz gibi gelişir. Adam görünmez, tülbenti dokumak için bir dükkana çekilir. Padişahın aldığı paralarla yer, içer, akşamlara kadar sırt üstü yatar. Süre dolunca dokuduğu nu söylediği varolmayan tülbenti getirip padişahın başına sarar. Ancak ne padişah, ne vezirleri tülbenti doğal olarak göremezler. Masalın sonunda padişah da vezirlerde haramzade oldukları için göremediklerine karar vererek adama birşey diyemezler. Bu oyunu da böylece yutarlar.

Bu bir örnek. Bu örnekleri çoğaltabiliriz de. Ama bizim asıl değinmek istediğimiz her iki yazında aralarında en az üçyüz yıllık bir fark olmasına karşılık, öykülerinin özgünlüğüdür. Ortak bir kültür oluşturan masaldan yararlanılmışlardır.

Edebiyatımızda masal öğeleriyle söylenceleri içiçe bulduğumuz bir kitap da kitap-I Dede Korkut'tur. Daha XIII. Yüzyılda Dede Korkut, öykülerinde Türklerin Müslümanlık öncesi yaşamından kesitleri, Orta Asyadan Devşirdiği Destanları İslam gelenekleriyle Birleştirecek anlatır. XVI. yüzyılda Akkoyunlular döneminde yazıya geçtiği kabul edilen bu öykülerin Türklerin yaşamlarını, inançlarını gelenek ve göreneklerini özgün bir biçimde yansıttığı ve nesir edebiyatımızın başlıca kaynağını oluşturduğu bilinmektedir.

Pertev Naili Boratav'a göre, "Türk masalı üzerine en eski bilgileri XIII. Yüzyılın Anadolu büyük şairi Mevlana Celaleddin'in eserlerinde" buluruz.

Celalettin Naili Boratav, Az gittik Uz Gittik adlı kitabında, Mevlananın düşüncelerini daha iyi açıklamak için yer geldikçe öyküler, fıkralar, söylencekler, hayvan masalları anlattığını yazar. Bu masalları yazılı kaynaklardan aldığı gibi "Bir yerde okuduğunu, bir yerde anlatıldığını duyduğunu" söyleyerek sözlü gelenekten aktardığı da olur.

Boratav'a göre Mevlana'nın Fih-I Mafih adlı kitabında dostu Tebrizli Şems'ten duyarak anlattığını söylediği bir öykü, Türk Masalları Kataloğunda incelenmiş olan masallardan birinin bir epizodundan başka birşey değildir.

Boratav, daha sonra "Üç Sakat Adamın Başlarından Geçenler" diye adlandırılabilir tekerleme tipinde bir öykünün de en eski biçiminin Mevlana'nın Meslevi'sinde

bulduğunu yazıyor. Durumu şöyle açıklamış: "Çok büyük bir tabak genişliğinde, bir soğan iriliğinde bir şehir; nüfusu çok kalabalık, hepsi hepsi üç adam: Bir çok uzakları gören kör, ikincisi en hafif sesi bile duyan bir sağır, üçüncüsü uzun etekleri olan bir çıplak. Bunlar sakatlıklarından, eksikliklerinden umulmayacak bir takım işler yaparlar... Bu hikayeyi anlatırken Mevlana, ona çocukların masalları arasında yer verir. Bu iki hikaye de Mevlana'nın eserlerine her halde sözlü gelenekten gelmiştir."

XIII. yüzyılın şairlerinden Aşık Paşa da uluslararası katolog'da yer alan bir Latife'yi (fıkrayı) nazım biçiminde aktararak Türk sözlü geleneğinden yararlanmıştı.

Çeviri de ta benzetme yoluyla yazılmış olan destansı öyküleri kapsayan Danişmendname ile Battalname'nin metinlerinin XVI. yüzyıldan bize kaldığını biliyoruz.

Edebiyatımızda hayvan masallarından yararlanarak insanlara ibret dersi veren birçok şiire rastlanır. XVI. YÜZYILIN ŞAIRİ Şeyhi'nin Haramname'si buna en güzel örnektir. Çayırda otlayan öküzün görkemli boynuzlarına özenen bir eşeğin başına gelenleri anlatan bu uzun şiir, edebiyatımızın toplumsal yergi örneklerinden sayılır. Bu şiirinde Şeyhi'nin sözlü gelenekten yararlandığı açıktır. Kelile ve Dimne'nin aynı yüzyılda.

Türkçe'ye çevrilmiş olan hayvan masallarına olan ilgisinin sonucu olsa gerektir.

Ünlü Nasrettin Hoca öyküleri olarak anlatılan öykülerin bir kısmı Lâmi Çelebi ile oğlunun XVI. Yüzyılda yazdıkları Leta'if (Latifeler) adlı kitapta yer almaktadır. Hoca'nın: "Un var, yağ var, niye hala helva yapıp yemezsiniz?" fıkrasının aslı Lâmi'nin Leta'if'inden okuyabilirsiniz:

"Bir divane bir bakkal dükkana varır, hoş adetçe selam verir:

-Bakkal usta, bal ve yağ ve yumurta var mıdır?

Bakkal, divaneyi müşteri sanıp:

-Tatlı bal ve nefis yağların ve taze gelmiş yumurtaların vardır, der

Divane eydür:

-Ya niçin ısıcak kaygana yapıp yemezsiniz?"

Eski edebiyatımızda masal ve masalın kaynaklarını Pertev Naili Boratav'ın adı geçen kitabından da yararlanarak özetlemeye çalıştım.

Anlaşıldığına göre, eski edebiyatımız, daha çok sözlü gelenekteki masalları yazıya aktarmakta, yer yer yorumlanmakta etkili olmuştur. Bu konuda gittiği, gördüğü, yaşadığı yerlerin inancı, gelenek ve göreneklerini söylenceleri ile birlikte bize aktaran Evliya Çelebi'yi de

anmadan edemeyiz. Evliya, Bortav'a göre de masal ve masalın kaynakları açısından tarihsel yönden ve halkbilimi açısından incelenmeğe değer bir yazardır. Burada öteki seyahatname yazarlarımızı, örnek olarak Seydi Ali Reis'in Hint ülkelerine, Çin denizlerine yaptığı geziyi, gemileri battıktan sonra da bütün Asyayı karadan geçerek ülkesine dönüşünü anlatan serüvenini gözden ırak tutmamak gerekir. Hem düpedüz serüven yönünden hem de anlatılan ülkelerin, bu ülkelerde yaşayan insanların gelenek görenekleri ve söylenceleri açısından. Bu bakımdan kendi kaynaklarımızı yeterince inceleyip değerlendirdiğimizi söyleyemeyiz.

Masalla modern edebiyatımızın ilişkisi konusuna gelince: Boratav, günümüzde modern hikayeci ve romancıların masalla ilişkisini başka türlü gördüğünü söyler: "Ahmet Mithat Efendi'nin Kıssadan Hisse adlı hikayesinde yaptığı gibi, konularını halk masalından, halk efsanelerinden, fıkralarından alıp onları, hatta özlerinde de serbestçe yeni çağların görüşlerine göre değiştirerek modern bir üslup ve teknikte anlatan yazarların denemelerini düşünüyorum."

Bu yeni çağın Millî Edebiyat Akımı'yla başladığına değinen Boratav, Ziya Gökalp'in manzum masallarının yer aldığı Altın Işık'tan söz ederek bu konuyla ilişkili yazarları şöyle sıralıyor: Ömer Seyfettin (Binecek Şey, Kurbağa Duası, Ali Yoz'un Kavağı, Başımı Vermeyen Şehit, Yalnız Efe) Yakup Kadri (Ses-duyan Kız), Sabahattin Ali (Hasan Boğuldu, Sirça Köşk Necati Cumali (Boş Beşik), Necip Fazıl (Sabır Taşı), Yaşar Kemal (İnce Memet, Orta Direk, Üç Anadolu Efsanesi), Fakir Baykurt (Yılanların Öcü, Onuncu Köy, Kemal Bilbaşar (Cemo, Memo), Ahmet Tecer (Koroğlu), Selahattin Batu (Kerem ile Aslı), Nazım Hikmet (Kızılırmak Karakoyun, Sevdalı Bult), Reşat Nuri Güntekin (Kızılcık Dalları), Aziz Nesin (Yeşil Renkli Namus-Gazi, Memleketin Birinde Hoptırnam), Refik Halit Karay (Ay Peşinde Memleket Hikayeleri), Halil Aytekin (Hayvan Masalları).

Bu arada Nasrettin Hoca öykülerinin aktarılmasında Fuat Köprülü, Orhan Veli, Eflatun Cem Güney, Abdülbaki Gölpınarlı'yı anılmaya değer görür. Bektaşî fıkralarını şiirleştiren Metin Eloğlu ile Oğuz Tansel'i de anmadan geçemeyiz.

Bunların ardından Boratav'ın yazar-masal ilişkisi konusunda vardığı sonuç şudur:

"Masalları yalnız bir hareket noktası, bir anlatma tahtası olarak alıp onu geleneklerine-üslup, dil, konu bağlarına esir kalmadan, onu taklit etmeden, tam bir özgürlükle ve masal

duyguda da, düşüncede de aşarak, çağımıza getirerek yepyeni yapıtlar yaratma yolunu çağdaş yazarı halk masalından en olumlu yararlanma yöntemi sayarım."

Bu anlamda Boratav'ın günümüz edebiyatımızdan verdiği örnekleri yetersiz bulan Sennur Sezer, Yazko Edebiyat'ın Kasım 1980 tarihli 1. Sayısında yayınlanan "Çağdaş Hikayecilerimizde Masal Ögeleri" başlıklı yazısında konuya açıklık kazandırıyor.

Sennur Sezer'in günümüz edebiyatından konuya ilişkin olarak eklediği yazarlar şunlardır: Başta Sait Faik olmak üzere Orhan Duru, Ferit Edgü, Sevgi Soysal, Onat Kutlar, Bilge Karasu, Adnan Özyalçın, Selim İleri, Tomris Uyar, Nazlı Eray.

Sezer, sözünü ettiği yazarların roman ve öykülerinden örneklerle düşüncesini kanıtlayarak yazısını bitirir.

Sennur Sezer'in bu yazısı, öykü ve romanlarında masaldan yararlanan, masal öğeleriyle çağını yorumlayan yazarlardan sözetmektedir daha çok. Boratav'ın sözünü ettiği birçok yazar da bunu böyle yapmıştır. Sennur Sezer'in de unuttuğu, anmadığı kimi yazarlar olabilir. Sözgelimi: Hakkı Özkan, Mehmer Seyda, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Murathan Mungan, Ülkü Tamer, Yalvaç Ural gibi. Bir başkası daha başka yazarları ekleme gereğini duyabilir. Bütün iş edebiyatımız eskisi, yenisiyle sözlü edebiyat geleneğimiz açısından inceleyip yorumlamaya, çocuk edebiyatı yönünden bundan nasıl yararlanabileceğimizi bilmeye bağlıdır.

Benim asıl üzerinde durmak istediğim masalın aslıdır.

Nedir masalın aslı?

Masalın aslı, masalın kendisidir.

Masal, yüzyıllardır söyleneğelen, anlatılagelen bir tür olduğu için onu küçümseyerek, basitleştirerek yalnız çocuklara özgü bir tür diye saymak gerekir. Masal, asıl büyüklerle özgüdür. Eskiden beri birçok kadın ya da erkek topluluklarında gecelerce anlatırdı. Masallardaki padişah düğünleri gibi kırk gün, kırk gece sürerdi. Bugün de Anadolu'da halk şairleri, kocaşlar köy odalarında, hanlarda, obalarda masal anlatmayı sürdürüyor. Çocukluğunun masal dinlemekle geçtiğini, hem de masalı" on dönüş, yirmi dönüş" dinlediğini söyleyen Ümit Kaftancıoğlu, Karın Hanak ilçesinin dağ köylerinden derlediği masalları topladığı Tek Atlı Tekin Olmaz'ın önsözünde masal üstüne şunları demiş:

"Masallara "gerçek" gözüyle bakabiliriz. İyiliklerimizi, kötülüklerimizi, dileklerimiz, güçlü, güçsüz yanlarımızı, masallar apaçık koyuyor ortaya. Belki de bizim

boşanımız, kursağımızdır masallar. Derlediğim bölgede bana masalları anlatanlar, hemen hemen miş, miş ekini kullanmadılar, masalın bizleri anlattığını, değişmeyen insanı dile getirdiğini böylelikle daha da kanıtıyor-đı'lı geçmiş, geni zaman ve şimdiki zaman eklerini kullanışlı.

Her ulusun masalı var. Her ulus masal yaratmıştır. Kendi açımdan derim ki; Türk halkının keskin gözü, iğneli sözüyle dile gelen masallarımız, bize, hepimize tutulmuş bir gözdür. İsteyen gülsün, isteyen ağlasın isteyen bu gözğüde kendini görerek düşünsün..."

Kısacası masallar büyüklere dert anlatır. İçindeki bütün karmaşık olaylara karşılıklı masalın anlatımında sağlanabilecek yalınlık, masalı, çocukların da anlayıp hoşlanabileceği biçime sokar. Masal anlatmada, yazmada bütün ustalık, bir anlamda büyüculük burdadr. Düşlerin, hayallerin olağanüstülüklerin yaratımında değil de bunların anlatımında yalınlık sanatın gereği değil midir zaten?

Sözlü gelenekten gelen günümüz masal anlatıcılarında verilere sıkça rastladığımız olur. Ama masalda asıl çağdaşlaşma, ya da masalı çağdaşlaştırma bu değildir. 1976'da TDK'ncı yayınlanan Arpaçay Köylerinden Derlemeler adlı kitapta, Aküzüm köyünden 40 yaşındaki İskender Taşdan "Tokmak" masalını anlatırken çağdaş kavramlara şöyle yer veriyor. "Dedi, padişahım, bana bin altın lira vereceksin. Hemen çocuğa bin altın verdiler. Gitti sinemaya, gitti kayfeye, evine yiyecek aldı, geldi kızın yanına. Kız dedi ki oğlan, altını aldın mı? Dedi almışım, bini de peşin almışım. Aha cebimde. İstediyim zaman bankadan çekeceğiz."

Burada da anlaşılacağı gibi çağdaşlaşma, masalı çağdaşlaştırma konusunda, düşüncede, anlatımda gerçekleşmelidir. Nazım Hikmet, Sevdalı Bulut'ta bu konuyu çok açık seçik belirtmiştir: "Bu kitapçıkta büyük Türk halkbilimeisi Boratav'ın ve öğrencilerinin, ağzından dinleyip, topladıkları bazı masalları kendime göre işledim. Neden diyeceksiniz. O masalları bugünün bazı sorunlarına karşılık vermeye yönelmek için. Masal tekniğine öykünerek değil, ama masal tekniğinden yararlanarak kendim de bazı denemeler yaptım."

Vasif Öngören de Masalın Aslı adlı iki ciltlik kitabında yer alan toplam on masalda benzer bir yol izlemiştir. Masal tekniğinden yararlanarak duymanın ve toplum düzeninin oluşumunu, kısacası, insanlığın öyküsünü anlatıyor. Vasif Öngören, masalını, Almanca baskısındaki iç kapakta: "Düşünmeye başlayan çocuklar ve birlikte düşünmek isteyen

anne- babalar'a sunuyor.

Aziz Nesin aynı yolu izleyerek masalların özellikle toplumsal yergici yönlerini öne çıkararak Memleketin birinde, hoptirnam, Uyusana Tosunum, Aziz Deden Masalları adlı kitaplarındaki öyküleri oluşturmuştur.

Ağa-ırgat-köylü ilişkisiyle zengin-yoksul çelişmesine dayanan sömürü olayı gibi gerçekçi bir konuyu, bir Doğu Anadolu masallarından esinlenerek yazan Sennur Sezer, Gerçeğin Masalı ile çağdaş bir masal koyuyor ortaya. Masal da yerli yerindedir, gerçeklik de.

Kırmızı Çini Kâse ile Sabır Taşı Çatladı adlı kitaplarındaki kimi masallarının yazımında hem de aynı yöntemleri uyguladım dersem ayıp etmiş olmam sanırım. Devlet Kuşu, 5 kitaplık Keloğlan Masalları'yla 10 kitaplık Gökkuşuğu Masalları adlı kitaplarımda geleneksel masallarımızdan yola çıkarak çağdaş bir yorumla günümüz gerçekleriyle yaşayışını işin içine kattım. Masal dünyasının serüvenlerini akılcı bir anlatım yöntemiyle aktarmayı yeğledim. Masalarda çokca rastanan olağanüstülükleri, daha harcamaadan kazanılan kolay başarıları (iki kılı birbirine sürterek derin bir kuyudan çıkmak gibi) görmezlikten geldim. Ancak akla dayanan gerçekçi çözümlerle başarıya ulaşılabilir. Bunu çocuklar da biliyordu. Çünkü onlar kompüter çağı çocuklarıydı. Çözüm, olağanüstülükler taşısa da bilimsel bir dayanağı olmalıdır.

Sennur Sezer'le birlikte yazdığımız Keloğlan masallarından derlediğimiz Keloğlan ile Köse adlı kitabımız da konumuzu örneklik edebilir. Orada, Keloğlan masallarının iki tipinden hareket ederek öyküyü oluşturduk. Ama o masal orada kalmaz. Sürebilir. İnsanlık, doğruluk, iyilik, güzellik adına yoksul Keloğlan, varlığına varlık katmak için insanları aldatan, sömürmeye kalkan Köse'yle savaştıkça da yeni yeni öykülerde sürecektir.

Onun için Vasif Öngören'in Masalın Aslı'nda dediklerine kulak vermeliyiz:

"Birçok çocuğun gözlerinin gerçekten açılması çok uzun sürecektir. Çünkü onların gözleri eşyaları gördükçe gene bozulacak. Onlara sabırla masalın aslı anlatmalıyız."

Buna göre, masal edebiyatımıza akılcı bir görüş, çağdaş bir düşünce ve yorumla yaklaşıp eski Türk nesri örnekleriyle sözlü gelenekten yararlanarak çocuk edebiyatımızı zenginleştirmek elimizdedir. Böylece hem şiirsel, hem fantastik hem de çağımızda uygun somutlukla yaşamsal yepyeni ürünlerle edebiyatımız kazançlı çıkacaktır. Masalın aslı anlatmak koşuluyla, Böylece çocukların kendileri üstüne, dünya ve yaşam üstüne, gerçekler üstüne sağlıklı bir biçimde düşünmeye başlamalarını sağlayabiliriz.

Has - Der 6. Çocuk ve Masal Sempozyumu Bildirileri...

“MASALLARIN ÇOCUĞUN DİL GELİŞİMİNE ETKİLERİ”

PORTRE

Güner KONEDRALI

30.11.1968'de Lefkoşa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gazimağusa'ya bağlı Gönendere köyünde tamamladıktan sonra liseyi Lefkoşa'da, Lefkoşa Türk Lisiesi'nde bitirdi.

1986-1990 yılları arasında Türk Öğretmen Koleji'nde (şimdiki Atatürk Öğretmen Koleji'nde) lisanas eğitimini tamamlayıp ilkökul öğretmeni olarak mezun oldu. Vatani görevinden sonra 1992 yılında Boğaziçi Köyünde ilkökul öğretmenliği yaptı. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 1994'te eğitimini tamamlayıp yurda döndüğünde Atatürk Öğretmen Koleji'nde "Türkçe Öğretmeni" derslerini yürütürken Arabahmet İlkokulu'nda ilkökul öğretmenliği görevine de devam etti.

1996 yılında öğretmenlik mesleğine devam ederken Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimine başlamış ve 1999 yılında bi öğrenimini başarıyla tamamlamıştır.

Halen Atatürk Öğretmen Kolji'nde "Türkçe Öğretimi" derslerini yürütmekte olan Güner Koneralı evli ve bir çocuk babasıdır.

Güner KONEDRALI

Konumuzu, "çocuğun dili" ve "masallar" üzerinde yoğunlaştıran her iki kavramı ayrı ayrı açıklayıp konuşmam boyunca bunların keşim noktalarını ortaya koymaya çalışacağım.

Bu bağlamda öncelikle çocuğun dili üzerinde durmak istiyorum. Genel anlamda dil, bir anlaşma ve iletişim aracı olarak tanımlanır. İnsanlar arası zihinsel, sosyal ve kültürel ilişki kurma aracı olan dili bir işaretler sistemi olarak da görmek mümkündür. Bu işaretler sistemi içinde dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri insanlar arasındaki en yaygın dil becerileri olarak algılanır.

Birçok psikolog ve psikolinguist, bu sırayla dilin belli bir öğrenim sistemine girdiğini savunur. Yani çocuktaki dil gelişimini, dinlemeye başlayıp konuşma, okuma ve yazma ile devam eden karmaşık bir süreç olarak görebiliriz.

Çocuğun "dinleme" dönemi de bu sıraya göre gelişim gösterir. Yapılan araştırmalar, çocuğun doğarken bilinçaltında boş bir sözlükle doğduğunu, çevresinden duyduklarını sürekli bir sözlük içine atarak kendine göre belli kapılar oluşturduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, çocuk konuşurken kimse ona yüklemelerin sona, öznelerin başa geleceğini söylemeden o kurallı cümleler kurma becerisini göstermektedir. Ya da kimse ona soru cümlelerinin "-mı, mi" soru ekiyle oluşturulacağını

14 Halkbilimi

söylemediği halde yine o herkesi şaşırtarak soru cümlelerini düzenli oluşturma yönünde gayet başarılı bir grafik çizmektedir.

Bu durumda, çocuğun doğumuyla birlikte çevresinden edindiği dilsel kapıları, onun dil gelişimine yön veren en önemli öğeler olarak görebiliriz.

Tüm açıklamalar ışığında çocuğun dinsel gelişimi ile masalların da dilsel birer öğre oldukları söylenebilir. Çünkü çocukluk dönemi yaşamın gökkuşağı ise, bunun en güzel renklerini masallar taşımaktadır.

Hayatının ilk yılını tamamlayan bir bebek bu dönemden itibaren bir araştırma dönemi yaşamaya başlar. Çevresini, deneme-yanılma yoluyla tanımaya başlayan bebekte resimli kitaplarla başlatılan zihinsel oyunlar ve uğraşlar, onun bilinçaltındaki hemen hemen boş kabul edilen sözlüğünü – ki bu buna” sözcük dağarcığı” diyebiliriz z- geliştirme adına yapılabilecek önemli etkinliklerden biridir. Bu yolla çocuk, çevresindeki birçok varlığın adlarını öğrenmeye başlar. Daha sonra bu varlıklar arasındaki zihinsel kompozisyon süreci başlamış olur. Yani isimlerini öğrendiği varlıklar arasında, zihinsel bir ilişki kurma yoluna gider.

Çocuğun masallarla ilk tanışması bu dönemden gerçekleştirilmelidir. Çünkü resimli kompozisyona dayalı anlatım, masalın anlatım şekline çok yakındır. Çocuk, masalın anlatış şekline, içeriğine, kahramanlarına, geçtiği yere ya da tümüne birden ilgi duymaktadır. Bu aşamada çocuğun masaldan gerçek anlamda bir ders çıkarması söz konusu değildir.

Bu ilgiye 1.5 yaşına gelmiş bir çocuğun – istisnalar dışında 50-60 dolayında bir sözcük hazinesine sahip olduğu söylenebilir. Sözcük hazinesinin ve dil gelişiminin hızı anne-baba ve varsa büyük kardeşlerin, kısaca yakın çevrenin tutumuna bağlıdır.

Çocuk 2 yaşından itibaren günün önemli bir bölümünü yine öğrendiği sözcükleri tekrarlayarak geçirir. Resimlerle birlikte anlatılacak olan masalların onun günlük yaşamında kullandığı sözcüklerle örtüşmesine dikkat edilmezdir. Böylece çocuk, kendine zevk veren dilinin kullandıklarını, masallar içinde bulunduğundan bunlara karşı bir yakınlık duyacaktır.

2-3 yaş arası çocuk, dilbilgisi ile ilgili kuralları henüz kullanacak düzeyde olmasa da isim ve fiillerle cümleler kurmaya çalışır, isteğini dile getirir. Bu aşamada ona kısa emir cümlelerini öğretirken yine masallardan yararlanılabilir.

3 yaşından sonra çocuk büyük bir öğrenme isteğiyle çevresinde olup biteni anlamaya çalışır. Bu yaştan sonra çocuğa anlatılan masallar, artık onun için başı sonu belli olan olaylardan oluşan, içinde pek çok kahramanın bulunduğu anlamlı öyküler haline dönüşmektedir. Bu dönemde çocuğa masal anlatılırken kahramanlarını çevresindeki insanlara benzeyen ya da kendi gibi olan birilerinin başından geçmiş olaylar gibi anlatmak masalla çocuk arasında somut bağların oluşmasını sağlayacaktır. Bu, onun ilgisini sürekli tutmaya ve anlatılan masal süresince onunla iletişim halinde bulunmak açısından son derece önemlidir. Etkileyici, akılda kalıcı sevgi dolu insan sıcaklığını ifade eden sözcükleri seçerek masalları anlatmak onun sözcük dağarcığını da zenginleştirecektir. Çocuğa masal anlatırken veya okurken, olaylara ve konuşmalara göre ses tonunu ayarlamak, gerekli yerlerde taklit yapmaya çalışmak, zaman zaman masalı keserek devamını çocuktan beklemek onu masalın içine çekecektir. Masalı keserek çocuğa, “Bundan sonra acaba neler olacak, sen ne düşünüyorsun, haydi masalı sen bitir bakalım...” gibi sözlerle o andaki duygu ve düşüncelerini dile getirmesine fırsat vermek gerçekten onu mutlu edebilir. Kendi kelimeleriyle daha mutlu olacak olan çocuğa gerekirse cümle kurmada yardımcı olunmalıdır. Yaptığı dilsel hatalar sonunda onu kırmadan bu hatalar düzeltilmeli, kurduğu güzel cümleler sonunda ise teşvik edici bir yol izlenmelidir. Bütün bu uğraşlar, çocuğun dilsel gelişimine büyük katkı sağlayacağı gibi, onun insani ilişkilerinde de olumlu bir yol tutmasını beraberinde getirecektir.

3 yaş sonrasında sözcüklere karşı olan ilgisi adeta bir tutku haline dönüşen çocuğa masal okurken ya da anlatırken, bunlardan hareketle, günlük hayatla ilgi kurarak oynanacak sözcük oyunları –ki bunlar öğrendiği sözcüklerin eşanlamlılarını bulma, karşıtlarını bulma ya da kafiyeli olabilecek bildiği başka sözcükleri hatırlama gibi oyunlar olabilir onun sözcük hazinesinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde bu yaş çocuklarının bir anaokuluna ya da bir kreşe verilmesi oldukça yaygın bir durumdur. Daha

çok ekonomik şartların getirdiği bu durum söz konusu kurumların iyi bir fiziki yapı ve öğretim kadrosuyla donanması halinde en az ana-babasının verebileceği dilsel eğitim kadar iyi olabilmektedir.

İster evde, ister okulda olsun bu dönemdeki çocuğa nasıl okurken onun rahatça kendini ifade etmesine, kendine özgü fikirler üretmesine ve masala kendineden birşeyler eklemesine fırsat verilmelidir

Masal anlatan veya okuyan kişi çeşitli varlık adlarından hareket ederek çocuğun dil gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunabilir. Örneğin masalda adı geçen bir kahramanın, bir meyvenin, bir hayvanın adlarının ilk harfiyle başka insanların, meyvelerin ya da hayvanların isimleri bulunabilir. Bunun yanında uçan, yürüyen, sürünen, yüzen hayvanların adlarını bulmasını isteyebileceğiniz gibi meyve renklerinden başka varlıklarla ilgili renklere de geçişler yapılabilir. Bunların benzer ve farklı yönleri üzerinde durulup bunlarla ilgili cümleler kurulabilir.

Okulöncesi dönem dediğimiz bu dönemde çocuğun dilini etkileyen şekillerden bir diğer faktör de kitle iletişim araçlarıdır. Ne yazık ki, başta TV olmak üzere birçok iletişim aracı, yararları yanında zararlarını da çocuğa aşılamaktadır. Okullarda, mahallelerde ya da sokak aralarında her çocuğun oyunlarında birer "power rangers" olduğu kolaylıkla gözlemlenebilecek bir durumdur. Dil gelişimi yanında sosyal ve kültürel gelişimini etkileyebilecek bu davranışlar okulöncesi dönemi çocuklarıyla kitle iletişim araçlarının birlikteliğini kesinlikle denetim ve kontrol altına alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan ana – baba ve okuldaki öğretmen, okul çağına gelmiş olan çocuktaki dil ve ruh zenginliğini etkileyen görsel ve işitsel yayınları bir uzman gözüyle değerlendirmelidir. Masal ve okunacak olan her türlü kitap, tıpkı TV programları gibi konu ve dil açısından çocuğun düzeyine uygun olmalıdır.

Çağımızın modern masalları diyebileceğimiz çizgi filmler ve bilim kurgu filmler her açıdan çocuklarımızı kitaplardan koparmaktadır. Aslında, çocuklar televizyonun keyfini keşfettiği andan itibaren ana – babalarından da kopmaktadır. Bunun sonucunda da aile içi sevgi ve saygı dolu sohbetler yapılamaz hale gelmektedir.

Değerli anneler, babalar ve eğitimciler! Çocuğun çevre etkisiyle, diliyle ve ruh dünyası ile kırıcı ve belki de yıkıcı

bir varlığa dönüşebileceği akıllardan çıkarılmamalıdır. Masalın ve anlatıcısının dili, masallarla çocuğa iyiyi, güzeli ve doğruyu vermeye çalışan ana – baba ve eğitimciler için çok önemlidir. Bu kurumdaki kişilerin dilleri sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, merhamet, kardeş, arkadaşı, dost gibi daha sayılabileceğimiz onlarca sözcüğün pek çok nüansını en geniş ve derin anlamlarından öğretmeli; çocuğun bu dille yetiştirilmesine imkan verilmelidir. Böyle bir dil anlayışı ile yoğrulan genç ve temiz dimağlar yaşamı, sevgi ve saygıyla dolu binlerce sözcükler renklendirecektir.

Sözlerimi bu noktada tamamlarken, sevgili anne, baba ve çok değerli eğitimcilerimize bir kez daha seslenmek istiyorum. Çocuğumuzun hayatında masalın kitabın etkisini göz önünde tutarak onların yetiştirilmesine bir yön verelim. Okulöncesi eğitime özellikle önem verip bu konudaki araştırmaların takipçisi olalım. Anadili öğretimini, anaokulu ve kardeşlerden başlayarak üniversite yıllarına dek sağlam temellere oturtmaya çalışalım. Özellikle Türkçenin sevilen ve saygı duyulan bir dil olduğunu ilk yıllardan itibaren çocuklarımızı aşılamaya çalışalım.

Çocuklarımızın geleceği adına yapacağımız bu eğitimin, sonuçta ülkemizi" Alice'in Harikalar Diyarı"na dönüştürebileceğini de unutmayalım.

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil 1-2. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 1990.*
- Alpay, Meral. "Okulöncesi Döneme Edebiyatın İşlevi". *Okulöncesi Eğitim Semineri 1985*
- Arbuthunt, Sutherland. *Children & Books Scott Foresman and Company Chicago. 1972*
- Enginün, İnci, *Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları 1991*
- Konedralı, Güner "İlkokulların III., IV., ve V. Sınıflarında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal Ve Masalımsı Yazıların Çocuk Eğitimine Katkısı" *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara 1995*
- Özgediz, Selçuk *Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi İstanbul 1979*
- Sal Lee *Çocuğun Duygusal Sorunları İstanbul 1990*
- Solbin, Don Isaac. *Physicolinguistics. Scott Foresman and Company Chicago 1979*
- Ülgen, Gülten ve Fidan, Emel *Çocuk Gelişimi İstanbul 1992*
- Yavuzer, Haluk *Çocuk Psikolojisi İstanbul 1994*

ALINTI... ALINTI... ALINTI... ALINTI... ALINTI... ALINTI...

“PARA SAKLAMA”

“Yemeyenin yeyicisi vardır”

Köylerde para gözlü para canlısı pek çok kişi vardır. Her yanda olduğu gibi. Ama biz bunlara değinecek değiliz. Genel olarak köylü parasını nereye saklar? Nereye sokuşturur? Aldığımız yanıtlar hemen her köydeki gibi. Örneğin: Odanın döşemesinden sökülen bir mermerin altı, para saklamak için en güvenilir yerdir köylüye! Mertekle duvar arasındaki oyuk, yer ya da duvar arasındaki oyuk, yer ya da duvara gömülmüş bir testi, yatak, yogan, yastık içleri, çarşaf araları, eski çizme içleri, yağ, zeytin, hellim küplerinin konduğu yerin altında açılan bir çukur köylüye parasını saklaması için en güvenilir yerlerdir!

PORTRE

Kutlu ADALI

Şair, yazar, gazeteci, 3 Ocak 1935'te Lefkoşa'da doğdu. 1938 yılında ailesiyle birlikte Antalya'ya göçtü. İlk orta ve lise öğrenimini Antalya'da yaptı. 1946-47 yıllarını Lefkoşa'da geçirdikten sonra Antalya'ya giderek 1954 yılına kadar Türkiye'de kaldı. 1955'ten sonra kesin dönüş yaparak Lefkoşa'ya yerleşti.

Toplumsal direnişimimizde katkıda bulundu. 1958-1961 yılları arasında sanayi ve yazar arkadaşlarıyla Gençlik, Beşparmak ve Uyanı dergilerini çıkardı.

Kamu görevlisi iken Kıbrıs'taki köyleri dolaşmış, köy raporlarını yazmıştır. (1961-1963) Köy yaşamının kültürel, geleneksel, folklorik coğrafi yaşamının etkisinde kalarak, bu zenginliği gerçekçi bakış çizgileriyle “Dağarcık” adlı kitapta toplamıştır. (1963) Söyleşi (1968) Çürkin Politikacı Puf (1969) Hayvanistan (1969) Sancılı Toplum (1969) Köprü (1969) Şago (1970) Nasrettin Hoca ve Kıbrıs (1971) yayımladığı kitaplardır. Kutlu Adalı 6.7.1996'da bir suikast sonucu öldürülmüştür.

Eskiden köylerde şirket olmadığı, bankalarda ta kentlerde olduğundan köylüye parasını üstünde taşıması olanaksız olduğu için, böyle yacakta bucakta gizlemeye yükümlü kalıyordu. Ama bu gizleme güven vericimiydi?... Para yitmesi olmaz mıydı?... Ölüncü yeri bulunabileniyordu mu?...

Birçok köylüler evlerini yeniden onarıırken duvar içlerinde, mertek kovuklarında, tavan aralarında, mermer altlarında, babalarından, dedelerinden kalma paralar bulmuşlardı. Halâ da bulmaktadırlar. Fakat birçok köyde bu paralar yabancılara yaramıştır.

Örneğin: G... köyünde zengin bir Türk köylü, birden öldü. Çocuklarıyla karısıyla görüşmedi. Adamın yağ değirmeni vardı. Paralarını eski kullanılmaz bir birina'nın içine saklıyor, üstüne de yağ küpü oturtuyordu. Ölüncü mal açık artırma ile satıldı. Eski birinatu üstündeki yağ küpü ile birlikte N... köyünden bir Rum aldı! Bu Rum şimdi hem N... köyünün hem de o bölgenin en zengin kişisidir.

Kimi baba ya da ana ölmeden çocuklarına paranın yerini söyler. Kimisi ise salt en çok sevdiği kendisine en çok bakan, ya da en yoksul' olan çocuğuna paranın yerini söyler. Ölüncü almasını öteki kardeşlerine duyurmasını ister.

Ç... Köyünde ölen bir kadının eşyalarını, çocukları aralarında paylaştılar. Sıra yatakla yorgana gelince anlaşamadılar. Kavga dövüş derken yatağın yünü, yorganın pamuğunu paylaşmaya karar verdiler. Yatak açılınca bir de ne görsünler yünlerin arası para dolu!

Karabeşlik Ağa Ceyhan'ın en varlıklı kişisiydi. Yemez işmez para artırdı. Artırdığı paraları bir sandığı içindeki eski bir dizlikte saklardı. Bir gün Yerovası ile Yayvan Dere (Diyarizo) yükseldi 'Köyü bastı! Su birçok evle birlikte Karabeşlik'in evini de alıp götürdü. Paralar da sandıklarla birlikte sürüklenip gitti. Karabeşlik ortalığı yedi attı, sandığı bulamadı. Aradan yıllar geçti, Karabeşlik öldü ölmesiyle sandığı bulan da ortaya çıktı! Meğer bir köylü kadın o gün sandığı derenin kıyısında bulmuş, Karabeşlik'in canı için içindeki paraları yemiştir! Parasını yacağa bucağa saklayan köylü, bugün de vardır. Bunlar şirketin, bankanın önemini kavrayamayan bilinçsiz, para gözlü kişilerdir. Yemez, yedirmez ölüncü bir yabancıya kaptırır parasını! Kıbrıs'ta para canlısı, para gözlü, cimri, pinti, olarak halk arasında ad yapmış köylülerimiz de vardır.

DERLEME... DERLEME... DERLEME... DER LEME... DERLEME...

OTANTİKLİK ÜZERİNE

Engin ANIL

Aşağıdaki yazı özet olarak 1999 yılı içerisinde Yenidüzen gazetesinde yayınlanmıştır.

Halkbiliminde otantiklik konusu yıllardır süren ve bir anlamda da daha uzun dönemler sürecektir olan tartışma konularından biridir. Zaman zaman böylesi bir tartışmanın gerekli olup olmadığı konusunda kendi kendime sorular yönelttiğim oluyor. Bazen bu tartışmayı ülkemizde (Kuzey Kıbrıs'ta) halâ daha sürdürmeye çalışsam "Folklor mu, folklor mü?" tartışması kadar gereksiz bulsam da halkbilimini "halkdanslarının icrası" dışında bir olay olarak görüp, bir bilim olarak ele alan ve özellikle araştırmalar yapan birinin bu konuda kafasının açık olması gerektiğine inanmaktayım.

Gençlerde (Ekim 1999) Türkiye'de Halkbilimi ile uğraşan sivil toplum örgütlerinden birisi olan Motif'i ziyaretimde, oradaki bir yetkili arkadaşım "Siz otantikçi misiniz?" yollu sorusu beni bayağı ürkütmüştü. Edindiğim izlenim bu ülkede konunun çok değişik boyutlarda tartışıldığı, belki de halkbilimciler arasında bir yol ayrımını gündeme getirdiği idi. Bu anlamda "Otantik olanın ne olduğu nerede başlayıp nerede bittiği konusundaki tartışmalara ışık tutması açısından konuyu deşmekte yarar görüyorum.

Bu konunun ülkemiz Türkiye dışında başka ülkelerde tartışılıp tartışılmadığı konusunda en azından hangi boyutlarda tartışıldığı konusunda fazla bilgimiz (en azından

benim) olmadığını söylemek istiyorum. Konuda fikir üreten düşünürlerin eserlerinin otantik müziğin ne olup olmadığı konusunda 1848 yılında Alman Halk Müziği uzmanı Ludwig Erk, Alman Halk Şarkıları yayımcısı Wilhelm von Zuccalmaglio ve Johannes Brahms'ın kıyasıya tartıştığı öğreniyoruz.

Ne yazık ki ülkemizde diğer birçok bilimsel kavramda söz konusu olduğu gibi "otantik" kavramında da bir anlam karışması yaşanmaktadır. Sanıyorum; ülkemizde "otantik" olarak "en eski olan" kastedilmektedir.

Halkbiliminde "otantik" Fransızca bir bilimsel kelime olan "Authentique" den geldiğini araştırmalarımızdan öğreniyoruz. Bu kelime anlamı olarak (lexical) "doğru, gerçekliğinden şüphe edilmeyen anlamına gelir." Kelimenin sözlük anlamından hareket etsek bile otantik kelimesinin en eski olarak nitelenemeyeceği karşımıza çıkıyor. Bir diğer yaklaşımla halkbiliminde görece olaylar varyantlar ve kişisel katmalar karşımıza çıktığı sürece en eski olanın en doğru olamayacağı kesinlik kazanıyor.

Bu anlamda yukarıda bahsettiğimiz gibi bir halkbilimsel değer otantik olup olmadığı, veya ne derece otantik olduğu bir tartışma konusudur.

Bir folklorik değer ortaya ne zaman nerede ve nasıl çıktığını belirlemek bir anlamda mümkün değil gibi görünmektedir. "Neden?" dersiniz, öncelikle bir değer folklorik özellik taşıyor sayılması için bir bölgede yaygın olarak anonim bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı

araştırılmaktadır. Bunun yanında kişisel üretilen bir değer in de süreç içerisinde anonim hale gelebileceğini de düşünmek gerekir. Ülkemizde düğünlerde en çok sevilip oynanan eserler yaygın bir şekilde geniş halk kesimlerince çalınıp söylenmekte, oyun olarak da oynanmaktadır. Bu nedenle o değer in en eski ve ilk olan olduğunu nasıl tesbit edeceğiz. Bu sorunu gidermek için birtakım alanlarının belirlendiğini duyuyoruz. Yazılı belge eskiliği yanında, halkbilim değerlerinin nesilden nesile aktarılrken değışen toplumsal beğeni, kişilerin kattığı özellikler ve çevre kültürlerle etkileşim nedeniyle değışeceğini ve birtakım varyantların da ortaya çıktığı kesindir. Bu nedenlerle de bir otantik değerin ilk uygulama veya ilk olarak kullanılan olmadığını belirtmekte yarar vardır.

Kuzey Kıbrıs'ta toplumsal değışimin alabildiğine hızlı yaşanması yanında toplumlararası çalışmalar toplummuzu derinden sarsmıştır. Bunlardan daha fazla olarak da ileriye yazılı belge bırakacak çalışmalar yapan pek az bilim adamı, araştırmacı ve tarihçi yetiştirdik. Biz geçmiş değerleri en doğru biçimde aktaracak dün ile bugün arasındaki bağı sağlıklı ve doğru bir şekilde kuracak materyali bırakan pek az eser kalmıştır.

Aziye Sirto örneğine dönerek kafamızı biraz daha karıştırmak yararlı olacaktır sanırım. Sayın Ali Hoca ve Kâni Kanol'un yaptığı karşılaştırılmalı halk müziği çalışmalarına göre, Kıbrıslı'ların Azizeye Sirto'yu orijinaline daha yakın olarak kaldıklarını öğreniyoruz. Peki, Kıbrıslı Türklerin çaldığı Azizi'ye Sirto'yu bırakıp otantliğini veya bir diğer değışle sultan Abdulaziz'in el yazması notasına mı dönmek gerekmektedir. Şüphesiz ki hayır. Bizim için esas olan şu an tesbit ettiğimiz, yaygın şekilde çalınan ve bilinen Azizeye Sirto'dur. Orijinal el yazması nota ise arşivlerimizde belge olarak kalacak, bilim adamları, sanatçılar üzerinde çalışmalar yapacaktır.

Halkbilimsel değerlerin geleneksel kültürü yaşayan ve bu doğrultuda yeni değerler üreten insanların yaşadığı bir zamanda ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu nedenle özellikle büyük şehirlerde tüm geleneksel yaşayış tarzını bırakmış, her türlü geleneksel adet örf ve uygulamayı yeni modern ve popüler kültür değerleriyle değıştirilmiş bir topluluğun halkbilimsel değerler ürettiği söylenemez.

Sonuç olarak diyoruz ki geleneksel yaşayış tarzını sürdürebilen birtakım yerleşim birimlerimizde üretilen değerler otantikdir ve tesbit edilmesi gerekmektedir. Bugün Çatoz'da yapılan sesta. Elye (Doğancı) veya Mirtu (Çamlıbel) köyünde sürdürülen imece üslûlü ev yapma,

hasad zamanı tarlaya topluca girme, Luricina'da köylülerin bir birlerine lakap takmaları ve daha birçok değer yanma belge bırakılması açısından bugünden tesbit edilmektedir. Tabiki bizim koşullarımızda yok olmaya yüz tutmuş uygulamalar, gelenek görenekler, örf ve adetler de alabildiğine tesbit edilip yazılmalıdır.

Ülkemizde halk müziği kıyafetler gerekse de danslarımızın otantikliği üzerine görüşlerimizi de tartışmaya açılmakla getirmesi bakımından açmakta yarar vardır.

Ülkemizde diğer birçok alanda olduğu gibi Halkbilimi alanında da kaynak ve araştırma eksikliği yaşadığımızı her zaman için belirtiyoruz. Bu anlamda halkdansları alanında da sergilediğimiz oyunların otantikliği konusunda sürekli bir tartışma içerisindeyiz.

Ülkemizin yukarda saydığımız özgül koşulları bize kavramları yerli yerine oturtma olanağı vermemektedir.

Herşeyden önce Halkbilimsel değerlerinin yeniden üretildiği bir mekân ile sahnelemekte olan halkdanslarında neyin otantik olup olmadığı konusunda zihnimizi kurcalamakta yarar vardır. Köyde veya kentte herhangi bir vesile ile (kutlama, düğün, sünnet, orak zamanı) halk oyunu oynayan bir kişi öncelikle kendi için oynamaktadır. Onun amacı başkalarını eylendirmek değildir. Seyredenlerin onu beğenmeleri karşısında taktir belirtmeleri ona daha bir şevk vermektedir. Ama bu onun için görev değildir. O bu iş için biz hazırlık yapmış ne süslenmiş ne de özellikle giyinmiştir. Gündelik kıyafeti ile, belki de düğünde en süslü kıyafeti ile bulunmuş, ve o an içinden geldiği için oynamıştır. Dans etmesini öğrenmesi ise tamamiyle içgüdüsel olarak oynayan büyüğünü taktirden dolayı taklit etmesi nedeniyle dir. Bu anlamda bir oyuncunun, oyunlara kendisine has bir karakter veya figür katması otantik olabilmektedir. Onun o an için giydiği gerek özel, gerekse de günlük kıyafeti de bunn bir parçasıdır.

Sahneye konulan ve bir grubun oynadığı halk dansında ise hedef tamamiyle aşağıdaki seyirciye birşeyler sunma ve ona bu olayı sevindirme, beğendirme güdüsüdür. O bu gösteiye hazırlanırken ses ve ışık sistemlerini kullanmıştır. Makyaj yapmış, yeni ve süslü özel bir elbise giymiştir. Ona, birileri halkdanslarını öğretmiştir. Sahneye konma aşamasında ise sahne sanatlarının disiplini uygulanmıştır. Bu anlamda sahneye konmuş olan bir halkdansının otantikliğinden bahsetmek mümkün değildir. Ama bu sahnedeki sunuşta kullanılan adamların, figürlerin tek tek otantikliğinden veya oyun bir bütün olarak karakterinden dolayı otantik olarak bahsetmek mümkün olabilir sanırım.

Yaptığımız araştırmalarda halk arasında yaşatılan ve oynanan biçimiyle oyunlarımızın genelde ikili eşler halinde karşılıklı oynadığını görüyoruz. Bunun yanında özellikle kasap oyunlarında bize bu oyunları birkaç figür dışında gösterebilen kaynaklara rastlanılmamıştır. (Şurası gerçek kişi 1981-1982 yıllarındaki halkdansları araştırmaları yoğun bir şekilde başlatılmamış olsaydı bile belki de bugüne kadar derlenen danslardan daha azı derlenmiş olacaktır) Bu anlamda yapılan araştırmalarda usta oyuncular ve eski müzik icatlarının sözlü olarak bize aktarmaları üzerine ekiplerimize kasap oyunlarında, oyuncuların omuz omuza tutunup oynamaları konusunda getirilen uygulama otantikliğinin sahnedeymişliği olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Peki bir halk dansı gösterisinde icra edilen müziğe halk müziğinden hiç kullanılmaması bir müzik aleti ile eşlik etmek olayı nedir. İşte Eğitim Bakanlığı'na bağlı halk dansları müzıkları icracıları büyük ustaların danslarımıza kazandırdıkları mütis buluş "kanun, saz" bir tek kudüm eksik işte gençlik Dairesi Halk dansları ekiplerine eşlik eden bas, elektro ve ispanyol gitarlar, bateriler. Bunlar müzıklarimize ve sahne sanatına renk katıyor olabilirler ama olayı otantiklikten uzaklaştırdıkları ve temel motifleri dumura uğrattıkları gerçektir.

Özetelecek olursak halk danslarımızda ve onun içerisinde otantiklik konusunda uygulayacağımız temel kriterler şunlardır. Bir değer halk tabakaları tarafından üretilmiş olması ve yaygınlığı. Otantikliğinin eski olmadığı ama yeniden üretildiği koşullarda üretilen otantik olarak kabul edilmesi. Bunun yanında varyantların da kabul edilmesi. Söz konusu halk bilimsel değerlerin seyciriyeye sunulması koşullarında özül korunması. Genel olarak koyduğumuz kısıtlara aykırı olduğu takdirde daha sağlıklı ortamlarda halk danslarımıza katkıda bulunmak mümkündür.

Yaptığımız tartışmalarda bazı arkadaşlar otantik değerlerin tesbit edebildiğimiz kadarı ile en eski değerler olduğunu belirtiyorlar. Onlara göre tesbit edilen bu otantik değerler aynı şekilde muhafaza edilemeli ve yaşatılmalıdır; Peki. Kısa bir süre sonra arkadaşlarımız aynı folklorik değerini değişik bir varyantına, veyahut da bir dönem önceki konumuna ulaşırlarda ne olacak? Doğru olarak kabul edilecek olan hangisi olacaktır? Yoksa yeni bir yaz /boz oyunu mu icat edeceğiz? Ünlü bir filozofun söylediği gibi "hayatta telk değişmeyen şey değişmektir durağanlığı kabul etmek, hayata, yaşama ters düşmektir. Tarihsel kısıkaça kapılıp geri dönemektir." Değişmeyi yatsımdır. Ne

mutlu ki bir önceki döneme ait bir folklorik değerini tesbiti, dinanizmi, sürekliliği, değişmeyi ispatlamaktadır. Hem de insanlık adına, bilim adına. Bir folklorik eserin yeniden üretilme sürecine göz atmakta yarar vardır. Şu anda var olan bir çalışmaya değinelim. Çalışma bazılarının dilinde "sesta", kimisinde ise "sele". Bu değer bazı köylerimizde yeniden üretilmektedir. Az bir miktarda kullanım, ama genelde turistik bir hediye eşyası olarak yeniden piyasaya sürülmektedir. Öğrendiğimiz kadarı ile bir turist rehberi sele işleyen teyzeye sık sık sipariş vermektedir. Bu siparişleri verirken de elindeki yabancı dilde bir katoloktan yararlanmaktadır. Bu katalogta Kıbrıs'a ait olmayan bir kültüre ait olduğunu öğreniyoruz. Neticede sesta isteyen teyzemiz gerek renk gerekse de motif olarak hedefasında yenilik yaratmaktadır. Bu motifleri sipariş üzerine işleyen bir miktarda yerel pazara yönelik olarak işlemektedir. Burada olması gereken şudur. Bir araştırmacı bu secelerlerdeki yerel ile sonradan, sipariş üzerine yapılan secelerlerdeki ayırımı farkına varmalı, onu not etmelidir. Bilinmez ama bu motiflerin daha sonraları yaygınlaşır bir nesil sonra karşımıza daha değişik bir şekilde çıkması olasıdır. Bundan hareketle bir önceki nesilden tesbit ettiğimiz folklorik değerlerin o dönem otantik değerleri bugün tesbit ettiğimiz gayri ticari amaçlı üretilen değerlerin ise bugünün otantik değeri olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Yabancı klanraklardan yararlanılarak işlenen motiflerin başka işleyiciler tarafından ilerki tarihlerde benimsenip işlenmesi neticesinde ise ortaya çıkan değer, otantik olarak benimsenip motifin seyir sürecini de ortaya koymak gerekecektir.

Gösteri amaçlı sahne düzenlemeleri yapmanın yanında bu gösterilerde giyilen kıyafetlerde de her zaman için otantiklikten uzaklaşmıştır. Seyircinin gözüne hitap etmesi açısından tıpkı oyunlarımızda olduğu gibi kıyafetlerde de moda olan renklerin kullanılması, veya ışık altında daha iyi görülebileceği düşüncesiyle değişik renklerde halk dansları kıyafetleri dikildiğini biliyoruz. Bu uygulamaların da otantikliği aynı şekilde ortadan kaldırdığı gerçektir. Yukarıda sıraladığımız gerçekler ışığında, "Otantik Halk Dansları Gösterisi veya yarışması" gerçekleştirmek ne derece doğrudur? Avrupa'da gerçekleştirilen birçok "Halk Dansları Yarışmalarında" yerel ekiplerimiz "otantik dalda" birincilikler veya başarılar elde etmişlerdir. Şu anda benim aklıma şöyle bir soru gelmektedir. Yani biz "Açıkgöz Kıbrıs'lılar" "Aptal Avrupalı'ya" kazık mı atık? Yorumu siz sayın okuyucularına bırakıyorum.

HAS-DER I. K.K.T.C. TANITIM GÜNLERİNDE

Atatürk'ün Samsun'a ayak basarak kurtuluş savaşını başlatmasının 80. Yıldönümü münasebetiyle KKTC Ankara Büyükelçiliği işbirliği ile Samsun Valisi'nin desteğiyle düzenlenen 6-9 Mayıs 1. Kuzey Kıbrıs Tanıtım günlerinde ülkemizi halk dansları alanında Halk Sanatları Derneği temsil etti. Etkinliklerin organizesi Klas TV., Dem Ajans ve Alaçam İnci Turizm tarafından yapıldı.

Uzun bir çalışma dönemi sonunda 28 kişilik kabile, beraberinde Sele-Sesta sergisinide alarak KTHY'nın Ankara seferini yapan uçakta 5 Mayıs 1999 Çarşamba günü

HAS-DER Grubu Toplu Halde

Tarik G. EMİROĞLU

Ankara Esenboğa Havaalanına ulaştı. Kafilede, bizden ayrı MEK Bakanlığı Devlet Türk Halk Müziği Sanatçıları ve ülkemiz üniversitelerinin temsilcileri bulunuyordu. Alanda bizleri Ankara Büyükelçilik mensupları karşıladı. İşlemler tamamlandıktan sonra Samsun'a doğru yola çıktı. Çorum yakınlarında mola veren otobüsümüz saat 21.00'de Samsun'a vardı. Devlet Su İşleri VII. Bölge Müdürlüğü misafirhanesine yerleşen ekibimiz akşam yemeğinden sonra dinlenmeye çekildi.

6.5.99 tarihinde T.C. Kültür Bakanlığı Samsun il Kültür Müdürlüğü 75. Yıl Kültür Merkezinde saat 17.00'de ilk etkinlikler yapıldı. Burada Cumhurbaşkanımız Sn. R. R. Denктаş ve sanatçılarımızın karma Resim sergisi ile Uluslararası Amerikan Üniversitesi (IAU), Lefke Avrupa Üniversitesi (EUL), Girne Amerikan Üniversitesi, (GAU), Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (CIU), Doğu Akdeniz Üniversitesi (EMU) ve Yakın Doğu Üniversitesi (NEU) tanıtım stantlarının açılışı yapıldı. Açılış Cumhurbaşkanım

Kartal Oyunu

Gösterilerden Bir Görüntü

R.R. Denктаş ve Samsun Valisi Metin İlyas tarafından yapıldı. Açılış öncesinde derneğimiz otantik halk dansları topluluğu karşılama 1,2,3,4'den oluşan oyunlarını oynadı. Yağmur altında gerçekleştirilen gösterileri Cumhurbaşkanımız ve diğer davetliler çoksuyla izlediler. Daha sonra sırasıyla Dem Ajans sahibi Şakir Demirci, Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz, Vali Metin İlyas ve Cumhurbaşkanını R. R. Denктаş'ın konuşmaları yapıldı. Konuşmaların ardından Cumhurbaşkanı R. R. Denктаş'a plaket verildi. Daha sonra Kültür Merkezi içerisinde bulunan Atatürk ve 18 silah arkadaşının yer aldığı büst açıldı. Bölge televizyonlarından Klas TV.'de geceleyin MEKB Devlet Türk Halk Müziği topluluğu canlı yayına katılarak halk şarkılarımızdan örnekler sundular. Yayın sırasında sabahleyin yapılan ve bizlerinde görev aldığı açılış törenleri gösterildi.

7 Mayıs tarihinde Cumhurbaşkanını R.R. Denктаş onuruna DSI Derbent Barajı Göl Evinde verilen öğle yemeği sırasında da yer aldık. Samsun'un 60km. Güney batısında yer alan Bafra İlçesi sınırlarında yer alan tesislere giden ekibimiz ve diğer kafiye üyeleri baraj bölgesine giderken yol boyunca dağlar ve ormanlıklar arasında yeşilin her tonunu görme fırsatını buldular. Bölgeye özgü yenen lahana çorbası ve Kefal buğlamasının ardından bir gösteri sunan ekibimiz Mandra, Abdal ve Susta oyunlarını oynadılar. Geri dönüş esnasında birlikte söylenen yerel şarkılarımız yolculuğun sıkıcı geçmesini engelleyerek keyifli bir yolculuklar yapılmasını sağladı.

8 Mayıs günü kahvaltı sonrası alışveriş yapma imkanı bulan kafiye, öğlen yemeği sonrası şehir merkezine 50km. Uzaklıktaki Kavak ilçesine gitti. Otobüsten inildikten sonra orak, elek ve bardak gibi otantik oyunlar oynayarak. Kortej

düzeninde belediye meydanına kadar ilerleyen ekip, orada "Hasat zamanı" isimli kareografik düzenlemeyi sergileyen ekibimiz, Kavak halkı tarafından çoksu ile alkışlandı. Gösteri sonrası Kavak Kaymakamını tarafından kabul edilen kafiye kaymakamla sohbet imkanı buldu. Halk müziği topluluğu da kaymakama fasıl yaptı. Fasil sonrası Kavak'ın İstasyon mahallesinde bir gösteri daha yapıldı. Bu gösteri sonrasında görevimizi yapmanın mutluluğu ile Samsuna doğru yola çıktık. Akşam yemeği sonrası Samsun fuarını gezen ekip daha sonra istirahataya çekildi.

9 Mayıs Pazar günü çevreyi gezme imkanı, bulan ekibimiz organize komitesi başkanı Şakir Demirci'den de bölge ile ilgili bilgiler aldı. Daha çok memur, işçi ve öğrenci kenti olan Samsun'un nüfusu 400.000 civarlarındadır. Fakat hareketli nüfusu, merkez nüfusunun 500.000'e kadar çıkmasını sağlıyor. 9 Mayıs sabahı 04.00'de kalkan ekibimiz bizi misafir eden tesis yetkilileri ile vedalaştıktan sonra Ankara'ya hareket etti. 12.00'de Ankara'ya varan ekibimiz 14.10'da Kıbrıs' hareket etti.

70 parçalık sele-sesta sergimizin yer bulunama-diğindan dolayı açılmamış olması Samsun ziyaretinin bizim için en olumsuz yönlerinden biriydi.

Gösterilerden Bir Görüntü

Sergiye çok iyi hazırlanan derneğimiz sele ve sestalarını nasil işlendiğini Samsunlulara gösterebilmeleri için işleyici bayanları da yanına götürmüş fakat bu serginin açılmamasından dolayı gösteri imkanı bulunamayışı üzücü olmuştur.

HAS-DER'E "HALKBİLİMİ ÖDÜLÜ"

HAS-DER'E TÜRKİYE'DEN ÖDÜL

1977 de kurulup günümüze kadar halkbiliminin değişik lanlarında yaptıkları başarılı çalışmalarla

Öcal ERTEN

kendisini kanıtlayan Halk Sanatları Derneği Türkiye'den de bir ödül aldı. 1987 yılında İstanbul'da kurulan "MOTİF" Halkoyunları Derneği ve Motif Folklor Dergisinin birlikte organize ettiği 5. Halkbilimi Hizmet Ödülleri töreni 19 Kasım Cuma gecesi Topkapı "Eresin" Otelde gerçekleştirildi. Fatih Kısaparmak, İzzet Altınmeşe, Sümer Özgü yanında birçok Halk Müziği sanatçılarının da katıldığı ödül töreni saat 18.00 de açılış kokteyli ile başladı. Saat 19.00'da gerçekleştirilen ödül töreninde Halkbilimine gönül vermiş ve konusunda uzman birçok kişinin hazır bulunduğu gözlemlendi.

M. Zeki Baykal (Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Başkanı), Ekber Yeşilyurt Gazetecisi Ressam) Doç. Fikret Değerli (İTÜ TMDK, THO Bölüm Başkanı) Sabahattin Türkoğlu (Kültür Bakanlığı Yıldız Sarayı Müzesi Müdürü), Doç. Dr. Şenel Önalı (İTÜ TMDK, Çalgı Yapım Bölümü Başkanı, Emin Mancı (Dernek Yönetim Kurulu Üyesi)' dan oluşan ödül tesbit komitesi 14 değişik dalda ödül alanları şöyle belirledi.

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarıh Vakfı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, M.E.B. Okul İçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Daire Başkanlığı, Prof. Dr. Zeki Kuşoğlu, Prof. Dr. Sadık Tural, K.K.T.C. Halk Sanatları Derneği, İstanbul Turizm Folklor Derneği, Muzaffer Akgün, Mevlüt Özhan, Erşan

Alınan Motif Ödülü

Has-Der Başkanı Ali Nebih Ödül Alırken

DER Yönetim Kurulu adına bir açıklama yapan Başkan Ali Nebih, yıllardır özveri ile Kıbrıs Türk Folkloru'nun her alanında nitelikli çalışmalar yapmakta olan Halk Sanatları Derneği'nin ülke içinde ve dışında ödülleri almasının dernek camiasını mutlu ettiğini ve tuttukları yolun doğruluğunu kanıtlandığını belirtti. Nebih ayrıca, "Kıbrıs Türkü varolacaksa ekonomisini geliştirmenin yanında özkültürüne sahip çıkarak, geliştirerek ve evrensel kültüre ulaşarak varolacaktır. Ülkemizde kültüre verilen önem ve ayrılan kaynaklar mutlaka gözden

geçirilerek, yeniden değerlendirilmeli ve kesinlikle artırılması için gerekli çalışmalar daha çok zaman kaybedilmeden başlatılmalıdır" diye konuştu.

Başbuğ, Abamüslim Abay, Selim Cihanoğlu, Ahmet Çakır, Niyazi Yılmaz, Orhan Hakalmaz.

Halk Dansları icra ödülünü sanatçı Sümer Ezgü'nün elinden alan Has-Der Başkanı Ali Nebih, yaptığı kısa konuşmada Halk Sanatları Derneği'nin Halkbilim alanında yaptığı çalışmalardan dolayı yurtiçinde iki defa ödüllendirildiğini ve halk dansları alanında yaptığı çalışmalardan dolayı da şimdi de Türkiye'de bu konuda çalışma yapan insanlar tarafından takdir edilmenin kıvanç verici bir olay olduğunu söyledi.

Ödül töreninden sonra "Osmanlı kadın giysileri" defilesi Sabancı Olgunlaştırma Enstitüsü mankenleri tarafından sergilendi. Sergi esnasında sahneye yakın olmak için izdiham yaşandığı, basın mensuplarının ise daha iyi bir çekim yeri bulmak için bir birleriyle yarıştıkları gözlemlendi.

KKTC'ye döndükten sonra HAS-

Ödül Alanlar Toplu Halde

1999 YILINDA KKTC MECLİSİNDE TÜMÜYLE KABUL EDİLEN “ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME” HAYATA GEÇİRİLMELİDİR

1 HAZİRAN DÜNYA ÇOCUK GÜNÜ

Gün dolayısıyla 1996 yılında KKTC Meclisinde tümüyle kabul edilerek yasalanan ve derneğimizin büyük başarısı olarak kabul edilen” Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” tartışıldı. Yakın Doğu Üniversitesi Kongre Salonunda gerçekleştirilen açık oturum ülkemiz siyasi partilerinden CTP, DP, TKP, UBP, UDP ve YBH'nin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşti. Cumhuriyetçi Türk Partisi adına Canan Öztoprak, Demokrat Parti adına, Hüseyin Özgürün, Toplumcu Kurtuluş Partisi adına Derviş Akter, Ulusal Birlik Partisi adına Hasan Hasipoğlu, Ulusal Diriliş Partisi adına Hatice Eker ve Yurtsever Birlik Hareketi adına da Özkan Varoğlu oturuma katılan konuşmacılardı. Kâni Kanol tarafından yönetilen oturumda konuşmacılar sözleşme hakkındaki düşüncelerini ve 1996 yılından itibaren bu konuda ne yaptıklarını anlattılar. 2 tur halinde ve alfabetik sıraya göre yapılan konuşmaların ardından soru cevap bölümüne geçildi.

Oturum öncesinde Amatör Fotoğraf Sanatçıları Derneği'nin çocuk fotoğraflarından oluşan dia gösterisi, müzik ve şiir eşliğinde çarpıcı bir şekilde salondakilerin etkilenmesine sebep oldu.

“Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi”

1924 tarihli Cenvere Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen çocuk hakları bildirisinde belirtilen haklar dikkate alınarak yapılan sözleşmedir. Bu sözleşmede hedeflenen, tüm ülkelerdeki çocukların, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının geliştirilmesi, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için aileden başlayarak gerekli koruma ve yardımı almasını, onun zihinsel ve bedensel olarak uygar ilişkiler içerisinde gelişmesi için Ulusal ve Uluslararası düzeyde işbirliği ve anlayışı hakim kılmayı amaçlamaktadır.

1995 yılında CTP - DP koalisyonu döneminde derneğimizin girişimleriyle düzenlenen 1. Uluslararası Çocuk ve Barış Festivali esnasında Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi KKTC Meclisinde sunulmuştur. Aradan bir yıl geçtikten sonra meclisimizde bulunan parti ve milletvekillerinin onayı ile, tekrardan düzenlenen 2. Çocuk ve Barış Festivali sırasında “Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi” kabul edilmiştir.

Ne yazık ki, aradan geçen üç yıla rağmen ‘Çocuk

Hakları Sözleşmesinde' yer alan hususların yaptırımcı bir güç olarak ortaya çıkması sağlanamamıştır. Ayrıca Meclisimizde kabul edilen 'Sözleşme' hilâfına uygulamalar sürmektedir. Şöyle ki;

Madde 12, taraf devletler görüşmelerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını, bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Olay: Bir TV programında cinsellik konularında görüşlerini açıkladıkları için bazı çocuklarımız hakkında okulda disiplin kovuşturması açılmıştır.

Madde 14; Taraf devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

Olay: Basında yer alan haberlere göre, kitle iletişim araçlarında düşüncelerini açıklamakta olan bir öğrenci, kurum müdürünün yayın odasına dahi yayını durdurması yanında büyük hakarete mağruz kalmıştır. Aynı şekilde bir kompozisyon ödevinde görüşlerini açıklayan bir öğrenciye de maddi ve manevi baskı yapılmıştır.

Madde 24: 1) Taraf devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmeti veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için

çaba gösterirler.

4) Taraf devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tetricen sağlamak amacıyla Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimlerini özellikle göz önünde bulundururlar.

Olay: Rum tarafına koz verebilecek ve propaganda malzemesi olacak kaygılarıyla hasta çocuklarımız tedavi için Rum kesimine gönderilmemekte ve ölüm riski ile karşı karşıya bırakılmaktadır.

Taleplerimiz:

1) Çocuklarla ilgili konuları sürekli izleyecek, ve sözleşmenin gereklerini yerine getirtirecek yasal dayanağa sahip bir çocuk hakları komitesi kurulmalıdır.

2) Çocuk hakları sözleşmesi, çocukların anlayabileceği bir şekil, düzey ve yöntemle okullarda okutulmalıdır.

Tüm siyasi partilerimizin dün olduğu gibi bugün de bu konuda yukarıda bahsettiğimiz düzenlemelerin yapılması için elbirliğine ihtiyaçları vardır. Bu nedenle bu konuya gönül vermiş ve katkı koyacak tüm siyasi, sivil ve demokratik kuruluşlara, böylesi bir günde etkinlik düzenleyen tüm sivil toplum örgütlerine çalışmalarında başarılar dileriz.

Has-Der Yönetim Kurulu

XVII. Halk Bilimi Sempozyumunda “Halkbilimi Hizmet Ödülü” Alanların Özgeçmişleri

M. KEMAL DENİZ ŞİT. LTD.

Kurulduğu 1941 yılından itibaren müşterilerine hizmeti ilke edinen 'deniz kitapevi' Lefkoşa'da M. Kemal Deniz tarafından kurulmuştur. Kıbrıs türk halkının eğitimi için 1974 yılına kadar, ticaretten çok bir eğitim vakfı olarak hizmet vermiştir. Kıbrıs TÜRK

halkının varoluş mücadelesinde, eğitimini eksiksiz tamamlaması için gerekli tüm mazemelerin, yıllarca 'deniz kitapevi' tarafından, hiçbir karşılık beklemeden sağlamıştır. 1974 Mutlu barış Harekatı sonrasında kurumlaşan şirket, bir aile şirketi olarak faaliyetlerini

Halkbilimi Hizmet Ödülü Alanlar Toplu Halde...

genişletmiş, tüm yerleşim bölgelerinde şubeler açarak hizmetini yaygınlaştırmıştır.

Bugünlere gelindiğinde, Lefkoşa Deniz Plaza, G. Mağusa Deniz Plaza ile KKTC'nin genelinde 7 mağzasıyla ve bir defter imalat fabrikasıyla hizmetini yenilenmektedir.

TÜRK BANKASI KÜLTÜR – SANAT KURUMU

Yoğun kuruluş çalışmalarıyla geçen 1984 yılı sonrasında 1985 yılında faaliyete başlayan Türk Bankası Kültür Sanat Kurumu, o yıl itibarıyla bugüne değin aynı temel amaca hizmet eden 2 ana işlevi göğüslemeye çalışmıştır.

1. Toplum kültürüne katkıda bulunan kültürel-sanatsal etkinlikleri yıllar itibarıyla ödüllendirmek.

2. Toplumun aydın kesimine hitap edecek düzey ve nitelikte bir Kültür Sanat Dergisi yayımlamak.

Her iki fonksiyonun da temelde aynı olan hedefleri, toplumda kültürel, sanatsal etkinlikleri yaratan ve yaşatanları yüreklendirmek suretiyle, bu alanda verilen emeğe ivme kazandırmak, bağımsız düşünceye, kendini özgürce ifade edebilecek bir platform hazırlamaktır. 1985'ten bugüne 25 sanatçı-kültür araştırmacısı kişi ve kurum, her biri ilgili yıllar için ödül kazanmışlardır. (1989 ödülünün sahibi de Kıbrıs Türk Halkbilimine katkısı dolayısıyla HAS-DER olmuştur.)

Türk Bankası Kültür Sanat Dergisi bazı engelleme uğraşlarına rağmen, kaliteli dolgun bir içerikle çıkmayı bugüne değin sürdürmüştür.

Yöneticilerinin ciddi görev anlayışı ve ödünsüz kararlılığı sayesinde, Türk Bankası Kültür Sanat Kurumu kendini yoz etkilerden korumasını bilmiş, ucuz politika ve popülist ıcrattan uzak durmuştur.

GALERİ KÜLTÜR YAYINLARI

1990 yılında faaliyete başlayan Galerî Kültür Yayınları ilk kitabı "Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü"nü acı bir deneyimle ancak 1991 yılında satışa sunmuştur.

Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü isimli

kitabın ilk dizgi ve baskısı İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Dizgiyi yapan şahsın Kıbrıs ağzını hata kabul edip tüm dizgiyi kendi anlayışına göre düzeltmesi sonucunda kitap çok büyük bir teknik hatayla basılmıştır. İlgili kitap içeriği teknik hatalar ve ithalat masrafları da dikkate alınarak 1427 adet olarak gümrük memurları gözetiminde Dikmen çöplüğünde yakılmıştır.

Bu olaydan sonra yayın faaliyetlerini daha organize olarak düzenleyen Galerî Kültür Yayınları sözlükten sonra Limnidi Ateşinde Bugüne, Kıbrıs Halk Fıkraları, Geçmişten Günümüze Kıbrıs'ta fotoğraf Vitrinimiz, Mangal, Kıbrıs'ta Fırtınalı Yıllar gibi ve daha birçok kitapları yayım hayatına kazandırmıştır. Yayın faaliyetlerine devamlı geçtiğimiz hafta bir ilke imza koyan Galerî Kültür Yayınları Plutus Servas'ın 'Ortak Vatan' isimli kitabının Türkçe çevirisini gerçekleştirerek kitap formatında Rumca'dan Türkçe'ye çevrilmiş bu ilk çalışmayı Kıbrıslı Türk okuyucuların beğenisine sunmuştur.

Kitaplarının tümünü yazarla ilgili telif ücretlerini ödeyerek yayımlayan Galerî Kültür Yayınları yayım faaliyetlerini 200'li yıllara taşıma gayretindedir.

IŞIK KİTABEVİ

Işık Kitabevi 1983 tarihinde açıldı. O günlerde yıllarca kitapçılık yapmış olan Özker Yaşın ve Mapolar kapatmak üzereydiler. Kitap ihtiyacı karşılanamıyordu.

Işık Kitabevi de açılırken çoğunluk, kültürel olan bu sahaya her an kapanacak gözü ile bakıyordu. Bu bakışın haklı yanları da vardı. Nitekim başlangıçta bir avuç insanın sahiplenmesi ve kendilerinin de büyük özveri ile ayakta kalabilirdi.

Bugün ise kuruluşundaki sıkıntıları geride bırakarak kültürel bir merkez özelliği kazanmıştır.

Kuruluşundan bugüne geçen 16 yıl içerisinde kitap tanıtım, müzik, tiyatro ve politika konulara kadar düzenlediği sayısız etkinlik, gelenekselleştirdiği Kitap Fuarları ve Kitap yayım hayatındaki kurumsallaşmasıyla hedeflediği yeni bir soluk olma ve kültürel çabalara katkı koyma yolunda ilerlemeye devam etmektedir.

XVII. Halkbilimi Sempozyumuna Dört Bildiri Sunuldu

XVII. Halkbilimi Sempozyumu'nda Bildiri Sunan Konuşmacılar Toplu Halde...

Derneğimizin 17 yıldır geleneksel olarak düzenlediği "XVII. Halkbilimi Sempozyumu" nda sunulan bildirileri aşağıda veriyoruz. 19 Ekim 1999 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen Kani Kanol'un yönettiği Sempozyuma; Tuncer Bağışkan, Muharrem Faiz, Ali Bizden, Özkan Yıkıcı ve Çiler K. Yükselen katılarak bildiri sunmuşlardır.

Has - Der XVII. Halkbilimi Sempozyumu Bildirileri...

DÜNYA'DA VE KIBRIS'TA YEDİ UYUYANLAR MENKİBESİ (ASHAB-I KEHF)

PORTRE

Tuncer BAĞIŞKAN

21 Ocak 1947 tarihinde Lefkoşa'da doğdu. Küçükaymaklı İlk okulu, Bayraktar Orta Okulu ve Lefkoşa Türk Lisesi'nden sonra, 1972 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi "Prehistorya ve Klasik Arkeoloji Bölümü"nden arkeolog olarak mezun oldu. İki yıl İngiltere'de kaldıktan sonra 1975 yılında Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü'nde kamu görevine başladı. Kıbrıs'ın değişik bölgelerinde Dairesi adına arkeolojik yüzey araştırmaları ve arkeolojik kazı çalışmalarında bulundu. 1995 yılında Kültür Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Kültür Sanat Danışma Kurulu üyeliği'ne ve Kültür Sanat Kurultayı Genel Sekreterliği'ne getirildi. Uzun yıllar Taşınmaz Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyeliğinde bulundu. Halen Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü'nde Müdür Muavini ve değişik kurullar ile Eski Eserleri Koruma Fonu'nunda Müdürlüğünü temsil eden üye olarak görev yapmaktadır.

Halkbilimi araştırmalarına 1987 yılında üyesi bulunduğu Halk Sanatları Derneği (Has-Der) çatısı altında başladı. Araştırmalarını manevi inançlara yoğunlaştırdı. Araştırma yazılarının büyük bir bölümü 1989-1993 yılları arasında Yazı İşleri Sorumluluğunu sürdürdüğü Halkbilimi Dergisi'nde yayımlandı. Halkbilimine sağladığı katkılardan dolayı 1994 yılında HAS-DER tarafından "Halkbilimi Hizmet Ödülü"ne laik görüldü. "Kıbrıs Halkbiliminde Ölüm" adlı kitabı Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı yayınları arasında yayımlandı.

Tuncer BAĞIŞKAN

GİRİŞ

Hiristiyanlıkta'ki "Aziz Kültü" ile Müslümanlıktaki "Veli Kültü'nün kaynağı, bu kültlerin (dinlerin) ortaya çıkıp yayıldıkları bölgelerde eskiden var olan çok tanrılı kültürlere bağlanmaktadır. Örneğin yedi sayının kutsallığı ilk kez Sumer Uygarlığında ortaya çıkmış, daha sonra ise Mısır Uygarlığı ile Anadolu'daki Hitit uygarlığına geçmiştir.

İslam inançlarında halen mevcut olan "Veli (Evliya) Kültü'nün İslamiyetle bir ilgisinin olmadığı bilim adamları tarafından kanıtlanmış bulunmamaktadır. Kısaca söylemek gerekirse; çok tanrılı dinler ile bu dinlerden beslenen Hiristiyanlıktaki "Aziz Kültü", daha sonra ortaya çıkan müslümanlıktaki Veli kültüne maya olmuşturmuş ve hiristiyan azizleri ile menkıbeleri müslüman velilere aktarılıp onlara mal edilmek suretiyle islamiyetin geniş halk kitlelerine yayılması sağlanmıştır.

İşte biz de bu araştırmamızda, kaynağı çok tanrılı dinler dönemine dayanan ve zaman sürecinde Kıbrıs ile başka ülkelerdeki dini inançlara girip isim değişikliğiyle kabul gören ve 33 değişik yerde makam türbesi bulunan "Yedi Uyuyanlar (Ashab-ı Kehf) Menkıbesi" üzerinde duracağız.

İlkçağ'da gerek Kıbrıs'ta, gerekse Anadolu inançları arasında "Yedi Uyuyanlar"ın önemli bir yeri vardır. Bu inancın İlkçağ sonrasında Kuran-ı Kerim'in Kehf Suresi başta olmak üzere Kuran hadiseleri ile tefsirlerinde yer alması nedeniyle İslam inançları arasına karışarak "Ashab-ı Kehf" (Mağara Arkadaşları) adıyla yaygın olarak kabul görüp anılmaya başlanmıştır. (İsmet Zeki Burdurlu, Anadolu İnançları. Anadolu Mitolojisi,

Geçit Kitabevi, İstanbul, 1987, s.218)

Bu mankıbenin Kıbrıslı Yahudilerle Rumlar tarafından Baf'taki, eski adıyla Ayia Nikolos, yeni adıyla Ayia Solomoni Kilisesi'ne mal edilmesi ve bu kilisenin de yakın geçmişimizde Kıbrıslı Türkler tarafından adak ve ziyaret amaçlarıyla kullanılması, bu konuyu ele almakta neden olmuştur.

ASHAB-I KEHF'İN KELİME ANLAMI

Batı literatürüne "Yedi Uyuyanlar" İslam literatürüne de "Mağara Arkadaşları" olarak da geçen Ashab-ı Kef'in kelime anlamı şöyledir. Ashab: "Bir özelliğe sahip olan kimseler", Kef ise "Büyük mağara" demektir.

İlk Çağ'da ortaya çıkan ve değişik versiyonlarla günümüze gelen bu menkıbede, Putperestliği inkar edip "tanrıya" inanmaya başlayan 7 gencin, zamanın imparatorunun zulüm ve baskısından kurtulmak için köpekleriyle birlikte bir mağraya saklanmaları, orada çok uzun bir süre (Kuran-ı Kerim'in) Kef Suresi'ne göre 309 yıl) uyumaları ve uyandıktan kısa bir süre sonra "ebedi uykuya" daldıkları anlatılmaktadır.

Kuran-ı Kerim'in Kef Suresi'nde bu kişilerin 309 yıl uyudukları yazılı olmasına karşın, batılı kaynaklarda bu sürenin 150, 157, 190, 197, ve 250 yıl olduğu üzerinde durulmuştur.

MENKİBEYE KONU OLAN YEDİ UYUYANLARIN ADLARI

Çoğu kitaplarda ilk Hıristiyanlardan ve şehrin ileri gelenlerinden olduğu belirtilen bu yedi kişinin adları Yemliha, Mekselina, Misliha (Mesliha), Mernuş (Mermuş), Debernuş, Şezenuş (Şanınıuş) ve Kefestetaynuş (Kefestateyüş olarak geçerken, köpeklerinin adından ise Kıtımır olarak sözedilmiştir. (Sinan Yıldız, Ashab-ı Kef, s8; İbni Cerir Et-Taberi, Tarih'ul Ümem vel-Mülük, cilt. II, Kahire, 1326, s.5; Orhan Hancerlioğlu, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975, s.68)

Yine bazı kaynaklarda şı kişilerin adları daha değişik geçmekte ve sayılarının 7 değil 8 olduğu üzerinde de durulmaktadır.

Dini yazarlardan Bağda'dı bu kişilerin adlarının Mekselmina, Maşelmina, Temliha, Mertunas, Keştunas, Bironos, Dimos, Kalos ve köpeklerinin Kıtımır

olduğundan söz etmiştir. (İbni Cerir Et- Taberi, Tarih'ul-Ümem vel-Mülük, cilt. II, Kahire, 1326, s.5-6)

Fransızların Grand Ansiklopedisinde ise bu kişilerin adları Maksimyanus, Malkus (veya Margus), Martinyanus, Kostantinös, Diyanisyus, Yohannis ve Sürasıyu olarak geçmektedir.

MENKİBEYE KONU OLAN OLAYIN GEÇTİĞİ ZAMAN

Menkıbeye konu olan olayın geçtiği zaman hakkında değişik görüşler öne sürülmüştür. Bu görüşlerden biri, olayın M.Ö 168 yılında Filistin'deki Yahudi katliamı sırasında gerçekleşmiş olduğu varsayımdır. Bu görüşlerden ikincisi ve en yaygın olanı ise, olayın Hz. İsa (M.Ö /M.S I - 33) ile Hz. Muhammet (M.S 571 - 632) dönemlerinin ortalarında ve Hıristiyanlığın bilinmesine karşın geniş halk kitlelerine ulaşmadığı bir zamanda gerçekleşmiş olduğu varsayımdır. Bu varsayım üzerinde duran araştırmacılar bazıları olayın tarihini vermekten çekirken, bazıları ise aşağıdaki tarihleri vermişlerdir.

1. M.S 298 - 448 yılları arasında 150 yıl uyumuşlardır. (Fransızların Grand Ansiklopedisinde "Sept Dormans" (Yedi Uyuyanlar) adı altında anlatılan menkıbede; Elmalı Hamdi Yazır, Hak Dini Kura'an Dili, C.V, İstanbul, 1982,s.3233)

2. M.S 251 - 448 yılları arasında 197 yıl uyumuşlardır. (Fransızların Grand Ansiklopedisinde "Sept Dormans" adı altında anlatılan menkıbede; Elmalı Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran'an Dili,C.V, İstanbul, 1982, s.3233)

3. Olay, Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlığı tanıdığı M.S 325 yılından önce ve büyük bir olasılıkla M.S II. Yüzyılın başlarında vuku bulmuştur. (Prof.Dr. Ahmet Akgündüz'e göre)(Sinan Yıldız, Ashab-ı Kef, Alem Yayıncılık)

4. M.S 70 - 380 yılları arasında 309 yıl uyumuşlardır. (Ahmet Cemil Akıncı'nın görüşü)(Sinan Yıldız, Ashab-ı Kef, s.237) İstanbul,1995,s.277)

5. Bu olayın başlayıp sonuçlanma tarihini M.S 249/ 51 - 560 olarak gösteren görüşe göre, gençlerin mağaraya sığınışları sırasında devletin başında

İmparator Dakyanos (C. Messsius Decius), uyandıklarında ise İmparator Tendüvüs (yani İustinianos)(M.S 527-565) bulunmaktaydı.(Sinan Yıldız, Ashab-ı Khef, s. 371)

MENKİBENİN YAYILMA ALANI VE İBADET GÖRDÜĞÜ YERLER

Yedi Uyuyanlar menkıbesinin geçtiği yer hakkındaki fikir ayrılıkları yaklaşık 1700 yıldan beridir devam etmesinin yanı, Yedi Uyuyanların yaşadıkları zaman ile kaç kişi oldukları konularında da bugüne kadar bir birlik sağlanamamıştır.

Fatih Sultan Mehmed Han Devrine ait Yedi Uyuyanlarla ilgili bir Türk minyatürü

Yine de yapılan araştırmalar sonucu Çinden İspanya'ya kadar 33 yerde "Yedi Uyuyanlar"a (Ashab-ı Khef'e) ait olduğuna inanılan mağara tesbit edilmiştir. (L. Massignon, Opera Minora, cilt.III, sayfa.151-159)

Bu yerlerden bazıları şunlardır:

1. Tarsus'un kuzeybatısında ve iki saat uzağında bulunan Encilüs (ya da Bencilüs) dağı-ndaki mağara. (Genel-likle bu mağaranın Yedi Uyuyanların uyudukları mağra olduğuna, diğer yerlerdekilerin ise "ma-kamları" olduğuna inanılmaktadır)

2. Maraş iline bağlı Elbistan ilçesinin altı saat kadar batısında yer alan Afşin (Efsun) nahiyesinin batısındaki Bin Boğa denilen "Küçük Toros Dağı"nın doğu eteklerinde bulunan mağara.

3. Efes şehrinde Ayaslug bölgesinde "Yedi Uyuyanlar kilisesi"nin altındaki "Crypt" olarak bilinen yeraltı mezarlarındaki kayaya oyulmuş mezarlar.

4. Dip Baf (Aşağı Baf)'taki Yeraltı Kilisesi (Katakomb) olarak da bilinen Ayia Solomoni Kilisesi

5. Ashab-ı Khef uyandıktan sonra gittikleri Mağusa'daki yeri şimdilik bilinmeyen bir mağara.

6. Cezayir'in güneyinde Setif isimli kasabanın 88

km.güneyindeki N'gaous adlı köyün mezarlığında bulunan yedi mezar ile onların yanında bulunan küçük bir mezar.

7. Yine Cezayir'in Setif kasabası'nın 12.5 km. Güneydoğusunda İlcan denilen bir yerde bulunan mezar.

8. Mısır'ın başkenti Kahire'deki Mukaddem Dağı'nda bulunan ve M.S X-XI. Yüzyıl Fatimiler devrinden beri bilinen Mağara (Önceleri "Sudanlılar Mağarası" olarak bilinirken, Osmanlı devrinde Bektaşî Zaviyesi olarak kullanılmıştır.)

9. Ürdün'nün başkenti Amman'a yarım kilometre mesafede bulunan ve M.S X. yüzyıl'da EL-Rakım olarak bilinen mağara.

10. Şam'ın güneyindeki Belka Yöresi'ndeki Husban köyü yakınlarındaki bir mağara (Cebrail Mağarası olarak da bilinmektedir)

11. İspanya'da Gırnata şehri yakınlarındaki Loşa köyü civarındaki bir mağara.

12. Doğu Türkistan'da Toyok denilen yerde.

13. Afganistan'da Ashab-ı Khef adıyla bilinen Cami.

KURAN-I KERİME GÖRE "ASHAB-I KEHF" MENKİBESİ

Mekke'deki Hira Dağı'naki bir mağarada, buyruk (Tanrının Buyruğu) olarak Melek Cebrail aracılığıyla Hz. Muhammed'e indirdiği Kuran-ı Kerim'de yer alan ve 110 ayetten oluşan KEHF SURESİ'nin (18. Sure) 9 - 26. ayetlerinde bu konudan şu şekilde söz edilmektedir.

Ayet 9 : Yoksa sen, Mağara ve Kitabe ehlinin bizim mucizelerimizden, şaşılacak bir şey olduğunu mu sandın?

Ayet 10 : O vakit o gençler mağaraya sığınmış, "Rabbimiz, bize rahmet buyur ve bizi işimizde başarılı kıl" demişlerdi.

Ayet 11: Bunun üzerine nice seneler mağarada duygularını mühürleyerek üzerlerine uyku bıraktık. Kendilerini uyuttuk.

Ayet 12 : Sonra da, iki taraftan hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi habereceğini bilelim diye uyandırdık onları.

Ayet 13 : Onların ahvalini biz sana aynen bildiriyoruz. Onlar, Rablerine inanmış olan gençlerdi. Biz de onların hidayetlerini (doğru yollarını) artırıp, kalblerini pekiştirmiştik.

Ayet 14: Kafir hükümdarın önünde dikilerek şöyle demişlerdi : "Rabimiz göklerin ve yerin Rabbidir. O'nu bırakıp da başka bir Tanrı'ya yalvarmayız. O takdirde muhakkak saçmalamış (yalan söylemiş) oluruz".

Ayet 15 : "Şu bizim kavmimiz, Allah'dan başka ilahlar edindiler. Eğer o ilahlar gerçek olsaydı, bize açık delil göstermezler miydi?"

Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimse yoktur" dediler.

Ayet 16 : Onlara: "Madem ki siz, kavminizden ve onların Allah'dan başka taptiklarından ayrıldınız mağaraya sığınan ki Rabbiniz size rahmetini yaysın ve işinizde kolaylık göstereyin" denildi.

Ayet 17 : Baksaydın, güneşin mağaralarının sağından doğup solundan battığını, onların da mağaranın içindeki genişlik bir yerde olduğunu gördürdün. İşte bu durum Allah'ın mucizelerindedir. Ve Allah'ın doğru yola erdirdiği kimse hak yoldadır. Allah, kimi saptırırsa ona, asla doğru yola götürecektir rehber bulamazsın.

Ayet 18 : Mağara ehli, uykuda oldukları halde baksan uyanık sanırdın. Biz onları sağa ve sola döndürürdük. Köpekleri de dirseklerini eşiğe uzatmıştı. Durumlarını görsen için korkuyla dolar; dönüp kaçardın geri.

Ayet 19 : Bir mucize olarak onları uyuttuğumuz gibi, uyandırdık da içlerinden biri orda: "Ne kadar kaldımız? Bir gün veya daha az" dediler. Bir kısmı da : "Ne kadar durduğumuzu Rabbimiz daha iyi bilir. Şimdi siz içinizden birini gümüş para ile şehre gönderin, iyi yiyeceklerden getirsin size. Orada dikkatli ve nazik davranın, kimseye duyurmayın size" dedi.

Ayet 20 : "Çünkü şehir halkı ellerine geçirirse sizi, ya taşıyarak öldürür veya zorla dinlerine döndürürler. Bu takdirde asla kurtulamazsınız"

Ayet 21: Böylece, Allah'ın ayetlerinin gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilemeyeceğini bilmeleri için insanların onları bulmalarını sağladık. Çünkü şehir halkı, bunların hakkında tartışıp duruyorlardı. "Onların üstüne bir bina yapın" diyorlardı. Oysa, Rableri onları çok iyi bilir. Tartışmayı kazanan müminler : "Biz onların mağaralarının önüne mutlaka bir mescid kuracağız" dediler.

Ayet 22: "Mağara ehli üçtür, dördüncüleri

köpekleridir" derler. Bunların "Beştir, altıncıları kepleridir" derler. Bunların hepsi boşluğa atılan taşlardır. Ya Muhammet, de ki: "Sayılarını ancak Rabbim bilir. Onları pek az kimseden başkası bilmez" Ya Muhammet, onlar hakkında, bu kısaca bildirilen dışında kimseye tartışma. Bunlara dair kimseye bir şey sorma."

Ayet 23: Hiç bir şey için de "Ben bunu yarın muhakkak yaparım" deme.

Ayet 24: Ancak, "Allah isterse yaparım" de. Bunu unuttuğun zaman Rabbini an ve şöyle de : "İnşallah, Rabbim beni bundan daha fazla iyiliğe ve doğruluğa erdirtir.

Ayet 25: Onlar mağaralarında üçyüz yıl kaldılar, derler ve buna dokuz yıl daha katarlar.

Ayet 26: De ki : "Ne kadar kaldıklarının en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin

dibi O'na aittir. O öyle iyi görür ve öyle iyi iştirir ki. İnsanların O'ndan başka dostu yoktur. O hiç kimseyi hükümlerine ortak kılmaz"

ANADOLU HALK İNANÇLARI İLE İSLAMİ İNANÇLARANDA GÖRE ASHAB-I KEHF MENKİBESİ

İslami yazarların inanç ve iddiaları, bu olayın, Hıristiyanlığı ilk yayılan arasında yer alan Aziz Paul'un doğum yeri Tarsus'ta (Antik çağlarda Efsus olarak bilinmekteydi) geçtiği doğrultusundadır.

Rivayete göre Hükümdar (imparator) Dakyanus zamanında putlara tapılırmış. Tarsus şehrinde de imparatorun akrabası, danışmanları ya da şehrin ileri gelenlerinin oğlu oldukları rivayet olunan Yemliha, Mekselina, Meslina, Mernuş, Şazenuş, Debernuş ve Kefeştetayyüş adında 7 genç yaşarmış. (Hz. Ali'nin bir rivayetine göre Yemliha, Mekselina ve Meslina kralın sağ kolu, Mernuş, Şazenuş ve Debernuş kralın sol kolu ve Kefeştetayyüş ise köpeği olan bir çobandır) Bu gençler birgün Yemliha'nın önderliğinde putperestliği inkar edip, yeri-göğü yarattığına inandıkları tek tanrıya inanmaya başlamışlar. (Bazı İslami yazarlar bunların müslümanlığı seçtiklerini yazarlarsa da, bu dönemde sözü edilen tek tanrılı dinin Hıristiyanlık olduğu aşikardır). Dakyanus bunu öğrenince çok kızmış ve onları hemen yanına çağırılmış. Onlara, putlara tapımaya ve putlara kurban kesmeye devam etmeleri halinde

kendilerini bağışlayacağını, aksi halde kendilerini öldüreceğini söyleyerek tehdit etmiş. Bu arada da kendilerine şehirden belli bir süre ayrılacağını ve geri geldiği zaman da kendilerini putperest görmek istediğini söyleyerek onlara bir süre tanımış. Dakyanus Novina kentine gitmek için kentten ayrılır ayrılmaz , onlar da kralın zulmünden kurtulmak için bir yere saklanmaya karar vermişler. Böylece yola koyulmuşlar. Yolda giderken yanında köpeği olan bir çoban görmüşler. O da kendileri gibi putlara değil de tanrıya taptığınan, onu arkadaşları bilmişler. Bu kişinin adı Kefestetayuş, köpeğinin adı ise Kitmır idi. Bu çoban bölgeyi iyi bildiğinden, şehirden yaklaşık üç saatlik mesafede bulunan tepedeki mağaraya sığınmalarını önerince kabul etmişler (Bu mağara kuran tefsirlerinde, Tarsus (Efsus) şehirden yay olarak üç saatlik bir mesafededir. Bu mağara, Benclüs (Betahlus-Encilüs) Dağında yer almakta olup Tarsus'un kuzeybatısına düşmektedir. Müslümanlarca genel olarak kabul edilen Tarsus'taki Ashab-ı Kefh mağarası da şehrin kuzeybatısında ve üç saatlik mesafededir. Mağara'nın giriş kapısı da Kuran-ı Kerim'de belirtildiği gibi güneye bakmaktadır)

Böylece yola koyulmuşlar. Ancak bu sırada çobanın köpeği de kendilerini takip ediyormuş. Köpeğin gürültü yapılı havlamak suretiyle kendilerini ele vereceği düşüncesiyle onu kovmuşlar. Onlar kovduka o yine onları izlemeye devam ediyormuş. Tam bu sırada köpek dile gelip de "Benden ne istiyorsunuz. Ben tanrının sevdiğini severim. Bunun için sizinle gelmek istiyorum. Belki uyuduğunuz zaman size bekçilik ederim" deyince onu da mağaraya götürmüşler. Mağarada kaldıkları sürece işlerini Yemliha karışılmaktaymış. Kılık değiştirip şehire gider, yiyecek alır ve şehirde kendileri için ne söylendiği hakkında bilgi toplayıp mağaraya dönermiş.

Nihayet bir gün Dakyanus Tarsus'a geri gelmiş. Gençleri bulamayınca babalarını makamına çağırarak onlara zorla nerde olduklarını söyletmiş. Bu arada mağaraya saklanan gençler Dakyanus'un şehre gelişiyle birlikte ne yapacakları hususunda aralarında konuştuktan sonra tanrıya dua etmeye başlamışlar. Tanrı da onlara ve mağaranın ağzında yatıp onları bekleyen köpeğe bir uyuku vermiş. Bu arada gençlerin saklandıkları yeri bulan Dakyanus "Eğer onları yeni iman ettikleri tanrıların kuvveti varsa, gelsin onları bu mağaradan

kurtarsın" diyerek mağaranın ağzının taşla örülmesini emretmiş. Ancak mağaranın ağzı taşla örülüp kapatılmadan önce, Dakyanus'un sarayında bulunan ve tanrıya inandıklarını gizleyen BINDEROS (PENDROS) ve DUTAS (RUNAS) adındaki iki kişi, gelecek nesillerin bu olayı bilmeleri için, iki kurşun levha üzerine gençlerin adlarını, inanışlarını, dinlerini ve başarılarından geçenleri yazmışlar ve bakırdan küçük bir sanduka içine koyduktan sonra mağaranın içine gizlice atmışlar.

Bu gençler mağarada 309 yıl uyuduktan sonra, Ulyus adlı bir çoban, hayvanlarını yağmurdan korumak için mağaranın önündeki taşları kaldırınca uyanmışlar. O dönemde de Tarsus şehrinin kralı olan Tendüvis, insanların öldükten sonra sadece ruhlarının değil, cesetleriyle birlikte dirileceklerini inanan Hristiyan halkına kanıtlayabilmek amacıyla , tanrıya , bir mucize yaratması için dua ediyormuş.

Uyanan gençler çok acıktıklardan , başkanları olan Yemliha şehirden yiyecek satın almak için yanına, üzerinde imparator Dakyanus'un resmi bulunan, gümüş bir sikke olarak yola çıkmış. Mağarada sadece bir gün uyuduklarını sandığından, Dakyanus'un askerlerine yakalanmamak için şehre gizlice girmiş. Etraf değişik olduğu gibi tanıdık birine de rastlamamış. Şehirdeki insanların haça ve Hz. İsa'ya inandıklarını öğrenerek hayrete düşmüş. Bu sırada bir ekmecki dükyanına girip elindeki gümüş parayla ekmecek almak istemiş. Ancak bu paranın tedavülünden kalktığını ve o anda ülkenin kralının (veya idarecinin) Tendüvis (Tantiyus) veya Aryus olduğunu öğrenmiş. (Bazı İslami yazarlar bu kişinin padişah Abdurrahman olduğunu iddia etmişlerdir) Ekmecki, Gençin bir define bulduğunu sanan ekmecki, cezalandırılması için onu hükümdarın muhafızlarına teslim etmiş. Ancak şehrin hükümdarı çok iyi bir insanmış. Yemliha'nın anlattıklarını hayretler içinde dinlemiş ve çok uzun bir süre mağarada uyuduklarını öğrenmiş. Böylece kişilerin öldükten sonra cesetleriyle birlikte dirileceklerine bir kanıt bulduğu için sevinmiş ve Yemliha'dan kendisini o mağaraya götürmesini istemiş. Mahiyetindekilerle mağraya gelince , arkadaşlarına durumu anlatmak için mağaraya önce Yemliha girmiş. Arkadaşları durumu öğrenince, bir daha uyanmamak üzere yedisini de ebedi uyukuya dalmışlar. Tendüvis gençlerin mağaradan çıkmadıklarını görünce mağraya girmeye kalkışırsa da , mağaranın ağzının

girilemeyecek şekilde örümcek ağıyla kapalı olduğunu görmüşler. Ağlar yırtıldıktan sonra mağaraya girenler yedi gencin gözleri açık cesetleriyle karşılaşmışlar. Bir süre sonra bu cesetlerin de ortadan kaybolduğuna tanık olmuşlar. Ve böylece bunun yüce bir kutretin mucizesi olabileceğine karar veren Tendüvis buraya bir tapınak yapılmasını emretmiş.

Bu olayın devamı olan bir rivayete göre Yedi Uyuyanlar 309 yıl uyuduktan sonra tanrı onların yaşamalarını istediğinden, kimilerine göre bu gençler kendilerini bir anda Habeşistan'da, kimilerine göre de Mağusa'da bir mağarada bulmuşlar. Hayatlarının geriye kalan kısmını Mağusa'daki mağarada geçirmişler ve son olarak da Kıbrıs'tan yollarına bir gemiyle devam ederek Hicaz'ı yurt edinmişler. Ve Kabe yakınında son nefeslerini vermişler. (Sinan Yıldız, Ashab-ı Kehf, s.236)

Ashab-ı Kehf mağarası zamanla yerli halkın benimseyip Hıdırellez günlerinde ziyaret ettikleri bir adak yeri haline gelir. Bu ziyaretler dolayısıyla, son Osmanlı padişahları tarafından mağaranın ağzının önündeki eski mabedin harabesi üzerine bir mescit yaptırılır. II. Abdülhamit zamanında ise yeniden inşa edilerek, önce tek minareli, sonra da çift minareli bir cami haline getirilir. Şu anda burada Hıdırellez günlerinde adak amacıyla ziyaret edilmesinin yanı sıra, hacı adaylarının da bir ziyaret ve adak yeri olduğu öğrenilmektedir. (Yedi Uyuyanlar, Kur'an-ı Kerimde yer aldıklarından ve Anadolu'nun eski Hıristiyan sakinleri tarafından da kutsal sayıldıklarından, bunlar bir yandan "sonradan veli olarak telakki edilen şahsiyetler", bir yandan da "Mürsit Veliler"-Doğru yolu gösteren veliler-kapsamına girmektedirler) (İsmet Zeki Eyuboğlu, Anadolu İnançları, Anadolu Mitolojisi, s. 218 ; A. Yaşar Ocak, Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayını No.48 (Halk Edebiyatı Dizisi:7), Ankara, 1984, s.18)

BATILI YAZARLARA GÖRE YEDİ UYUYANLAR MENKİBESİ

Batılı yazarların Yedi Uyuyanlar hakkında söyledikleri, hemen hemen aynı olmakla birlikte, bazıları

ara yerde bazı detaylar da vermişlerdir.

Fransızların Grand Ansiklopedisinde "Sept Dormans" (Yedi Uyuyanlar) menkıbesi anlatılmıştır. Yine L. Massignon da, Opera Minora adlı yapıtında bu menkıbeye yer vermiştir. (L. Massignon, Opera Minora. Cilt.III, s.151-159) Rivayete göre Roma İmparatoru "Dekyus-Macius" Hıristiyanları katlettiği bir sırada, Efes kentinde asil bir aileye mensub olan Maksimyanus, Malkus (Margus), Martinyanus,

Efes'te Yedi Uyuyanlar Kilisesinin altındaki Yedi Uyuyanların mezarları

Konstantinos, Diyanisyus, Yohannis ve Sürasıyu adlarında yedi kardeş yaşamış. Bunlar putperesliği inkar ettiklerinden, putperestliğe yeniden dönmelerini isteyen Efes Valisi'nin emirlerini dinlemeyip bir mağaraya köpekleriyle birlikte saklanmışlar. Yerleri tesbit edilince de mağarada ölmeleri için mağaranın ağzını taşla örmüşler, içine de bir Hıristiyan tarafından yazılmış ve bu olayı anlatan bakır bir levha konmuş.

Bir rivayete göre bu kişiler M.S 298 yılından itibaren 150 yıl süreyle mağarada uyuduktan sonra M.S 448 yılında uyanmışlar. Diğer bir rivayete göre ise, bu mağarada M.S 251 yılından itibaren 197 yıl süreyle uyuduktan sonra M.S 448 yılında II Teodosius zamanında (M.S 408-450) uyanmışlar. Sadece bir gün uyduklarını sanarak içlerinden birini yiyecek satın almak için şehre göndermişler. Alish-veriş yaptığı kimseler onu Dekyus-Macius zamanından kalma sikkelerle görünce hayrete düşüp durumu Efes Piskoposuna, imparatora ve İmparatorçeye bildirmişler. Bu mucizeyi yerinde görmek için mağaraya gidildiğinde, bu yedi şehit, ölümlerini dirileceğini kanıtlamış olduktan sonra yeniden uyukuya dalmışlar ve bir daha uyanmamışlar.

Zamanla bu mağara inananların ziyaretleriyle ünlendi. Buradaki ceset kalıntıları da büyük taş bir sandık içinde Marsilya'daki St. Victoria Kilisesi'ne nakledildi. M.S 528 tarihinde Suriye Piskoposu "Jean de Sarag" bu olayı destana dönüştürdü. Sonra bu destan Gravr' de Loz tarafından Süryanice'den "Göglorya Martiron" adıyla Latinceye tercüme edildi. Yedi Uyuyanların isimleri bazı değişikliklerle Yunan, Latin, Habeş, Rus takvimlerine girdi. Bunlara Latin kilisesinde 7 Temmuz'da tören düzenlenmektedir. Yunan kilisesi ise bu kişilerin mağaraya kapandıkları günü 4 Ağustos, uyandıkları günü ise 23 Ekim olarak kabul etmektedir.

KIBRIS'TA YEDİ UYUYANLAR VE YEDİ MECCABEE'LER MENKİBESİ

Aşağı Baf'taki (Dip Baf) St. Paul Caddesi ile St. Paul sokağının köşesinde yer alan ve "Catacomb" (yeraltı mezarları), "Kript" (Antik Roma'da ilk Hıristiyanların gizli olarak ibadet etmeleri için yeraltında yapılan mabellere verilen isim), "Yedi Uyuyanların Mezarı" ve "Yedi Maccabeeler'in mezarı" olarak da bilinen kayaya olulmuş bir yeraltı kilisesi bulunmaktadır.

Burası önceleri Roma devrine (M.Ö 58 - 395) ait kayaya oyulmuş bir yeraltı mezarı iken, daha sonraları kiliseye dönüştürülmüştür.

Bu yer hakkındaki bilgilerimiz XV. Yüzyıldan itibaren Kıbrıs'a gelen Fransız yazarlar ile daha sonra gelen İngiliz yazarların verdikleri bilgilere dayanmaktadır. Kıbrıs'a gelen hemen hemen tüm Ortaçağ seyyahlarının bu yeri ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

1480 yılında Fransız Nicholas Le Huen, Franciscanların yanında bulunan bu kilisenin içinde bulunan Yedi Uyuyanlardan ve buraya hastaları sağaltmak amacıyla uzak bir mesafeden kutsal bir suyun akitildiğinden söz etmiştir. (Carmelite of Pont-Audemer Relation de pelerinage en Terre-Sante, 1987-1488 - Lyond'ta 1488 yılında basılan kitap Breidenbach'in tercimeleriyle genişletilmiştir-)

Baftaki Yedi Maccabee'lerin Mağarasından ve bunların annelerinden ilk kez söz eden 1517 yılından önce bu konuyla ilgilenen seyyah Bartholomew Salignaco olmuştur. O dönemde burasının yedi odası olan bir mezar durumunda olduğunu, antik seyyahların

geç Orta çağa ait bu yerlere "Yedi Uyuyanlar Mağarası", "Yedi bakire kız mağarası" ve benzeri adlar verirken, Eski Baf'taki bu mezarın o dönemde "Spilon Tis Riginas" (Reginas'ın evi) adıyla bilindiğini yazmıştır.

(Bartholomew of Salignac, Itinerarium Hierosolymitanum, 1517)

Yaklaşık olarak 1518 yılından önce bu konuyla ilgilenen Fransız yazarlardan Jacques Le Saige bu kilisenin Aziz Nikola's'a adanmış olduğunu söylerken, içinde uzun bir süre uyuyan Yedi Uyuyanların yerlerinin de bulunduğunu söylemiştir.

(Jacques Le Saige, Voyage a Rome, Notre-Dame de Lorette, Venise, Jerusalem et autres Saints lieux, 1518)

Baf Ay. Solomoni Kilisesindeki Adak ağacı

Burasını 1584 yılından önce ziyaret eden Fynes Moryson buradan "Yedi Uyuyanların Mağarası" olarak söz etmiştir. (Fynes Maryson, Fellow of Peter-house, Cambridge, 1584)

Bu mezar Beauveau'nun Dip Baf'I ziyaret ettiği 1615 yılında da bir ziyaret yeri olarak kullanılmaktaydı. (George Jeffery, aynı eser,s.402)

Bu mezar ile kiliseyi 1899 yılından önce inceleyen Fransız yazar Camille Enlart, kiliseyi tarihleyememiş olmakla birlikte buraya muhtemelen Hıristiyanların bir sarnıç yaptıklarından, içinde Yedi Uyuyanların yerleri olduğundan, adını muhtemelen ortaçağ'da aldığından ve bu konuda bilgi aktaran Nicholas Le Huen, Bartholomew Salignac ve Meursius'in isimleri ile verdikleri bazı bilgilerden söz etmiştir. (C. Enlart, Gothic Art and the Renaissance in Cyprus, London, 1987,s.359)(İlk baskısı 1899 yılında iki cilt halinde Fransızca olarak yayınlanmıştır)

1890 yılında Bafı ziyaret eden Andre Thevet de buradaki küçük kiliseyi görmüştür. O da diğer yazar ve seyyahlar gibi yeraltındaki mezar odasından oluşan küçük kilisenin yerli halk tarafından "Yedi Uyuyanlar" olarak bilindiğini, bu kişilerle ilgili olarak yüzlerce hikaye söylemekte olduklarını ve burasını ziyaret eden kişilere kilise papazının "Yedi Uyuyanlar"ın halen yaşamakta olduğunu söyleyerek onları kandırmasına rağmen ona inandıklarını yazmıştır. (Rupert Gunnis, *Historic Cyprus, Nicosia-Cyprus, 1936,s.145 ; C.D. Cobham, Excerpta Cypria, Nicosia, 1969,s.180 ;A. Thevet, Le Voyage de la Terre Sainte Compose par Maître Denis Poyssot, royal 8vo, Paris,1890, p.304-309*)

İngiliz döneminde Kıbrıs Eski Eserler Dairesi'nin Müdürü olan George Jeffery, Yedi uyuyanların hikayelerinin ortaçağlarda ortaya çıktığını anlatarak rivayeti kısa bir şekilde anlatmıştır. Azizlerin "Yedi Uyuyanlar" ile ilgili anlattıkları rivayetler bu yedi gençin Efes'in asil ailelerinden oldukları ve Decian'ın Hıristiyanlara yaptığı işkencelerden kurtulmak için Celion Dağı'ndaki bir mağaraya saklanarak burada 250 yıl uyudukları doğrultusundadır. Bunlar daha sonra ölmüşler ve kalıntıları büyük bir taş lahit içinde Marsilya'daki St. Victor Kilisesine taşınmıştır. (George Jeffery, *A Description of the Historic Monuments of Cyprus, Nicosia-Cyprus,1918,s.402*)

1518 yılında Jacques Le Saige "Yedi Uyuyanlar" olarak bilinen kilisenin Aziz Nicholas'a adandığını söylemiş olmasına karşın, 1930'lu yıllarda Rupert Gunnis ve son yıllarda ise Kevork Keshishian bu kilisenin "Ayia Solomoni" olarak bilindiğini yazmışlardır. (R. Gunnis, aynı eser,s.144 ; K.Keshishian, *Famagusta Town and District Cyprus, Published by the Famagusta Chamber of Commerce and Industry, Nicosia-Cyprus,1985,s.224-225*) Anlaşılan odur ki bu kilise önceleri aziz Nicholas olarak bilinirken, daha sonraları adı Ayia Solomoni olarak değiştirilmiştir. Rupert Gunnis bu kiliseyi Bafta'ki en önemli kilise olarak değerlendirirken, kayaya oyulmuş apse içinde fresk kalıntılarında ve taş ikonostasise ait parçalara rastladığını da yazmıştır.

Rupert Gunnis Kıbrıs'ta öğrenip de bize aktardığı bilgilerin biri Efes'teki "Yedi Uyuyanlar"la, diğeriyle Ayios Solomoni kilisesindeki "Yedi Maccabeeler"le

ilgilidir.

Efes ile ilgili olan rivayet şöyledir. Rivayete göre bu kişiler M.S 252 yılındaki İmparator Decius'un (Decian'ın) döneminde yaşamışlar. İmparator Efes kentine geldiğinde onları Hıristiyanlığı yeminle inkar etmeye ve putlara kurban adamaya zorlamaya kalkışınca, imparatorun arzularını yerine getirmektense bir mağaraya saklanmışlar. İmparator da askerlerine emir vererek bu mağaranın ağzına bir duvar ördürmüş. Bedenleri , bu arazinin sahibinin ağır inşa etmek istediği M.S 446 yılına kadar hiç bozulmadan orada kalmış. Bu adam inşa edeceği ağır için taş toplarken, mağaranın girişindeki duvarı devirince Yedi Uyuyanlar mucizevi bir şekilde uyanmışlar. 194 yıl uyumalarına rağmen hiçbir değişikliğe uğramamış durumdaymışlar. Bir süre sonra ölmüşler. Cesetleri büyük bir taş lahit içerisinde Marsilya'daki Aziz Victor kilisesine nakledilmiş. Bizans kilisesi Yedi Uyuyanlar için 4 Ağustos günü "Efes'in Yedi Kutsal çocuğu" adıyla bir anma töreni düzenlediği öngörülmektedir.

Rupert Gunnis ile Kevork Keshishian'ın bize aktardıkları Aziz Solomoni kilisesindeki "Yedi Maccabeeler" ile ilgili rivayetler, belki de George Jeffery'nin de belirttiği gibi, Yedi Uyuyanlar'ın rivayetlerinin aynı gizemli şekliye bölgeselleştirilmek suretiyle Orta Çağlara taşınmış olması olasıdır. Ayia Solomoni'ye (Hannah)a adanmış olan bu kilise eskiden Bafı Yahudiler tarafından Sinagog olarak kullanılmaktaymış. Rivayete göre Kahraman bir Yahudi ailesi olarak bilinen Maccabeeler M.Ö II. Yüzyılda yaşamışlar. M.Ö 168 yılında Filistin'deki Yahudi katliamı sırasında, bu ailenin bir ferdi olan bir anne (Hannah) ile yedi oğlu, Antiochus Epiphanes'in emrine rağmen domuz yemediklerinden önce çocuklar annelerinin gözleri önünde işgencye tabi tutularak katledilmişler, sonra da ateşe atılıp yakılmışlar. Kadın da çocuklarının akıbetine uğramış. (Bu kilise ile ilgili olarak diğer yazarlar, burasının "Yedi Uyuyanlar"ın son dinlenme yeri olduğu üzerinde durmuşlardır) (Rupert Gunnis, aynı eser, s.144 ; K. Keshishian, aynı eser, s.224-225)

DİPBAF'TAKİ MEZARLARDA DİNSEL BÜYÜSEL UYGULAMALAR

Yakın geçmişimizde Kıbrıslı Rumlar tarafından olduğu gibi, Kıbrıslı Türk kadınlar tarafından da kutsal

sayılan bu yer, hastaları sağaltmak ve adak amaçlarıyla sıkca ziyaret edilirdi. Özellikle Bafı Türk kadınların gerçekleştirdikleri adak ve ziyaretlerle ilgili olarak saptayabildiğim bulgular şunlardır.

1. Rupert Gunnis'in 1936 yılından önceki bir tesbitlerine göre mağaranın (yeraltı kilisesinin) giriş kapısının bitişiğinde, göz iltihabı olanların ziyaret ettikleri kutsal bir kuyu ile yine kutsal sayılan çok büyük bir Sakız Ağacı (Çitlembik-Pistacia Terebinthus) vardı. Bu kuyunun hastaları sağaltmak için Hıristiyanlar tarafından yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca kiliseye uzak bir mesafeden kutsal bir suyun akıtıldığı, kiliseyi 1899 yılından önce ziyaret eden C. Enlart tarafından tesbit edilmiştir. (C. Enlart, aynı eser, s.359) Burayı ziyaret eden hastalar kuyudan sağladıkları suyla yüzleriyle gözlerini yıkadıktan sonra elbiselerinden kestikleri çaput parçasını, yeraltı kilisesine inen basamakların başucundaki çitlembik ağacına bağlardı. (Bu inancın, çok tanrılı dinler dönemine ait "kutsal ağaçlara Tapma kültürü"nden kalmış olduğu tahmin edilmektedir.) Böyle yapmaları halinde hastaların sağlıklarına kavuşacaklarına inanılırdı. (Kaynak Kişi ; Adı-Soyadı: Mülkiye Cemal, K.K. Künye no: 242, Yaşı: 70, Doğum yeri: Kasaba-Baf ve Kaynak kişi: Adile Alparşlan, K.K künye no: 271, Yaşı: 60, Doğum yeri: Kasaba-Baf)

2. Eşleri evden kaçan Bafı Türk kadınları, eşlerinin evlerine geri dönmeleri için kiliseye gidip mum yakarlardı. Ayrıca eşlerinin kendilerine yanmalarını (yani kendilerini çılgın gibi sevmelerini) isteyen kadınlar, eşlerinin elbiselerini kilisenin içinde yakarlardı. (Kaynak Kişi Künye no: 242)

3. Çocuk yaştanmayan Bafı Türk anneler, son doğan çocuklarının yaşaması için kiliseye çocuğun boyunda, şeklinde ve ağırlığında bir mum adarlardı. Bu nedenle çocukları doğar doğmaz onu tartarlardı ve boyunu bir iplikle ölçerek bu ipliği saklardı. Çocukları yürümeye başlarken da çocuğun ölçüldüğü ipliğin boyunda ve çocuğun şekil ile ağırlığında bir mum yaptırıp kiliseye götürürlerdi. (Kaynak Kişi Künye no:242)

4. Adak adayan Bafı Türk kadınları, adaklarının gerçekleşmesi için (ya da gerçekleştikten sonra) bu kilisenin giriş kapısından başlayıp aşağıya inen merdiven basamaklarıyla kilisenin içine girip dua ederler ve orada mum yakarlardı. (Kaynak Kişi Künye no: 271)

GİRNE HZ. ÖMER TÜRBESİ (YEDİLER)

Ziyaret edilen yerlerde gömülü olanların bazılarının Veli, evliya, erişmiş veya aziz gibi ünvanları olmamakla birlikte, tanrıya inanmış, gücünü şu veya bu şekillerde kanıtlamış ve dinlerinin yayılmasına önülük yaparken şehit olmuş kişiler de "Yedi Uyuyanlar" gibi "Mürşit Veliler" (Doğru yolu gösteren veliler) kapsamına girdiklerinden saygı görürlerdi. Bir zamanlar Rumlar tarafından Aya. Phanontes olarak bilinip ibadet gören Girne kazasındaki Hz. Ömer tekkesinde mezarları bulunan "Yediler" de bunlardan biridir.

Hz. Ömer Tekkesindeki yedi mezarla ilgili olarak kimi söylentiler, türbedeki yedi mezarın gerçek mezarlar oldukları, kimi söylentiler ise burasının Kıbrıs'taki İslamiyeti pekiştirmek için "Makam Türbesi" olarak yapıldıkları doğrultusundadır. Bir söylentiye göre, Arap ordusu komutanlarından Ömer, M.S 647 yılında başlayan

Hz. Ömer Tekke'sindeki Yedi Şehitler

Arap akınlarından birinde Kıbrıs'a altı arkadaşıyla birlikte görevli olarak gelir. Bizanslılardan korunmak için arkadaşlarıyla birlikte şimdiki türbenin güneydoğusundaki bir mağaraya saklanır. Ancak Bizanslılar yerlerini saptayıp baskın düzenlerler. Mağaranın içinde yer alan çatışmalarda şehit edilirler. İki yıl sonra da cesetleri hiç bozulmamış olarak bulunup aynı yere gömülürler. (Engin Anıl, "Hz.Ömer Tekkesi",

Halkbilimi, sayı: 87/5, s.7; Tuncer Bağışkan, "Hz. Ömer Tekkesi ve Türbesi", Kıbrıs Kültür Sanat eki, 20. Mart. 1990 : M. Kemal Sayın, "Girne Bölgesinde anlatılan şehit mezarları ile ilgili dört söylence", Halkbilimi, sayı: 45, ocak, aralık. 1997, s. 19-20; Tuncer Bağışkan, "Halkbiliminde Taşların üzerindeki izlere dayalı inançlar", Halkbilimi, sayı: 46, ocak-aralık. 1998, s. 45)

Başka bir söylenceye göre, arap akınları sırasında, Muaviye ordusunda bir bölüğün komutanı olan Ömer, askerleriyle şimdiki Türbe'nin bulunduğu yerden Kıbrıs'a ayak basar. Burada Bizanslılarla yapılan savaşta şehit olur. Savaşın sonra tuğladan yapılmış tabutlara konup buraya gömülürler. Osmanlıların 1570/71 yıllarında Kıbrıs'ı ele geçirmeleri üzerine, söylentilerden yola çıkılarak, mağaranın yeri bulunur. Kuzeybatısında bir türbe yapılır ve mağaradaki ceset kalıntıları buraya taşınır. Zaman içerisinde türbeyi içine alan bir mescit, çevresine ise imam, türbedar ve ziyaretçiler için başka odalar yapılır. Şu anda yedi mezarın bulunduğu önu kemerli, üstü kubbeli Türbe, mescide giriş kapısının hemen sağında yer almaktadır.

Türbeyle mescidin yapılışına ilişkin bir söylence de korsanlarla ilgilidir. Çok eskiden Kıbrıs'a gelen korsanlar, yerleşim birimlerini talen ederler, kadınları kaçırap ırzlarına geçtermiş. Bir gün oralarda süsünü otlatamakta olan Hacı Hasan adındaki kendi halinde bir çoban, kıyıya yaklaşan çıplak direkli bir gemi görmüş. Gelenlerin korsan olduklarını anlayarak kayaların arkasına saklanmış. Korsanların elinden insanların koruması için Tanrıya dua edip yalvarmaya başlamış. Tam o anda kırmızı atlara binili, ak sakallı yedi süvari belirmiş. Süvariler, bir çobana ve bir de kıyıya yaklaşmakta olan gemiye bakmışlar. Sonra da atlarını, nallarından ateş çıkartarak, deniz kenarındaki kayalıktan gemiye doğru sürmüşler. Denizin üzerinde yol alarak geminin yanına varmışlar. Ancak o anda hem süvariler hem de gemi ortadan kaybolmuş. Kayaların olduğu yere giden Hacı Hasan, üzerlerinde atların bıraktığı oldukları nal izlerini görmüş; koşarak köye gidip olayı anlatmış. Köylüler önce ona inanmamışlar. Ancak kayaların üzerindeki nal izlerini görünce, doğru söylediğine hükmetmişler. O günden sonra da Kıbrıs'a bir daha korsanlar gelmemiş. Köylüler yedi süvariye olan minnettarlıklarını ifade etmek için, kendi aralarında para

toplayarak, nal izlerinin bulunduğu kayalığın üzerine şimdiki türbe ile mescidi yaptırmışlar.

Müslümanlar gibi Hristiyanlar da yedilerin kutsallığına inanmaktadırlar. Bu nedenle Türkler burasının Hz. Ömer'e, Rumlar ise Aya Phanontes adlı azizeye ait olduğuna inandıklarından ziyaret edip adakta bulunurlardı. Türkler, hem şimdiki türbeyi ve hem de mağarayı kutsal sayarlardı. Mağaraya mumla yağ yakılır, para bırakılır, kenarlarıyla tavandaki diken gibi sivri taşlara çaput bağlanır, tutulan dilek gerçekleşince de bağlanan çaputlar çözülürdü.

Hz. Ömer Tekke ve türbesi ile ilgili olarak çok söylenceler vardır. Bunların bazıları bu konuyla ilgili olarak saptamaların bazıları yukarıda sözü edilen yayınlarda yer almaktadır.

SONUÇ

Çağlar boyunca tanrılar, peygamberler, dinler ve insanlar aynı şeyleri yapmışlardır. Gerek çok tanrılı dinlerde, gerekse tek tanrılı dinlerde tanrılar hep buruk verdi, ya da gönderdi. Çok tanrılı dinlerde tanrısız bir güce sahip olduğuna inanılan krallar, tanrıdan aldıkları buyruklarla ülkelerini yönetirdi. Dolayısıyla krallar o dönemde tanrılar ile insanlar arasında bir aracı olduğundan bir bakımdan peygamber sayılırlardı.

Tek tanrılı dinlerde kralların görevini peygamberler üstlendi. Çok tanrılı dinlerde Babil Kralı Hamurabi'ye (M.Ö 1728 – 1686) gönderilen tanrı buyruğu "Hamurabi Kanunları" adını alırken, tek tanrılı dinlerde Yahudi Peygamberi Musa'ya gönderilene "Tevrat", Davud'a gönderilene "Zebur", İsa'ya gönderilene "İncil" ve Hz. Muhammed'e gönderilene "Kuran-ı Kerim" adı verilmiştir.

Ortaya çıkan tek tanrılı dinler, geniş taraftar toplayabilmek için, insanları mutlu eden geçmişteki olayları kendilerine mal etmeye çalışmışlardır. Roma döneminde yaşanan bir olaya Yahudiler "Yedi Maccabeeler", Hristiyanlar "Yedi Uyuyanlar" ve Müslümanlar da "Mağara Arkadaşları" ile "Ashab-ı Kehf" diyerek sahip çıkmışlardır. Ve çağlar boyunca Dip Baf'ın çaresiz ve hasta Yahudileri, Hristiyanları ve Müslümanları, atalarından öğrendiklerine dayanarak, hasta çocuklarının sağlığa kavuşmaları için bu yerden medet ummuşlar, bu nedenle de burasını ortaklaşa kullanmışlardır. İşte kültürel zenginlik de buradadır.

Has - Der XVII. Halkbilimi Sempozyumu Bildirileri...

GENÇLİK ARAŞTIRMALARININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

PORTRE

Muharrem FAİZ

1961 yılında doğmuştur. ODTÜ Psikoloji mezunu olup uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. Masterini İngiltere'de (Sosyoloji alanında) yapan Faiz Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nda Talim ve Terbiye Müdürlüğü yanında Devlet Planlama Örgütü, Sosyal Planlama Daire Başkanlığı görevinde bulundu. Neden özel ders? (1988), İnsan Hakları (1995), Kültür ve Yabancılaşma (1992, 1996 II. Baskı) adlı eserleri vardır.

Değerli arkadaşlar, bu akşamki konuşmada amacın gençlik konusunda araştırmaları göz önüne alarak, gençlikle ilgili önyargıları tartışmak, bu önyargıların kaynaklarını işaret etmek ve nihayet bu önyargının ideolojik yeniden üretim boyuna dikkat çekmektir.

Bilindiği üzere gençliği genel bir kategori olarak ele alma ve bu sabitlendirilmiş kategori çevresinde gençlerin özel özelliklerinden, özel sorunlarından, özel beklentilerinden söz etmek vazgeçilmez ve "zaten olması gereken" bir tutum olarak devrededir. Kuşkusuz sorunlardan eğilimlerden, beklentilerden belli bir yaş dilimine ait sorun eğilim ve beklenti olarak sözcüğümüz zaman bunların toplumsal boyutu gözden uzaklaştırılmaktadır. Artık elimizde ezeli ve edebi "gençlik sorunları" onların "özel çözümleri" v.b. kalmaktadır. Bu tutum ise mevcut toplumsal dinamik ve ilişkileri ideolojik olarak yeniden üreten etkiler bırakmaktadır.

Halbuki, bu gün kullanmakta olduğumuz "gençlik" kavramı tarihseldir ve endüstri devriminin sonucudur. Gençliği ayrı bir kategori olarak tanımlama (belli istekleri, eğilimleri, beklenti ve davranışları olan) belli bir dönemin ürünüdür.

Muharrem FAİZ

Kıbrıs'ta yapılan çalışmalar bütün bu kabullerin sorunlu olduğu çok açık biçimde ortaya koymaktadır. Gerek geçmişte, gerekse geçtiğimiz günlerde yapılan araştırmaların sonuçları gençlikle ilgili önyargıların yanlışlıklarını göstermektedir. Bu sonuçları şöyle özetleyebiliriz.

YEKPARE BİR GENÇLİKTEN SÖZ EDEBİLİRMİYİZ? YANİ "GENÇLİK" DİYE BİRŞEY VAR MI?

Önceden de sözünü ettiğimiz gibi "gençlik" olgunluk dönemine geçiş öncesi yaşayan ve bu geçişle ilgili sorunlar yaşayan özel bir yaş dilimi olarak kabul edilmektedir. Araştırma sonuçları gençliğimizin bu geçiş yolu üzerinde eşit biçimde dağıtılmamış olanklarla ve risklerle karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu olanak ve riskler "geçiş dönemi" dediğimiz dönem beklenti, eğitim ve sorun içeriğini koşullamaktadır. Bu koşullamalar sonucunda gençler arasında büyük farklılıklar oluşmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre gençler arasında aile içi ilişkiler, yaşanan sorunlar ve aile içi yaşanan şiddet konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Anne-baba ile yaşanan sorunların boyutu ve niteliği gençlerin yaşadığı ailedeki birey sayısı, gencin öğrenci olup olmadığı, anne-babasının çalışma durumu v.b. faktörler tarafından koşullanmaktadır. Örneğin genç ev hanımları, çalışan genç kadınlara göre daha yüksek oranda dayaja bağırmaya-çağırmaya ve aşağılama-hakarete mağruz kalmaktadır. Örneğin gençliği oluşturan ortaokullu ve lise öğrencileri arasında da farklar bulunmaktadır. Orta okul öğrencileri daha çok dayaja mağruz kalırken, lise öğrencilere dayaktan ziyade beğirip-çağırma uygulanmaktadır. Kardeş sayısı gencin hem mağruz kaldığı eleştirir

yoğunluğunu, hem de aldığı övgü ve beyni yoğunluğu ile koresiyon oluşturmaktadır. Kardeş sayısı azaldıkça, gençler hem daha çok övgü ve beğeniye, hem de daha çok eleştiriye mağruz kalmaktadır. Burada tek ya da iki çocuğu ile deyim yerinde ise didinme tipik orta sınıf ebeveyni tutumu gözölüyorsunuz. Ortalama iki çocuğa sahip bu ailelerde çocuklar da övgü ve beğeni daha sık yöneltilmektedir. Ancak bu gençler aynı zamanda daha çok eleştiriye de mağruz kalmaktadır.

GENÇLERDEN BEKLENTİLER

Araştırma sonuçları gençlerin yaklaşık yarısının yetişkinlerin kendilerinden yapabildikleri konularda daha çok şey beklediklerine inandıklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu konudaki şikayetlerde 14-25 yaş arasındaki gençlerin farklı kesimlerde önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin bu konudaki şikayetler kazalarda, şehirlerde yaşayanlar ve hem annesi hem de babası çalışanlarda artış göstermektedir.

GENÇLER VE SİYASET

14-25 yaşları arasında bulunan gençlerin sadece %11'nin siyasetle çok ilgili olduğunu söylemesi konu ile ilgili olarak yapılan ve bütün K.K.T.C.'li seçmenin yaklaşık %10'nu siyasetle yakinen ilgilendiği belirtmektedir. Paralellik bununla sınırlı kalmaktadır. Siyasetle ilgilenme biçimi açısından da genel seçmenler ile gençlerin durumu benzerlikler oluşturmaktadır. Egemen olan ilgilenme biçimi gazetelerden ve televizyon haberlerinden siyaseti takip etme biçiminde olmaktadır. Gençler arasında siyasi partilerin düzenliliği toplantılara sık sık katılma oranı %4'te kalmaktadır. Gençlerin sadece %8'i siyasetle yakından ilgilenmeyi düşündüğünü belirtmektedir. 14-25 yaşları arasındaki gençlerin %67 gibi yüksek orandaki bir kesimi gelecekte siyasetle ilgilenmeyi hiç düşünmediğini söylemektedir. Bu da toplumun genel eğilimi ile örtüşen bir orana denk gelmektedir.

Gençlerin %24'ü K.K.T.C.'deki siyasi ortamın demokratik olmadığı, %51'ise kısmen demokratik olduğunu belirtmektedir.

GENÇLİK VE CİNSELLİK

Araştırma sonuçları 14-25 yaş arasındaki gençlerin çok önemli bir kesiminin cinsellikle ilgili olarak konuşurken ölçülü oluması, hatta bu konu hakkında fazla konuşulmaması gerektiği yönünde görüş belirttiklerini ortaya koymuştur. Yüksek oranlar cinsellik konusunda toplumun genel eğitimlerine paralel bir tutum göstermektedir. Cinsellik konusunda temkinli yaklaşanların örneğin kadınlar ve Türkiye kökenli vatandaşlar arasında artması çeşitli toplumsal

faktörlerin devrede olduğunu göstermektedir.

Gençleri "evlilik öncesi karşı cinsel arkadaşlık", "bakirelik" evlilik öncesi cinsel ilişki", "eşcinsellik", "evli kişilerin eşlerinden başka biriyle birlikte olmaları", "kadınların resmi nikah dışındaki birliktelikleri" ve "resmi nikah dışında çocuk sahibi olma konusunda görüşleri de çeşitli toplumsal faktörler tarafından koşullanmış görülmektedir. Örneğin gencin sosyo-ekonomik geri planı yukarıda sözü edilen konulardaki görüşlerini etkilemektedir.

14-25 yaş arasındaki gençlerin ancak %10'u cinsel konulardaki bilgilerini "çok yeterli" bulduklarını belirtmektedir. "Bilgisini yeterli bulanlar erkekler arasında kızlara göre daha yüksek orana ulaşılıyor. Farklı gençlik kesimlerinin cinsel konulardaki bilgi kaynakları da farklılıklar göstermektedir. Örneğin küçük yaşlarda ve şehirlerde yaşayanlar arasında arkadaşlar, köylerde ise gazete-dergiler kaynak olarak ön plana çıkmaktadır.

GENÇLİK VE ZAMAN KULLANIMI

14-25 yaş arasındaki gençlerin zaman kullanımı da çeşitli faktörler tarafından etkilenmektedir. Araştırma sonuçları sık sık yapılan etkinlikler sıralamasında spor yapmanın ilk beş içinde, kitap okumanın ise ilk on içinde bulunmadığını ortaya koymaktadır. Ancak bu konuda gençler arasında bir iç farklılaşma bulunmaktadır. Örneğin kızlar erkeklerin yaklaşık iki katı oranda fazla kitap okumaktadırlar. Erkek ise arkadaşlarla buluşma, kahveye-kulübe gitme, spor karşılaşmalarını izleme gibi kızlara fark aktarmaktadırlar. Açıkça görüldüğü gibi zaman kullanımı konusunda gençlerin "tercihi" sadece kendi kararlarına bağlı olmayan toplumsal pratikler tarafından koşullanmaktadır.

Araştırmaların bir bölümünde kitap okumanın nedenleri de sorulmuştur. Alınan yanıtlar farklı gençlik kesimlerinin farklı nedenlerle kitap okumadıkları ortaya koymaktadır. Örneğin ortaokulu-liseli gençlerin %58'i kitap okumayı sıkıcı bulduğu için tercih etmemektedir. Bu oran yaş ilerledikçe düşüş göstermektedir. Bu gerekeceği öne sürülen 22-25 yaş arasındaki kişilerde %36'ya düşmektedir. 22-25 yaş arasındaki gençlerin yarısı, kitap okumalarının nedeni olarak vakit bulmamaı göstermektedirler. Kitap okumamam nedenleri-gerekeçleri gençlerin mesleki konularına göre de farklılıklar göstermektedir.

İNANÇLAR VE ÇEŞİTLİ KONULARDAKİ GÖRÜŞLER

"1999 Gençlik Araştırmasının'da" çeşitli inançlar konusunda gençlere yöneltilen sorulara alınan yanıtlar, 14-25 yaş arasındaki gençlerin toplumun genel eğitimlerine paralel

özellikler gösterdiğini ortaya koymuştur. Gençlerin yaşlı ilerledikçe kadere olan inanç oranında bir düşüş gözleniyor. Ancak gençin sosyo-ekonomik arka planı, anne-babasının doğum yeri gibi faktörler, herşeyin kadere bağlı olduğu yönündeki düşünceye sahip olanların oranını etkiliyor. Örneğin Kıbrıs kökenli gençlerde %34 olan bu oran, Türkiye kökenli gençlerde %53'e çıkıyor. Gençlerin %46'sı ölümden sonra hayat olduğuna, %43'ü ruhlarla, %42'si şeytana, %69'da cennet/cehenneme, %78'i günaha, %88'i Allahın varlığına, %66'sı nazar-uğura, %35'i büyüye, %44'ü uzaylıların varlığına ve %36'sı öldükten sonra yeniden doğulacağına inanıyor.

Ancak bu genel sonuçlar çeşitli kriterlere göre incelediği zaman ortaya farklılıklar çıkmaktadır. Örneğin kızların sözü edilen öğelere yönelik inanç oranları genellikle daha yüksek çıkmaktadır. Ölümden sonra hayat olacağına, günaha, Allahın varlığına, nazar-uğura inanma konusunda kızlar erkeklerle istatistik olarak fark atmaktadırlar. Gençlerin sosyo-ekonomik arka planları da inançlarını etkilemektedir.

GENÇLİĞİN SİGARA VE İÇKİ KULLANIMI

Gençlerin sigara ve içki kullanma alışkanlıklarına yönelik araştırma sonuçları da, gençlere ait değişmez, ebedi bir eğilim olmadığını, farklı toplumsal pratiklerinin bu konudaki tutum ve davranışları koşullandırtık ortaya koymuştur. Genel olarak gençlerin %34'ü hiç içki içmediğini, geri kalanların önemli bir kesimi (%56) oranında bir %7'si sık sık %7'si ise sürekli içki içtiğini belirtmiştir. Hiç içki içmeme oranı kızlarda %48'e çıkarken erkeklerde %22'ye düşmektedir.

Sigara içme konusunda da erkekler kızların önünde bulunmaktadır. Kızlarda %72 olan sigara içme oranı, erkeklerde %63'e düşmektedir. Yaş ilerledikçe sigara içme oranı artış göstermektedir. Genç, gerek ortaokul, gerekse lise terki yaşamışsa sigara içme oranı önemli bir artış göstermektedir. Sonuçlar gerek içki gerekse sigara kullanma eğiliminin çeşitli toplumsal faktörle korelasyon içinde olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiği zaman "gençlik" olarak duran ve farklılaşmamış bir kategoride söz edemeyeceğimiz açıkca ortaya çıkmaktadır. Gençlik olarak incelenen 14-25 yaş arasındaki kişiler hemen her konuda cinsiyet "köken" sınıf ve diğer faktörlere göre bölümlere uğramaktadırlar. Bildirinin önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, genç kategorisi içinde kabul edilen insanların aile içindeki ilişkilerden, toplumsallaşma süreçlerine cinselliğin çeşitli örgütlerine, üyelik eğilimlerine kadar hemen her alanda bu bölünmeyi gözlemleyebiliriz.

Bu gözlem "gençlik sorunu", "gençlik petagojisi" ve "gençlik eğilimleri" gibi kavramların ezeli ve ebedi kavramlar olmadığını ortaya koymaktadır. Bildirinin başında da belirtildiği gibi toplumsal sınıf cinsiyet farklılıkları genç insanlar için farklı olanaklar silsilesi koşullamaktadır. Bu sonuçlar gençliğe yönelik egemen tutumun gözden geçirme zorunluluğunu dayatmaktadır diye düşünüyorum. Egemen tutumun en önemli öğelerinden biri olarak gerek gönül, ilişkilerde gerekse medyadaki haberde bir "ahlak paniği" yaşanmasıdır. "Gençlik elden gidiyor", "gençliğin ahlaki bozuldu", "gençliğin hiçbirşey umurunda değil", "gençlik saygısız", "gençlik şiddetten yana" v.b. başlıklarla sürdürülen propoganda günün sonunda, bir idolojik yeniden üretim makinesi olarak devreye girmekte ve özellikle statükocu politikların kendi değerlerine ve tutumlarına popüler destek sağlamaktadır. Bunun en önemli sonuçlarından biri çeşitli "toplumsal kontrol" uygulamalarının (kurumsal ya da kurumsal olmayan) meşru kılınmasıdır. Bu ahlak paniği insanları (ve özellikle ebeveynlerini) içine korku sarmakta, onların günlük yaşam içindeki açık sorunları kendi bütünlükleri içinde algılamaları geri plana itmekte ve bir savurma zihniyeti ile yaşamalarına sebep olmaktadır. Sonuçta elimizde gençleri disipline etme stratejisinden başka birşey kalmamaktadır. Bu ise idolojik olarak mevcut yapıları yeniden üretmekte; pratik olarak da daha güzel bir ilişki biçiminde ve yeni bir insanı üretme mücadelesine hiçbir katkı yapmamaktadır.

Konu ile ilgili olarak çıkarılması gereken kurumsal sonuçlardan birisi yaşlar arasındaki bölümlerin yapay olduğudur. "Genç yaş" kavramı toplumsal ilişkiler bütünü tarafından kullanılan ve değişen koşullarla farklılık gösteren tarihsel bir kavramdır. Bunun en güzel kanıtlarından biri amprik çalışmalar tarafından sağlanmaktadır. Tamamen tarihsel olan bu kavramın yekpare bir eğilime işaret etmediği de yine araştırmalarca ortaya konulmaktadır. "Gençlik" aslında manipüle edilen bir kavramdır. Bu manipüle ediş aslında ortak özellikleri olmayan gençlik kesimlerini aynı kavram altında toplamakla olanaklı olabilmektedir. Araştırma sonuçları bize toplumsal orandan ayrı kapalı alanlara yerleştirilebilecek bir "gençlik" olmadığını göstermektedir. Eğer bir betimleme isteniyorsa şöyle bir özet yapılabilir. Gençler bugünkü yetişkinlerin normal çocuklarıdır. Şikayet ya da övgü bu çerçevede düşünülmeli.

YENİ LİBERALİZM'İN HALKBİLİMİNE ETKİLERİ

PORTRE

Özkan YIKICI

1955 yılında Dillinga'nın Aytoto köyünde dünyaya geldi. İlkokulu Kıbrıs, orta ve lise öğrenimini Türkiye'de yaptı. Gazi Lisesini bitirdikten sonra Hacettepe Üniversitesi Sosyal İdari Bilimler, Sosyal Çalışma Bölümünü tamamladı. Öğrenimi süresince birçok öykü araştırma ödülü aldı. Müzik ve kültür araştırma alanında Halk Evlerinde çalıştı.

1981 yılında öğrenimini tamamlayıp başta Has-Der olmak üzere birçok kültürel kuruluştaki müzik ve araştırmacı olarak çalıştı. Birçok iç ve dış basında çeşitli konularda araştırma - yorum yazıları yazdı. Bir çok Halkbilimi ürününün derlenmesinde katkısı oldu. Tiyatro ve çeşitli konularda müzik besteleri yaptı. "Kamu sistemi" ve "95-98 Dünyada Görünüm" isimli kitabı yayınlanmak üzere bulunmaktadır. Ayrıca özellikle "Kutlu Adalı üzerine yapılan 25 dakikalık müzik ezgisi" de oldukça gündemde bulunmaktadır.

Yeni liberalizm kapitalist sistemin uluslararası konumundaki ilişkilerinin yeniden örgütlenmesinin günümüzdeki aşamasının ifadesidir. Yeni liberal kuram günümüzde sistemin uluslararasılaşan ilişkilerinin kavramıdır ve kapitalizmin uygulayıp oluşturduğu ilişkilerinin kimliğidir. Sistem içi bir aşama olup, gelişen sürecin bir yerden üretim ilişkiler sonucudur.

Yukarıdaki dar anlamlı açıklamayla bile anlayacağımız yeni liberalizm anlayış artık dar otantik kapalı bölgeliklik veya ulusal pazar türü bir toplumsal yapı değil, uluslararasılaşan bir sistemde evrensel değerlerin de artık konuşulacağı bir konumdan söz edilmesidir.

Özkan YIKICI

İnsanların ister bireysel isterse birlikte oluşturdukları yaşam biçimlerini inceleyen bilim dalları bu uluslararasılaşan konumda değişen koşulları da göze alarak yeni bir çok yaklaşımla karşılaşmaktadırlar. İnsan yaşamındaki değişim kendini her alanda gösterirken bilimsel kavrayışta kendini yeni ilişkinin neden ve sonuçlarını sunmak zorundadır. Aksi takdirde statikleşip kendi kendini oluşturan düşünsel bilimsel yönü kaybeder.

Burada çok önemli bir yanlışla değinmeden geçmiyelim. Çoğu statik veya sistemin yenilikçilikle ilerleyeceğini savunmaya çalışan kesimler eski liberal ile günümüzdeki yeni liberalizmi aynı anlayışla yorumlamaktadır. Oysa eskiden Almanyada ortaya çıkan Liberalizm feodal yapıya karşı bir hareket olup yeni bir sistem arayışı olduğundan ilerici ve eski yapıyı yıkıcı konumdaydı. Halbuki günümüzdeki yani Liberalizm sistem içi bir yeniden oluşum olup aksine kimi ilerici sosyal gelişimleri sistemi koruma adına yok etmektedir. Bu farklılık çok önemlidir.

Kimisi bilinçli kimisinde bilmeden eski ve yeni liberalleşmeyi salt birey düzeyinde alarak geciken gibi yaklaşımlara sunmaktadır. Böylelikle yanlış bir şekilde genel düşüncenin eksikliği ile sorunu sistemden ve yaşanan süreçlerden koparmaktadırlar. O halde o döneme bir çok ilerici olguyu neden aynı sistem zamanı geçti deyip örneğin ulusal pazara sahip çıkmak istemektedirler.

Yeni oluşturulan koşullar bir çok sosyal bilime olduğu gibi Halk bilimi alanında da önemli yeni göstergeler getirdi. Gerek kavramsal gerekse yönetim bakımından eski birçok yaklaşımı geçersiz kıldı. Bir zaman çok kapalı bir yöresel değer şimdi bazı alanlarda çarpık ta olsa evrensel değer oluşmaktadır konunun derinliği ve çeşitliliğine karşın burada çok bariz kimi can alıcı konuya girmeden çok önemli olup

her zaman eksik olan ve konularla hep damgası görülen kimi sorunlara da değinmek gerekir. Böylelikle anlatımda duyulan birçok eksikliğin de günümüz kavrayışından çok eskiden gelen kimi yöntemsel yaklaşım veya bilimsel düşünel eksikliklerin olduğunda anlaşılması gerekir.

Birinci önemli eksiklik tartışmaya çalıştığımız bilim dalı ile ilgili. Ülkemizde halen halk bilimi bilim dalı olarak kavranılmadı. Bazen öyle yanlışlar yapılır ki "ben Folklorla giderim" gibi bilimin kendi adını bir dal etkinliği olarak kullanacak kadar geride kaldık halbuki Halkbilimi eğitim alanında bilimsel bir dal olarak ele alınmaktadır.

İkinci önemli noktaya gelince. Halk bilimiyle ilgilenenler çoğu kez salt geçmişe sınırlanıp orda kalmaktadırlar. Kimi zaman bunu bile aşındırıp retçi bir yaklaşımın bulunan değerleri bile eğer günümüzdeki resmi anlayışla uyumsuzsa imkar ediyoruz kabullenemiyorlar.

Üçüncü önemli yaklaşıma gelince özellikle günümüzde her olguya ticari daha dar bir anlayış güden kâr amacı bir yaklaşımla bakıldığı için sosyal bilimlerdeki düşünel bilimler küçümşeniyor.

Halk bilimini istenen yerde olmasını etkileyen yukarıdaki etkenler yanında bir de genel kimi yanlış kurulumların engelleyici konuları vardır. Bunlarda en kısa anlamda şöyle açıklanabilir?

Ülkemizde uygulamada eğitimde genelde alınan not etketsel olurken öğretim hep sunulanla ezberleşip yeniden aktarılan ilişki içinde olmaktadır. Bu yöntem kişilere düşünel yorumlamayı geliştirmeyi engellemektedir. Halbuki Halk bilimi gibi bir çok sosyal bilim dalı sürekli değişken bir insan yaşam süreçleriyle ilgilendikleri için kalıpsal bir sonuçla bağımlı değildir.

Eğitimde çokca yapılan bir diğer yanlış ta çoğu zaman bir çok sosyal kuram yayınlandığı dönemdeki şekliyle kesin olarak ezberletilmektedir istenir.

Oysa ilgili dallarda hep yenileşme ile kuramın kendisi bile taşıdığı tanımı yok etmektedir. Bu durum eğitimde öğretilelele günümüzde yaşanmasının tersi olgu yaratmaktadır. Halbuki en temel yaklaşımın koşullara göre oluşan kurum yaklaşımı getirilerek bir çok bilimsel aşmaza açılmı yaratılabilir.

Bu gün eğer günümüzdeki varılan gelişme değil bilim adına eski enişer çalışma önerileri sunuluyorsa, güçlenen spekülative sermaye gücü yerine eski sıcak para klâsik öğretilelele bunalmı anlatılmaya çalışılıyorsa, okulda temel ilke yabancı sermayeye karşı olma denilip tüm siyasal söylemlerde yabancı sermayeye çagrı yapılıyorsa, halen halk

ulus etkin gibi kavramlar bile yanlış kullanılıyorsa, Halk biliminde uzatı resmi bizim gibi sınırlarla kapanmaya çalışılıyorsa düşünel alanda bilimsellikte nerede olduğumuz çok açık bir şekilde ortadadır.

Halk bilimcileri tüm bu değerlerle zaten gelişim düzeyini saptamada hiç zorlanmadan yerimizi bulur. Çünkü üretilen değerlerle bilimsel düşünce konumuzla sunacağımız değerler bellidir.

Yukarıda sayılan nedenler önemli bir olumsuzluk konumudur. Sistemin gelişmesiyle yeni koşulların değerleri oluşur kimi ülke değerlerinde de evrensel boyuta gelip kurumlaştı. Bu süreçte diğer ülkeler bir yanda, kendi yapıları kırılırken aldıkları değerleri de yaşamadıkları bir yanda kendi yapıları kırılırken geri kalmışlık olgusunu düşünel alanda da oluşturdu.

Uluslararasılaşan sistem kendini yeniden üretim sürecinde değerlerini de geliştirdi. Özellikle sermayenin serbest dolaşımı ilkesi cereevesinde bir çok sosyal alanda bireyselleşme olgusu bir çok evrensel sosyal değerleri de yıktı. Küreselleşme ile birlikte pazar sorunu ve kâr giderek sosyal yardımı değil her şeyin bir bedeli vardır ilkesiyle kâr konumunu yerleştirdi.

Çok yönlü gibi görünen ancak tek yörgüngeli bir yaklaşımlar dizisiyle sistem kurallarını oluşturdu. Bir yanda sermaye bütünleşmesi diğer tarafta sosyal alanda bireyselleşme kurulumlaşma teknolojik gücüyle de oldukça göz kamaştırıcı oluyordu. Görsel kültür araçları da etkinliğini göstermesi istenen değerleri yerleştirmesine yardımcı oluyordu. Ancak çok önemli bir zaaf kendini gösterdi. Özellikle sosyal alandaki yıkılma bireyciliğin çözümlerini anlayış olumsuz etkisini gösterdi.

Sosyal değişim yönündeki örgütsel yıkılma bireysel olma süreci çok geçmeden olumsuzluğunu gösterdi. Sistemi koruma adıyla kırılan bir çok sosyal kültür olguların boşluğunda bireyleri yeni arayışlara itti. Örgütlü suç şebekeleri dahası mafya kültürünü de güçlendirdi.

Bireylerde kırılan sosyal düşünce kuramıyla bir başka açıdan da başka alanda hortlamayı ortaya çıkardı. Eski asırlarda kaldı denilen ırkçılık genelde dini yapılar yeniden bir sosyal gerçek olarak güçlendi.

Genelde sistem kimi zaman bu yapıları kendi için kullandı. Ancak bu gibi anlayışlarda eskinin koşullarında değil yeni kurumların boşluğunda şekileşip gerici bir karakteristik özellik aldı. Hem ırkçı hemde yabancı sermaye sözü. Yeni liberalist yaklaşımın kurumsallaşmasıyla değişken olan sosyal bilimlerde bir çok yeni kuruma ulaşmaktadır. Halk

bilimi de bu oldukça yeni çeşitli yöntemler uygulamak zorunda kalıyor. Yerel değerlerle evrensel kuralların bütünleşen ilişkiler ağının yansıtıldığı kültürel olgular ister istemez yeni birçok araştırmayı dayatmaktadır. Kültürel değişim ve yeni etki mekanizmalar anlayışlarda bir takım yeni sonuçlar üretmektedir.

Yeniden daha kesin çizgilerle hatırlamakta fayda vardır. Sosyal bilimler özellikle insan ilişkilerinin gelişmesiyle ilgilenen bölümlerde kuram mutlak, statik değildir. Gelişen süreçlere göre yeni konular olarak eskisinden her zaman ayrılmaya devam eder. Bu nedenle yeni liberalizmde de insanlar düzeninin oluşan farklılaşan anlayışı onu inceleyen dallarda da yeni kavramlar yeşerir.

Halk bilimi, Yeni liberal dönemde nasibini yeni yeni olgularla aldı. Özellikle de bilime adını veren Halk kavramı bile yeni dönemde bir çok açılım yaşayarak çeşitlendi. Eski birçok yaklaşım adeta müzeleşti. Bu durum kültür anlayışından gelişim boyutuna varan her alanda oluştu.

Halk kavramı artık belirli bir uluslaşma öncesi yöresel bir yaşam biçimi yerine birçok yönüyle çeşitlenen duruma göre konum değiştiren bir olgu yaşam kurumlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halk denildiğinde bir bakarsınız bir ülkedeki azınlığın kendini koruması için kültürel özelliklerini ortaya konulan bir yöresel yapı sosyolojik hareket olarak konuşulup örgütsel çözüm aranıyor. Ansızın çoğunlukla temel kabullenen coğrafi alandaki ortak değerlerin paylaşımını oluşturan kesimler kültürel siyasal olarak "halk olarak kabulüyor" ve inceleniyor. Birde günümüzde belirli yöresel ayrıcalıklar yerine ortak kimi değerlerle davranma hareket ve zevkler öne çıkarılarak bölge kültürleriyle alınan halk anlayışı gelişmektedir. Birde kimi evrensel örgütlenmeler bağımlı kullanılan evrensel kimlikli halk tanımları da etkili olmaya başladılar. Tüm bu kurumlarda bir birine karşı durmak için seçenек olarak retçi oluyorlar. Yöreselliğe ulusçuluk ulusçuluğa da evrensel karşı çıkmaktadır.

Sisteme karşı olan kuramcılar bu sistemleri kabullenen çoğu zaman evrensel beyanmelerle de bunun resmi hale gelmesini sağladı. Hatta çoğu kez gelişme ölçümü de bu kurumlara açılımların kavranmasına bağlayıp temeli evrensel kesidin gelişmesine dek indirgediler.

Sisteme yakın olmayıp olayı bilimsel alanda ele alanlar olayın salt etkin yöresel ve kıtasal coğrafi, milli, dini temellerde alınmasını eksik bakmaktadırlar. Çünkü olayın bir de diğer sosyolojik yönü olduğuna ve kültürel yönden eksikliğinin bu yönde yattığını belirtmektedirler.

Bunlara göre özellikle halk kültüründe sivil demokratik

ve sınıfsal yönden de halkın oluşumuna bakmak gerekir. Devletin militarist örgütlenmesine karşıtlık halk yapısını oluşturan sivil toplum ezilen sınıfsal bütünsellik ve birlikte sosyal paylaşım ve katılım içinde demokratik olguların örgütlenmesi halk yapıları üzerinde kabul görmektedir.

Yukarıda konulan ölçümlerle belirlenen yeni liberal dönemde kişi, azınlık, ülke, kıta veya yöre kimliklerini kullanması çeşitliliğine ulaşmış bunları ret etmemesi gerekir. Ancak siyasal kesimden biraz uzakta daha bağımsız, sosyal bilimcilere göre de kişi etnik coğrafi kimlik kadar sınıfını, mesleğini ve düşünsel yaşamını yansıtmaya yönelik de yansıtmalıdır.

Görüldüğü gibi Otantik dönemde yöreye göre araştırma yapıp değer bulan araştırmacılar kapalı toplumun dar alanlarında kalabilmekteydi. Halbuki günümüzde uluslararasılaşan ilişkiler ve çeşitlenen yaşam anlayışları kavram düzeyinde her alanda zenginlikler çeşitlilikler yarattı. Bu nedenle bilimsel seçilen kültürel olayın çok yönlü etkilerini birlikte bilmesi ve yöntemleri buna göre kullanarak sonuca ulaşması şarttı. Tabi ki sonuçta öne çıkan olgunun kavramına göre de yansıtacaktır.

Yeni liberalizm kültürel alanda etkileyici önemli yapılar anlayışlar oluşturdu. Bunları muhakkak Halk bilimsininin dikkate alması gerekir.

Bu dönemde kültürel yönden açık kitle dönemi olmaktadır. Otantik dönemde olduğu gibi bir kapalı toplum geleneksel anlayışlar dönemi değildir. Birey yaşamla kitlesel oluşumlar vardır.

Kültürel araştırma yöntemleri de otantik dönemde olduğu gibi dilden dile gelen sözlü kaynaklar belirleyici değildir. Özellikle görsel kültür oldukça etkili olup güçlü bir iletişim medya ağı kurumlaşmıştır. Artık tüm üretilen değerlerin kaynağı sahibi bellidir.

Eskiden çoğu değer kabullenip anonim oluyordu. Halbuki günümüzde kitlesel olan değerler acentesi bestecisi bellidir. Kabullenen değerlerin kaynağı birey olsa bile kitleselleşmiş bir sosyal olgu olmaktadır.

Uluslararasılaşan ilişkiler sonucu birçok değerinde oluşan şekilde bir çok ülkede yerleşmektedir. Bu durum kimi evrensel değerlerin yerleşmesini sağlarken ülkenin hatta yörenin gelişmesine göre de şekil alabilmektedir.

Böylelikle yorumsal veya yaşam biçimine göre aynı değerler çeşitli yerlerde farklı roller alması doğal olmaktadır.

Uluslararasılaşan gelişmiş ülkenin gelişiminin gerisinde kalan ülke kültürleri üzerinde etkileri oldu. Pazar edinme yoluyla birçok gelişmiş ülke diğer geri kalmış ülkelerin

dünyinde tüketim kültürü olarak yerleşti. Ürünsel müzik eğlileri oyuncak eşya giyim beynisi ve daha nice konuda değer insanların yaşamında şekillendirici rol olarak yerleşti. Dahası üreten tüketen ilişkisi ile kültürel anlayış birlikte bir hayat biçimi oldu.

Böylelikle hem yıkıcı hemde sömürgeci kültür etkeni güçlendi.

Yeni liberalizmde oluşum dönemindeki en büyük kültürel çıkışa bireyci kuramdır. Birçok özelliikle halk sosyal katmanın yıkarak salt egemen sermaye örgütü dışında bireyselleştirme olgusu hem yeni bir anlayış hemde sosyal bir boşluk yarattığı için birçok ülkede kendi kültürel ekonomik gücüne göre değerler üretti. Üçüncü dünyada güçlü olan birçok otantik öge geleneksel kuram yıkılırken merkeze bağımlı bireycil olgularla da gelişmeyen değerler gelişi güzel çarpık birçok sağdan soldan alınan ölçümlerle değerler oluştu. Bunların önemli olumsuzlukları da kendi içlerinde yeşerttikleri görülür.

Sistemin temel değeri ekonomik, daha bir daraltılye ticari ve amacın kâr konulmasıyla kültürel açıdan yoğun bir takım olumsuzluklar yarattı. Öncelikle mafyanın değerleriyle güçlenmesi, insani kimi olgunun yok olmasını, sosyal hizmet yaklaşımlarının yıkılmasını, bilginin ve düşünsel değerlerin sosyal yönlerinin erozyonuna uğramasını getirdi.

Sistemsel akışta turizm gibi olguların da güçlenmesiyle özellikle geri kalmış ülkelerde birçok konuyla ilgili yerlerde yabancı isimler konuluyor. Yine yabancı gelinmesi nedeniyle onların kültürel birçok değeri uygulamak için taklit edilip sonradan benimseniyor. Yağmalanan birçok kültürel değerde yine turist gelip para bıraksın diye korunmaya alınmaya başlanıyor. Ticari ihtiyaç nedeniyle kazanma olgusu sonucu oluşan turizm kültürel bakımından bir yanda yabancı etkileri oldukça fazla kabullenirken diğer yandan da kendi kültürel mimariyi da korumak için restorasyonlar yapma gibi bir otantik eğilimde yaratılmaktadır. Yeni liberal kurumsallaşmalar süresince tek yörlügelii anlayış nedeniyle oluşan yapılanış bir çok yeni değerleri yarattı. Çerçevecilik, Ahlakî boyutlar kalite değerlendirmeye ölçümleri ve tüketim değerleri bunlardan bir kaç tanesi olmaktadır. Bunların çoğu sivil toplum biçiminde örgütlenmektedir.

Sistemde yaratılan ekonomik ve siyasal krizler ve güçler sonucu bir yeni kültürel değer anlayışı daha güçlendi. Mülteci veya bazı yerlerde yabancı adıyla birçok ülkede böylesi bir kendi kurallarıyla yaşamaya çalışan ve ne gittikleri ne de bıraktıkları yere uymayan bir çarpık kültür oluştu.

Tek yörlügelii siyasal yaklaşım nedeniyle oluşan anlayış sonucu güvensiz umursuz ilgisiz güçlü bir kesim oluştu. Doğan bu boşluk içinde olan kesim kriminal suç örgütlerinden etnik ırkçılığa, acayip protestolu çıkışlardan bilgisizce cinsel yaşamı değerler ortaya çıkardı.

Kültürel alanda iş birliğini UNESCO kanalıyla güçlendirilmesi sağlandı. Özellikle tarihi eser restorasyonundan insanların kültürel yakınlık için festivaller yapılmasına destek verildi.

Sistem içi oluşan kimi siyasal krizlerde kültürel alandaki faaliyetlerle yumuşama yöntemi geliştirildi. Hatta hiç istemediği komşusunun şarkısını zekle söyleyen bir beğeni değeri de görülmeye başlandı. Özellikle yöresel nefretlerde siyasilerin korkunç demeçleri yanında aynı kesimin bir ezgisini zevkle söylenen ortamlar çokca artık yaşanır olmaktadır.

Görsel algılanma ile bilgisizliğin bütünselleşmesi sonucu abartılı bir gösteriş, tüketim ve özenli kültüründe bazı kesimler oluştu. Bu gördüğü değeri taklit etme onu üstün görme duygularının sonucu oldukça etkili de olduğu görülmektedir. Bil hassa geri kalmış ancak üstün görünmek istenen bireyden toplumlara dek birçok yörede bu kültürlenme yaşanmaktadır.

Küreselleşen ilişkiler oluşumunda ekonomik pazar sorunu önemli bir konum olmaktadır. Özellikle boş olan akışkan sermaye kendi kurallarıyla doludur. Bilhasa pazar için yoğun bir tüketim değerleri üretir kendine has bir kültür güçlendirir. Buna gösteriş ile bilgisizliği etiketle hava atma gibi basit bireysel norumlar teşvik eder. Bu değerleri insan ilişkileri de hakim kılar birçok tüketim değerlerini görsel olarak güçlendirir.

Yeni liberalizmde Halk bilimcilerin önemseyecekleri bir olayda görsel öge ile pazarlamada reklamcılık kurulumun bütünleşip evrensel konuma dek etkili olmasında. Böylelikle üretilen veya beyine kazılmak istenen bir düşünce oluşması sağlanır. Çocuklardan başlayın bu işleyiş aile bağından kişiyi kopartıp yeni bir kültürel etkileşim yaratır.

Buraya kadar saydıklarımız basit gibi görülen etkilerin her biri kitap dolusu açıklamalarla olumlu veya olumsuzluklarıyla birlikte irdelenebilir. Gerçek olan yeni sistemin ilişkileri de kendine özgün bir kültürel kurumsallaşma yönüne gitmesidir. Bu örneklerle daha niceleri sayılabilir. Kavranılması önemli gereken bilimlerin özellikle de insan üzerine eğilen dalların gelişen sistemlerin özerlerini ve kendi alanlarındaki kimi önemli oluşumu bilmeleri gereklidir.

Bilimin kendi kuramıyla onu oluşturan düşünsel yapıyı ki buna Felsefe denmektedir iyice bilimesi gerekmektedir.

Ne yazık ki biz de tartışmaya yöneldiğimiz Folklor veya Halk biliminin bilim olarak bile nasıl olduğu kavranmadı. Diğer insanı düşünsel dallarda para olmadığı gerekçesi veya eğitim nedeniyle özleri işlenmediği için dikkate alınmıyor.

Yeni liberal dönemde folklorcu çoğu zaman geçmişe yönelik araştırma yapma özentsine yöneltilir. Bu nedenle çoğu zaman günümüzde de daha etkin ilgi göstermesi için resmi organlar yerine sivil toplum örgütlenmesi özellikle kültürel alan için öncelikli olarak önerilmektedir. Hem kültürel yağmayı önlemede hem daha bağımsız araştırma yaparakti ret etme kıskacından kurtulma koşullarına sahip olması için.

Yeni liberal dönem içinde halk bilimciler için önemli yöntemsel yanlışlar başta kendi alanını ret etmedir. Kültürel yönden salt eski kriterlerle veya düşünsel kimi olguyu kabullenmekle kendi alanını daraltır. Bu nedenle hep coğrafi etkinin kabulü öncelikli konulmaktadır.

Diğer bir ret etme konumu ise kavramı eski bir durumunda tutup günümüze gelememesi ve hep eskiyle uğraşması gereksinimini duyması çoğu zaman bu tutum istenmeden bir gericiliğe veya geçmişe özlemi yaratmaktadır.

Halk bilimcisinin kendi dar düşünsel eksikliklerinde karşın birde bulunduğu koşulları dayattığı zaafılar vardır ki bunlar da bilimin gelişmesi için engelleyici rol alır.

Bilimin kendi alanında kurumsallaşmaması nedeniyle düşünce olarak kabul görmemesi küçümsenmesi. Bu gibi uğraşların basit bir değerlendirmeden önemsiz sayılması.

Kültürel zenginlik kuramının kabullenmemesi ve çoğu kez merkezi bir çıkış kullanarak siyasette olduğu gibi tek kültür sınırlaması getirilmesi. Araştırmalarında böylelikle birçok bulgu etkin olsa da yok sayılacaktır.

Kültürü ençok boğan anlayışlardan biri de sansürdür. Eğer bir yerde sansür varsa bilimsel anlamda bir kültürel oluşum olamaz. Araştırmalarda hemen bir kısıtlama vardır. Tek yönlü bir dayatmaya hizmet edecek veriler aranır. Olmayan veriler de var gösterilip kültür kendi anlamını yitirir.

Folklorla bir de besleme yönüyle engel getirilir. Özellikle birçok merkezi otoriter devletlerde kendi benimseyip dayattığı değerler için olanakları kullanır, yoğun destekleme konumunda kullanılır. Bağımsız çalışan kuruluşları yıkmak için hep merkezi para ile olanak beslemesi kullanılır. Bu nedenle çoğu uluslararası kuruluş kültür olaylarını sivil toplum örgütlerinin yapmasını ister. Devletlerin hep günlük siyasetle bütünleştirip kültürü boğduğu kabullenir.

Kullanılan kavramların yanlış yerleşmesi ve bunların değışildiği bilgisizlik nedeniyle de zor olması. Erozyon denildiğinde bu alanla ilgilenen birinin günümüzde çok kesat çıkması gibi yanıt vermesi hem de kitlelere hitap ederek olma konumunda bulunması oldukça düşündürücüdür. Bilmeden kullanımlar yerleşince birde sembolleşip sloganlaşınca iş çok zor olur. Halen bizde halk bilimi yerleşmedi ancak ulusla halk ifade arayışı veya sertlik etkisi için bir birine karıştırılıp söylendiği çokca olan bir hata.

Nasıl ki dünyada veya ülkelerde gelişim olur ki teknoloji ekonomi gelişir beraberinde sosyal değerlerini de üretmezse en gelişkin anda günümüzde olduğu gibi daha geriki bir takım değerler yeniden ortaya çıkar gelişen sistem yaşamında bilimsel alanda aynı boyut oluşmazsa bilgisizlik üzerine çarpık kavramlar alır başını gider. Bu durum çarpık gelişiminin oluşumunu sağlar. En modern tüketim aracı veya en modern giyimle gösterilmeye çelişilen ama içindeki düşüncenin önünü dahi açamayan anlayış. Böylesi kültürlerde tüketim bilinçsiz kültür olur. Yeni liberalizmin akışının belki de bu gibi değerlerin olmasını oldukça kaçınılması imkar edilemez boyuttadır. ABD dahi en modern bilgisayarda ırkçı tarikatçı düşünceyle kullanımı bunun en açık kanıtıdır.

Konuya önemli bir açılım daha getirmek gerekir. Toplumsal değışmelerle birlikte oluşan yenileşme sonucu gelen koşullar da kendi sorunlarını yaratır. Yeileşme yeni sorunlarda üretmektedir. Eski kavramlarda gelen sistemin kurallarına yeniden uyulanıp gelişime uğramaktadır. Bu nedenle yeni sorun demek yeni çözümsel yaklaşımlarda ürettiği zaman aşama kaydeden.

Yeni liberalizmin yapılandırmasında sistemin bir yeniden üretim olsada değışik koşulların yarattığı sistemsel aşmazı toparlamak için oluştu. Bir yanda aynı kurallarda paylaşılmı yeniden aynı anlayışın kalıcılaşip sorunu çözmeye yönelinirken gelişme süreci de devam etmekteydi. Teknoloji yeni buluşlarla yeni bir yaşam açılımı yaparken sistem kendini korumak, için de var olan siyasi ilişkileri korumak için yıkımlar yaratıyordu. Yeni dönem bu nedenle salt istenilen tek gözle irdelenemez.

Yeni liberal ilişki sistemi bu nedenle gelişen teknoloji ile sosyal boşluk ikileminde birçok değeri bilimsel alana taşıdı. Özellikle sistemin kendini koruması nedeniyle teknolojik üst gelişim kendi yenileşmesi kadar ne ekonomide ne de sosyal alanda değerlerini oluşturamayıp eski değerlerinden de değışme, özellikle sistem karşıtı yenileşmeye yönelik olan paylaşımı değıştirmek kurumları

yıkılmaya çalışılmaktı. Sonuçta aşağıdaki kimi kültürel değerler oldukça çok kullanılır oldu.

Günümüzde yabancılaşma, Dejenere olma, Erozyona uğrama, Irkçılık, Ahlaki kuralların gözardı edilmesi, Geçmişe özlem, kâr etmek, benim adamına herşeyi bilir, Apolitikleşme, Çıkarım için, Mafya, Duyarsız, Bana ne cilik, Beni İlgilendirmez, Köseyi dön de nasıl dönersen dön, ve daha nice değerlendirme yaşamımızda kendini hep yansıtan görüşler olmaktadır.

Buna karşılık da birçok bilimsel sivil toplum örgütü karşı olarak hep insani boyutu öne çıkararak ölçüm değeri olarak kabullendirmeye çalışılmaktadır. Özellikle tüketim ve para kıyaslı değerlere karşı hep sosyal ahlaki ve insan olma öğeleriyle gelişmelere yönelik çabalar gösteriliyor.

Sayılan bu gelişmeler ülkelerin dünyadaki yerine veya kendi iç örgütsel oluşumuna göre yerini bulmaktadır. Özellikle üçüncü dünyada merkezi bir baba efendi değeriyle yaşanırken açılan uluslararası ilişki ağında bireyselleşme sonucu oldukça yanlış eksik salt tüketim etiketsel roller çağdaşlıkla bütünleştirmeye çalışılmaktadır.

Bir de görsel kültürel etkiyle duyulan tepki de çoğu zaman kişileri bir muhafazakarlığa itip ileriye yönelik bir çıkış yerine eski yerel öğelere sarılıp kendini korumaya imtedir. Sonuçta din gibi anlayışlar da yeniden güçlenip birçok ileriye yönelik hayat biçimlerini redetmektedir.

Sonuç olarak yeni liberalizmin bir yanda gelişen bir teknoloji kendi ise sistemi korumaya yönelik bir uluslararası açılıma yönelip ancak sistemdeki yaşam biçimini korumaya çalışılmaktadır. Aynı sistemde gelişen bilimsel bulgu teknolojiye kendini yansıtan sosyal alanda eksik kalıp eskiiyi korumaya yönelir. Bu ikilem sistemin kendi çarpıklığını yansıtır. Bu nedenle kültür teknolojinin insana yarattığı olanaklara ekonomik kâr temeli eski sistemin yeniden üretilmesi kısıncasına kalmaktadır.

Kısaca yeni liberalizm değişmeyen sistemsel sınıfsal ilişkilerle değişen en gelişen teknolojinin yarattığı bir yapılanıştır. Bu nedenle korumak için sosyal yönler kırılırken yerine bir ölçüm koymayıp hep kâr olgusunu kalıcılaştırıyor. Teknoloji ise geliştikçe yaşamda kendinin yeni yaşam araçlarıyla gösterdi. Böylelikle Halkbilimi bu çarpıklıkta çok yönlü bir kültürel karmaşa ile karşı karşıya kalıp kaynak olarak yerelden evrensele uzanan bir gelişime yönelmek zorundadır.

Konuyu noktalamadan önemli bir hatırlatma yapmak gerekmektedir. İnsan düzeyinde oluşan araştırmacı bilimsel alanlarda yapılan hep genel bir tanım vardır. Bu kuramın

içeriği ise dönemden döneme kendi yaklaşımlarıyla doldurulmaktadır. Bu iki ayrımı iyice kavramak gerekmektedir. Örneğin kültür bir kavram olup insan ilişkilerinin üretilip kabul edildiği değerler üzerinde yer bulur. Ancak her sistem kendi değerlerini oluşturduğu için de hiçbir zaman kesin katı bir doğru olmaz. Her yapılış kendi kuramını kurumlaştırır yerleştirir.

Bir de kullanılan kavramlar özellikle de sosyal psikolojik alandaki değerler yaşadıkları döneme göre içi doldurur ve kıyaslanır. Doğru ile yanlış, iyi ile kötü, uygarlık ile barbarlık ve daha nice karşıt kimi zaman değişen konuları nedeniyle bile anlayışı değişmektedir. Ancak her yaşam biçiminde de karşı değerlendirmeler olarak bulunur. Aynı şekilde gelişkinlikle geri kalmışlık ölçümde var olan sistem içi değerlerle ölçülür. Ölmüş bir sistemin ölçümü ile ileriki bir sistemin kuramıyla değerlendirmeye tutulması yanlışlar yaratır.

Bunları anlatmamızdaki amaç en genel bir tanımla tüm sistemlerde daraltma yaratma çabasıyla eski sistemin sorgularıyla günümüz ilişkilerinin değerler ölçümlerini karşıtıp sonuçta bir reddedilise ulaşma yanlışlara tekrar tekrar uyarı gelmektir. Çünkü günümüzde özellikle düşmanlık, kinin olduğu yöresel krizlerde hep yaratılan olumsuzluklar karşıya yüklenir ve eski de buna göre bu zeminde yeniden güncel çıkarılara göre yoğunmaktadır. Bunun bilimsel alanda yarattığı daraltı ve yanlış kurulumlaşma ortadadır.

Bu nedenle günümüz sorunları ve değerleri konuşulurken güncel kurulumlaşma bilinin kendi değerlerini iyi anlamak gerekir. Bundan kaçış en önemli bilgi intihanı olmaktadır. Bu nedenle konuyu seçerken sistemin adıyla etkileri öne çıkarılıp kısaca önemli etkileri vurgulamaya çalışıldı.

YARALANILANKAYNAKLAR.

Hüsnü Kuralın Türkçeye çevrilip BBC'de Türkçe yayınlanan birçok ünlü bilim adamının katıldığı uygarlık tarih dizisi.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi

Azınlıklar Belgesi

IMF Dünya Bankası'nın 1996 - 1998 değerlendirme raporları

8 Eylül Evrensel Okuma Günü 1999 raporu

Hazırlanıp tartışmaya açılan Küresel Anayasa Taslağı

1999 Temmuz ayında İsveç'te yapılan "Gençlik ve Demokrasi

Kurultayı"nda sunulan Avusturyalı,, Finlandyalı, İranlı, Srilankalı ve Karadağlı temsilcilerinin araştırma raporları.

1998 Felsefe Konferansında yapılan tartışmalar.

1998 Fransız Gözlem Evi Mafya Araştırma Raporu

1996 Doğu Avrupa sonrası doku yıkımı raporu.

BM 1998-1999 Gelişkinlik Raporları

LEFKE'NİN GELENEKSEL DOKUSUNUN SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAYAN ETKENLER VE CMC GERÇEĞİ

PORTRE

Çiler K. YÜKSELEN

Çiler Kırşan, 20 Nisan 1971'de Kıbrıs'ta doğdu. 1989 yılında Gazimağusa Türk Maarif Koleji'nden mezun oldu. Aynı yıl İ.T.Ü. mimarlık fakültesi mimarlık bölümünde başladığı lisans öğrenimini, 1992-1993 yaz döneminde tamamladı. Ocak 1996'da, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı Bina bilgisi programında yüksek lisans çalışmalarını tamamladı ve aynı yıl bu programda doktora eğitimine başladı. Halen İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsünde devam eden doktora çalışmaları, Kıbrıs'taki geleneksel konutlar ve yerleşimlerle ilgili olup, bu konudaki çeşitli araştırmaları mevcuttur. Yazar 1998 yılından itibaren bir devlet kurumu olan Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi'nde Uzman olarak görev yapmaktadır.

ÖZET

Tarihteki zengin maden yatakları ve narenciye bahçeleri ile anılan Lefke bölgesi, oldukça özellikli, yoğunluğunu ve niteliklerini orijinal olarak bugüne dek koruyabilmiş, geleneksel bir fiziksel-mimari dokuya sahiptir. Bu bildiride üzerinde durulan nokta, bu geleneksel dokunun (kentsel ve konut dokusunun) sürekliliği ve bu sürekliliği sağlayan etkenlerin neler olduğudur. Bunların başında geldiği düşünülen, ve bölgede 1920-1974 yılları arasında faaliyetlerini gerçekleştiren Kıbrıs Maden Şirketi (Cyprus Mines Cooperation-CMC), daha detaylı olarak ele alınarak,

Çiler K. YÜKSELEN

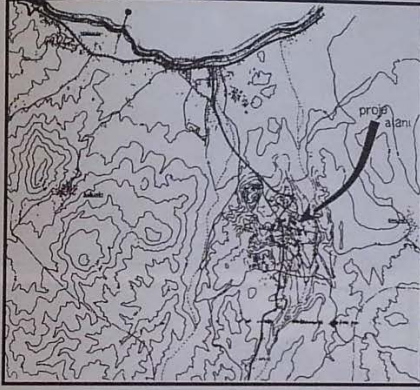
bu şirketin, sosyal ve fiziksel mimari yapıya olan etkileri ortaya koyulmuştur.

GİRİŞ

Lefke bölgesinin, tarihsel gelişimi ile doğrudan ilişkili bir yerleşme ve konut dokusu olduğu görülmektedir. Lefke'nin tarihsel süreç içindeki önemi, büyük ölçüde, 1571 Osmanlı Kıbrıs fethinden bir Türk kasabası olarak kalmasına dayanmaktadır. Lefke, bu dönemde Türkleştirilmiş ve ondan sonra da Türkler hep çoğunlukta kalmıştır. (Kırşan, 1998) Tüm ada genelinde olduğu gibi Lefke, Bizanslılardan, Lüznyan, Venedik, Osmanlı, Rum ve İngilizlere uzanan çoğulcu bir kültür ortamı özelliği göstermiş olmasına rağmen, bugün çok az değişimlerle süregelen geleneksel fiziksel dokusunun tamamıyla Osmanlı etkisinde geliştiği, Osmanlı Kentinin strüktürel özelliklerini ve geleneksel Anadolu konutunun özgün biçimlerini bugüne dek koruyabilmiş bir mimari dokuya sahip olduğu görülmekte; ancak yerel, ikilimsel, kültürel ve sosyo-ekonomik koşulların etkisiyle, hafif dönüşümlere uğrayarak farklılaştığı ve özünde Osmanlılığın koruyan yeni bir sentez olduğu anlaşılmaktadır.

YERLEŞME DOKUSU

Dağlık, eğimli bir arazi ve vadi içinde yer alan Lefke kasabası, lineer ve yayılmış bir yerleşim politikası izlemektedir, (Şekil 1a) Kasabanın, topoğrafik verilerin belirlediği yönler doğrultusunda, kesinleşmiş sınırlar içindeki gelişimi söz konusudur. İçinde yer aldığı vadi ve her iki taraftaki, Lefke (Marathasa) ve Gemikonağı (Xero) Dereleri, bölge için adeta doğal bir fiziksel sınır teşkil etmektedir. (Şekil 1b) (Kırşan, 1998)

(a)

Şekil 1. (a) Lefke bölgesinin coğrafik olarak genel yerleşim

(b)

Şekil 1. (b) Lefke bölgesinin doğal fiziksel sınır elemanları.

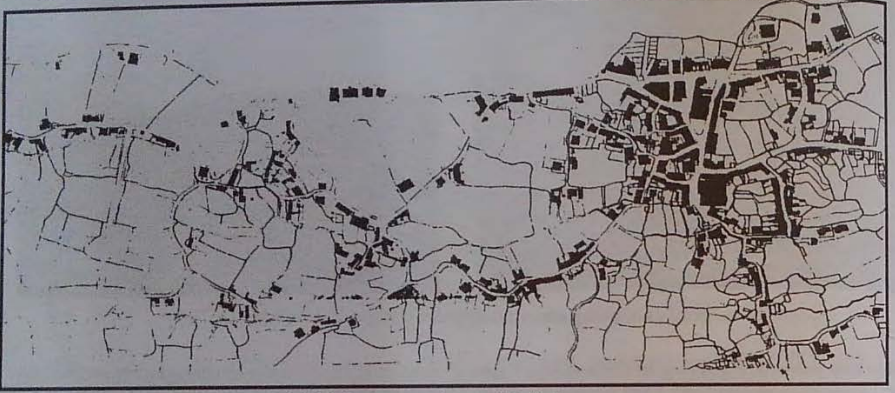
Yüzyıllık maden ve iç savaş nedeniyle Lefke civarı, çöl görünümünde kurak tepelerle çevrilmiştir. Tüm bu çıplaklık içinde Trodos'dan gelen suyunun bolluğuna bağlı olarak ve bu suyun, kasabayı boylu boyunca kaplayan, Osmanlı döneminde sulama amaçlı yapılmış arklardan (su kanalları) bugün hala akmasıyla, yeşil bir bant şeklinde uzanan bölge, tam bir vaha görünümündedir, (Cadogan), (Şekil 2)

Şekil 2. Vadi boyunca yeşil bir bant şeklinde gelişen kent görüntüsü.

Dağlık ve oldukça geniş bir alanda kurulan bölge, Osmanlı kentlerinde olduğu gibi, topoğrafyaya uyumlu, spontane oluşmuş, dağınık, yayılmış, organik, su kanalları ile örülmüş tam bir tarım kasabası görünümündedir. Evler adeta vadi içine serpiştirilmiş gibidir. Oldukça seyrek ve birbirinden kopuk olan bu evler, bahçeler arasında kaybolmuş gibidir. Özellikle 19.y.y. başlarında, ekonomisi tarım ve bahçeciliğe dayandığından, bahçe sahipleri evlerini bahçelerinin ve su kaynaklarının yakınında kurmaya özen göstermişler ve bu şekilde önceden planlanmadan, spotane olarak kent örülmüş ve 19 yy sonunda merkezde sıkışık, merkez dışı alanlarda ise yoğunluğu az dağınık bir yerleşme görünümü kazanarak, bugünkü yoğunluk ve niteliklerine bu dönemde ulaşmıştır, (Şekil 3), (Kırşan, 1998)

Lefke, geleneksel dokusuyla bütünleşmiş ve bu dokunun ayrılmaz bir parçası olan özgün bir bitki dokusuna sahiptir. Baştan başa paortokal ağaçları ve hurma ağaçları ile kaplı yörede, bunlar adeta bölgenin simgesi haline gelmiştir. Bunun yanında, az da olsa bölgeye adını verdiği düşünülen kavak ağaçları mevcuttur. Bunların gövdeleri beyaz olduğundan ve Rumca'da "Lefkos" veya "Lefka" beyaz anlama geldiğinden, yörenin ismini bundan gelebileceğine

Şekil 3. Ksabamın yerleşme görüntüsü.

daire bir de söylene mevcuttur.

SOKAK DOKUSU

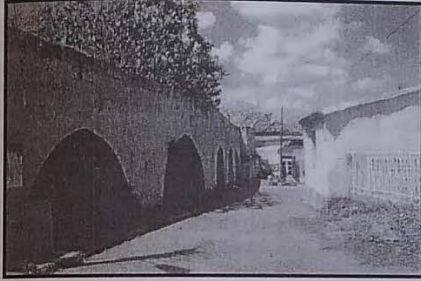
Anadolu kentlerinin tipik organik yol ve sokak dokusunun burada tekrar ettiği göze çarpmaktadır. Tenha, dar, kıvrımlı, topoğrafyaya uyumlu ve süprizli yollar, eğimli veya düz olabilmektedir. Ancak yörede olması beklenen merdivenli sokak dokusuna hiç rastlanmamaktadır. Bunun nedeni ise, bölgede sert olmayan iklimsel koşullardır. Buradaki yol dokusunda dikkat çeken bir başka özellik, bir tarım kasabası olmasından dolayı, yol kenarları boyunca uzanan arklar (sulama amaçlı) ve yer yer, Osmanlı taş işçiliği ile yapılmış su kemerleri (gerizleri)'dir. (Şekil 4) Böylece Lefke'nin su sesiyle beslenen bir yol dokusuna sahip olduğu

söylenebilmektedir, (Kırşan, 1998)

Geleneksel yaşama ait mekansal özellikler gösteren kent dokusu, Ortaçağ karakterlerini yansıtmaktadır. Sokaklar geleneksel yaşamda, birçok grup aktivitesinin gerçekleştirdiği evlerin uzantısı niteliğinde yarı-özel mekanlardır, (Kırşan, 1998). Geleneksel Anadolu kasabalarında olduğu gibi, Kıbrıs'ta da geleneksel yaşamın bozulmasına kadar, komşuluk mahalle kavramı çok önemli idi. Mahalle, kent içinde sadece fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda komşular arasında sosyal ve ekonomik dayanışmayı sağlayan bir sosyal birimdir, (Oktay Önal, 1996). Bugün nüfusunun büyük bir kısmını 1974'de

Şekil 4. Lefke'de çeşitli sokak görüntülerine örnekler

Şekil 4. Lefke'de çeşitli sokak görüntülerine örnekler

GELENEKSEL KONUTLAR

Lefke'nin fiziksel dokusunun temel bileşenleri olan geleneksel evleri de kentsel dokuda olduğu gibi, 19 ve 20. Yüzyıl başındaki görünüşleri ile karşımıza çıkmakta ve Osmanlı döneminden beri bir Türk kasabası olarak kalan Lefke'nin, bugün konutlarının da, mimari ve kentsel örtüsü gibi büyük ölçüde Osmanlı karakterinde olduğu görülmektedir, (Kırşan, 1998). Bu evler aynı yıllarda Anadolu'daki Türk Eviyle benzerlikler gösterirken, içinde bulunduğu çoğulcul kültür ortamının, iklim ve sosyo-ekonomik koşulların etkisiyle hafif farklılaşarak günümüze kadar gelmiştir. Bunlar özünde Osmanlı karakterlerini koruyan birer sentez niteliğindedir.

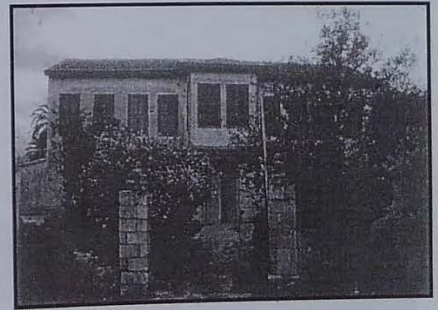
Kent görüntüsü yoğun olmayan yerde, evler bağımsız bir biçimde serpiştirilmiştir. Genellikle 2 kattan fazla olmayan bu konutlarda, geleneksel Türk Evi'nde olduğu gibi, cephede simetri yatay hatlar ve cumbalar baskın olarak

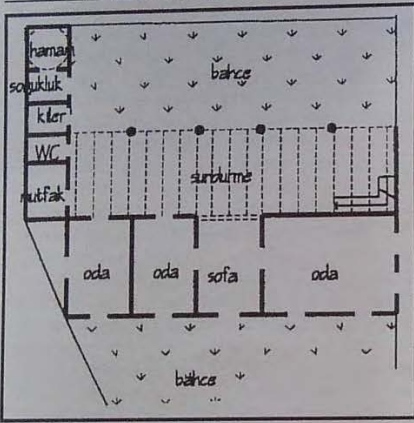
Şekil 5. Geleneksel Lefke evlerinin en tipik örnekleri

kendini göstermektedir, (Kırşan, 1998), (Şekil 5).

Parsel ölçüğünde yerleşme, iyice sokak sınırına taşınmış bir ana bina; bunun arkasında narenciye bahçeleriyle bütünleşen bir avlu ve genellikle ana binaya ek olarak avlu içinde yer alan servis birimlerinden (mutfak, kiler, WC, hamam, depo v.s.) oluşmaktadır. Ana bina açık veya kapalı olabilen bir sofa etrafında sıralanan geniş odalardan oluşmaktadır ve bu sofradan ağaçlarla dolu iç bahçeye geçilmektedir. İki katlı olanlarda, üst kattaki sofaya ise içerden veya dışarda yer alabilen bir merdivenle

Şekil 6a. Ön bahçesi olan Osmanlı karakterlerinde bir konak.

Şekil 6b. Görünüş ve zemin kat planı

ulaşmaktadır, (Şekil 6), (Kırşan, 1998)

Burada Osmanlı'da hiç görülmeyen bir özellik olan, yer yer ön bahçe oluşumları, yine oldukça büyük ve çok sayıda olan pencereler, alt katların Osmanlı'dan farklı olarak ana kat niteliği taşıması ve sağır olmaması, kültürel etkileşime bağlı olarak mahremiyet olgusunun Osmanlı'daki kadar güçlü olmamasından, ayrıca sokağın Kıbrıs'ın geleneksel yaşamında önemli bir yer tutmasından; sokağın, evin uazantısı şeklinde, yarı-özel bir toplama, sosyal dayanışma mekanı olması, böylece sokakla yakın görsel ve fiziksel temas içinde olma isteğinden ve iklimsel koşullardan kaynaklanan değişimlerdir, (Şekil 5,6). Geleneksel Türk konutlarındaki haremlik-selamlık ayırımının bu konutlarda olmamasının esas nedenleri de yine bunlardır.

Bu konaklarda, bahçeye bakan kısımlar, iklimsel koşullara bağlı olarak geniş mekanlar yaratmak amacıyla, genellikle revaklıdır ve evin bahçeye doğru bir açılma, bahçeye bütünleşme eğilimi vardır, (Şekil 7). Bunun sebebi de yine, hem iklimsel hem de kültürel koşullarla açıklanabilmektedir. Bahçe Kıbrıs'ın geleneksel yaşamında, özellikle kadın ve çocukların günlük aktivitelerini gerçekleştirdikleri, günün büyük bir kısmını

Şekil 7. Lefke'deki geleneksel evlerden birinin bahçe görünüşü. Ev, bütünleşen bir mekan niteliğindedir.

GELENEKSEL DOKUNUN SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAYAN ETKENLER

Lefke'de, hem yerleşme hem de konut ölçeğinde geleneksel doku özellikleri açısından bir süreklilik olduğu gözlemlenmektedir. Gerek yerleşmenin doluluk-boşluk oranlarının ve yerleşim politikalarının değişmemesi açısından, gerekse konutların iç mekan dekorasyonu, biçimsel işlevsel ve mimari özellikler açısından olsun tespit edilebilir değişikliklerle bir süreklilik olduğu gözlemlenmektedir, (Şekil 8). Bu sürekliliği sağlayan etkenler, bu çalışma kapsamında iki temel başlık altında gruplanmıştır. Bunlardan biri 'doğal fiziksel etkenler', diğeri ise 'sosyal etkenler'dir.

1-DOĞALFİZİKSEL ETKENLER

Kasabının, topoğrafik verilerin belirlediği yönlere doğrudan doğruya, kesinleşmiş sınırları içindeki gelişimi söz konusudur. Doğu ve batıda birer dere ile sınırlanmış vadi içinde uzanan, lineer bir yerleşim, (Şekil 1b). Lefke 19. Yüzyılın ikinci yarısında ulaştığı gelişme sınırlarını günümüze kadar çok az değişimlerle koruyabilmiş bir yöredir. Daha sonra, bölgedeki gelişmeleri hep bu sınırlar dışında kaldığından, geleneksel doku bozulmamıştır, (Şekil 9). Ayrıca bu doğal topoğrafik sınırlar, bölgenin yayılıp dağılmasını ve böylece çevre karakterinin ve imajının bozulmasını engellemiş görünmektedir.

2-SOSYAL ETKENLER

Bölgedeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişme ve gelişmeler bölgede bir zamanlar etkin faaliyetler sürdüren Kıbrıs Maden Şirketi (CMC) ve 63-74 olayları ile yakından

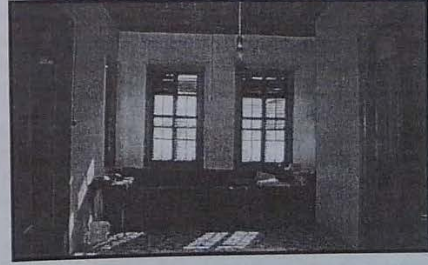
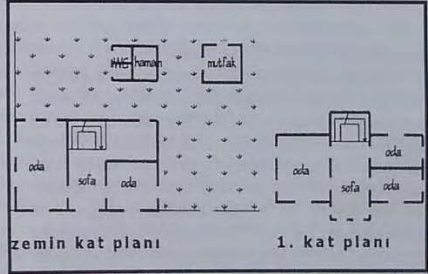
ilgili olmuştur. Bugün hala fiziksel çevreye olan tüm olumsuz etkilerine rağmen CMC, geleneksel mimari dokuya hiç zarar vermemiş, aksine bilinçli veya bilinçsiz, geleneksel dokunun bozulabileceği, maden işletimi ile gelen nüfus patlaması sırasında aldığı doğru kararlar ve konut politikalarıyla, bugün bu dokunun sürekliliğinin sağlanmasında oldukça etkili olmuştur. Yine CMC' nin sosyal yapı üzerindeki olumsuz etkileri, burada büyük bir göçün gerçekleşmesine sebep olmuştur. 63,74 Olayları ile de desteklenen bu göç, bölgenin kendi kaderine terk edilmesine, böylece fiziksel yapıda pek fazla müdahale ve değişiklik yapılmamasına ve kentsel, mimari dokunun büyük ölçüde değişmeden kalmasına neden olmuştur.

2-1. MADENCİ EVLERİ

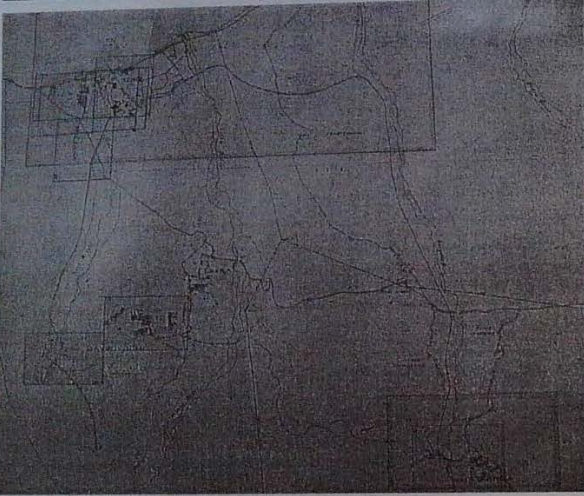
Bölgede 1918'lerde madenin bulunması ve CMC tarafından maden bulma ve çıkartma çalışmalarının başlamasıyla Lefke için yeni bir döneme girilmiş ve bir dönüm noktasında ulaşılmıştır. Lefke'de maden yeni bir iş sahəsi doğurmuş ve Kıbrıs'ın çeşitli bölgelerinden, özellikle

de Baf bölgesinde halk, çalışmak üzere Lefke'ye akın etmeye başlamıştır. Nüfus çeken bir merkez niteliği kazanan bölge, 1920'lerde en hareketli günlerini yaşamaya başlamış ve bölgede büyük bir sorun olan nüfus artışı karşılayacak konut stokunun sağlanması gündeme gelmiştir. Geleneksel dokunun bozulmamasına yol açan etkenlerin başında gelen nüfus artışı, CMC yöneticilerinin doğru konut politikalarıyla ve kararlarıyla, doku üzerinde (fiziksel, mimari doku) hiçbir olumsuz etki yaratmayacak şekilde çözümlenmiştir.

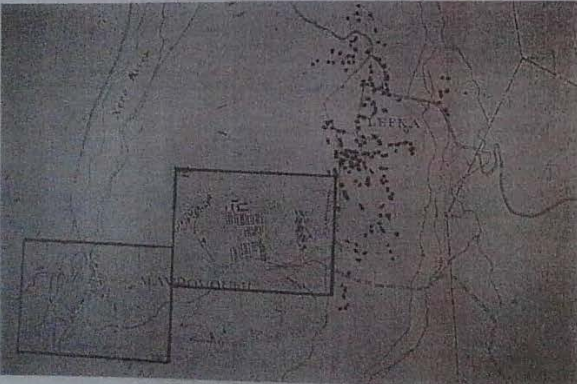
CMC bu dönemde işçileri barındırmak üzere başta, XERO" olmak üzere "Karadağ" ve şu an Rum evleri tarafında kalan "Skrouitissa" bölgelerinde tip projeler şeklinde, (işçi aile evleri, bekar evleri, ebistad (ustabaşı) evleri, mühendis evleri) işçi köyleri; yerel değişle 'madenci evleri' kurmuştur. Oldukça yerinde kararlarla, bu işçi köylerinin kurulduğu araziler, Lefke'nin, daha önce tanımlanan geleneksel doku sınırları dışında kaldığından, dokuya pek fazla müdahaleler yapılmamış, bu sınırlar içerisinde yoğunluğu ve nitelikleri bozacak, fiziksel anlamda herhangi bir ilave veya değişiklik olmamıştır, (Şekil 9). Ayrıca bu evlerin, geleneksel dokunun organik anlayışının (mekan

Şekil 8. İç mekan dekorasyonu ile mimari ve biçimsel özelliklerini orijinal olarak bugüne dek sürdüren bir konak.

Şekil 9. Bölge içinde CMC'nin işçi köyler ve maden tesisleri kurmak için istimlak ettiği alanlar (çerçeve içinde) ve Lefke'nin geleneksel yerleşim dokusu.

Şekil 10. Organik olan geleneksel yerleşim dokusu ve gridal dokusuyla bundan ayrılan Karadağ'daki madenci evleri.

organizasyonu, biçimsel, işlevsel özellikler) ve malzemesinin geleneksel konutlardan farklı olması, ayrıca yeşillendirme amacıyla kullanılan selvi ağaçlarının geleneksel doku içinde yer alan ve geleneksel orijinal dokudan ayrılmış ve bölge karakteri ve imajını hiçbir şekilde bozmamıştır, (Şekil 11).

2-2.İŞSİZLİK VE GÖÇ

Önemli maden yataklarına ev sahipliği yapan Lefke Bölgesi'nin tarihsel gelişim süreci, bölgedeki sosyo-ekonomik gelişme ve gerilemeler, maden işletimi ile yakından ilgili olmuştur. Maden, Lefke'nin ilk bakışta can kurtaran simidi haline gelmişti. Ancak uzun vadede ve bugüne bakıldığında, madenin, bölgenin sosyo-ekonomik yapısına katkısı çok az olmuş, hatta yarar yerine zarar getirmiştir. Kıbrıs Maden Şirketi (CMC), Lefke kasabasının gelişmesine pek çok yönden engel olmuştur. Yüzyıl başına kadar (CMC'nin gelişine kadar) Lefke bir tarım kasabası idi. Denize doğru olan düzlüklerinde, yöre ekonomisini ayakta tutan verimli tahıl tarlaları vardı. CMC şirketi, yanlış devlet politikasıyla, hükümetin verdiği bir imtiyaz sayesinde, maden tesislerini ve işçi lojmanlarını, kendi çıkarları doğrultusunda, arazi sahibi varlıklı ailelere 'kantin işletme imtiyazı' vererek istimlak etmiştir. Kantin işletme imtiyazı kısaca şöyle idi: maden şirketinde çalışan tüm işçiler, alışverişlerini, kurulacak olan kantinden peşin veya veresiye olmak kaydıyla yapacaklar, bu olanağı CMC, işçilerin maaşını kantin vasıtası ile ödeyerek sağlamak olacaktır. Böylece ödeme tarihine kadar kantinden veresiye alış-veriş yapmış olan işçilerin maaşından, kantin sahibi gerekli kesintiyi yaptıktan sonra,

Şekil 11. Karadağ'ada, çeşitli tiplerden oluşan evlerden görünüşler.

geriye kalan parayı, (ki çoğu kez işçiler kantin sahibine borçlu bile kalıyordu) işçiyi verecektir. CMC bu sistemle, maden bölgesinde arazi sahibi olan kişilere kantin işletme intiyazı vererek, gerçek değerinden daha düşük bir ücretle araziyi ellerinden alıyordu. 1925-26 yıllarında bu sisteme karşı çıkan ve grev yapan işçilere rağmen, söz konusu sistem 1939 yılına dek devam etmiştir. (Anonim a)

Ayrıca bu dönemde CMC, bölge insanlarını madende çalıştırmaya başlamıştır. Bahçelerde çalışanlar, geçim derdinden dolayı, sürekli çalışabilecekleri bu işte çalışmaya oldukça hevesli idi. Ancak bunun getireceği olumsuz etkileri düşünmemişler ve tarım sektörü ihmal edilerek, maden sektörüne yenik düşmüştür. Teknik henüz fazla gelişmemiş olduğundan, işçiler madende, çok ağır şartlarda çalıştırılmışlardır. Bronşlarına dolan maden tozu madencilerin erken ölmesine ve çok sık olan kazalar, ani çökmelere sebep olmuştur.

Geçmişte Kıbrıs'ta az da olsa, çok sert ve yağışlı havalardan oluşmuş ve nazik bir ürün olan portakal bundan kötü etkilenmiştir. İşte böyle zamanlarda, yöre halkının ayakta kalmasını sağlayan, bu tarlalardan alınan ürün olmuştur. Tarlalar CMC tarafından istimal edildikten sonra ise, Lefke'nin asılacağı tek bir dal kalmamıştır: portakal, portakalın ise iyi pazarlanması yapılamamıştır. 1931'de yağın kar, portakal bahçelerinin üçte birini kurutmuştur. Kısaca, portakal Lefkeli'yi besleyemeyecek duruma gelmiş ve 1950'lerde göç başlamıştır. Bu dönemde Lefke'den İngiltere'ye göç eden bir genç kuşak olmuştur.

1963 yılında Türk ve Rum toplulukları arasında başlayan çatışma, CMC'deki kutuplaşma sorunu, 1974 Barış Harekati

neticesinde, tüm bu olaylardan olumsuz etkilenen CMC'nin giderek madenin tükenmesiyle de, faaliyetlerini iptal etmesine neden olmuştur. 1963'de Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümetini tekellerine alan Rum toplumu, CMC'ye tüm personelin Rum olması yönünde baskı yapmaya başlamıştır. 1963-74 yılları arasında, sadece Karadağ maden ocağı Lefke kasabası belediye sınırları içerisinde yer aldığından, Türk işçiler, ancak Foucassa ve Xero'daki tesislerde Rum işçiler çalıştırmıştır. Daha sonra Türklerin çalıştığı, Karadağ madeninde bakır madenin tükenmesiyle Türk işçiler işten çıkartılmaya başlamıştır. (Anonim a)

Rum toplumunun sistemli bir şekilde uygulamaya başladığı ekonomik baskının sonucunda, Lefke kasabası sosyal, ekonomik ve demografik yönden etkilenmiştir. 1974 hareketi ile CMC'nin çalıştırdığı maden yataklarının bir kısmı, Kıbrıs Türk Federe Devletinin yönetimi altındaki bölgede, diğer kısmı ise Rumlarda kalmıştır. Bu ikilem arasında kalan CMC, faaliyetlerine daha fazla devam edememiş ve maden ocaklarını kapatıp terk etmiştir. Bunun neticesinde büyük bir işsizlik ve göç başlamış, bölge merkez olma özelliğini kaybetmiştir. (Anonim a). Böylece hızla boşalmaya başlayan Lefke, arka arkaya gelen 63-74 olayları sonucunda, bugün "Ghost Town" diye nitelendirilebilecek, terk edilmiş bir kasaba görünümüne bürünmüştür, bakımsız, kendi kaderiyle baş başa bırakılmış.

Bir maden şirketi olarak CMC, bölgenin maden kaynaklarından sağladığı yüksek kazançlara karşılık, Lefke'nin ıleriye dönük kalkınmasına yönelik hiçbir şey yapmamıştır. Sadece, bölgeden ayrılrken, 2 teknik okul

*Buradaki bilgi Sn. Harid Fedatı'den elde edilmiştir.

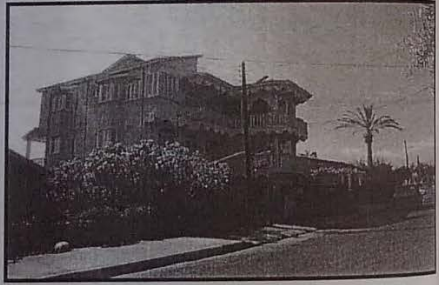
yaptırması, birini Türklerle (Cengiz Topel Sanat Okulu), birini de Rumlara (şu anki üniversite binası) hibe etmiştir. Ayrıca şirkette çalışan işgücünün artmasıyla, CMC sağlık konusuna önem vermeye başlamış ve Pendaya (Yeşilyurt) köyü yakınlarına bir hastane inşa etmiştir. Salgın olan sıtma hastalığını önlemek amacıyla, kıyı boyunca uzanan bataklıkları kurutmak için çok miktarda 'okaliptus' ağacı dikmiştir. (Anonim a.). Bugün bölgede özgün dokunun bir parçası olan bu ağaçların hikayesi CMC'ye dayanmaktadır.

Lefke'nin 1950'lerde ulaştığı nüfusu, pek fazla değişmeden bugüne dek ulaştığından, kentsel ve mimari dokusu da değişmeden bugüne dek gelebilmiştir. Bu dönemde, özellikle konut alanlarının farklılaşmasına neden olan dışarıdan gelecek göç, yok denecek kadar az olduğundan, konut alanları durağan sınırları ve dokusunu, büyük ölçüde korumuştur.

Kalan nüfusun çoğunlukla mal mülk sahibi yaşlılardan oluşması ve dolayısıyla bu konakların bakım ve onarımının yapılmaması, bu dokunun değişmeden, nitelikleri bozulmadan doğal bir eskime sürecine girmesine neden olmuştur. Bugün, Lefke terk edilmiş, kendi kaderiyle başbaşa bırakılmış, dokularının sadece fiziksel olarak yaşadığı, sosyal boyutunu, insan sesini yitirmiş bir kasaba görünümündedir. Son yıllarda üniversitenin kurulmasıyla biraz canlanmaya ve yapılaşmaya başlamıştır.

2-3. YENİ GELİŞMELER

Son zamanlarda Üniversitenin kuruluşuyla canlanan Lefke'de yanlış devlet politikasıyla yapılmaya başlanan sosyal konut blokları ve bölgenin girişindeki yeni konutlar yöre dokusunda aykırı olan ve çevre imajını bozan çok tehlikeli yapılanmalardır, (Şekil 12). Bu yeni konutlar, bölgenin o süprizli, gizemli, ve yolun eğitime uygun kıvrılarak dikleşen yapısından ötürü duyulan haz ve keyfi yok etmiş, bölgenin giriş özelliğini kaybetmesinde neden olmuştur. Ancak bu yeni gelişmelerin çoğunlukla geleneksel sınırlar dışında, Lefke'nin girişinde yer alması, direkt olarak bu dokunun içinde gelişmesi, dokunun fiziksel olarak bozulmasını bir derece engellemiştir. Bunun yanı sıra, kentin içinde yer alan yeni gelişmeler de sayıları oldukça az olduğundan bugüne dek geleneksel dokuya zarar vermemiştir. Ancak, fiziksel olarak bölge dokusuna zarar vermese de, Lefke'nin geleneksel doku imajını tehdit eder durumdadır. Son dönemlerde yapılan sosyal konutlar ve diğer villa tipi konutlar, şu an sayıları oldukça az olmasına rağmen, geleneksel doku için büyük bir tehlike arz etmekte, bölge

Şekil 12. Sırasıyla sosyal konut blokları ve villalar.

imajına zarar vermeye başlamış görünmektedir.

SONUÇ

Lefke, ağaçlar arasında süprizli bir şekilde saklanmış kubbeli hamamları olan Türk konakları, değirmen kalıntıları, müthiş bir tarihsel arka planı gözler önüne seren su kemerleri, ve camilerden oluşan zengin bir geleneksel mimari mirasa sahiptir. Bunların yerine o çok üzgün bitki örtüsüyle, doğaya bütünleşmesinden ortaya çıkan geleneksel kent örtüsünü, büyük ölçüde bugüne dek bozulmadan koruyabilmiştir. Özellikle madenin olumsuz etkileriyle başlayan ve 63-74 olayları ile artan ekonomik bunalım, bölgedeki genç nüfusun göç etmesine neden olmuş ve bölge kendi kaderine terk edilmiştir. Bugün çoğunlukla yaşlı insanların yaşadığı ve bakımını yapmadığı bu konaklar, tüm kepenkleri kapalı, içe dönük ve buruk bir şekilde durmaktadır. Kendi kaderine terk edilmiş bu tarihi miras, doğal bir eskime

sürecine girmiş ve günden güne yok olmaktadır. Nüfusun az olması, çoğunun ise yaşlı olması nedeniyle, insan boyutundan mahrum sokakları, yine yaşamayan buruk evleri ile Lefke bugün, terk edilmiş duygusunun ön planı olduğu bir kasaba görünümündedir. Geleneksel dokunun bugüne kadar korunabilmesinde ise, yine göç etken olmuştur. Burayı yaşatacak ve değişime sebep olacak genç kuşağın bölgeyi terk etmesi, yaşlı nüfusun kalması, bölgedeki dokuların sürekliliğini (fiziksel anlamda) sağlamıştır. Ayrıca tarihsel gelişimi içinde, doku açısından en kritik dönem olan madenle gelen nüfus patlaması, yine CMC yöneticilerinin doğru kararıyla çözümlenmiş ve geleneksel mimarı dokuya zarar verilmemiştir. Ancak son zamanlarda, üniversitenin kuruluşuyla canlanan Lefke'de, yanlış devlet politikasıyla yapılmaya başlanan apartman şeklindeki sosyal konutlar ve bölgenin girişindeki konutlar, yöre dokusuna aykırı olan ve çevre imajını bozan çok tehlikeli yapılanmalardır.

Sonuç olarak, Lefke'nin, sınırları, oranları, fiziksel, biçimsel ve işlevsel özellikleriyle geleneksel dokusunu fiziksel anlamda bugüne dek sürdürebildiği, ancak insan sosyal boyutunu yitirdiği söylenebilmektedir. Yazıyı, Lefke'nin genel havasını ve bugünkü durumunu aktaran, Sn.Harid Fedai'nin, 'Ruhi Mecruh Şiirler' kitabından bir alıntıyla bitirmek yerinde olacaktır:

... "Kıbrıs'ın Lefke kasabasında Şeyh Nazım Efendi'nin bir de dergahı bulunmaktadır. Lefke'de bir zamanlar, toprak arklarındaki gümrek sular, görkemli evlerin avlularından çocuklara nini söyleyerek akarlardı. Artık hiç dönmeyen değirmenlerin gezirlerine döküldüklerine ise; dünyanın en güzel üç sesinde (para, kadın, su)birini sabah uykusundan uyandıran kullaklarına, bir ilahi gibi fısıldar geçerlerdi. 1974 sonrasında canlılığını yitirip bir sınır kasabasına dönen Lefke'nin, şimdilerde o güzelim portakal bahçelerinin arasından geçin; yumru beton su arklarının eşlik ettiği tenha daracık sokaklarında Nakş-ı Bendi giysili; asalı, uzun tesbihli, batı ülkelerinden, Amerika'dan gelmiş kadınları, erkekleri nıhlarını yeniden bulmuş, hayata tekrar bağlanmış görmek, ibret verici ve çok düşündürücü oluyor!"

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada, araştırmacı kişiliği ile, röportajlarından yararlandığım ve bana arşivini açan, Lefke yerlilerinden, Sn. Harid Fedai ve eski Belediye Başkanı, Sn. Vehit Nekipzade'ye; varolan sınırlı kaynakların elde edilmesinde gösterdiği hassasiyetten dolayı, Lefke Belediye Başkanı Sn. Mehmet Zafer'e ve Lefke Belediyesi çalışanlarına; bölge haritalarının elde edilmesinde, KKTC Tapu ve Kadastro Dairesine; Maden Şirketi ile ilgili bilgilerin sağlanmasında, Sn. Hasan Makinistöğlü'na; saha çalışmalarında yardımcı olan, Sn. Refik Saydam'a; ve sonsuz destek veren aileme teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Anonim (a), *Kıbrıs Maden Şirketi, Lefke Çevre ve Tanıtma Derneği'nden elde edilmiştir, Lefke Kıbrıs Cadogan Island Guides, Cyprus.*
- Fedai, H. (1988) "Bir Paşa, Bir Saraylı ve Boynu Vurulan Miralay", *yeni Kıbrıs 5 (9), 33-35.*
- Fedai, H. (1996). "Lefke Sayıklamaları", *Kültür Sanat Dergisi, 18,38-40.*
- Fedai, H. Azgın, B (1993), *Kaytaş Zade Nazım Efendi, Ruhi-Mecruh-Şiirler-KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları 26.*
- Ferlison, İ., (1996), *Adım adım Lefke ve yöresi, Türk Öğretmen Koleji mezuniyeti tezi, Girne, Kıbrıs*
- Gazioğlu, A.C., (1994), *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi*
- Gunnis, R., (1973), *Historic Cyprus. A guide To Its Towns And Villages Monasteries & Castles, K. Rüstem & Bro., 320-323*
- Keshishain, K.K., *Romantic Cyprus, 1 th Revised Edition.*
- Kırşan, Ç., (1998), "Lefkenin Kent Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Çözümleme", *II Uluslararası Kıbrıs Araştırma Kongresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa, Kıbrıs.*
- Oktaş, D. and Önal, Ş. (1996), "A social-spatial Review of Exterior Spaces in Residential Environments in North Cyprus". *XXIV th IAHS World Housing Congress, 1179-1198 Ankara, Turkey*
- Şehir Planlama Dairesi (Ş.B.P.) (1988), "Lefke Kent Merkezi Düzenleme Projesi Ön Rapor", *Lefkoşa Kıbrıs*

KOLLEKTİF KİMLİKLERİN İNŞAASINDA RÜTÜELLER VE HALK KÜLTÜRÜ

ALİ BİZDEN

I-Kolektif Kültürel Kimlik ve Kimlik Yaklaşımları

Bu başlık altında, öncelikle kolektif kimlik ve kültür kavramlarını ele alarak, kimlik meselesine ilişkin iki temel paradigmayı oluşturan modernizm ve postmodernizmin kimlik anlayışlarını tartışacağım.

Çalışmada kültürel kimliği bir kolektif kimlik kategorisi olarak ele alacağım. Kolektif kimlik kavramının üzerinde durabilmek için, sanırım, öncelikle yapılması gereken, kültür ve kolektiflik üzerine düşünmek, ardından da meseleyi örneklerle tartışılıp konuşulabilecek denli daraltmaktır.

Konuya yaklaşırken açığı daraltmanın, bir örnek üzerinde yoğunlaşmanın birçok şeyi gözden kaçırmaya neden olabileceğinin farkındayım, ama tersinin de hiçbirşeyi görmemeye neden olabilecek denli tehlikeli olduğunu da.

A- Kolektif Kimlik

Herhangi bir aidiyetin sabit, özde içkin, tamamlanmış veya dinamik, tamamlanamaz, tarihsel olduğundan hareket edilmesi, konuya yaklaşımda çok temel bir paradigmatik farklılık olduğunun ifadesidir. Hangi yaklaşımın kabul edildiği, önemsiz bir kelime farklılığına delalet etmez, farklı paradigmalara işaret eder. Modern ve post modern özne kuramları¹.

Kolektif kimlik, bir insan grubunun diğer gruptan/ gruplardan farkını ortaya koyma, vurgulama talebidir ve bu farklılığın dayanaklarının objektif veya subjektif olmasının kolektif kimlik öznelere açısından çok önemi yoktur. Varsa belirginleştirilip, yoksa yaratılarak vurgulanmak istenen fark, grubun biricikliğini iddia eden bir takım verilere/ iddialara dayandırılarak meşru bir zemine oturtulur.

Kolektif kimlik kavramı, etnik kimlik ve ulus kategorilerini de içeren bir toplumsal kimlik kategorisidir. Kolektif kimlik, belirli bir insan grubunun kendi hakkındaki bilgisi ve duygusuyla ilişkilidir; topluluğun kendine özgü niteliklere sahip olduğu ve bir biriciklik taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusudur (Bilgin, 1994: 55). Aynı zamanda, günümüz grubunun ortak bir geçmiş, anımsama, anma töreni, yorumlama ve yeniden yorumlama yollarıyla kendisini tanıdığı kolektif bir bellekle ilişkilidir (LaPierre'den akt. Schlesinger, 1994).

Kolektif kimlik, grup üyelerinin kendilerini tanıdıkları, "biz" ve "bizim" dedikleri ilişki biçimlerini, sembolleri barındırır (Guibernau, 1997; Mach, 1993; Bilgin, 1994; Lingis, 1997). Kimliğin diğerleriyle (farklı olanlarla) anlamlı, sembolik nitelikteki davranış ve ilişkiler dolayısıyla inşa edildiğini belirten Mach (1993), kimlik edinmenin dünyanın sınıflandırılmasının bir sonucu olduğunun altını çizer. "Toplumsal kimlik kategorileri veya üst kategorisi olarak kolektif kimliğe neden ihtiyaç duyulur

veya neden istenir", sorusunu tartışan Wallerstein, kolektif kimlik üst kategorisi ve içerimlerini kullananların çoğunun, "bugünkü davranışlar üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan, aynı zamanda günümüzde siyasal iddialarda bulunmak için bir zemin oluşturan kalıcı bir görüşüye işaret etmek" (1995: 99) üzere kullandıklarını belirtir.

Wallerstein bir kolektif kimliğin oluş ve davranış biçiminin nedeninin, ya ayırt edici genetik özellikleri (ırk), ya toplumsal-siyasal tarihi (ulus) ya da geleneksel normları ve değerleri (etnik kimlik) olduğunu varsayıldığını belirtir. Tüm bu kategorilerin temel amacının, var olan durumun değişmesi veya değişmemesi yönünde açıklamalarda bulunma olduğunu belirten Wallerstein (1995), bu kategorilerin, toplumsal güç/iktidar ilişkilerinin meşruiyeti hususunda işlevsel oldukları temel kabulünden hareket etmektedir.

Bir süreç olarak ele alınan kolektif kimliğin içeriğini Guibernau (1997: 129) şöyle açıklar: "Eylemin amaçları, araçları ve ortamı ile ilgili, bilişsel çerçevenin oluşturulması; iletişim kuran, anlaşılan ve karar veren aktörler arasındaki ilişkilerin canlandırılması; ve bireylerin birbirlerinde kendilerini görmelerini sağlayacak duygusal yatırımların yapılması".

Larrain'ın (1995: 197 ve 206) kimliğin konu edilebilmesi için bir istikrarlılık ve bunalım dönemi, eski yapılarla bir tehdit gerektiğini belirtir.

Kimlik tartışması yapılırken, birisi kültürel kimliğin "tüm boyutlarıyla ortaya konulabilecek, analiz edilebilecek düzeyde tamamlanmış bir öz fenomen" olduğu; diğeri ise kültürel kimliğin "inşa edilen ve her dem inşa edilmekte olan, bu yüzden de hiçbir zaman tamamlanamayacağı" (Hall 1998; Larrain, 1995; Bilgin, 1994; Coward ve Ellis, 1985) biçiminde ifade edilen iki ana eğilim söz konusudur.

Bunların ilki modernist yaklaşımın (kimliği değişmez bir öz olarak ele alan), ikincisi ise kimliği bir olma ve oluş süreci olarak ele alan postyapısalcı yaklaşımdır.

Smith'in etniklik özelinde söyledikleri, kültürel kimlik tartışmalarındaki iki temel yaklaşım açısından önemlidir. Smith (1994: 40) etniklik kavramının bazıları için asli/iksel bir nitelik taşıdığını, insanı varlığın verilerinden biri olarak anlamlandırıldığını belirtir. Diğer açıta ise etnikliğin durumsal olarak kabul edildiğini söyleyen Smith, bu yaklaşımın kültürel kimliği zorunlu olarak gelip geçici, öznenin özgül durumuna göre sürekli değişiklik gösteren, zorunlu olarak kararsız bir tutum, algı ve duygularla ilgili

olduğunu saptar.

Kültürel kimliği durumsal olarak kavramsallaştıran yaklaşımların açmazları üzerinde duran Smith'in temel eleştirisi, bu yaklaşımın kolektif kültürel kimliğin, başka bireysel ve kolektif çıkarlar için, özellikle de iktidar mücadelelerinde amaçlarını desteklemeleri için taraftarlarını harekete geçirme ihtiyacını duyan rekabet halindeki seçkinlerin çıkarları için "aracsal" olarak kullanılmasını mümkün hale getirdiği doğrudur (Smith, 1994: 41).

Kolektif kültürel kimlik meselesinde her iki yaklaşımı da eleştiren Smith (1994: 41), söz konusu iki uç arasında yer alan bir başka yaklaşım benimsenir: Bu yaklaşım, kolektif kültürel kimliğin tarihi ve sembolik-kültürel niteliklerini öne çıkarır; kolektif kültürel bir gruba ve soya ait mitlerin rolünü ve sembolik-kültürel niteliklerini vurgular. Smith'e göre kolektif kültürel bir grup, soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgular, din, gelenek ya da kurumlar gibi bir veya birden fazla kültürel farklılığa göre tanır ve ayırılır. Smith, kolektif kültürel aidiyet için önemli olanın hayali zor bir soy, farazi bir cedad olduğunun altını çizer ve; "Böylelikle bir topluluk, grubun zihinsel niteliklerini belirleyen benzersiz kalsal biyolojik özelliklere sahip olduğu savunulan bir toplumsal grup olduğu savunulan ırktan kesin olarak ayırılmamıştır" der (1991: 42).

Smith'in benimsediği yaklaşım, kolektif kültürel kimliğin tarihi ve sembolik-kültürel niteliklerini öne çıkarır.

Kolektif kültürel kimliklerin inşasında "geçmiş" önemli bir yer tutar. Hall (1998) kolektif kültürel kimlik meselesinde geçmişin öneminin, kolektif kültürel kimliğin imgelemimizin bir oyunu, yalnızca bir hayal değil, bir şey olmasından kaynaklandığını vurgular.

"[Kolektif kültürel kimlik] Geçmiş olduğu kadar geleceğe de aittir. Kültürel kimlik zaten var olan bir şey değildir; mekan, zaman, tarih ve kültürün ötesine geçer. Kültürel kimlikler bir yerden gelir, tarihleri vardır. Ama tarihsel olan her şey gibi, sürekli dönüşüme maruz kalırlar. Sonsuza kadar kökleşmiş bir geçmişe sabitlenmiş olmaktan uzaktırlar; bitmeyen tarih, kültür ve güç 'oyun'larına bağımlıdırlar" (1998: 177).

Smith, kültürel kimlik kavramının, kolektif kültürel kimliği oluşturan unsurların nesiller boyu sürmüş tek biçimliliğe değil, halkın belli bir kültürel birimine dahil nesillerde varolan bir süreklilik duygusuna atıfta bulunduğunu belirtir. Smith (1988:178), bu birime dahil nesillerde varolan süreklilik duygusuna atıfta bulunan kültürel kimliğin, bu birime ait tarihin eski devir ve

olaylarının paylaşmakta olan anılarına ve her bir neslin bu birim ve onun kültürünün kolektif kaderi hakkında taşıdığı tasarıma atıfta bulunduğunu da ekler. Larrain'e göre ise;

Kültürel kimlik uygun deneyimler, ilişkiler, mevcut semboller ve fikirler doğrultusunda sürekli yapılanmakta ve yeniden yapılanmaktadır. Bir kültürel kimliğin tanımlanmasında kullanılan sembol ve fikirlerin kendini tekrar etmesi bunların anlamlarının her zaman aynı olacağı veya yeni pratiklerin içinde değişmeyeceklerini ifade etmez (Larrain, 1995: 223).

Hall (1998), Smith ve Larrain tarafından benimsenen yaklaşımın kolektif kültürel kimliği tek, paylaşılan bir kültür, bir tür ortak "tek gerçek benlik" bağlamında, pek çok diğer, daha yüzeysel ya da yapay olarak yüklenmiş "benlik"lerin içinde saklı, ortak tarih ve ataları olan insanların ortak noktası olarak "benlikler" anlamında tanımladıklarını savunur. Bu tanımlama, "bizim kültürel kimliklerimiz ortak tarihsel deneyimlerimizi ve paylaşılan kültürel kuralları yansıtır" diyen Hall (1998: 174) bu bakışın bizi, gerçek tarihimizin değişen bölümleri ve miş çıkışlarının etkisiyle sabit, değişmez, süreklî algı dayanaklarıyla anlamları olan "bir halk" haline getirdiğini söyler.

Hall, böylesi bir kültürel kimlik kavramının, sömürgecilik sonrasında mücadeleler açısından önemli olduğunu belirtir. Böylesi bir kültürel kimlik anlayışının, "üstü örtüp çarpıtılan" geçmiş sömürgeleştirmeyi besleyen bir eylem olduğunu saptayan Hall, yeniden keşif stratejisi diye tanımlanabileceğini düşündüğüm bu yaklaşımın "direniş ve kimliğin kaynakları"na dönüklüğünün küçümsenmemesi için sağlam bir dayanak oluşturduğunu ortaya koyar.

Geçmişin her zaman hafıza, fantezi, öykü ve söylencelerle şerh edildiğini belirten Hall, kültürel kimliğin durumsallığını vurgular:

Kültürel kimlikler özdeşleşme noktaları, tarih ve kültür söylemleri içinde oluşan değişken özdeşleşme ya da birleşme noktalarıdır. Bir özellik değil konulamadır. Bu nedenle her zaman bir kimlik politikası, bir konum politikası vardır ve bunların kesin, aşkın bir 'köken hukuku' içinde mutlak bir güvencesi yoktur (1998: 178).

Kolektif kimliğe ilişkin tanımlamaların ortak paydalarından birini, kolektif kimliğin bir fark iddiasıyla ortaya çıktığı oluşturmaktadır. Kolektif kimliğini tanımlayan bir insan grubu, bir diğer gruptan kendini ayıran, onda olmayan ya da olmadığı varsayılan özelliklere vurgu yapar.

Böylece "onlara" veya "başkaları"na karşı "biz" fikri savunulur; farklılıklar abartılır, sonuç olarak, bir yandan belirli kültürel özellikler ulusal karakterin içinde doğal olarak mevcuttmuş gibi sunulurken, diğer yandan doğallaştırma süreci ortaya çıkar (Larrain, 1995: 225).

Larrain (1995: 224-225), bu noktada yardıma çağırabileceğimiz bir yaklaşım ortaya koymuştur: Kamusal ifade tarzları. Kamusal ifade tarzları, kültürel kurumların - medya, eğitim kurumları, siyasal örgütler, vs.- çok değişik yaşam tarzlarının/kültürlerinin arasında bazıları seçip, diğerlerinin dışlanmasıyla üretilir. Bu kamusal ifadeler de mutlaka pasif ve eleştiriye kapalı olmaları gerekmeyen okuma ve dinleme süreçleri aracılığıyla, insanların kendilerine bakışlarını ve davranışlarını etkiler. Bu etkilenme, "aslında biz suyu, biz söyleyiz, bize şu yakışmaz, biz eskiden..." gibi gündelik hayatta sıklıkla kullanılan ifadelerde somutlaşır.

(...) "kamusal ifadeler yaşam tarzlarından üretilmiştir ama yaşam tarzlarında çoğulculuğu şekillendiren mücadele alanları da oluştururlar. Daima kültürel kimliğin içeriğini oluşturan çeşitli 'ifadeler' in bulunduğu kabul edilmelidir. Bu, kültürel kimliklerin yalnızca tarihsel olarak değil, aynı zamanda çeşitli kültürel kurumlar aracılığıyla toplumdaki bazı sınıf ve grupların çıkarları ve dünya görüşleri doğrultusunda oluşturulmasının sonucudur" (Larrain, 1995: 224).

Kişisel kimliğin oluşturucusunun kültür, ancak aynı şekilde kültürün oluşturucusunun da kişisel eylemciler olduğu ifade edilmelidir. Kültürel kimlikten, kültürel kimlik talebinden veya ifadesinden söz etmenin koşullarını karmaşa ve belirsizlik ortamı sağlar. Bu noktayı vurguladıktan sonra, kültürel kimliklerin oluşumunu etkileyen unsurlara değineceğim.

Kolektif kimliğin bireysel inşa mantığı konusunda üzerinde durmamız gereken nokta, bireysel kimliğin kolektif kimlikle ilişkisidir.

Kişisel kimliklerini oluştururken çoğu birey, din, ırk, sınıf, etnik köken ve cinsiyetle milliyet gibi belirli grup bağlarını ve özelliklerini paylaşırlar. Bu özellikler onlara özneyi ve özenenin kimlik anlayışını nitelemekte yardımcı olur. Kültürel kimlik fikri böyle ortaya çıkmıştır (Larrain, 1995: 212).

Bireysel kimlik çeşitli toplumsal ilişkiler içinde oluşur, kişilik verili bir şey değil, bireyin kendi toplumsal deneyimlerinin sonucu olarak gelişen bir şeydir. Kimlik inşasının maddi temelleri kadar nasıl deneyimlendiği de

önemlidir.

Bireyin kolektiviteye dahil olup, kendini kolektivite içinde tanımlaması mekanizmasının ortak birşeylerin varlığından başka bir diğer dayanağı, bir öteki kolektivitenin varlığının gerekliliğidir. Her toplum kendi üyelerini tanımlayabilmek ve onları birarada tutabilmek için ona dahil olmayanları bulmak, bulamazsa yaratmak, uydurmak zorundadır.

Ortak özelliklere sahip olmak, tek başına bir kolektivite içinde yer almaya veya bir kolektif kimliğin kendiliğinden oluşmasına yetmez. Ortak şeylere sahip olmak, kolektif kimliğin oluşumunun bir dayanağı ise, bir diğeri de ortak hiçbirşeyin olmadığı/farklı bir öteki, diğer kolektivitenin varlığıdır. Grubun kendi kendini, kendi kolektif kimliğini tanımlaması, bir kolektif kimlik iddiasında bulunabilmesi için, ortak şeylerinin bilincine varması gerekir. Bu gerekliliğin tek başına temini, farklı olan veya farklı olduğu varsayılan bir diğer kolektiviteyle karşılaşmaksızın, kolektif kimlik iddiasında bulunmanın koşullarını tamamlamaz.

Larrain (1995), kültürel kimliklerin biçimlenmesinin "öteki"nin ifadesini dikkate aldığı; kendi kendini kültürel olarak tanımlama işinin her zaman ötekilerin değerlerinden, özelliklerinden ve yaşam tarzlarından ayırdedici olmayı içerdiğini belirtir.

Her kolektif kimlik, kaçınılmaz bir dışlama mekanizması ile birlikte kurulur, karşıtlıklan barındırır. Benlik bilinçliliği, ancak kendisi olmayan üzerinden kendiliğinin tanımlanmasına ulaşabilir ve -kendisi olmayan- nesnelere ilişki içinde eylemlerini şekillendirebilir (Saydam, 1997: 49).

"Yabancı"yı anlamak için, yabancıdan çıktığı kaynağı, yani "yaban"ı tanımak gereklidir. "Yabancı" ayrım ve tanımlı yapan bilinç için "yaban", -çelişkili görünse de- kendi doğum yeri olan bilinç dışından başka bir yer değildir. Orada bütün "ruh"lar birliktedir, hepsi birbirinin aynıdır. Bilincin sonradan "yabancı"laşacaklarının da çıkış yeri orasıdır. Bu saptama, yabancı olanın kendi bedenimizde ve ruhumuzda aranmasına olanak verir (Saydam, 1997: 49-50).

Saydam (1997), bütünden kendisini soyutlayan birimin, bu soyutlamanın farkında olduğu ve ilişkiyi tanımlayabildiği ölçüde "özne" olarak tanımlanmaya hak kazandığını; böylelikle bilincin bilinç dışının mutlak egemenliğinden sıyrıldığını, bireyin "ruhsal doğumu"nun gerçekleştiğini belirtir. Kimlik tartışmalarının orjini, bireysel kimliğin

oluşumudur. Teklim tümeli içerip yansıladığı, yani "bir insan"ın tüm insanlığı temsil ettiği varsayımından hareket eden Saydam (1997), öznenin nesneyle (görelî) özdeşliğine, bir diğer ifadeyle karşıtların biraradalığı ve çokanlamlılığın bilinç dışının temel özelliklerinden biri olduğuna dikkati çeker. İnsan kendi dışındakileri tanımlarken, kendini de tanımlamaktadır.

1- Kolektif Kimlik ve Kültür

Kültür ayrılmaz, parçalanmaz, tüm "İnsanlığa" şamil bir bütün müdür? Bir bütüne içindeki farklılıkların nasıl ele alınması gerekir? Kültürün, dolayısıyla kültürel farklılıklarla benzerliklerin nasıl ele alınacağı bir zorunluluk değil, bir tercihtir.

Kültür, toplumun paylaştığı anlamların, tutumların, değerlerin ve bunların dışarı vurulduğu ya da yer aldığı simgesel biçimlerdir (Burke, 1996: 11). Tarihçiler, sosyologlar, edebiyat eleştirmenleri vb. ilgi alanlarını genişlettikçe, kültür teriminin anlamının da genişlediğini belirten Burke, terimin anlamı genişledikçe, kültürün de edilgin bir şey değil, etkin bir şey olarak düşünülmeye başlandığını belirterek, "Eskiden nesnel oldukları varsayılan cinsiyet, sınıf, topluluk gibi katı toplumsal olguların, şimdi kültürel olarak 'inşa edilmiş' ya da 'oluşturulmuş' bulundukları varsayılıyor" (1994: 115) demektedir.

Burke (1996) yukarıdaki anlamıyla kültürün yaşamın bir parçası olduğunu ama yaşamla özdeş olmadığını belirtir. Kültürün yaşamla özdeş olmaması nasıl açıklanabilir? Sanırım yanıtlardan birini, kültür, karmaşık toplumun mümkün tanımlanma ve kavranma seçeneklerinin en karmaşığdır şeklinde verebiliriz. Bauman (1998:13) "gerçekte dünyanın kendisini değil, dünyayla ilişkimizi biliriz" demektedir. Dünyayı ve hayatı kategorize etme, bölümlenimin anlamaya yardımcı olacak birer model olmaktan öteye geçmeyen zihinsel işlemler olduğunun altını çizen Bauman (1998a), bizi karmaşık toplumun anlaşılmasında yardımcı çağırığımız disiplinler ve kavramlarla aramızda eleştirel bir mesafe birkayma davet eder.

Kültür-yaşam ikilisinin içinden çıkılması güç ilişkisini çözümleyebilmek için, kültüre dair ek açıklama ve tanımlamalara ihtiyacımız var. Öncelikle halk kültürü, daha sonra da karşı kültür, alt kültür kavramlarını yardımcı çağıracağım.

Burke, kültürün herhangi bir parçasını anlayabilmek için, onu, fiziki ve toplumsal bağlamını, kamusal veya kişisel, iç

veya dış çerçevesini içeren bir ortama yerleştirmemizin gerektiğini vurgular; "(...) çünkü bu fiziki alan, içinde olup bitenleri yapılandırmamıza yardım eder" (1996: 127-8).

Burke (1996) halk kültürünü tanımlarken resmi olmayan kültür, Gramsci'nin ifadesiyle "tabii sınıflar"ın, seçkin olmayanların kültürüdür der. Burke, seçkin olmayanları, her dönemin toplumsal yapısındaki ilişkiler ağının önceliklerine bakılmasının sağlıklı bir yaklaşım olduğunu anlamamıza yardımcı olan bir yaklaşım benimsenir. Halk kültürünün homojen olmadığını örneklerle tartışan Burke, halk kültürünün kendi içindeki farklılığının abartılmaması gerektiğini, çünkü bunların tümünün "halk kültürünün ortak bir kiminden seçilmiş izlekler olduğu"nu (1996:57) belirtir. Alt kültür kavramı ise, halk kültürü diye tanımlanan alanın içindeki değişik görünümleri tanımlamakta kullanılabilir bir alt kategoridir. Halk kültürü içindeki farklılıkların tam değil, kısmen özerk olduğunu belirten Burke, bunların "halk kültüründen ayrı ama tamamıyla kopuk olmadığını" ortaya koyduğunu söyler: "Alt kültür, bir paylaşılmış anlamlar sistemidir, ama onun içinde yer alan insanlar aynı zamanda geniş ifadesiyle 'kültür'ün anlamlarını da paylaşırlar" demektedir (1996:58).

Dinamik bir süreç olan kültür hem bir kimlik, hem de bu kimliğin icadında kullanılan bir mekanizmadır (Jusdanis, 1998:44). Bir zamanlar "toplumsal olgular" sayılan "kabile" ya da "kast" gibi toplumsal örgütlenme biçimlerine, şimdi hayaller ya da hiç değilse ortaklaşa tasarımlar gözüyle bakılmaktadır (Southall, 1970 ve İnden, 1990'dan akt. Burke, 1994: 119). Kültürün kültürel milliyetçilik biçimini alarak toplumsal yaşamda yol açabileceği değişiklikler olgusu üzerinde duran Jusdanis, "kültür hem kimliği (dil, görenekler, mitler, simgeler, tarih), hem de bu kimliği yaratmanın mekanizmalarını (yorumlama, tahayyül, kurgu, şiir, dil) oluşturuyor" demektedir (1998:58).

2- Farklılık ve Kimlik

Saydam, modernizmin "öteki" üzerinde hükümlerlik sürecinin sonucu olduğunu; postmodernizmin ise "öteki"nde özneyi gördüğünü belirtir (1997: 204) ve herhangi bir grup kimliğinin hegemonyası onlardan farklı olana boyun eğdirilmesini ya da onun dışlanmasını gerektirir (Connolly, 1995: 205). Saydam, postmodernizmde öznenin, nesneye bir özellik olan "özne payesi" ni verdiğini, yani kendi "öznelik sıfatını" öteki'ne atfettiğinin altını çizerek (1997: 204). Postyapısalcı özne anlayışı çerçevesinde sürmekte olan tartışma Saydam'ın çözümlemesinde de yer almaktadır. Bu

tartışma, farklılığın bir kimlik olarak tanınıp tanınmayacağı üzerinedir.

Postyapısalcılığın, modernizmin yapısalcı özne anlayışına kıyasla demokratik açılımları barındıran özne anlayışı, etik bir sorunsalı, felsefi bir olumsuzlama ve çözümsüzlüğe dönüştürür. Saydam, bu savı şöyle dile getirir:

Özne, öteki'ni "kendi özne sisteminin nesnesi" olarak tanımlamayı reddederken, aynı zamanda öteki'ne ulaşmayı da olanaksızlaştırır. Bu olanaksızlık ancak kurgusal düzlemde varolabilir; zira "özne" olarak da tanımlasak, aslında bir nesne tanımlamasını ve bu tanımlama temelinde bir ilişkiyi içermek durumundadır. (...) Özne, temelde ancak kendisinde bilebileceği "özne-oluş"u öteki'ne atfederken, öteki'nin, "öteki"liğini de ortadan kaldırmaktadır (Saydam, 97: 204-5).

Öteki'nin salt "öteki" kaldığında anlaşılamayacağını, bilinmeyeceğini, tanımlanamayacağını ve kendisiyle ilişki kurulamayacağını belirten Saydam, postmodernizmin bundan kaçınmasını "iyiniyetli bir varsayım" olarak görür ve bunu postmodernizmin çıkmazı/temel yanılsaması olarak niteler. Çünkü postmodernizmin kimlik anlayışı "öteki'ne tahakküm" dizgesinden kaçınıyor, daha "iyi" bir ilişki, "özne-özne" ilişkisi amaçlarken, ilişkiyi bütünüyle olanaksızlaştırır" (Saydam, 1997: 205). Çünkü özne kendi kendini tarif edemez, kimliklendiremez. Bu nedenle özne kendini kimliklendirmek için, "ben"leşmek için ötekiye muhtaçtır. Kimliklerin inşasında tek başına bir ben'liğin yetersizliği, bir ben ötesine ontolojik mahkumiyet, kimliği bir dinamik süreç olarak kabul eder, kimlik meselesini diyalojik bir çerçevede ele alır.

Öznenin kuruluşunda ötekileştirme mekanizmasını açıklayan çalışmalarda, iğrenç, kirli, düzensiz ve uyumsuz olduğuna inanılan şeylerin dışarıya atılması ilkesi üzerinde durulmaktadır (Alankuş-Kural, 1997: 17-18; Yeğenoğlu, 1995: 80-81; Bauman, 1998: 178-225).

Bu tür bir kuruluş, vücudun içi ve dışı, Benlik ve Ötekilik arasındaki bir karşıtlığın kurulması sayesinde gerçekleşir. Saf ve uygun olanın belirlenmesi ve diğerlerinden ayrılması özneliliğin kuruluşunun temel koşuludur. Kristeva, Öznenin kendi içinden atmaya çalıştığı parçasını "iğrenç" olarak adlandırır. "İğrençleştirme" ise Öznenin kendisini, bastırıldığı ve dışladığı Öteki'nden ayırdetme çabasına işaret eder. Ancak, "iğrençleştirmeye" ve dışlamaya neden olan şey saflığın veya temizliğin olmaması değildir. "İğrençleştirmeyi" kıskırtan şey, sistem ve kimliğin birliği tehdit edenin varlığıdır. Özne, kendisinin bir parçasını

yadsıyarak bütünsel bir Benlik olarak kendini kurar; yani bu sayede toplumsal ve konuşan bir Özne olarak sembolik bir konum edinebilir. (...) Bütün "iğrençleştirme" nesnelere tanımlayıcı özelliği, saf ve kirli, düzen ve düzensizlik arasında keskin sınırların olanaksızlığını göstermesidir. Bunlar neyin bedeninin içinde, neyin dışında sayılacağına ilişkin bir eşik sağlarlar. Bu anlamda, bu nesnelere Öznenin bedeninden ne tam olarak atılabilmekte ne de onun içinde barındırılabilir (Yeğenoğlu, 1995: 81).

Öteki'nin ne içeride ne de tam dışarda olması, ve özne/kimlik kurulurken kendi içinden atmaya çalıştığı parçası olan "iğrenç", özel kimliğin alta kalan tarafıdır. Dolayısıyla "iğrenç", sindirilemeyen bir yabancı, tehdit edici bir ötekidir (Yeğenoğlu, 1995: 81).

Connolly (1995: 69), üstünlük/aşağılık biçiminde dejeneren olmaması bir farklılıkla, kimlik kabul etmeye zorlanmayan bir eşitliğin bağdaştırılması konusunu ele alırken, "ötekiyle böyle bir ilişki kurmuş olan kimliğin statüsü ne olacak" sorusunu sorar. Üstünlük ve aşağılıktan arındırılmış farklılığın temelinin ne olacağı problemlerinden hareket eden Connolly (1995), kimliklerin gen'lik boyutunda sıkı ya da gevşek biçimde sınırlanmış olabileceğini söyler. Genişlik, farklılığın tanımlandığı ve kimliklendirildiği kültürel alanla ilişkilidir. Farklılığın tanımlandığı kültürel sınırlar daraltılıp genişletilmesi mümkündür. Connolly (1995), kimliğin derinlik boyutunda da çe'itlendirilebileceğini belirterek, derinliğin farklılığı mutlaklaştırıp farklılıktan kaynaklanan kimliği "işsel bir doğruluğun taşıyıcısı" olarak görebileceği gibi, bütün kimliklerin kaçınılmaz olarak inşa edilmiş gerçeklikler olduğundan hareketle, farklılıkla olan ili'kiyi yine de etik bakımdan zorunlu bulacaklarını belirtir (1995: 70).

Connolly, farklılıkların kimliklendirilmesi meselesinde, farklılığın "doğallaştırılmayacak bir inşa süreci" olduğu yaklaşımının benimsenerek söylem alanına sokulmasının "o alandaki öteki adayların kendi kendilerini kavrayışlarını" nasıl etkileyebileceği üzerinde durur ve postmodernizmle postyapısalcı çalışmaların kimliği yaşamının çatışmasız yolunu aradıklarını belirtir: "Verili bir kimlik alanının, bazı farklılıkları fethedilecek, asimile edilecek ya da bozulacak ötekilik formları olarak tanımlamaya işsel olarak zorlanmaksızın onları tanımayı umabileceği bir dünya hayal etmenin en iyi yoludur" (1995: 72).

Connolly, postmodern söylemin ben merkezçiliği aşan gizli bir ilişki olanağından, herhangi bir kolektivenin kimlik

hegemonyasının onlardan farklı olana boyun eğdirip dışlanacın ötesine geçen bir kavrayışı mümkün kılarak; farklılıkların bastırılmasına karşı durmak için gerekli şu iki argümanı önerir:

(1)İçimizde yerleşmiş kimlikler toplumsal hegemonya kazanacak olursa, sadece özgüvenimizi tehdit ettiği için farklılığı bastırmaya karşı direniriz; (2) bize yamamış tutum ve davranışlar hegemonik kimlikler tarafından bastırılıyor ya da marjinalleştiriliyorsa gelecekte bugünün basit bir biçimde tersyüz edilmesi yoluyla öcümüzü alacağımız bir ölç planlamayı reddederiz. (...) Eğer bir çözüm olacaksa, kimliklerin farklılığın ötekiliğe dönüştürülmesi yoluyla korunmalarını sağlayan taktiklerin sorunsal haline getirilmesini içermek zorundadır. Ben ve bizim dönüştüğümüz kimlikteki belirsizliklerin saptanmasını, kendi kimliğimizdeki bazı boyutların ironik bir biçimde yorumlanmasını ve kimliğin yerleşik doğallaştırılmasının siyasallaştırılmasını da içermek zorundadır (1995: 205-206).

Connolly'nin tüm bu söyledikleri, kimliğin dogmatizmle mücadele ederken kimliğin gerekliliğini olumlamak gerektiğinden hareket etmeye ve belli bir kimlikteki olumsal unsurları gözler önüne sererken de, insandaki belirsizliği siyasallaştırmaya bir başlangıç oluşturu. Kimlik meselesinde çok çeşitli olumsal unsurlar olduğunu kabul etmek kişinin kendisindeki çeşitli karşıtlıklara giderek artan bir hoşgörülle yaklaşmasına doğru atılacak bir adımdır ve kimliğini olumsallıklarla ören kişi, farklılığı yenilmesi, dönüştürülmesi ya da marjinalleştirilmesi gereken ötekiliğe dönüştürme dürtüsüne direnerek onu sorgulamak için daha iyi konumdadır (Connolly, 1995: 228-230).

3- Söylem Olarak Toplumsal Pratik

Postyapısalcılığın dil/söylem ile kimlik/özne tartışmaları içindedir. Dil/söylem'den hareketle öznenin kuruluşuna uzanan postyapısalcı paradigmadaki Laclau ve Mouffe'un (1992) bütün toplumsal pratikleri söylem olarak tanımlamaları, siyasal ritüelleri bir söylem olarak ele alıp çözümlemeye girişeceğimiz çalışma açısından önemlidir. Bu başlık altında, Laclau ve Mouffe'un bu argümanlarını özetlemeye çalışacağım.

Postyapısalcı paradigmanın yapısalcılıktan ayrıştığı temel nokta, yapıyı bitimsiz bir üretim süreci olarak kavramsallaştırarak, bu süreçte dilbilim ve psikanaliz çalışmalarının katkısıyla öznenin inşasını ve de bitimsizliğini, sabitlenemezliğini ortaya koymasidir.

Laclau ve Mouffe (1992:130), eklemlemeyi, "kimlikleri değişecek şekilde ögeler arasında bir ilişki kuran herhangi bir pratik"; "eklemleyici pratikten doğan bütün"ü ise söylem olarak tanımlarlar. Yazarların tanımlamasıyla moment, "bir söylem içinde eklemlemiş durumda ortaya çıktıkları ölçüde, farklılık konumları"dır. Bunun tersine, söylemsel olarak eklemlememiş bir farklılık ise öge olarak kabul ederler. Bu temel kavramlardan hareketle kimliklerin ilişkişelliğini şöyle tanımlarlar: Her ögenin bir farklılık konumu işgal ettiği -bizim terminolojimizde, her ögenin bu bütünlüğün bir momentine indirgenmiş olduğu- eklemlemiş bir söylemsel bütünde, bütün kimlikler ilişkişeldir ve bütün ilişkililerin zorunlu² bir karakteri vardır (Laclau ve Mouffe, 1992: 131).

Yazarların Lacan'dan hareketle kullandıkları bir diğer önemli kavramları da düğüm noktalarıdır: her söylem, söylemsellik alanına egemen olmak, farklılıkların akışını durdurmak, bir merkez tesis etmek üzere bir girişim olarak kurulu. Bu kısmi sabitleşirmenin ayrıcalıklı söylemsel noktaları, düğüm noktalarıdır (Laclau ve Mouffe, 1992: 140).

Laclau ve Mouffe'un analizi, söylemsel olan ve olmayan pratik ayrımının reddinde temellenir ve şunları öne sürer:

a- Hiçbir nesne bütün söylemsel ortaya çıkış koşullarının dışında verilmiş olmadığı ölçüde, her nesne bir söylem nesnesi olarak oluşmuştur;

b- Bir toplumsal pratiğin genellikle dilsel ve davranışsal denemeleri arasındaki her türlü ayrım ya yanlış bir ayrımdır ya da farklılaşım olarak yerini söylemsel bütünlükler biçiminde yapılaşmış toplumsal anlam üretimini içinde bulmalıdır (Laclau ve Mouffe, 1992: 132).

Söylem teorisinin yanlış anlamalarını gidermek için yazarlar iki noktayı açıklığa kavuştururlar (Laclau ve Mouffe, 1992: 134): Bunlardan biri, nesnelere söylem nesnesi olup olmasını, realizm ve idealizm ikiliği dışında bir yerde tartışmakta olduklarını netleştirme amacı taşır: Nesnelere realist veya idealist terimlerle kurulmasının söylemsel bir alanın yapılanışına bağlı olduğunu belirtirler. İkinci olarak da, bütün söylemsel yapıların maddi karakterde olduğunu ileri sürerler ve bunun tersini savunmanın, her türlü söylemsel müdahalenin dışında oluşmuş bir nesnel alan ile düşüncenin saf ifadesinden oluşan bir söylem arasındaki çok klasik ikiliği (realist-idealist) kabul etmek demek olacağını belirtirler.

Bütün özne konumlarını söylemsel konumlar olarak tanımlayan postyapısalcı paradigma, söylemsel konumların

açık karakterinin özne konumlarının da karakteri olduğunu; bu yüzden de çeşitli konumların kapalı bir farklılıklar sistemi içinde tümüyle sabitleştirilemeyecekleri öncüllerine dayanır (Laclau ve Mouffe, 1992: 144).

Postyapısalcı dil ve özne anlayışında temel kabul olan tamamlanamazlık/eksiklik ilkesi ve devamlı öznelere/kimliklerin sabitlenemezliği, söylem çözümlemelerinde bizi ciddi bir açmazla karşı karşıya bırakır. Ancak bu açmazın ortadan kaldırılmasında bize yardımcı olacak yaklaşım, yine postyapısalcı paradigmadadır mevcuttur. Çünkü postyapısalcı paradigmadaki "ne mutlak sabitlik ne de mutlak sabit-olmayış olanaklıdır" (Laclau ve Mouffe, 1992: 139).

Kimliğin söylemsel kuruluşunu çözümleyen, Hall'ın (1998: 177) kimliği bir "olma" (being) ve aynı zamanda "oluş süreci" (becoming) olarak ele almasını yardımı çağırarak postyapısalcı paradigmanın bizi karşı karşıya bıraktığı tikanıklık, yine postyapısalcı paradigma içinden aşılabilir. Bir "oluş" [süreç] olarak kimlik - bir süreklilik olarak kimlik- ancak bir olma durumundan hareketle, yani bir sabitlemeyle Hall'ın tabiriyle "kopmayla" mümkündür. Hall (1998: 174), bu kopmanın/sabitlenmenin özgürleştirici bir stratejinin başlangıç noktası olduğunu ifade eder. Ancak böylesi bir strateji, kimliği bir "olma" hali olarak tanımlamakta ısrar etmemeli, bir adım ötesine geçerek yeni söylemsel eklemlemelere açık, dinamik, bir kimlik tarifine dönüşerek, "ne mutlak sabitlik ne de mutlak sabit-olmayış olanaklıdır" argümanını ortaya koyan postyapısalcı kimlik/özne paradigmasının özgürleştirici açılımlarını harekete geçirmelidir (Laclau ve Mouffe, 1992: 139-142-143; Hall, 1998: 175-191; Alankuş-Kural, 1997: 12).

B- Kolektif Kültürel Kimliklerin İnşası ve Ritüeller

Modern sosyal teorinin temel meselelerinden birini, topluluk üyeleri arasında bir dayanışma duygusuyla bir araya gelmelerinin çözümlenmesi oluşturmaktadır. Böylesi bir çözümlenme girişiminin birçok boyutu vardır. Mekanlar düzenlemeler, anı-bellek mekanlarının oluşturulması, ritüeller, ekonomik ve siyasal yapılanma bunların başlıcalarıdır. Ancak topluluğun kendi kendini nasıl inşa ettiği meselesini ele alırken, öncelikle inşa kavramı üzerinde durmamız gerekiyor.

Kimlik sorunu, toplumsal aktörlerin toplumsal yapıdaki konumlarının sabit olmamasından kaynaklanır. Konumların sabit olması durumunda kimliklerin inşasından değil, keşfinden veya kabulünden söz edilebilirdi (Laclau, 1995:

11). Demek ki inşa kavramı, özneye ilişkin kabulle doğrudan ilişkilidir.

Özneye ve kimliğe ilişkin iki temel yaklaşımdan söz etmiştim: Özcü/idealist (değişmez bir öz olarak kimlik), ikincisi ise tarihsel/maddeci yaklaşım (bir oluş süreci olarak kültürel kimlik). İdealizmin toplumsal sistemi aşan ve etkileyen fakat kendisi bu sistemin içinde olmayan "insan özü" nosyonlarına dayanan öznesi, insani bir eylem olan inşa kavramıyla ters düşer. Oysa ki öznenin toplulukta inşa edilmesinden söz eden maddeci yaklaşım idealizmininkine bütünüyle karşıt bir özne ve kimlik düşüncesine sahiptir; inşa kavramı ancak bu yaklaşım içinde ifade edilebilir. Dolayısıyla kolektif kimliklerin inşasından söz etmek, çalışmanın temel argümanlarının geliştirildiği kavramsal çerçevenin dayattığı bir sonuçtur. Ancak bu alt başlıkta, kolektif kültürel kimliklerin inşasında ötekilik süreç ve mekanizmalarının nasıl işlediğine ayrıntılı olarak değinmeyeceğim. Meselenin bu boyutunu yukarıda ele almıştım. Burada kolektif kültürel kimliğin inşa elemanları üzerinde duracağım ve bu elemanlar arasında sembolizmle ritüellere ağırlık vereceğim.

Bir "şey" olarak değil, daha ziyade "ilişkiler ve temsiller sistemi" olarak ele alınması gereken kimlik meselesinde, gönderme yapılan ve "kendini" tanıdığı ilişkiler sistemi üzerinde durulması gerekir. Kimlik, "öteki"lerle ilişki içinde gerçekleştirilen bir dizi anlamlı faaliyetler dizisiyle kurulur; bu ilişkiler sembolik bir nitelik taşıyor ve anlamlı faaliyetlerin en başında iletişim süreci gelir (Mach, 1993). Bir toplumsal oluşumun ulus olarak yeniden oluşturulabilmesi, ancak bireyin doğumundan ölümüne dek bir gündelik pratikler ve aygıtlar ağıyla bir homo nationalist olarak (...) kurulabilmesiyle mümkündür (Balibar, 1995: 117-118).

Semboller, zihinsel kurgular olarak, insanlara anlamlandırma araçları sağlar, topluluğun sahip olduğu özel anlamların ifade edilmesinin yollarını belirler. Bunu yaparken de, toplumsal hayatın karmaşık gerçekliğini organize ederler ve bilişsel yol hatıraları rolünü görürler (Sarıbay, 1994: 79).

Sembollerle ilgili söylenebileceklerin birincil kaynağını yapısal dilbilim ve semiyoloji çalışmaları teşkil eder. Saussure (1985) dil üzerine yaptığı çalışmada, anlamlandırma sürecini ele alırken dil göstergesinin niteliği üzerinde durur. Bu niteliğin birinci ilkesi göstergenin nedensizliğidir. Saussure, kendisinin gösteren diye ortaya koyduğu kavramın, genelde sembol olarak kullanılmakta oluşuna katılmaz ve bu terimin benimsenmesini sakıncalı

bulduğunu ifade eder (1985: 74). Simgenin [sembolün] özelliği hiçbir zaman tümüyle nedensiz olmamasıdır. Simge [sembolün] boş değildir; onun göstereniyle gösterilene arasında doğal bir bağ izine rastlanır (Saussure, 1985: 74).

Ancak Saussure'un bu yaklaşımı yetersizdir. Daha sonraki çalışmalarda Saussure'un sembol olarak ele aldığı öğeleri bölümleyerek belirtsel gösterge kategorisini oluşturan çalışmalar dikkat çekicidir. Saussure'un sembollerin boş olmadıkları görüşü, zaten kendi dil anlayışı içinde tutarlı olmayıp, anlamlandırmayı toplumsal bir süreç olarak ele almasıyla da uyusmamaktadır. Semboller de toplumsal uzlaşma temelinde ele alınmalıdır. Simgeler kesin anlamlar ifade etmedikleri için güçlüdür (Kertzner, 1988). Semboller, grup veya topluluk hayatını bütünleştirici güçler olarak ortaya çıkmakta, bireyleri birleşmiş bir bütüne bağlama fonksiyonunu görmekte, dayanışma sağlamakta ayrıca bireyleri yönlendirdiği gibi diğerlerini algılama çerçevesi de sağlamaktadır (Yılmaz, 1994: 30).

Semiyolojinin kurucu babalarından Charles Peirce, dikkatlerimizi, sembollerin temel fonksiyonlarının, mesaj gönderip almayı böylelikle de insanlar arasında ilişki kurmayı temin ederek grupların oluşması ve kültürel inşaların gerçekleşmesini sağladığına çeker (Mach, 1993). Sembolik iletişimde gönderici ve alıcı genelde aynı grubun üyeleridir. Grup üyelerinin bireysel ve kolektif iletişimlerinde, ortak değerlerle inançlar diğer gruplarla farklılığı ortaya çıkması ve kimliğin kurulmasında, temel ideolojik prensiptir. Kültürel değerler, kültürel sistemin temel bileşenleri olmalarına karşın, sembolik metin dışında herhangi bir yerde var olmazlar (Mach, 1993: 37).

Semboller farklılığı gizleyip, ortak olana öne çıkararak, bir grup duygusu yaratır. İnsanlar topluluklarını simgesel bir biçimde kurmakta ve bunu kendi kimliklerinin başvuru noktalarına dönüştürmektedir (Sarıbay, 1994: 78-81; Guibernau, 1997: 139-140). Kolektif kültürel kimlikler, belirli bir imgeler dizini kullanarak, kendi içindeki farklılıkları gizler, farklılık gerçekliğini benzerlik görüntüsüne dönüştürür, böylece insanların "topluluğa" ideolojik birlik yatırımı yapmalarını sağlar (Burke, 1994: 121).

Kolektif kültürel kimlik, belirli bir alanda kök salmış birtakım grupların (etnik/ulusal/dinsel/vd.) diğer gruplardan farkını ortaya koyma, vurgulama talebidir. Bir pratik olarak sembollerin bu çerçevedeki işlevlerinden biri, kolektif kimliklerin inşası veya yeniden inşasındaki rolleriyle yerine getirilir.

Kolektif kültürel kimlik, birtakım semboller, anılar, sanat eserleri, törenler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, özette kolektif bellekten hareketle inşa edilir. Ritüeller, kolektif kimliği teşvik eder (Burke, 1994; 56). Ritüeller, kolektif bellekten hareket edilerek inşa edilen kolektif kimliğin ortaya çıkışı, bugün ve gelecek projelerinin dayanağı olarak anlamlandırılan ortak geçmişin anılması ve yorumlanması pratiği olarak adlandırılabilir.

Grupsal sembolik eylemliliklerin başında ritüeller gelir. İnşa edilen kolektif kimliğin, kolektif bellekten beslenen yönünü "kutsayan" veya kolektif kimliğin inşasında kolektif belleğe için unsurları bir bütün olarak temsil eden ritüeller, hegemonik bir mücadele alanı niteliğine de sahip pratiklerdir. Ritüeller, kolektiviteye olan inancı, bağlılığı, kolektivitenin veya siyasal sistemin meşruluğunun sorgulanırlığını/ sorgulanmazlığını sağlamada etkisi olan pratiklerdir (Sarbay, 1994: 85). Bu etkinin kaynağı, siyasal ritüellerin kolektif öznelerle ortak kodlar ve anlamlar sağlamasıdır; bu ortak kodlar ve anlamlar, kolektif kimliklerin inşası/yeniden inşası sürecinde rol oynar.

Kolektif aidiyetin unsurları olan dil ve sembolizm; çoğunlukla sloganlar, fikirler, semboller ve törenler aracılığıyla belli bir ideolojiyi bir insan topluluğunun geniş kesimlerini "kitlesel duyguları"yla bağlantılandırır (Smith, '94). Ritüeller, bir dizi sembolik eylemin bir tartışılmaz bir hiyerarşi içinde yaşantılandığı, katı bir formdur. Bu formun ana elemanları grubun aidiyet sembolleri oluşturur. Bayraklar, marşlar, liderler, liderlerin poster ve fotoğrafları, toplumsal hiyerarşiyi temsil eden oturma/konuşma/yürüyüş düzenleri ritüellerin öncelikli analiz birimlerini oluşturur.

Smith, milli semboller, gelenekler ve ritüellerin milliyetçiliğin en etkili ve devamlılık arzeden vechelerini oluşturduğunu belirtir. Topluluğun her üyesi seremoniler [ritüeller], gelenekler ve semboller yoluyla topluluğun yaşamına, duygularına ve erdemlerine katılır ve kendini bunlar aracılığıyla topluluğun kaderine yeniden vakfeder. Seremoni [ritüel] ve sembolizm, milliyetçiliğin ideolojisi ile millete dair kavramları eklemeyerek ve onları elle tutulur kılarak tarihi ve kaderi olan soyut bir topluluğun devam edebilmesine yardımcı olur (Smith, '94: 127).

Soyut topluluğun belli bir ideoloji ile eklenmesine rol alan ritüeller kadar önemli olan sembolizm öğelerini bayraklar, marşlar, fener alayları, başkent, halk adetleri, müzeler, savaş anıtları, şehit anıtları, anma törenleri, sınırlar ve madalyalar oluşturur.

Kolektif kültürel kimliklerin inşasındaki temel hareket noktalarından biri de seçilmişlik midir. Kolektivitenin 'tarihi'ndeki kahramanlık ve meydan okumalar, çileler kolektiviteye bir üstünlük atfedilmesinde kullanılır. Kolektivitenin 'tarihi', bugün ve gelecekle ilişkilendirilerek okunur: Seçilmiş haklar bir zamanlar tanrıları tarafından seçilmişlerdi; bugün ise eşsiz ve bireysel olanı küresel bir gerçeklik düzeyine yükselten ve dönüştüren bir ideoloji ve sembolizm tarafından seçilmektedirler; eskiden kendi iddia olunan değer ve meziyetlerinden dolayı seçilirlerdi, bugün ise kültürel miraslarından ötürü (Smith, 1994: 136).

'Halk'ın folklor ve tarih aracılığıyla yeniden tanımlanması, milliyetçiliğin her türünde rastlanan ortak bir özelliktir ve bu tanımın kitle kültürünün bağlamından koparılmış çeşitli öğelerinin asimilasyonundan çıkıp ulus projesinin bütünleştirici imgelerine doğru gitmesi beklenir. (...) Özsayıyı artırmaya yönelik bu söylem, kahramanlık heykellerinden etnografik ayrıntılara, halk müziği, destanlar ve kahramanlardan resmi törenlere kadar bütün ulusal imgelerin tanımlanmasını sağlayan matriksi oluşturdu (Keyder, 1998: 37-38).

Milliyetçi eğitim-enlektüellerin hedefleri toplumsal ve siyasidir; halkı saflaştırmayı ve etkin hale getirmeyi amaçlar. Geçmiş, bireylerin toplumsallaşmaları, grup dayanışmasını koruması, toplumsal meşruyetin oluşturulması na da ona meydan okunması için merkezi bir öğedir (Wallerstein, 1995: 99). Bu nedenlerle, topluluğun şanlı geçmişine dair parlak yeniden canlandırma yaratmak gibi etnik geçmişten kaynaklanan törel numunelere ihtiyaç vardır (Smith, 1994: 109). Çünkü "geçmişe özem" in altında, gelecek üzerinde kurulacak bir hakimiyet güdüsü yatar (Baker, 1988: 42).

Sorum yalnızca bugünün ve geleceğin hedeflerine hizmet eden geçmişin yaygın biçimde inanılan dramatik masallarının, az çok doğrulanmış olayların etrafında çarçabuk serpilip gelişmeleri değil; bunun yanında siyasal kuruluş, özgürlük, göç ve seçime dair mitlerin, bazı tarihi olayları sonraki yorum ve tafsilat işleri için başlangıç noktaları olarak almalarıdır (Smith, 1994: 44).

Bu başlangıç noktaları, kimliğin inşası açısından önemlidir. Tarihin kulanımı, "şanlı geçmişin mirasçısı bugünkü nesillerin geleceğini geçmişten örnekler ve dersler alarak kurmaları gerektiği" çerçevesinde işlenir. Atalara/soya karşı bir minnet ve sorumluluğun işlenmesi, aslında geleceğe ilişkin projelerin şekillendirilmesi açısından bir role sahiptir: Kökler, koparılamayacak/

unutulamayacak kadar sağlamdır ve gelecek, bu kökler üzerine kurulabilir. Wallestein, kolektif kimliklerin bugün ve gelecek projelerini geçmişe dayandırmalarının, geçmişin sürekli olarak değişmesine neden olduğunu belirtir. "Ancak geçmiş tanım olarak, bir sabit geçmiş olduğuna göre, belirli herhangi bir geçmişin değiştiğini ya da değişebileceğini hiç kimsenin hiçbir zaman kabul edemez" ve gerçek geçmişin kuşkusuz değişmez, değişen "bizim bu geçmiş anlayış biçimimiz"dir (toplumsal geçmiş) (Wallestein, 1995: 100). Geçmişin anlayış biçiminin değişkenliği, kolektif kültürel kimliğin sembolik ve ritüellerle ilişkili yanlarının bireysel düzeyde etkin ve belirleyici (tanımlayıcı) oluşunun önemli bir nedenini oluşturur.

Kayıtsızlığın, unutulmuş züriyetle aşılması; altın bir çağa basvurmak suretiyle kolektif itibarın iyhası; yaşamakta olanı, ölmüş olana, topluluğun şehitlerine bağlayan semboller ve ritüeller eliyle kardeşliğin gerçekleşmesi çağdaş kolektif kültürel kimliklerin temel işlevlerini oluşturur (Anderson, 1993; Kertzer, 1988; Smith, 1994; Hobsbawn, 1995). Ritüelleri bu çerçevede ele aldığımızda, Eliade'nin (1994: 35-36) belirttiği tüm ritüellerin temelini tanrılar, medenileştirici kahramanlar ya da mitsel atalarca atıldığına dair inanış, kolektif kültürel kimliklerin inşasında, ritüellerin önemli bir işlevini çözümlenememesi yardımcı olacak bir argümandır.

Kolektif kültürel kimliklerin bugüne ve geleceğe yönelik projelerini dayanağı olan ve ortak geçmişin anılması ve yorumlanması pratiği diye tanımladığımız ritüeller, geçmişle bağı kurar. Ritüeller, 'geçmiş'teki bir olayın anılıp kutlanarak taklit edilmesi, o anın yeniden yaşanmasıdır. Böylelikle ritüellere doğrudan veya medya dolayısıyla katılanlar ataların, kahramanların, şehitlerin -genelleştirici bir ifadeyle geçmişin- bugündeki ve gelecekteki akrabaları/soydaşları olarak konumlandırılmaktadırlar. Konumlandırma böylelikle, hangi kavramlar ve temeller sınırlığında davranılıp düşünülmesi gerektiğinin sınırlarını da çizer. Bu sınırlar, bugün ve geleceğe dair kolektif projelerin söylemsel çerçevesini şimdiden tanımlar. Böylelikle kolektif kültürel kimliklerin inşasında ritüeller, bir oluş süreci olan kültürel kimliği, bir olma hali olarak deneyimlerir, kimlik/aidiyet tanımını sabitler.

Milli ritüellerin yıl içindeki tarihlerinin sabit ve değişmez olması; ritüel boyunca katılımcı ve izleyici yerlerinin, konuşma sırasının, çelenk koyma sırasının, hatta törenin düzenli olarak hangi eylemlerle başlayıp, hangisiyle sona ereceğinin katı kurallara bağlı oluşu bu çerçevede ele

alınmalıdır.

C- Bir Kimlik Mekanı Olarak Medya

Modern sermaye ve kapitalist üretim koşullarıyla tanımlanan modern toplumsal yapılarda, bu koşullar altındaki toplum daha da karmaşıktır, daha 'çoğulu' olarak yaşantılanır (Hall, 1994a: 201). Bu 'çoğullaşmanın' toplumsal dünyayı, 'kolektif tasarımlar' olarak sunmaya başladığını belirten Hall (1994a), bu bağlamda modern medyanın işlevlerini sorgular. Elde edilen sonuçlardan biri, modern toplumlarda modern medyanın işlevinin, farklı toplumsal bilgi tiplerinin sınıflandırılması ve düzenlenmesi olduğudur.

Toplumsalın modernleşmeyle artan parçalılığı karşısında modern medyanın bir işlevi, toplumsalı bir bütün olarak kavranabilecek şekilde yeniden inşa etmede kullanılabilecek ortak sembollerini sağlamaktır. Tıpkı sembollerin insanlara anlamlandırma araçları sağlanması, anlamlandırma haritaları temin etmesinde olduğu gibi, modern medya da modern insana anlaşılabilir, kolektivite tarafından yeğlenen/şerhu ve bilinen bir biçim sağlar; modern insanın kendini gördüğü bir ayna meydana getirir; modern insan kimliğini bu söylemde bulur. Kendi gazetesinin, tıpatıp aynılarının otobüste, berberde, komşularında tüketildiğine tank olan gazete okuru, halı dünyanın gündelik hayata köklerini sıkı sıkıya salmış olduğu konusunda teskin edilmiş olur (Anderson, 1993: 50).

Kolektif kimlik literatüründe iletişim, iletişim literatüründe ise kolektif kimliğin yetersiz ele alındığını belirten Schlesinger (1994) ile milli kimlikle ilgili çalışmalarda iletişimin daha derinlikli olarak ele alınmasını söyleyen Hobsbawn (1995) aynı noktaya dikkat çekmektedirler.

Hobsbawn, milli kimlikle bu kimliğin içerdiği unsurların oldukça kısa dönemlerde bile değişime uğrayabileceğini belirterek, "Kanımca bu da, günümüzde üzerini düşünülüp araştırma yapılması gerekliliği en yoğun biçimde hissedilen milli araştırmalar alanına girer" (1995:26) demektedir.

Zaman ve mekan içerisinde toplulukların oluşturulması ve sürdürülmesinde yayıncılığın bir rol oynadığı gittikçe daha çok kabul edilmektedir; kolektif kimliklerin inşası ve yeniden inşasında olduğu gibi (Anderson, 1993: 50; Morley, D. ve Robins, K, 1997: 21-22).

Milli kimlikle ilgili çalışmalarda iletişime giderek daha fazla önem verilmesinin birkaç temel gerekçesi olduğunu düşünüyorum:

İlk olarak, kolektif kimliklerin ele alındığı dönemin hakim medya çalışmaları paradigması, sabit ve özcü bir kimlik kuramıyla taban tabana zıttır (van Dijk, 1994). İkincisi, kitle iletişim alanındaki tarafsızlık ilkesine -mitine-, özellikle dil üzerine yoğunlaşan çalışmaların güç/iktidarı (İnal, 1995) ve ideoloji, hegemonya, iktidar kavramlarının alana dahil olmasının etkisiyle (Hall, 1994b; Hardt, 1994), ciddi eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştirilerin ortak paydalarından birini, kitle iletişim araçlarının güç/iktidarı sahiplerinin söylemini yeniden ürettiği ve güç/iktidarı sahipleriyle ilişkilerinin, yapısal bir yanlılık ilişkisini kaçırmaz kaldığıdır (van Dijk, 1994: 276-277; İnal, 1995).

Bu noktada, kimlik inşasını dinamik bir süreç olarak ortaya koyan yaklaşımdan kolektif kimliklerin, özde de milli kimliğin inşasında ateşleyici unsurların, "sıradan insanlar" olmadığı (Hobsbaw, 1995; Gellner, 1992) konusundaki genel uzlaşmayı anımsatmak gerekiyor. Tüm bu elemanlar biraraya getirildiğinde özetle şöyle bir sonuca ulaşmamız mümkündür: Kolektif kültürel kimlik konusunda yapılan çalışmalarda iletişimin tek öne mi "biz"liği iddia etmesi değildir. İletişimin önemi bunun yanında bu iddia olunan "biz"liğin, "biz"lik iddiasında bulunanların niteliğinin tarihsel süreç içindeki değişiminin tesbit edilebileceği bir kimlik mekânı olmasından kaynaklanmaktadır.

Buraya dek söylediklerim, çalışmanın bölümlenmesinde, iletişimin/medyanın kolektif kültürel kimliklerle ilgili tartışmaların ardından ele alınmasının dayanağına ortaya koymaya yöneliktir. Çünkü;

İletişim ve bunun kolektif kimlik ve kültür üzerindeki varsayılan etkilerinden işe başlamamalı, bunun yerine bizzat kolektif kimlik sorununu ortaya atarak başlamalı ve kolektif kimliğin nasıl analiz edilebileceğini ve iletişimsel pratiklerin kolektif kimliklerin oluşumunda ne gibi bir yol oynayabileceğini sormalıyız (Schlesinger, 1994: 256).

Toplumsal hayattaki anlamlar arasından bazıları önemsenmek üzere seçilir, bazılarıya seçilmeyerek toplumsal hayatın anlaşılmasında kullanılan yol gösterici anlamlandırma araçları haricinde tutulur. Birden çok anlam olmasına karşın, bunlardan seçilip önemsenmelerin başatlığını kurması, sadece seçilmiş olmalarıyla açıklanamaz: Seçilen her anlamın başatlığını devam ettirebilmesi için yeniden üretilmesi, bu yeniden üretimle birlikte, seçilmeyen anlamların seçilmemişliğinin/kaybetmişliğinin de yeniden üretilmesi gerekir. Seçilmiş anlamların seçilmişliklerinin/ seçilmeyen anlamların

kaybetmişliklerinin yeniden üretiminde, "ortak geçmişin anılması ve yorumlanması pratiği" diye tanımladığımız siyasal ritüeller de rol oynar. Bu role sahip siyasal ritüeller, inşa edilen kolektif kimliğin, kolektif bellekten beslenen yönünü kutsar (seçilmiş anlamların başatlığının yeniden üretimine katkı). Kolektif kimliğin inşasında kolektif belleğe için unsurları bir bütün olarak temsil ettiğini belirttiğimiz siyasal ritüeller, bu rolleri nedeniyle hegemonik mücadele alanındadırlar ve yeni söylemsel eklemlemelere açıktırlar. Çünkü siyasal ritüeller, daha önce de belirttiğimiz gibi, kolektif öznenin kendini özdeşleştirdiği topluluğun kolektif bilinci/belleği içinde anlamlandırılan ve sürekli yeniden biçimlendirilen pratikleridir: Kolektifiteye olan inancı, başat anlamlar ve kodlar bütününe sorgulanmazlığı, meşruluğu siyasal ritüeller dolayısıyla yeniden üretilir.

Siyasal ritüellerin mekansal sınırlanmışlıkları gözönüne alındığında, modern toplumlarda, bu yeniden üretimin medya dolayısıyla yaygınlaştırılmadığı zaman oldukça sınırlı ve dar bir yeniden üretim olacağı ortaya çıkar.

Seçilen anlamların meşruluk kazanmasında, yeniden üretiminde toplumsal güç/iktidarı sahiplerinin söylemlerinin yeniden kurulduğu bir yer olan medyanın rolü, toplumsal güç/iktidarı sahiplerinin seçtiği anlamların meşruluk kazanıp başatlığının sağlanarak devam ettirilmesidir. Hall (1978) toplumsal güç/iktidarı sahiplerini, "haber metinlerinin birincil tanımlayıcıları" olarak adlandırır. Birincil tanımlayıcılar, toplumsal güç/iktidarı eşitsizliği hiyerarşisinde avantajlı konumda olanlardır. Birincil tanımlayıcılar bu avantajlı konumlarından kaynaklanan durum tanımlarını, haber metinlerinde yeniden inşa ederler. Haber metinlerinin "kapalı/sıkı" olduğunu ortaya koyan çalışmalardan ve profesyonel gazetecilik ideolojisinin akredite haber kaynaklarına yapısal bağımlılıkla sonuçlandırıldığından hareket ettiğimizde, toplumsal güç/iktidarı sahiplerinin durum tanımlarının medya dolayısıyla yeniden üretildiği sonucuna varırız.

Siyasal ritüellerin toplumsal yapıdaki güç/iktidarı dağılımından bağımsız ele alınamayacağı yukarıda ortaya koymuştum. Aynı medya metinlerinde olduğu gibi, ritüellerde de toplumsal bir yeniden üretim söz konusudur ve yeniden üretilen yine birincil tanımlayıcıların toplumsal hiyerarşideki avantajlı konumlarıdır. Bu noktada, siyasal ritüellerin medya metinlerine dönüştürülmesi üzerinde durmak gerekiyor.

İletişim, sahnenin önüne çıktığı zaman yenilik kıymete

biner: mesaj olmasa da, mesajın desteği olmasa da, sürekli yenilenmek gerekir. Buna karşın ritüel, her zaman bir geleneği ortaya sürer ve tüm çekiciliğini açık ya da kapalı bir biçimde geleneğe gönderme yaparak sağlar (Abélés, 1998: 153). Abélés, modern iletişimin bireyliği pekiştirme eğiliminde olduğunu, oysa ritüellerin tam tersine, bireyliği geride bıraktığını, daha kapsayıcı bir kolektif tarihe dahil olunarak, yeniden canlandırılan değerler ve semboller sisteminin öne çıkardığına dikkat çeker (1998: 153).

Abélés, ritüelin katılmaya yol açmadığını, ama katılımı varsaydığı argümanın desteklediği bir çerçeveden hareket eder. Abélés, bu birbiriyle örtüşmeyen iki farklı alanın aslında gerçek bir uyumsuzluk olmadığını, medyanın eski kaynaklarla yeni yöntemleri birleştiren yeni biçimlerin doğuşunu kolaylaştırdığını belirtir (1998: 154-201). Dolayısıyla, ritüellerin katılımı varsayması, medya dolayısıyla, ritüellerin haberleştirilmesiyle ortaya konmaktadır.

Çalışmada, modern toplumlarda medyanın toplumsal güç/iktidar dağılımı meşrulaştırma işlevini yerine getirirken hız ettiğini tasavvur ettiği kolektivitinin kendini tanımasına bir mekan teşkil ettiği yaklaşımından hareket edeceğim.

(...) bir yandan kendi dil alanları içinde yer alan yüzbinler ya da milyonlarca insanın farkına varırken, aynı zamanda yalnızca o yüzbinler ya da milyonların bu şekilde kendileriyle aynı alana ait olduğunun da farkına vardılar. Yayın aracılığıyla bağlı oldukları da farkına vardılar. Yayın dünyevi, tikel ve görünür görünmezlikleriyle ulusal olarak hayal edilen cemaatlerin nüvelerini biçimlendirdiler.

İkinci olarak, kapitalist yayıncılık dile yeni bir sabitlik kazandırdı. Bu sabitlik, uzun vadede, özel millet kavramları için son derece merkezi bir rol oynayan kadimlik fikrinin inşa edilmesine katkıda bulundu. (...) Üçüncü olarak, kapitalist yayıncılık eski idari halk dillerinden farklı bir iktidar dili yarattı. İster istemez, bazı lehçeler yayın diline daha "yakındı" ve bu lehçeler yayın dilinin alacağı nihai biçim üzerinde egemenlik kuruyorlardı. (...) Buraya kadarki akıl yürütmelerimizin sonuçlarını, kapitalist, teknoloji ve insanın çeşitliliğine olan mahkumiyetinin birbirleriyle buluşmasının, yeni bir cemaat tarzının hayal edilmesini mümkün kıldığını ve bu yeni tarzın modern ulusların temel morfolojisini hazırladığını söyleyerek özetleyebiliriz (Anderson, 1993: 60-62).

II- Kıbrıs'ta Sömürge Yönetimi Döneminde Türkiye Cumhuriyeti Resmi Ritüelleri

27 Mayıs 1935'te Kabul edilen "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" a göre Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi tatil günleri:

- 1.29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
- 2.23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı
- 3.30 Ağustos Zafer Bayramı (Askeri Tören)
- Bu tarihten önce gayriresmî olarak kutlanan İşçi Bayramı 1 Mayıs, Bahar Bayramı'na dönüştürülmüştür. Yılbaşı da resmi tatil sayılmıştır. Gençlik ve Spor Bayramı 19 Mayıs ise, 16 Mayıs'da kutlanan Tayyare Bayramı'nın yerine, sonradan devreye girecektir (Sezen, 1986).
- 4.19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ne zaman devreye girdi?
- 5.10 Kasım Atatürk'ü Anma vs. ne zaman, nasıl başladı?
- 6.21 Mayıs Nevruz ve Ergenekon Bayramı
- 7.Öğretmenler günü

Ancak resmi tatil olmamakla birlikte bazı ritüeller daha vardır. Bunlar resmen kutlanmakla birlikte tatil günü değildir. "9 Eylül İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu", "Namık Kemal'i anma günü" bunlara örnektir. Çalışma kapsamına bu iki ritüeli de dahil ettim.

1- 9 Eylül

Kıbrıs'ta 9 Eylül ilk kez 1949 yılında kutlanmıştır. Ancak daha önceki yıllarda gazetelerde köşe yazıları ve haberlerle yıldönümüne ilişkin değerlendirmeler yapıldığını görmekteyiz. Örneğin 9 Eylül 1947 tarihli Hür Söz Gazetesi'nde "Bu Gün 9 Eylül İzmir'in İstirdadının 25'inci Yıldönümü ve 9 Eylül 1570" başlığıyla yer alan haberde şöyle denilmektedir:

Kahraman Ecdadımızın Lefkoşayı Venediklilerden alarak Kıbrıs Ortodoks Kilisesini Venedik zulmünden kurtardığı ve Kıbrıs şanlı sancagımızın sulh, sükun ve adalet getirdiği mutlu günün yıldönümüdür. 377 yıl önce bizim varlığımız için bu adada o zamanlar hüküm süren Venedik zulmunun nihayetlenmesi için şavaşan Kahraman ecdadımızın hatırasını saygı ile anarız³.

Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından fethi kutlanırken, aynı tarihe denk gelen "İzmir'in Düşman İşgalinden Kurtuluşu" da kutlanmaktadır. İki olayın aynı tarihe denk gelmesi ve birlikte kutlanması, kolektif kimliklerin ritüeller dolayısıyla inşa ediliry oluşu açısından önem taşımaktadır. İki olayın aynı güne denk gelmesi ritüelin söyleminde, Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasında doğrudan bir soy ve kader birliği,

tarihsel süreklilik inşa etmek amacıyla kullanılmıştır. Ritüel haberleştirilirken, Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinin, bir zafer kazanılmasının, Kıbrıslı Türklerin Ada'da yaşmalarının "haklı gerekçesi" olduğu ve Kıbrıslı Türklerin "de o asil milletin kanından olduğu"nun ancak böyle kutlamalarla kanıtlanabileceği vurgulanmıştır.

Hür Söz Gazetesi, Lefkoşa'nın Fetih Günü'nün 1949 yılındaki ilk kutlanmasına ilişkin ön haberde şöyle demektedir:

(...) Türkün muazzam kuvvetiyle başa çıkamayan düşman, şehrin içine doğru bozgun bir vaziyette geri çekilmekten başka yapacak bir şey bulamadı. Ve fakat çok geçmeden Vali Dendalo ile birlikte bütün maiyeti kılıçtan geçirilerek Şanlı Türk Bayrağı Lefkoşa üzerinde bir daha indirilmemek şartıyla dikildi.

Sayın Kıbrıslı Türk Kardeşler!

İşte o meşhur Bayraktarın bugün sadece bir türbeden başka bir şeyi bulunmayan o aziz şehidin Vatan için, Millet için, Bizlerin selameti için canını seve seve feda ettiği, fakat şerefli Bayrağımızı ilk olarak Lefkoşa direğine çekmeğe muvaffak olduğu gün 329 sene evvel bu gündü!..

Şunu da unutmamak icab eder ki, o Hür Vatanımızın kahpelere temizlendiği, o mukaddes toprakların refaha kavuştuğu ve Şanlı İzmir'de denizlerin düşman kanına boyandığı gün yine 9 Eylül idi.

Sevgili kardeşler! O günleri düşündüğümüz zaman bu Adada yaşama hakkını bize kılıç zoruyla temin eden ecdadımıza ne kadar tazim göstermemiz elzem olduğunu anlarız.

Unutmayalım ki ancak elimizdeki bu deliller sayesinde ki biz de o asil milletin kanından olduğumuzu isbat edebiliyoruz ve o parlak güneşin bu toprakları tekrar aydınlatmasını isteyebiliyoruz.

Binaenaleyh, bizim için en kutsal bir tarih olan böyle bir günde ilk defa olarak yapılacak olan kutlama törenine iştirak etmek hepimizin vicdani ve milli bir vazifesidir.

Bu günü törene hepimiz katılımlı ve ölüsünden bile kuvvet aldığımız Bayraktara, hakiki türbesinin kalberimizde olduğunu isbat edelim!⁴

10 Eylül 1949 tarihli Hür Söz Gazetesi'nde "9 Eylül parlak bir törene kutlandı" başlığıyla yer alan haberde, törenler hakkında malumat verilmektedir⁵. Gazetenin konuyla ilgili haberinde, törenin ilk bölümünün Bayraktar Camii'nde ögle namazı kılınarak başladığı belirtilmektedir. "Münevver gençlik dahil olduğu halde büyük bir kafilе halinde" gidilerek ögle namazı topluca kılındıktan sonra

Mevlid-i Şerif okunmuş ve ardından Avukat Fadıl N. Korkut tarafından hazırlanan cemaat, Bayraktar huzurunda saygı duruşuna davet edilmiştir. Hoca Salih Efendi'nin verdiği "çok özlü dini ve milli" vaaz dinlenerek, ardından "bütün Kıbrıs Kültür ve kurumları adına Bayraktar'ın türbesine 'Kıbrıs Türkleri' yazısı taşıyan bir çelenk kondu. Bayraktar Camii'ndeki törene TC Kıbrıs Konsolosu Fuat Bayramoğlu, ve yardımcısı Nafiz Terken de hazır bulundu. Törenin ikinci bölümünün ise Kristal Sineması'nda yaklaşık 2 bin kişinin katılımıyla yapıldığı belirtilmektedir. Tören, Viktorya ve Lise mezunlarından oluşan bir koronun İstiklal Marşı'nı okumasıyla başlamıştır. Marşın ardından, Avukat Fadıl N. Korkut Kıbrıs tarihinin özeti ve Lefkoşa'nın zahtıyula ilgili, "şehitlerimize hürmet gerektiği hakkında" bir söylev vermiştir. "Nutkun en önemli tarafı, şimdide kadar bilinmeyen bir hakikatın ilk defa olarak Avukat Fadıl Bey tarafından belirtilmesidir. Şöyle ki: Bayraktar camisine mal vakfeden şahıs, Mora isyanı zamanında Kıbrıs Valisi bulunan ve Küçük Mehmet adıyla anılan Mehmet Paşadır"⁶. Avukat Fazıl Plümer ise, "Lefkoşa ve İzmir'in zahtını etrafıca anlatan bir söylev" vererek "birleşmek hususunda duyduğumuz [Kıbrıslı Türklerin] ihtiyacı" belirtmiştir. Tören boyunca Soyum, İzmir, Mehmetçik, Sen Yat Yerinе Rahat adlı şirler okunmuştur. Dr. Fazıl Küçük'ün iki konuşma yaptığı törende ilk olarak İzmir'in zahtı ve günün önemi konusunda söz almış, ikinci konuşmasında ise "Türkler'in burasını [Lefkoşa'yı] almak için yaptıkları çetin mücadeleler belirtilmiş ve Rumların ilhak taleplerine, bütün Kıbrıs Türklerinin hissiyatına tercüman olarak, şiddetle red ve alenen protesto etmiştir". Küçük, sözlerine "Yaşasın Kıbrıs Türkü, Yaşasın Büyük Anavatan" diye son vermiştir.

9 Eylül ritüelinin söylemsel düzenleniş ve gazetelerde haberleştirilme çerçevesinin, iki kabul ve iddiadan hareketle çizilmeye çalışıldığı söylenebilir: Tarihsel süreklilik ve Kıbrıslı Türklerin Osmanlı'nın torunları, Türklüğün bir parçası oldukları. Ritüelin ötekileştirdikleri ise, "İzmir'de denize dökülen Yunanlılar ve Kıbrıs'taki uzantıları Kıbrıslı Rumlardır. 9 Eylül ritüeline ilişkin haberlerde, anı-bellek mekanının Bayraktar Camii olması da ritüelin söylemsel kuruluşunun önemli bir elemanı oluşturmaktadır. Bayraktar Camii, doğrudan Osmanlı'nın Kıbrıs'ı ele geçirmesine, "düşman"ı mağlup etmesine ayrıca müslümanlığa atıfta bulunan bir mekandır. Haberlerde, Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerin yaşama hakkının "kılıç zoruyla alındığı" vurgulanmakta ve Kıbrıslı Türkler, "ölüsünden bile kuvvet aldıkları Bayraktara, hakiki türbesinin kalberinde olduğunu

isbat" için ritüele katılmaya çağırılırlar; ataların kahramanlığı ve fedakarlığı (...uğruna ölmek) karşısında, bir bağlılık ve geçmişini yeniden yaşama, bugün ve gelecekte de benzer kahramanlıkları yerine getirecek gücün atalardan miras kaldığı birlikte hatırlanır.

Ritüelin ilk yıllarında, etkinliklerin dinsel mekanlarda yapılması, buna karşın camilerde şehitlerin anısına saygı durumunda bulunulması, bu ritüelin siyasal ve dinsel söylemi barındırdığı, bu iki söylemin içiçe geçmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

2- Namık Kemal'i Anma Törenleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Mağusa'ya sürgüne gönderilen Namık Kemal'in zindanı Kıbrıs Türkleri'nin önemli anı-bellek mekanları arasında yer almaktadır. Ancak bu anı-bellek mekanının 1950'li yılların sonlarından başlayarak önemini giderek yitirdiğini görmekteyiz. Bu yıllardan başlayarak Atatürk büstü, şehitler abidesi gibi anı-bellek mekanlarının, Türkiye Cumhuriyeti ile paralel bir ideolojik-siyasal çizgi izlenmeye çalışılmasının etkisiyle Kıbrıs'ta hızla yaygınlaştığını görmekteyiz.

Namık Kemal büstünün, dönemin anı-bellek mekanları arasında önemli bir yeri vardır. Büst, 15 Mart 1953'te Mağusa'da açılmadan önce de, Kıbrıs'ta Namık Kemal'i anma etkinlikleri yapılmaktadır. Anma törenleri, Kıbrıs Türkleri'nin siyasallaşması ve ilk siyasal örgütü olan KATAK'ın kuruluşunun hemen ardından yoğunlaşmaktadır.

Kıbrıs'ta Namık Kemal'i anma için ilk tören 1946 yılında yapılmıştır. Törene ilişkin haber gazetede "Namık Kemal Hatırasını Anmak için Mağusada KATAK Bir Tören Tertip Etti" başlığıyla yer almaktadır:

(...) Katak, büyük vatan şairi Namık Kemal için bir anma töreni yapmıştır. Törene iştirak edecek halkın törende verecek nutukları iyice dinliyebilmesi için Çarşı meydanına iki meğafon konmuş bulunuyordu. İlk defa törende hazır bulunanlar Namık'ın manevi huzurunda sükuta davet edilmiştir. Bundan sonra mikrofon başına gelen genç öğretmenimiz Bay Bürhan tarafından Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi okunmuştur. Bunu müteakip söz alan Mağusa Katak Başkanı sayın Hakkı Süleyman Namık Kemalden, eserlerinden bahsetmiş ve Namık Kemal'in Mağusa hakkında yazmış olduğu mektuplardan parçalar okuyarak o zamanki Mağusa ile şimdiki Mağusa hakkında bir mukayese yapmıştır.

Namık Kemal'in büstü 15 Mart 1953 günü Mağusa'da

düzenlenen bir törenle açılır. 16 Mart tarihli Bozkurt Gazetesi, büstün açılış haberini "Mağusa dün tarihi ve unutulmaz bir gün yaşadı" başlığıyla verdi. Haberin iki alt başlığı ise şöyledir:

"Büyük Vatan ve Hürriyet Şairi NAMIK KEMAL'in Büstünü heyecanlı, fakat şuurlu bir tezahüratle Türk göklerine yükselttik"; "Bu tarihi gün Türk Kıbrısın gönlünde Türklük var oldukça yaşayacaktır". Haber ise şöyledir:

Dün Mağusa mahşeri bir gün yaşadı. Adanın her köşesinden gelen binlerce Türk Namık Kemal büstünün açılış töreninde hazır bulunmuş bir kere daha milli heyecanlarını tazelemiş, imanlarına yepyeni bir meş'alenin daha alevini eklemişlerdir. Büyük Vatan ve Hürriyet şairi Namık Kemal'in büstünün Mağusa'ya dikilişi Türk Kıbrısın Türk ismini bir kere daha ebedileştirmiş, bir kere daha adanın Türk varlığını tarihe mal etmiştir. Bu tarihi gün, Türk Kıbrısın gönlünde Türklük var oldukça yaşayacaktır.

Büstün açılış törenine, Kıbrıs Türk Lisesi öğrencilerinin İstiklal Marşı'nı okumasıyla başlamış, Türk Gücü Spor Kulübü Genel Sekreteri bir konuşma, ardından da Kıbrıs Türk Kurumlar Federasyonu Başkanı kurdeleyi keserek büstü açmıştır. Kurdelenin kesilmesinin ardından Lise'nin Türkçe öğretmeni bir şiir okumuş, felsefe öğretmeni ise bir konuşma yapmıştır. Ardından şiirler okunmaya devam etmiş ve tören Lise Bاندosu'nun çaldığı İstiklal Marşı ile sona ermiştir.

3- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü ve Cumhuriyet Bayramı olan 29 Ekim, 1945 yılından başlayarak KATAK tarafından düzenlenen etkinliklerle kutlanmaya başlamış, etkinlikler gazete ilanlarıyla önceden duyurulmuştur. Önceki yıllarda ise 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenleri spor kulüplerinde ve salonlarda düzenleniyordu.

29 Ekim 1939 tarihli Vakit Gazetesi'nde, Cumhuriyet Bayramı ile ilgili haber birinci sayfadan verilerek 3 fotoğraf kullanılmıştır. Bunlardan ilki Atatürk fotoğrafıdır ve alt yazısında "Ebedi Şef" ifadesi yer alır. İkincisi İsmet İnönü'nün "Milli Şef" alt yazılı fotoğrafıdır. Sonuncusu ise İngiltere Kralı George'un "Atatürk ve İnönü Türkiye'si'ne karşı samimi dostluğuna belâğ bir surette tebarüz ettiren Haşmetli George Hazretleri" alt yazısıyla yer alan fotoğrafıdır.

1943 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Halkın Sesi Gazetesi'nin aynı tarihli sayısında "Cumhuriyet

Bayramınız Kutlu Olsun" başlığıyla yer alır. Haber şöyledir:

Mukaddes Vatani ve Büyük Türk Milletini Düşmanın Cehennem Ateşinden, istila kasırgasından, Saltanatın kahhar zulmünden kurtararak Türk vatanını barışta bir örnek, kuvvette Tanrı kadar şanı cihana tanıtan, Cumhuriyet rejimidir. Bu Büyük Günün yirminci yıl dönümünde dünya Türklüğünün eşsiz bayramını iftihar ve gururla tes'it etmek hakkımızdır.

M. Kemal Deniz imzasıyla 24 Ekim 1946 tarihli Ateş Gazetesi'nde yayınlanan "Türkün Büyük Bayramı Cumhuriyet Bayramı Yaşarın" başlıklı yazı, dönemin Kıbrıs'ında törenlere verilen önem ve katılımı ilgili farklı bir bakışın ürünüdür:

Cumhuriyet Bayramımız yaklaştı. Bu sene Lefkoşada pek az hazırlık görüyoruz. Kulüblerimiz bu Bayram konferanslar ve söylevler tertip etmediler. Yalnız Hürsöz ve Cyprus Mail arkadaşlarımızın yazdıkları gibi Katak bu günü Lisenin havlusunda tes'it etmek işemizi fakat müsaade alamamış. Biz bu memleketin gazetecisi olmamız sıfatıyla bu hazırlıklardan hiç haberimiz yoktur. Birkaç kişiye sormuşsak da "ne bileyim" diye cevabı verdiler.

Bizim kanaatimiz Bayram yapmak için en müsait yer Girne kapusu meydanlığıdır. Niye orada toplantı yapmak için ruhsat almıyoruz?

Biz mekteplerimizin o günde tatil olmalarını istiyoruz. Ben Liseye giderken hatırlarım; 1937 senesine kadar müntazaman mekteb iki gün tatil olurdu. Fakat şimdiki Lise müdürü mektebe gelir gelmez bu tatil kaldırdı. O zaman bunu gören çocuklar isyan ederek mektepten kaçtılar. Maalesef birkaç mürayinin müzevirlikleri ile dört arkadaşımız "London Stik" ile dayak yediler ve ahlak numaraları da kırıldı.

Biz yine Lisenin hiç olmazsa bir gün tatil olmasını isteriz. Yalnız Lise'nin tatil olması kafi değildir. Bütün ilk mekteplerimiz, Viktoryamızın tatil olmasını isteriz.

Rumlar 25 Martlarında, dini günleridir diye dairelerdeki memurların bile Milli Bayram nümaysına iştirak ettiriler. Biz memurlarımızın da 29 Ekim, Cumhuriyet Bayramına iştirak etmelerini candan isteriz.

Bu hususta kurumlarımız kat'i teşebbüse geçmelidirler. Kurumlar cemaatin malıdır. Onların cemaatin dileklerine tercüman olmaları lazımdır.

Bu günden itibaren kulüb, kurum ve müesseselerimizin Cumhuriyet bayramı hazırlıklarına başlamalarını görmek isteriz.

Aynı yazar, 29 Ekim 1946 tarihli Ateş Gazetesi'ndeki

yazısında ise şöyle demektedir:

(...) Kıbrıs Türkü! Bugün Cumhuriyet bayramıdır. Haydi, sen de Anavatanındaki Türkler gibi koş, gez, eğlen ve Bayram yap! Bu senin en büyük hakkındır. Yani başımızda sağlam ve dik duran Cumhuriyet Türkiyemizin yanında biz Kıbrıs Türkleri de alınmış açık, göğsümüz gergin Kıbrısta dolaşmak, her zaman bizim için en büyük bir şereftir. Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti! Yaşasın Büyük Babamız, Milli Şefimiz İsmet İNÖNÜ.

A. Şimşek imzasıyla 29 Ekim 1946 tarihli Ateş Gazetesi'nde yer alan Cumhuriyet Bayramı başlıklı yazıda bildik eski kalıplar olan dini ritüeller, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına bir model olarak önerilmektedir:

(...) Türk ulusunun temiz kanını taşıyanlarımız, Kurban bayramı, Ramazan bayramı gibi bayramlarda birbirimizi tebrik etmeyi ihmal etmediğimiz gibi Cumhuriyet Bayramı gibi aziz ve yüce bir bayramda birbirimizi tebrik etmeyi milli muşerret icabı olarak bir vazife bilmeliyiz.

Türk tarihinde en büyük devrimler açan bu günde ne kadar övünsek ve gurur duysak yerindedir ve bu her Türkün hakkıdır. Ne Mutlu Türküm Diyene.

Yine 1946 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Türk Lisesi izcileri yararına rozet dağıtılarak yardım toplandığı dönem gazetelerinden öğreniyoruz. Ateş Gazetesi, 29 Ekim nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanını İsmet İnönü'ye bir tebrik telgraftı göndermiş, telgrafın gönderildiğine ilişkin haberde İsmet İnönü'den "Reiscumhurumuz" diye söz edilmektedir.

1947 yılında, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlama etkinlikleri spor kulüpleri ve Kıbrıslı Türklerin ilk siyasi partilerinin ortaklaşa düzenledikleri törenle yapılmıştır. Etkinlik Lefkoşa Türk Spor Kulübü binasında, İstiklal Marşı ile başlayıp, ardından konuşmalar yapılacağı, en son da şarkılar söylenerek şiirlerin okunacağı bir anma töreni yapılmıştır.

Bir Türk semti olan Lefkoşa Türk Spor Kulübübinası ile Girne Kapısı arasındaki yolda, halkımızın o günün gecesinde milli tezahuratına bir mahal olması için gereken tertibat alınmıştır.

Aynı zamanda Çarşamba günü gecesi Lefkoşa Türk Spor Kulübü binası arkasında meş'aleler yakılmak suretiyle bayramın gece de tesidine çalışılacaktır⁶.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 25'inci kuruluş yıldönümü olan 29 Ekim 1948'e Kıbrıs'ta özel bir önem verildiğini görüyoruz.

Cumhuriyetin 25 inci yıldönümü Lefkoşa'da parlak bir

surette kutlanacak

Cumhuriyetin 25 inci yıldönümü hiç görülmemiş şekilde bu yıl Lefkoşa'da kutlanacaktır. Kutlama yeri olarak Lise'nin top sahası olan Kaymaklı yolu seçilmiştir. Burası köylerden ve Lefkoşadan gelen binlerce kişiyi rahat rahat sığabilecektir. Bu büyük bayramı kutlamak için faaliyete geçilmiş ve hazırlıklar yapılmaktadır. Mezkur top sahasına gayet büyük hacimde bir tak ile bir meğafon konacak ve saha Türk bayraklarıyla baştan aşağı donanacaktır.

Cumhuriyetin 25 inci yıldönümünün, şerefimize uygun bir şekilde kutlanması için herkes elinden geleni yapacaktır. Dükkanlar, evler, Türk mahalleleri baştan aşağı Türk bayraklarıyla süslenerek ve adeta herkes birbiriyle yarışa çıkacaktır⁹.

Cumhuriyet Bayramları

Ankara ve diğer yurt bölgelerinde (...) coşkun tezahurata vesile olur; al sancaklar omuzlarda taşınır.

Büyük ve asil Türk gençliği: Ölmez Atan, Cumhuriyeti sana emanet etti. Sen bu emanete layık olduğunu binlerce defa isbat ettin. Atanın çizdiği yolda da adımlarla ilerlerken unutmak ki her güçlüğün yenmek için "muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur".

EN BÜYÜK BAYRAMIN KUTLU OLSUN!

Cumhuriyet Bayramı bu gün Lefkoşa'da Lisenin Girne Kapusundaki futbol sahasında tesis olunacaktır.

Söylev ve hitabeleri müteakip (...) Viktorya ve Lise mezunları tarafından KORO halinde milli şarkılar çalılacaktır.

Şarkılardan sonra gençler ve mektepliler tarafından milli şiiirler okunacaktır. Son olarak ebedi şefimiz Ölmez Atatürk'ün gençliğe hitabesi okunarak saat tam 6 da merasime son verilecektir.

Bu program gereğince merasimde İstiklal marşının dinlenmesini müteakip KATAK başkanı bay M. İzzet açılış nutkunu söyleyecek ve onu takiben sırasıyla Katak ve KTMHP [Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi] genel sekreterleri tarafından birer söylev verilecektir. Günün ehemmiyetini belirtecek bu söylevlerden sonra Viktorya Mezunlar Cemiyeti namına ve KTC [Kıbrıs Türk Çiftçiler] Birliği namına da birer hitabede bulunulacaktır.¹⁰

29 Ekim 1948'deki Cumhuriyet Bayramının 25 inci yıldönümü kutlamaları Lefkoşa'da Yeni Saha'da yapılır. Bayram "kalabalık bir halk kütlesi tarafından büyük bir heyecanla kutlanmıştır"¹¹. Törenin ardından aynı gece,

Girne Kapısı'ndaki bayram yerinde eğlenceler düzenlenmiş ve muhtelif Türk müesseseleri, özellikle de Türk Bankası ve Türk Tütün Fabrikası ışıklandırılmıştır. Bu dönemin gazetelerinde kutlama telgraflarına da özel bir önem verildiğini görüyoruz. KATAK, Mağusa Türk Ocağı ve Mağusa Türk Belediye Azaları, "Türkiyemizin Kıbrıs Konsolosu Sayın Mehmet Ali Balın"e kutlama telgrafları çektiler¹². Aynı yıl, Kıbrıslı Rum olan Mağusa Belediye Başkanı Adamantos da, Katak'ın Mağusa şubesine ve Türk Belediye azası Enver Hüseyin'e bir telgraf çekerek, Mağusa Rum halkının ve belediye azalarının tebriklerini bildirdi. Kıbrıs Türk Lisesi Mezunlar Birliği de, TC Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve TC Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'na birer telgraf çekerek, Cumhuriyet Bayramı'nı kutladılar. 1949 yılında, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının 36. yıldönümünde Kıbrıs'ta düzenlenen kutlama töreni Lefkoşa'da Ayasofya Meydanı'nda yapıldı. 1949 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı tören programı¹³ şöyledir:

İstiklal Marşı ve Ankara şehrinin Kıbrıs Türklere armağan ettiği 6 metre boyundaki Büyük Bayrağın Ayasofya Camii binası üzerine asılması; Mehmet Ali Pamir'in söylevi; Dr. Derviş Manizade'nin söylevi; Marş; Avukat Fadıl Korkut'un söylevi; Şiir; Nermin F. Görgün'ün söylevi; Şiir; Dr. Fazıl Küçük'ün söylevi; Marş (Adımız Andımızdır); Şiir; Marş (Borkuz); Şiir; Şiir; Marş (Gençlik Marşı); İstiklal Marşı.

1950 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarıyla ilgili haber 31 Ekim 1950 tarihli Hürsöz Gazetesi'nde "Cumhuriyet Bayramı Muazzam Bir Şekilde Tes'it Edildi" başlığıyla yer aldı:

Cumhuriyet Bayramı dün Kıbrısın her tarafında olduğu gibi Lefkoşada da coşkun tezahüratla tes'it edilmiştir. Lefkoşanın Türk semtleri hum dalları ve milli renklerle donatılmış, halk içten gelen bir heyecanla günün ehemmiyetine yakışır bir şekilde bayram yapmıştır.

Lisede öğrencilerin yaptığı törenden başka, ö.s. 3'de Kıbrıs Türk Milli Türk Birliğinin delaletiyle Halk Sinemasının içi ve dışını dolduran pek muazzam bir kalabalığın iştirak ettiği törende söylevler verilmiş, şiiirler okunmuş, davul ve zurnanın iştiraki ile köy oyunları oynanmış, koro halinde milli marşlar okunmuş ve zeybek oyunları oynanmıştır.

Bundan başka İstiklal Partisinde de Beliş Paşa sinemasında bir tören yapılmıştır.

Bayram münasebetiyle Evkaf binası da süslenmiş, minarelerimize şanlı bayrağımız asılmış ve geceleyin

minareler ışıklandırılmış, Ayasofyanın iki minaresi arasında ışıkla Türk Bayrağı resim edilmiştir.

Bu taktire şayan tezyinat Kıbrıs Türklerinin milli his ve heyecanlarının ne kadar kuvvetli olduğunu bir kerre daha isbat etmiş bulunmakta, yabancı unsur çoğunluğu ve birbir taşıyıcı rağmen bu hissini asla kuvvetini gaip etmediği müşahede olunmakta idi. Gece Lefkoşa Çetinkaya Türk Spor Birliğinde azalar arasında bir kokteyl partisi de verilmiştir.

Bu münasebetle Kurum ve Kulüblerimiz tarafından Cumhurbaşkanımız Sayın Celal Bayar'a, Başbakanımız Sayın Adnan Menderes'e ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'a tebrik telgrafları gönderilmiştir.

1958 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları dolayısıyla, Türk Gençler Birliği Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakanı Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu, Türkiye Cumhuriyeti Lefkoşa Başkonsolosu Vecdî Türel ve Dr. Fazıl Küçük'e "Cumhuriyetin 35'inci yılını candan kutlar, bağlılıklarımızı bildiririz" şeklinde birer telgraf göndermiştir.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ile ilgili yazı ve haberlere geniş şekilde yer veren Bozkurt Gazetesinde 28 Ekim 1958 tarihinde yer alan haber şöyledir:

Bugün en büyük bayramımız

Cumhuriyetimizin 35'inci yıldönümünü Millet ve Cemaat olarak kutluyoruz

- Bugün büyük bayramı coşkun bir tezahüratla kutlayacağız

- Dün akşam Lefkoşa şanlı bayraklarımızla donatıldı

Bugün Türk Kıbrıs'ın her köşesinde Cumhuriyetin 35. yıldönümünü coşkun bir tezahüratla kutlayacağız. Dün akşam başlayan ışık ve Bayrak cümbüşü içinde Türk Kıbrıs Türk çehresini bir kere daha göstermiş ve bilhassa Lefkoşa fethin o şanlı günlerini yaşıyormuş gibi, heyecan içinde çalkalanmaktadır.

Lefkoşa sokaklarındaki şehit mezarları, caddelerindeki minareleri ve camileriyle "Türktüm" diye haykırmakta ve bu tarihi eserler Adanın dörtbir köşesinde aynı sesi vermektedir. Bu karakteri, bu çehreyi değiştirmeye imkan yoktur. Çünkü bu eserler, sözle, politika oyunlarıyla silinemez ve silinmeyecektir.

"Kıbrıs Türktür ve Türk kalacaktır" diye haykıran sesi; benim, senin, ötekinin sesi değil, tarihin sesidir. Tarihin değişmeyen sesi: "Kıbrıs Türktür ve Türk kalacaktır" diyor. Bu ses Altaylardan çuşup gelen bir Millet'in kahraman çocuklarının sesidir. Zafet gibi imanlı bir davranışın

eşiğinde olduğumuz BUGÜN dünyaya bir kez daha ispat edeceğiz.

31 Ekim 1958 tarihli Bozkurt Gazetesinde yayınlanan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı haberi ise şöyledir:

Kıbrıs Türk Cemaati 29 Ekimde bir kez daha şahlandı

- Bu, hızını tarihten almış bir milletin muhteşem davranıştıydı.

- Türk Kıbrıs, Türk çehresiyle anavatanının bir parçası olduğunu ispat etti.

Okullarda konuşma ve şiirli törenler (...). Ardından, önde Dr. Küçük, Avukat Ümit Süleyman ve Osman Örek Bandonun kaldığı marşlarla yürüyüş yapıldı. En önde Milli kıyafetlerimizi giymiş kız ve erkek öğrenciler...

Taksim Meydanına gelindi. 20,000'den fazla bir kalabalık var.

Saat tam 3'de TC Kıbrıs Temsilciliği, Baş Konsolos, Temsilcilik Baş Katibi merasim mahalline teşrif etti, ve halkımız tarafından coşkun bir tezahüratla karşılanmışlardır. Törene Dr. Küçük'ün konuşmasıyla başlandı.

1958 yılında Lefkoşa'da yapılan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenleri, "Dağ Başını Duman Almış" marşı ile sona erer. Yine 1958 yılında Mağusa'daki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenlerinde, Canbolat'ın Türbesi'ne yürüten öğrenciler, buraya çelenk koyup saygı duruşunda bulunurlar.

4- 10 Kasım Mustafa Kemal Atatürk'ü Anma Günü

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm günü olan 10 Kasım'da Kıbrıs'ta anma etkinlikleri düzenlenmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de ölmesinin ardından, 20 Kasım'da Kıbrıs'ta bir anma töreni düzenlendi. Öğle namazının ardından Lefkoşa kasap esnafının çağırısıyla Ayasofya Camii'nde Atatürk'ün ruhuna bir mevlit okutuldu. Ardından, Fetva Emni tarafından bir konuşma yapıldı. 21 Kasım 1938'de bütün İslam esnafının davetiyle bir mevlit daha okutulurken, Kıbrıs Fetva Emni tarafından dua edildi. Bu törende Lefkoşa Komiseri de hazır bulundu (Altan, 1997a:187).

Türk Ocağı Derneği 1946 yılında Atatürk'ün ölüm yıl dönümü münasebetiyle kendi binasında bir tören düzenleyerek, gazetelere verdiği bir ilanla halkı katılıma davet eder. Tören programı¹⁴ şöyledir:

1. Atatürk hakkında birkaç söz.
2. İki dakika sükut (Tam saat 9.05'de)

3. İsmet İnönü'nün TÜRK MİLLETİNE beyanamesi.

4. "Güneysu" Kaptanı sıtkı bey tarafından "TARİHTE TÜRK DENİZCİLİĞİ" konulu konuşma.

5. İstiklal Marşı.

1948 yılında ise Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle yine camilerde mevlit okutuldu. 1952 yılında ise Viktorya ve Lise Mezunları Kurumu Kıbrıs Türk Öğretmenler Birliği ile birlikte bir anma töreni düzenledi. 1953 yılı Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün 15. yıldönümüdür. Bu nedenle "Kıbrıs Türklüğü Atasının onbeşinci ölüm sene-i devriyesi münasebetiyle kulüblerinde, lokallerinde milli bir matem ilanına karar vermişlerdir"¹⁵. Yine bu vesileyle, Kıbrıs'ın muhtelif yerlerinden derlenen topraklar bir kese içinde, 10 Kasım 1953'te Anıt Kabir'e nakledilecek olan Mustafa Kemal Atatürk'ün mezarına konulmak üzere Ankara'ya gönderildi.

1956 yılındaki 10 Kasım anma etkinlikleri, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunları Birliği tarafından Zafer Sineması'nda düzenlenmiştir¹⁶. Törende Mustafa Kemal Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku kendi sesinden dinlendiğini yine gazetelerden öğreniyoruz. Aynı bandın Lefkoşa'daki lise ve orta okullarda düzenlenen törenlerde de dinlendiğini belirten Hür Söz Gazetesi, 10 Kasım sabahı, Evkaf Dairesi önünde bir tören düzenlendiğini; törende Evkaf Dairesi'nin bahçesindeki bayrağın yarıya indirilerek saygı durumunda bulunulduğunu belirtmektedir. Hür Söz Gazetesi'nin 10 Kasım ile ilgili haberinde öncelikle Ankara'daki törenlerden söz edilmekte, Kıbrıs'taki törenler ise bir ara başlıkla daha sonra verilmektedir.

5- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi'nin açılış tarihi olan 23 Nisan, Türkiye'de Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak resmen kutlanmaktadır.

23 Nisan 1947 tarihli Hür Söz Gazetesi'nin ilk sayfası tümüyle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili haber ve yazılarla doludur. Sayfada tek fotoğraf, "Egemenliğin Ulusta olduğunu gür sesi ile ilan ederek Türklük alemine bağımsız bir vatan bahşeden ölmüş Atamız Ebedi Şef ATATÜRK"¹⁷ alt yazısıyla yer alan Mustafa Kemal Atatürk'ündür. İnönü'nün 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle yayınladığı mesaj, gazetede yer almaktadır. Kıbrıs'ta Viktorya ve Lise Mezunlar Cemiyetleri tarafından

Viktorya Kız Lisesi bahçesinde kutlanan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Tali Mektepler Komisyonu'nun bir kararıyla 1947 yılında burada kutlanamamıştır. Viktorya Kız Lisesi'nin bahçesinin kullanılmayacak olması nedeniyle yazlık Kristal Sineması kullanılmıştır. Gazete haberinde konuyla ilgili olarak şöyle denmektedir:

Her sene Viktorya bahçesinde yapılan bu merasım bu sene tali mektepler komisyonunun durup dururken vermiş olduğu bir kararla maalesef orada yapılmayacaktır. Bu sebeple yazlık Kristal sineması kirallanmış ve zaten maddeten fakir cemiyete, fuzuli bir masraf yükletilmiştir. Herhangi siyasi veya ticari bir gaye gütmeyen, aynı zamanda pedagojik zaviyeden çocuklarımıza büyük faydalar bahşedecek böyle bir hamle, bilhassa komisyon sekreteri olan Sayın Maarif Müdürü Dr. Slight'in en derin sempatisi ile karşılanmalı idi. Yazık ki içtimai meselelerimizi alakadar eden her teşebbüsümüzde olduğu gibi burada da yalnız ve rahat bırakılmadık.

Fakir çocuklarımızı sevindirmek için sayısız vatandaşlarımızın esirgemediği yardıma rağmen "maarifimizden!" baltalayıcı bir hareket kazandık!!!

Geçen yılın Cumhuriyet Bayramında Lefkoşa Türk Spor Kulübü'nde yapılan törene SALMA [Basıboş]! gönderilen talebinin, bu şekilde iştiraki, malum dedi kodulara sebep olmuştur.

Duyuyor ve işitiyoruz ki, Sayın Maarif Müdürü Dr. Slight tarafından 23 Nisan Çocuk Bayramı tes'idi törenine iştirak hususunda öğretmenler için için bir mania veya set çekilmezken, Kraldan çok Kralcı bazı Bayanlar basit bir çocuk bayramını şovenistlikle karıştırıyorlar ve "biz karışmayız" diyorlar.

Rumların Milli taassup ve baskı altında bulunan beşli birli bir azınlığın, değil sosyal bir faaliyeti olan 23 Nisan Çocuk Bayramı gibi bir teşebbüsünü hatta Milli törenlerini bile mahalli hükümetimizin pek haklı göreceğinden eminiz.¹⁷

1948 yılında, Viktorya ve Lise mezunları tarafından Kristal Sineması'nda düzenlenen törene İstiklal Marşı ile başlanmış, çok sayıda şiir, İnönü Marşı ile izci şarkıları okunmuş, müzikli bir piyes sahnelenmiş ve tören yine İstiklal Marşı ile sona ermiştir. Tören sona ermeden önce çocukların hazırladığı çiçekler açık arttırmayla satışa çıkarıldı, ancak Hür Söz Gazetesi'nin haberinde açık arttırmaya ilgi gösterilmemesinden yakınılmaktadır¹⁸.

1948 yılında, Hür Söz Gazetesi'nde "23 Nisan Çocuk

Haftasının İlk Günü ve Ulusal Egemenlik Bayramıdır. Bayramınız Kutlu Olsun" başlığıyla yer alan haberde, 23 Nisan'ın Kıbrıs'ta resmi tatil olmamasından yakınılmaktadır:

23 Nisanın, bizde de aynı ırkın bir parçası olduğumuz için, mekteplerimiz resmen tatil edilerek kutlanması gerekirken, maalesef bu imkandan henüz mahrum bulunuyoruz. Ne yazık ki, bu yüzden yavrularımız, kendi bayramlarını neşe, şefaret ve gereği gibi kutlamak için bir çok imkansızlıklarla karşı karşıya bulunuyorlar. Buna rağmen, büyük bir memnuniyetle görüyoruz ki, Viktorya ve Lise mezunları cemiyetleri, her yıl olduğu gibi müştereken bu sene de Lefkoşa ve diğer kazalardaki kulüp ve teşkilatlar ise, kazalarda bu günü yaşatmak için tertibat almış bulunuyorlar.

Çocuklarımızın 23 NİSAN bayramlarını kutlamağı bir vazife bilirken, bize hür, dip diri ve kuvvetli bir devlet; demokrat bir idare şekli ve müstakil bir Cumhuriyet bahşeden büyüklerimizin hatıralarını saygı ile anarız.¹⁹

1949 yılında 23 Nisan Bayramı kutlamaları, Viktorya ve Lise Mezunları Kurumu tarafından Lefkoşa'daki İstanbul Sineması'nda düzenlendi. Kutlama öncesinde gazetelerde yer alan duyurularla, "Yavrularımızı bayram günlerinde sevindirmeyi ihmal etmeyen yardımsever halkımız hediyelelerini (...) kurumumuz as başkanı Bayan Akile Nihad'ın evine gönderebilirler" denilerek, kutlama sırasında çocuklara dağıtılmak üzere armağan toplandığı belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı mesajının yer aldığı 23 Nisan 1949 tarihli Hür Söz Gazetesi'nin bayramla ilgili haberi şöyledir:

Çocuk Bayramı Türkiye'mizde dün öğleden sonra başlamış ve oradaki büyüklerimiz şefkat ve sevgi mesajlarını istikbalin büyüğü olacak Türk yavrularına her zaman olduğu gibi sunmuş bulunuyor...

İnkılabın başladığı günden sonra geçen (...) yıl, bugün bütün dünya muvacehesinde, yeni evsafu tamamıyla haiz bir varlık olarak, büyük milletimizi dimdik ayakta tutmaktadır...

Bize bugünü yaratan büyüklerimizi saygı ile anar; İnkılap Türkiye'sindeki kardeşlerimize buradaki 85 bin Türkün selam ve bağlıklarını ulaştırırız.

Hür vatan toprağında kendi öz bayramını yapan Türk Çocuğu!..

Bağımsız yurdumuzda gülerек ve sevinerek bayram yaparken, bu gün okulu tatil edilmeyen bizim yavrularımız

çin de gül, sevin, eğlen...

1952 yılındaki 23 Nisan törenlerinde, "Şekspir Ana Okulu öğrencileri toplu bir halde Müdürleri Sayın Nejmi Sağip Bodamyalızadenin tercüme ettiği Türkçe Kuran ayetlerini" okudular. Mağusa'daki kutlamalarda ise, önce ortaokulda İstiklal Marşı okundu, ardından Namık Kemal Zindanı'na gidilip orada bir kez daha İstiklal Marşı okundu, çelenk kondu son olarak da saygı duruşunda bulunuldu. Daha sonra Canbulat Bey mezarına gidilip burada bir kez daha İstiklal Marşı okundu, saygı duruşu yapıldı, "büyük şehitin mezarına" çelenk kondu. Kutlamalar çerçevesinde Mağusa Komiseri'ne okul adına bir buket çiçek verildi. Lefkoşa Belediye Azası Mustafa Çoronik'in, Mağusa Saray Meydanını 200 kadar elektrikli ampülle donattığını dönem gazetelerinden öğreniyoruz. Mağusa'daki kutlamalara katılan Polis Bاندosu muhtelif marşlar çalmış, halk da polislere limonata ve bira ikram etmişti²⁰.

Kıbrıs'ta 23 Nisan

Ne kadar hazindir ki, Türkiye'nin milli bayramlarına hürmet eden ve bunu; radyo ve gazete neşriyatı ile bilfiil isbat eden dost Britanya hükümeti, Kıbrısta menfi bir siyaset takip etmekte, Maarif Dairesinin çıkardığı tamimlerle; ilk okulların açık bulundurulması lumuzu belirtmekte ve dolayısıyla Türk yavruları kendi bayramlarından mahrum edilmektedirler. ...

Mahalli kanunlara son derece itaatkar bir cemaatin yavrularına reva görülen bu haksızlığa bir son verilerek milli günlerimize hürmet gösterilmesi, en büyük temennimizdir.²¹

Kıbrıs'ta Milli Günlerin Manası

Kıbrıs gibi, taşıyle toprağıyle, gökyle bayrağıyle Türk olan, fakat talihin garip bir cilvesine boyun eğerek Anavatandan ayrılmak bedbahtlığına uğruyan bir adada; Türk halkının milli günleri tes'it etmesinin manası büyüktür. Milli varlığımızı ada üzerinde her an silip süpürmeye çalışanlara, ancak bu şekilde karşı koyabilir ve yıkılmaz bir mücadele sembolü olarak yükseliriz.

Bundan daha çok kısa bir zaman evveline kadar, Kıbrısta milli günler pek sönük geçerci. Şimdi vasil olduğumuz netice ile ne kadar iftihar etsek yeridir. Son bir kaç seneden beri, milli günler adamızın her yerinde, Türk halkı tarafından büyük törenlerle tes'it edilmektedir. Şüphe yok ki, bu bir uyanış müjdesidir (...) Bütün birlik ve kurumlarımızı faaliyete davet ediyoruz. Kıbrısta Milli bayramlara ehemmiyet vermek ve onları alaka ile takip ederek kutlamak,

bu ada üzerinde varlığımızın devamı için elzemdir.²²

6- 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi tatil günlerindedir. Mustafa Kemal'in Samsun'a gittiği tarih olan 19 Mayıs, Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Kıbrıs'ta 19 Mayıs dolayısıyla ilk kez bir spor gösterisi 1944 yılında düzenlenmiştir. Başkent Lefkoşa'daki hisar altı meydanında yapılan spor gösterilerine İstiklal Marşı ile başlanmış, bir resmi geçit yapılmıştır. Mensup oldukları kurumların bayrakları ile geçit resmine katılan gençler, daha sonra atletizm müsabakalarına başlamıştır. Resmi geçitteki sıralama şöyledir²³: Lefkoşa Türk İzci grubu, Viktorya Türk Kız Okulu Mezunlar Kurumu, Çetinkaya Türk Spor Kulübü, Halkevi Birliği, Larnaka Türk Spor Kulübü, Lefkoşa Türk Spor Kulübü.

19 Mayıs 1947 tarihli Hür Söz Gazetesi'nde yer alan "Gençlik ve 19 Mayıs" başlıklı yazıda, Kıbrıslı Türkler için milli bayramların anlamının son yıllarda değiştiği belirtilerek, ritüellerin giderek resmi bir içerik kazandığı vurgulanıyor:

(...) Son yıllara kadar bayram deyince biz Kıbrıslıların aklına başboş eğlenme, "vur patlasın çal oynasin" cinsinden bir hengame geliyordu. Son yıllar bunu değiştirdi. Bütün aksiyonlarımızda olduğu gibi milli meselelerimizde de şuurlu harekete başlamış bulunuyoruz. Bunun birçok delilleri arasında bugün Hisaraltında bir birlik ve beraberlik havası içinde ve muntazam ve teşkilatlı bir şekilde 19 Mayıs kutlamamız da vardır. İşte bu sebepten 19 Mayıs Gençlik Bayramının mana, mahiyet ve önemi üzerinde de durmaktığımız zamanı gelmiştir.

Gençlik Bayramı sadece gençleri eğlendirmek için tahsis edilmiş bir gün değil belki de bundan fazla gençlere Atatürk'ün emaneti olan hür inkılapçı Türkiye'ye karşı olan milli vazife ve mesuliyetlerini toplu bir şuur halinde, bir birlik ve beraberlik havası içinde hatırlatmak gündür.

Anayurdumuzun hummalı faaliyeti, Anayurd gençliğinin ilim, fen, sanat ve ticaret aşkı, Kıbrıs Türk gençliğine de bir örnek olmalıdır.

1948 yılında, 19 Mayıs dolayısıyla Lefkoşa Cirit Hisarı'nda spor gösterileri ve atletizm müsabakaları yapıldığı dönemin gazetelerinde yer almaktadır. Lefkoşa Türk Spor Kulübü, Çetin Kaya Türk Spor Kulübü, Luriceina Türk Gençler Birliği ve Leymosun Türk Spor Kulübü'nün katıldığı müsabakalar, İstiklal Marşı'nın okunmasıyla

başlanmış, ardından konuşmalar yapılmış, son olarak da bisiklet yarışları dışında bütün atletizm müsabakaları gerçekleştirilmiştir.

1952 yılında, 19 Mayıs Kıbrıs'ta ilk kez Lefkoşa Stadyumu'nda, Kıbrıs Türk Lisesi tarafından kutlandı. Törene Polis Bandosu tarafından çalınan Kraliçe Marşı ve İstiklal Marşları ile başlandı. Ardından Türkiye'nin Kıbrıs Başkonsolosu Burhan Işın ve Lise öğretmenlerinden Tevfik A. Rıza birer konuşma yaptılar. Bu, bir Türkiye Cumhuriyeti temsileisinin Kıbrıs'taki bir milli ritüelde yaptığı ilk konuşmadır. Konuşmaların ardından erkek ve kız lise öğrencileri ortak bir resmi geçit yapmış, sonra da atletizm müsabakalarına başlamıştır. Tören haberini veren Bozkurt Gazetesi, habere "BOZKURTUN NOTU" başlığı başlığıyla bir not eklemiştir. Notta Bozkurt Gazetesi şöyle demektedir:

Lefkoşa stadyumunu bu milli günü bize verenlere teşekkür etmekle beraber, İstiklal Marşı çalınırken sahaya Yunan bayrağının çekilmesini şiddetle protesto ederiz. Ne kadar hayzıdır! Çekilmez ki hala bir sahaya malik bulunmayışımız bizi bu gibi hareketlerle karşı karşıya bırakıyor²⁴.

Özker Yaşın, 1953 yılındaki 19 Mayıs törenleriyle ilgili olarak yazdığı "64'üncü Vilayet" başlıklı bir yazıda, Türk Lisesi ile Viktorya Kız Lisesi'nin gayretleriyle "örnek bir tören" yapılacağını belirtmektedir. Yaşın, "19 Mayısın sırma saçlı, gök gözlü kahramanına, Kıbrıs'tan bir avuç toprak göndereceğimiz, Kıbrısın 64'üncü Türk vilayeti olacağı gün pek uzak değildir"²⁵ demektedir.

7- 30 Ağustos Zafer Bayramı

30 Ağustos Zafer Bayramı ilk olarak 1949 yılında Lefkoşa'daki Çetinkaya Türk Spor Kulübü'nde düzenlenen bir programla kutlanmıştır. Tören programındaki²⁶ şirlerin yoğunluğu dikkat çekicidir.

Tören devam ederken programda olmayan şirlerin, istek üzerine okunması dikkat çekicidir. 1959 yılındaki 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarının Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş anlaşmalarının, Zürih ve Londra Antlaşmalarının hemen ertesine denk gelmesi, önem taşımaktadır.

30 Ağustos yalnız Türkün zaferi değil, büyük dostlukların da başlangıç tarihidir

(...) Zürih ve Londra anlaşmalarının yarattığı mesut hava, bizi olduğu kadar, Rum vatandaşlarımızı, her türlü akliselimi tatmin etmiştir. Bu mesut neticeyi bugün 30 Ağustos Zafer Bayramımız ile birlikte kutlamanın huzuru

ve bahtiyarlığı içerisindeyiz. Gelecek 30 Ağustos ve bunların yanı sıra Rum vatandaşlarımız da kendi Milli günlerini, Kıbrıs Cumhuriyetinin sevinc dolu havası içinde kutlayacak ve kader birliği yapmış olan iki cemaat birbirine daha da yakınlaşma imkanı bulacaktır. ...

Büyük Atatürk ile Büyük Venizelos'un kurmuş oldukları Türk-Yunan dostluğunu yaşatmak arzusuyla harekete geçmiş bulunuyoruz²⁷.

8- 29 Mayıs İstanbul'u Fethin Günü

1953 yılında Osmanlıların İstanbul'u fethinin Kıbrıs'ta da kutlanması yönünde girişimler olduğunu görmekteyiz. Bu konuyla ilgili olarak Bozoktur Gazetesi'nde 11 Mayıs 1953 tarihinde şu haber yayımlanmıştır:

Fethin Günü'nü Kutlayalım

İki hafta sonra Türk İstanbul'un 500 üncü fethin yılını kutlayacağız. Üç yıldan beri Anavatanımızın gözbebeği İstanbulumuzda, bu büyük gün için yapılacak olan hazırlıklar tamamlanmıştır. İki hafta sonra, İstanbulumuzun 500 üncü fethin yılını şaşıla bir şekilde kutlamaya hazırlanan Anavatan gençliğine Yavruvatanın da ayak uydurması ve "Kara Gün" ilan edenlere karşı bizim de bir "Bayram Günü" ilan etmemiz icabetmektedir.

Rum vatandaşlarımızın tamamen haksız olarak, 29 Mayıs tarihini "Kara Gün" olarak ilan etmeleri karşısında, üzüntü duymamak elden gelmiyor. İlhak olduğu takdirde, bize sözde eşit haklar vaadinde bulunan Rum vatandaşlarımızın, biricik İstanbul'umuza dahi göz dikmeleri; açık olarak gösteriyor ki, ne Kıbrıs Rumu ve ne de Yunanistan Rumu bize karşı, hiç bir hareketinde samimi değildir.

Kıbrıs Rumu 29 Mayıs tarihinde her ne şekilde hareket ederse etsin, biz bu büyük ve tarihi günü kutlamak ve Milli bir bayram havası içinde, Türk tarihini yeni baştan yaşamak vazifesiyle mükellef olduğumuzu unutmamalıyız. 29 Mayıs tarihinde yaratacağımız gün, Türk tarihleriyle boy ölçüşebilecek bir gün olmalıdır. Bu şaşıla tören, düşmanı ağlatmalı, dostu ise sevindirmelidir.

Haberde Türkiye gençliğine Kıbrıs Türk gençliğinin de ayak uydurması gerektiği belirtilirken, Kıbrıslı Rumların ve Yunanlıların İstanbul'un fethi gününü yas günü ilan etmelerine dikkat çekilmektedir. Aynı ritüel farklı çerçevelerde icra eden Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumların siyasal ve yaşama dair tüm alanlardaki ayrışma ve rekabetçi gelişimleri, İstanbul'un fethi ritüelinde de belirlemektedir. Haber söyleminde, Kıbrıslı Rumların "yayılmacı" ve

"güvenilmez" olduklarını, aynı ritüelin farklı şekillerde icra edilecek olmasından hareketle kurulur.

III- Kıbrıs'ta İngiliz Sömürge Yönetimi Döneminde Kıbrıslı Türk Ritüelleri

Kıbrıs'ta İngiliz Sömürge Dönemi'nde Kıbrıslı Türkler tarafından benimsenen siyasal ritüelleri Türkiye Cumhuriyeti ritüelleri, İngiliz Sömürge Yönetimi ritüelleri ve İslami bayram ritüelleri dışında Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethiyle ilgili ritüellerden oluşur. Lefkoşa'nın fethinin tamamlanması, Kıbrıs'ın fethinin tamamlanması bunlardan ikisidir. Ancak 1958 yılında, İngiliz Sömürge Yönetimi güvenlik kuvvetleriyle bir grup Kıbrıslı Türkün çatışması ve bazılarının öldürülmesi, Kıbrıslı Türklerin Osmanlılık ve Türkiye Cumhuriyeti ile İngiliz Sömürge Yönetiminden miras alınmayan kendilerine özgü ilk ritüelin başlangıcını oluşturur.

Burada sözünü ettiğim Lefkoşa'nın fethinin tamamlanması ritüelini yukarıdaki başlık altında ele aldım. "İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu" ile aynı tarihe, 9 Eylül'e denk gelen "Lefkoşa'nın fethinin tamamlanması" Kıbrıs'ta iç içe geçmiş, birlikte kutlanmış ritüellerdir. Dolayısıyla burada, sadece 27-28 Ocak Şehitler Günü ritüelini ele alacağım.

1- 27/28 Ocak Şehitler Günü

1950'li yılların ikinci yarısında Kıbrıs'ın statüsünün değişmesi yönündeki hareketlilik, Kıbrıs'taki toplamların gündeminde önemli bir yer tutar. Kıbrıslı Türkler'in siyasallaşması giderek Kıbrıslı Rum çevreleri hedef almaya başlar. Özellikle 1955 yılında Kıbrıslı Rum milliyetçiler tarafından Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amacıyla EOKA adlı bir terör örgütü kurulması; 1957 yılında da Kıbrıs'taki Türk milliyetçileri tarafından TMT adlı mukabil bir örgütün kurulması, iki toplum arasındaki ilişkilerin militarize olması, giderek de ilişkilerin her düzeyde ayrışması sürecini hızlandırır.

İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs'taki egemenlik haklarından belirli ölçülerde vazgeçebileceğinin anlaşılmasının ardından, Türk milliyetçiler ülkenin statükosunun devam ettirilmesi için destek vermeye başlamıştır (Vural, 1996: 167). Türk milliyetçilerin siyasal faaliyetleri, sömürge yönetimine hoşgörülle karşılanmakta; EOKA güçlendikçe İngiliz sömürge yönetimi de Türk milliyetçilere yönelik hoşgörüsünün boyutlarını genişletmiştir. EOKA yasa dışı ilan edilip üyeleri cezalandırılırken, aynı tutum Türk milliyetçileri ve TMT için geçerli olmuyordu (Foley, 1964'den akt. Vural,

1996: 167). Bu hoşgörünün tek istisnası 27-28 Ocak 1958'de Lefkoşa ve Mağusa'da yapılan gösterilere verilen tepkidir.

27-28 Ocak 1958 tarihlerinde, Kıbrıslı Türklerin Lefkoşa'da yaptıkları bir gösteride İngiliz Sömürge Yönetimi güvenlik kuvvetleriyle çatışması sonunda 9 Kıbrıslı Türk ölü. Gösterinin, Kıbrıs'ın taksim edilmesinin İngilizlere tarafından kabul edildiğine ilişkin bir söylentinin halkı galeyana getirmesiyle başladığı belirtilmektedir. 27-28 Ocak günlerinde 1959 yılından başlanarak anma etkinlikleri düzenlenmiş, olaylar esnasında ölen Kıbrıslı Türkler, birer şehit olarak anılmıştır.

Bugün Milli Şahlanışımızın birinci yıldönümüdür
- Milli Matemin Birinci Yıldönümünde Kalbimiz Aynı İmanla Çarpmaktadır.

Bugün Kıbrıs Türklerinin esarete karşı şahlanışlarının Yıl dönümüdür. Bir yıl önce bugün İngilizlerin "Taksim"i prensip olarak haberi duyulur duyulmaz, büyük bir halk kitlesi yürüyüş yaparak "Taksim" nidalarıyla Lefkoşa'nın Türk kesimini dolaşmış ve daha sonra Atatürk Meydanına toplanarak coşkun bir tezahüratta bulunmuşlardır. Bunun üzerine askerlerin tahriki ile halkla Emniyet kuvvetleri arasında çarpışmalar olmuştur.

Daima vakarla hareket etmesini bilen Türk halkı milli hislerini rencide edilmesine galeyana gelmiş ve İngilizlerin kurşunlarına, göz yaşartıcı bombalarına ve zırlı vasıtalarına göğsünü germiştir. Ellerinde tek bir silah olmadan, tepeden tırnağa en yeni silahlarla mücehhez tanklar ve uçaklarla seferber İngiliz askerlerine karşı doğuşarak can veren şehitlerimiz Selimiye Camiine getirildikleri zaman, caminin içini ve dışını dolduran binlerce halkın omuzlarında bu gün ziyaret edeceğimiz istirahatgahlarına götürülmüşlerdir²⁸.

Haberde İngiliz sömürge yönetimi veya İngiliz ulusunu düşman olarak gösteren, ezeli Türk-İngiliz karşıtlığından söz eden bir söylem yoktur. Türk halkının "daima vakarla hareket etmesini bildiği" ancak "milli hislerini rencide olmasına galeyana geldiği", "İngiliz askerlerinin kurşunlarına, göz yaşartıcı bombalarına ve zırlı vasıtalarına göğsünü gerdiği" belirtilmektedir. Burada dikkat çeken nokta, İngiliz ulusundan değil, İngiliz askerlerinden söz ediliyor olmasıdır.

A- Sömürge Yönetimi Dönemi Ritüellerinin Medyadaki Kimlik Tasavvurları

İngiliz sömürge dönemindeki resmi ritüellerin Kıbrıs'ta yayınlanan Türkçe gazetelerde nasıl haberleştirildikleriyle ilgili çözümlemeye ve haberlerdeki kimlik tanımlarına ilişkin basın taramasında, 1929 yılı başlangıç olarak seçilmiştir.

Kıbrıs'ta Latin alfabesiyle yayınlanan ilk gazete olan SÖZ'ün yayın tarihi 1929'dur ve çalışmanın gazete taraması aşamasında sadece birincil kaynakları kullandım. Latin alfabesiyle yayınlanan Söz Gazetesi'nin 1929 cildi, çalışmamın gazete çözümlemesi kısmının da başlangıç tarihi olmuştur.

Söz'de sömürge yönetimi dönemindeki resmi ritüellerden yer alanların başında kral veya kraliçenin doğumgünleriyle ilgili haberlerdir. Bu haberlerin birincil tanımlayıcısı sömürge yüksek komiseridir. Cyprus Gazette'de yer alan duyuru ve kararlar, Söz Gazetesi'nde de yayınlanmakta; haberleştirilen doğumgünü haberlerinde herhangi bir kimlik tanımı yapılmamaktadır. Bu haberlerin birincil tanımlayıcısı, İngiliz sömürge yönetiminin bir yetkilisidir. Gazetede doğumgünü tebrik eder mahiyette yazılara rastlanmaktadır. Ancak zaman zaman bir Britanyalıktan söz edildiği de olmaktadır. Bu tanımlama, resmi duyuru veya mesajlarda kullanılan dile denk düşmektedir.

Söz Gazetesi'nde, sömürge valiliğine duyurulan yas günleriyle ilgili haberler, çok kısa bildiriler şeklinde yer almaktadır. Bu haberlerde de herhangi bir kimlik tanımı söz konusu değildir. 1 Ocak 1931 tarihli Söz Gazetesi'nde Noel Yortusu ile ilgili olarak yer alan haberde Yortu, hiçbir kimlik grubuyla özdeşleştirilmemiş, haberde hiçbir aidiyet tanımı da yapılmamıştır. Dönemin resmi ritüellerinden "Boxing Day" ile herhangi bir habere Söz Gazetesi'nde yer verilmedi. Söz Gazetesi'nde valinin değişmesi, yeni valinin ülkeye gelişiyi ilgili haberler yayımlandı. Biri 1 Kasım 1932'de, diğeri ise 8 Aralık 1932'de yayınlanan haberlerde, yine herhangi bir kimlik tanımlaması yapılmadı. Yine Söz Gazetesi'nde yer alan Ağaç Bayramı ile ilgili haberlerde, hiçbir kimlik tanımı yapılmamıştır.

İngiliz sömürge yönetimi döneminde, Kıbrıs'ta resmen kutlanan, kamu kurumlarında çalışan Rumların izniyle yapıldığı dini ritüellere ilişkin haberlerde ilk yıllarda Hristiyan, ardından da Rum kimlik tanımları yapıldığı görülür. Bir Müslüman ritüeli olup, sömürge yönetimi döneminde sadece müslümanların resmi tatil yaptığı Ramazan ve Kurban Bayramları ile Mevliî Kandili'ne ilişkin haberlerinde Söz Gazetesi'nin, Türk-İslam kimliğinden söz ettiği dikkati çekmiştir.

1930'lu yıllar boyunca ritüellerde dini liderler, öğretmenler ve öğrenciler başlıca konuşmacılardır ve zaman zaman da avukatlar söz almaktadırlar. Atatürk'ün ölüm yıldönümlerinde mevlid okutulmakta, Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından fethi camide düzenlenen törenle kutlanmaktadır. Ritüellerde siyasi önderlerin konuşmalarına rastlamak mümkün değildir; çünkü Kıbrıs'ta 1931-1940

yılları arasında siyasî faaliyetler tümüyle yasaklanmıştır.

VI- Sonuç ve Değerlendirme: Türk Milleti ile Özdeşliğin ve Kıbrıslı Rumlarla Farklılığın İnşası

Saf ve uygun olanın belirlenerek diğerlerinden ayrılması, kimliğin kuruluşunun temel koşuludur (Yeğenoğlu, 1995: 81). Hall (1998: 174) kolektif kültürel kimliğin tek, paylaşılan bir kültür, bir tür olarak "tek gerçek benlik" bağlamında ortak tarih ve ataları olan insanların ortak noktası olarak "benlikler" anlamında tanımlandığını belirtir. Kolektivite kendini "tarihsel deneyimler ve paylaşılan kültürel kuralar" ekseninde tanımlarken, tarihindeki değişen bölümleri, iniş ve çıkışların etkisini ihmal ederek, sabit ve değişmez bir kimlik tanımlamasını benimser. Geçmişinden söz ederken, bugüne ve yarına yönelik projesi belirleyicilik kazanır. Geçmişinden, bugün ve yarına yönelik projeye işlevsel olan, bu projelerle tutarlı olan yönleri ön plana çıkarır; düünümlü yeniden kurar.

Bu süreçte, herkeşe kendini "orada tanıma olanağı" veren ritüellerin (Della Fave, 1991) işlevi önem kazanır. Bir ritüeli birlikte icra eden insanlar, aidiyetlerini teyid ederler; tek bir grubun üyeleri olarak davranırlar ve böylelikle birey kendini unuttur, bir gruba bağlı olma duygusu öne çıkar. Semboller ve ritüeller aracılığıyla bireyler, onları aşan ve kendilerini aktif bir parçası olarak hissettikleri bir varlık -ulus-ile özdeşleşmekten kaynaklanan bir duygu yoğunluğu yaşarlar (Guibernau, 1997: 141).

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ritüelleri Kıbrıs'ta 1940'lı yılların sonuna doğru önem kazanmış, yaygınlaşmaya başlamıştır. Müslümanların dini günleri olan Ramazan ve Kurban Bayramlarıyla Mevlüd Kandili, 1940'lı yılların sonlarına doğru birer kimlik mekânı olan gazetelerde önemini yitirir ve geri plana düşerken Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ritüelleri ön plana çıkmaya başlar. Bu yıllarda, gazetelerde yer alan haber ve yazılarda, Türkiye Cumhuriyeti'nin ritüellerinin "islami bayramlarda olduğu gibi muhabbetle kutlanması" yönündeki öneri ve ısrarlar dikkati çekecek ölçüde yoğunudur. Benzer şekilde, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ritüellerinin Kıbrıs'ta kutlanmasının gerekliliğinin vurgulanması, hatta bunun ısrarla öğretilmeye çalışılması, zaman zaman da halkın ritüellerine önem vermiyor oluşundan yakınılarak sitemde bulunulması, 1940'lı yıllarda Kıbrıslı Türkler'in siyasallaşmaya daha yeni başladıklarını belirten göstergelerdir.

1940'lı yıllardan başlayarak ritüellere ilişkin gazete haberlerinin, giderek Türklükten, anavatan Türkiye'den daha

sıklıkla söz etmeye başlamaları, Kıbrıslı Türkler arasında siyasal örgütlenmenin başlamasıyla paralel bir seyir izlemektedir. Siyasal örgütlenmelerin hız kazanmasıyla, gazetelerin söylesiminde Kıbrıslı Rumlarla rekabetçi bir yaklaşım hakimiyet kurmaya başlamıştır. Bu dönemin ritüellerinde, bir yandan Türkiye Cumhuriyeti ile özdeşlik kurulurken, diğer yandan da Kıbrıslı Rumlarla çatışmacı ve farklılıkları ön plana çıkaran bir dil yaygınlaşır.

Ötekilik ve özdeşlik kavramlarının biraraya geldiği ritüeller, ortaklık bağı iddiasında bulunanlarla kader birliğini vurgularken, farklılıkları ön plana alınarak kurulanlar için ise bir farklılık bağı inşa eder ve bu bağı, "bizden olmayanlar", "ötekiler" söylemiyle inşa eder. 1940'lı yıllardan başlayarak hakimiyet kuran ve Türkiye Cumhuriyeti/Türklükle özdeşlik kurarken, Rumluk/Yunanlılıkla farklılığı ön plana çıkararak söylem bu çerçevede değerlendirilecek olursa, görürüz ki, Kıbrıs'ta sömürge yönetimi döneminde icra edilen Türkiye Cumhuriyeti ritüelleri oldukça önemlidir. Özellikle 9 Eylül "İzmir'in Yunan İşgalinden Kurtuluşu" ve "Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından fetih günü"nü kutlanması ve bu ritüel icra haberlerinin basındaki kuruluş bu açıdan dikkat çeken bir işlevi yerine getirmiştir. Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından fetih ve İzmir'in düşman (Yunan) işgalinden kurtuluşu aynı tarihte, 9 Eylül'de kutlanmaktadır. İki ritüel birlikte icra edilmekte, gazete haberlerinde de her iki yıldönümü ortak haberlerde, birlikte kullanılmaktadır. Ritüellerin aynı tarihe denk gelmesi ritüelin söyleminde, Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasında doğrudan bir soy, kader birliği, tarihsel süreklilik inşa edilmesinde kullanılmıştır. Bu çerçevede hakim tarih söylemiyle uyum içindedir. Kıbrıs'taki hakim Türk tarih söyleminin başlangıcı, Osmanlı'nın Adayı işgali ve Anadolu'dan göçmenlerin merkez yerleştirilmesidir. Yine bu hakim tarih söylemi etnik kullandığı ve Kıbrıslı Türklerin anavatanı olarak Türkiye'yi kabul eder.

9 Eylül, bu çerçevede geçmiş ezele bir Türk-Yunan uyumsuzluğu perspektifiyle kuran, Türklerle/Osmanlılarla has bir özellik olarak hoşgörütünden söz eden; Kıbrıslı Rumlarla Yunanlılar öteki olarak kuran, tarih söyleminin üretilmesine doğrudan katkıda bulunan bir ritüeldir.

9 Eylül'ün Kıbrıs'ta ilk kez kutlandığı 1949 yılında ritüelin anlamsal çerçevesi, Osmanlıların adayı fethinden ve "o hür vatanımızın kahpelerden temizlendiği, o mukaddes toprakların refaha kavuştuğu ve Şanlı İzmir'de denizlerin düşürülen kanına boyandığı gün"ün yıldönümü olarak çizilmektedir. Osmanlıların adayı fetih sırasında ölen askerlerin mezarlarından ve camilerden oluşan anı-bellek mekânlarının Kıbrıslı Türklerin "o asil milletin (Türk

milletinin) kanından" olduğunun isbatındaki yegane deliller olduğu belirtilmektedir. Ritüel dolayısıyla Türkiye ve Türk milleti ile bir soy ve tarih birlikteliği, Kıbrıslı Rumlar ve Yunan milleti ile bir karşıtlık, tarihsel bir farklılık ilişkisi kurulmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü olan 29 Ekim'de her yıl düzenlenen törenlerle ilgili gazete haberlerinde, İngiliz sömürge yönetiminin bir kolonisi olan Kıbrıs'ta, Türkiye Cumhuriyeti'nden "cumhuriyetimiz" diye söz edilmektedir. 29 Ekim ritüeline ilişkin haberler, 9 Eylül ritüellerinde hiç sözü edilmeyen, Saltanat ve Osmanlı karşıtı bir söylem kurulmaktadır.

Osmanlı egemenliği dönemini olumlama, Kıbrıslı Türkler'in adadaki meşruyetlerini ve orada yaşamaya hakları olduğu yönündeki iddialarını destekleyen bir argümandır. Çünkü Kıbrıs'taki hakim tarih söyleminde, Osmanlı döneminden "iyi" ya da en azından korunmaya değer, "iki halkın barış içinde yaşadığı tek dönem" (İsmail, 1998: 144) olarak söz edilmektedir (Pinkel, 1998: 136). Osmanlıların Kıbrıs'ı fethederek Kıbrıslı Rumları özgürlük ve güvenliğe kavuşturduğunu görüşünü benimseyen hakim tarih söylemi, Kıbrıs'taki kendi varlığını meşrulaştırmak için Osmanlı dönemini olumlarken, diğer yandan buna karşı çıkmakla ikna ediciliğini ve tutarlılığını yitirecektir. Dolayısıyla şöyle bir ayırımı tesbit edilebilir: Osmanlı İmparatorluğu'nu Kıbrıs'ta olumsuzlamak, hakim tarih söylemi kendi tutarlılığı ve meşruyetini tehdit edecektir ve bu nedenle doğrudan Kıbrıs ile ilgili ritüellerde, örneğin Lefkoşa'nın fethi, Osmanlı döneminden olumsuz şekilde söz edilmemektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun reddi üzerine kurulu bir ritüelde Osmanlı İmparatorluğu'nu olumsuzlamak, Kıbrıs'taki hakim tarih söyleminin tutarlılık ve ikna ediciliğini tehdit etmez. Özellikle askeri üstünlüğü çağrıştırdığı için Lefkoşa'nın fethinin, Kıbrıslı Rumların ötekilliği ile ilgisi açıktır ve fethinin meşru kılınmasında kullanılan ahlaki boyut, Kıbrıslı Rumların, bir kez daha, Türklere has bir özellik olan hoşgörüden yararlanmış olduklarının ifadesinde kendini gösterir (Copeaux, 1998: 74).

İngiliz sömürge yönetiminin son yıllarındaki 29 Ekim törenleri Kıbrıs Türk basınında haberleştirilirken, "Kıbrıs Türk cemaatinin bir kez daha şahlandığı" ve bu şahlanışın "hızını tarihten alan muhteşem bir davranış" olduğu vurgulanmakta; çoşkulu kutlamalarla Kıbrıs Türkü'nün "Türk çehreşyile anavatanının bir parçası olduğunu ispat ettiği" belirtilmektedir. Böylelikle 29 Ekim Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü ritüeli, Kıbrıs'ta Türkiye'ye ve Türk milletine bağlılık, hatta Kıbrıslı

Türkler'in Türklüklerini kanıtlama ritüeline dönüşür. Sadece 29 Ekim değil, tüm milli bayramlara önem verilerek özenle kutlanmasının "Kıbrıs üzerindeki varlığımızın devamı için elzemdir" görüşü Kıbrıs Türk basınında sıklıkla dillendirilmektedir.

Kıbrıs Türk basını, dolayısıyla Kıbrıs Türk seçkinleri "Kıbrıs'taki Türkler'in adadaki varlıkları ile Türklük arasında ritüeller dolayısıyla doğrudan bir bağ kurmaktadır. Kıbrıslı Rumlar, bu çerçevede öteki konumunda yer almakta, hiçbir kültürel veya tarihsel ortaklık etkileşiminden söz edilmemektedir. Bu söyleme uygun kamusal ifade tarzları içinde, Türk olmayan hiçbir sembol ve anlama yer bırakılmaz: 1952 yılındaki 19 Mayıs törenlerinin İngiliz sömürge yönetiminin izni ile Lefkoşa'daki bir sahada yapılması esasında İstiklal Marşı eşliğinde bayraklar göndere çekilirken, Türk bayrakları ile birlikte bir Yunan bayrağının da göndere çekilmesi, basında "siddetle protesto edilerek" tepkiyle karşılanmıştır: "Ne kadar hazin bir gerçektir ki hala bir sahaya malik bulunmayışımız bizi bu gibi hareketlerle karşı karşıya bırakıyor" denilerek de "Türk bir spor sahasının" olmasından yakınıdır. İki toplum arasındaki ayrışmanın siyasal alandan başlayarak yaşamın her sahasında hızla sürmekte olduğu bu yıllarda, Kıbrıs Türk basını da bu eğilimin dışında değil, aktörlerinden biridir.

KAYNAKÇA

- Abéles, M. (1998) Devletin Antropolojisi. (çev. Ökten, N.) İstanbul: Kesit.
- Anderson, B. (1993) Hayali Cemaatler. (çev. Savaşır, İ.) Metis: İstanbul.
- Baker, U. (1998) "Yerlilik: Bir aşındırma denemesi". Birikim. (11-112). ss: 41-46.
- Balıbar, E. (1995) "Ulus Biçimi: Tarih ve İdeoloji". Balıbar, E. ve Wallerstein, I. (1995) Irk, Ulus Sınıf (çev. Ökten, N.) ss:109-133. Metis: İstanbul.
- Bauman, Z. (1998a) Sosyolojik Düşünmek. (çev. Yılmaz, A.) Ayrıntı: İstanbul.
- Bilgin, N. (1994) Kimlik Sorunu. İstanbul: Ege Yayıncılık.
- Burke, P. (1994) Tarih ve Toplumsal Kuram. (çev. Tunçay, M.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Burke, P. (1996) Yeniçağ Başında Avrupa Halk Kültürü. (çev. Aksan, G.) Ankara: İmge.
- Connolly, W. E. (1995) Kimlik ve Farklılık. (çev. Lekeşizalın, F.) İstanbul: Ayrıntı.
- Copeaux, E. (1998) "Türk Kimlik Söyleminin Topografyası ve Kronografisi". Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu. ss:70-84. Berkay, A. ve Tuncer, C.H. (ed.) Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.
- Coward ve Ellis (1985) Dil ve İdeoloji. İstanbul: İstanbul.
- Della Fave, R. (1991) "Ritual And The Legitimation Of Inequality". Sociological Perspectives. (34-1).
- Eliade, M. (1991) Kutsal ve Dindışı. (çev. Kılıçbay, M.A.) Ankara: Gece.

Gellner, E. (1992) Uluslar ve Ulusçuluk. (çev. Behar, B. ve Özdoğan G.) İnsan: İstanbul.

Guibernau, M. (1997) Milliyetçilikler. (çev. Domaniç, N.) Sarmal: İstanbul.

Hall, S. (1994a) "Kültür, Medya ve 'İdeolojik Etki'", Mehmet Küçük (der.), Medya, İktidar, İdeoloji, ss:169-209. Ark Yayınları: Ankara.

Hall, S. (1994b) "İdeolojinin yenidenkeşfi: Medya çalışmalarında baskı altında tutulan geri dönüşü", Mehmet Küçük (der.), Medya, İktidar, İdeoloji, ss: 57-103. Ark Yayınları: Ankara.

Hall, S. (1998) "Kültürel Kimlik ve Diaspora". (çev. Sağlamcı, İ.) ss:173-192. Rutherford, J. vd. (1998) Kimlik. İstanbul: Sarmal.

Hall, S., Critcher, J., Clarke, J., Jefferson, T., ve Roberts, B. (1978) Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order. GB: Methuen.

Hardt, H. (1994) "'Eleştiler'in geri dönüşü ve radikal muhalefetin meydan okuyuşu: Eleştiler teori, kültürel çalışmalar ve Amerikan Kültür İletişim Araştırması". Mehmet Küçük (der.), Medya, İktidar, İdeoloji, ss: 1-55. Ark Yayınları: Ankara.

Hobsbawn, E. (1995) Milletler ve Milliyetçilik. (çev. Akinhay, O.) Ayrintı: İstanbul.

Inal, A. (1996) Haberi Okumak Temuçin Yayınları: İstanbul

İsmail, S. (1998) Kıbrıs Üzerine Bildiriler. CYREP: (Beliriz)

Keyder, C. (1998) "1990'larda Türkiye'de Modernleşmenin Doğrulması" ss: 29-42. Bozdoğan, S. ve Kasaba, R. eds. (1998) Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik (çev. Elhiseyin, N.) Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.

Kural, S. (1997) "Türkiye'de alternatif/kamular/cemaatler ve İslamci kadın kimliği", Toplum ve Bilim. (72), ss: 5-44.

Laclau, E. ed. (1995) Siyasal Kimliklerin Oluşumu. (çev. Fethi, A.) Sarmal: İstanbul.

Laclau, E. ve Mouffe, C. (1992) Hegemonya ve Sosyalist Strateji. (çev. Karadam, A. ve Şahiner, D.) İstanbul: Birikim.

Larraín, (1995) İdeoloji ve Kültürel Kimlik. Sarmal: İstanbul

Lingis, (1997) Ortak Bir Şeyleri Olamayanların Ortaklığı. (çev. Birkan, T.) İstanbul: Ayrintı.

Malin, Z. (1993) Symbols, Conflict, and Identity. State Uni. Press: New York.

Morley, D. ve Robins, K. (1997) Kimlik Mekanları. (çev. Zeybekoğlu, E.) Ayrintı: İstanbul.

Pinkel, F. (1998) "Tarihsel Anılar ve Çökertilmeli Bir Bağlamda Tarih Ders Kitapları: Bazı Deneyimler". Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu, ss:134-140. Berkay, A. ve Tuncer, C.H. (ed.) Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.

Sarıbay, A., Y. (1994) Siyasal Sosyoloji. İstanbul: Der.

Saussure, F. (1985) Genel Dilbilim Dersleri. (çev. Vardar, B.) Birey ve Toplum Yayınları: Ankara.

Saydam, B. (1997) Deli Dürmler Ünlüleri. İstanbul: Metis.

Schlesinger, P. (1994) Medya, Devlet ve Ulus. (çev. Küçük, M.) Ayrintı: İstanbul.

Sezen, E. (1986) Devlet Törenleri ve Protokol Kayseri. Emek Matbaacılık.

Smith, A. (1994) Millî Kimlik. (çev. Şener, B.) İletişim: İstanbul.

van Dijk, T. (1988) News Analysis. Lawrence Erlbaum Associates Publishers: London.

Yural, Y. (1996) Kıbrıs'ta Etnik İlişkilerin Gelişimi ve Siyasal Sisteme Etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. AÜSBF.

Wallerstein, I. (1995) "Halklığın İnşası: İrçilik, Milliyetçilik ve

Etniklik". Balibar, E. ve Wallerstein, I. (1995) İrk, Ulus Sınıf (çev. Ökten, N.) Metis: İstanbul.

Yılmaz, A. (1994) Etnik Ayrımcılık Vadi: Ankara.

"Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi
'Modernizm ve postmodernizm kavramları çerçevesinde sürmekte olan tartışmaları detaylarıyla burada ele almanın gereği olmadığını, sadece iki kavramın, iki kavramla özetlenen yaklaşımların özne konusundaki kabullerine bu çalışma sınırlılıklarında yer vermenin yeterli olacağını düşünüyorum. Böyle bir tercihi ortaya koyarken, elbette felsefi bir zeminden yoksunluğun genellikle sığılma mahkum olduğunu gözardı etmiyorum, ama böylesi bir zeminin her metinde vazgeçilmez bir başlangıç olarak yer almasını şart koşmak da tümayile kabul edilebilir değil.

² Yazarların "zorunluluk"tan kastı, bütün değerlerin karşılıklı değerleri olması ve sadece farklılıklarıyla tanımlanabilir oluşlarının ötesine geçerek ve postyapısalcı kimlik anlayışının temelini oluşturan tamamlanamazlık/eksiklik ilkesine dayanır:

Dil tesadüfî bir düzensiz nosyonlar ve rastgele çıkarılan sesler yığımindan başka birşeyse, hunun nedeni, bütün yapılarla olduğu gibi onun da yapısından zorunluluk bulunmasıdır. Dolayısıyla zorunluluk, temeldeki bir anlaşılır ilkedir değil, bir yapısız konular sisteminin düzenliliğinden türer. Bu anlamda hiçbir ilişki olumsal ya da dışsal olamaz, çünkü o takdirde öğelerin kimliği ilişkin kendisinin dışında özgüllüştürülmesi olurdu. Ne var ki bunu söylemek, bu şekilde oluşmuş bir söylemsel-yapısız formasyonda eklemlenme pratiğinin olanaksız olacağını söylemekten başka bir şey değildir: Eklemlenme pratiği öğeler üzerinde çalışmayı gerektirir; oysa burada sadece, her momentin baştan beri tekrarlama ilkesi altında toplandıği kapalı ve tam olarak oluşmuş bir bütünlüğün momentleriyle karşılaşıyoruz. (...) olumsallık ve eklemlenme mümkünse, bu, hiçbir söylemsel formasyonun dışışlı bir bütün olmamasından ve öğelerin momentlere dönüşmesinin hiçbir zaman tamamlanmamasından dolayıdır (Laclau ve Mouffe, 1992: 131-132).

¹ Hür Söz Gazetesi, 9 Eylül 1947.

² Hür Söz Gazetesi, 9 Eylül 1949.

³ Ek-2 Hür Söz Gazetesi, 9 Eylül 1949 tarihli tören haberi.

⁴ Hür Söz Gazetesi, 10 Eylül 1949.

⁵ Hür Söz Gazetesi, 5 Aralık 1946.

⁶ Hür Söz Gazetesi, 28 Ekim 1947.

⁷ Hür Söz Gazetesi, 27 Ekim, 1948.

⁸ Hür Söz Gazetesi, 29 Ekim 1948.

⁹ Hür Söz Gazetesi, 30 Ekim 1948.

¹⁰ Hür Söz Gazetesi, 31 Ekim 1948.

¹¹ Bozkurt Gazetesi, 28 Ekim 1949.

¹² Hür Söz Gazetesi, 9 Kasım 1946.

¹³ Bozkurt Gazetesi, 9 Kasım 1953.

¹⁴ Hür Söz Gazetesi, 11 Kasım 1956.

¹⁵ Hür Söz Gazetesi, 23 Nisan 1947.

¹⁶ Hür Söz Gazetesi, 25 Nisan 1948.

¹⁷ Hür Söz Gazetesi, 23 Nisan 1948.

¹⁸ Bozkurt Gazetesi, 24 Nisan 1952.

¹⁹ Bozkurt Gazetesi, 23 Nisan 1952.

²⁰ Bozkurt Gazetesi, 24 Nisan 1952.

²¹ Halk Sesi Gazetesi, 19 Mayıs 1944.

²² Bozkurt Gazetesi, 20 Mayıs 1952.

²³ Bozkurt, 18 Mayıs 1953.

²⁴ Hür Söz Gazetesi, 31 Ağustos 1949.

²⁵ Bozkurt Gazetesi, 30 Ağustos, 1959.

²⁶ Bozkurt Gazetesi, 27 Ocak 1959.

II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı...

Has-Der Başkan'ı Ali Nebih'in II. Gençlik Kurultayı açılış konuşması

Sayın Başkan değerli üyeler,

Ülkemiz gençlerinin ve sorunlarının çözümü yönünde katkı sağlayacağına inandığımız II. Gençlik Kurultayı'nı düzenleyen yetkilileri ve bu etkinliğe katkı koymaya gelen, emek veren herkesi kutluyorum. Katılımcı demokratik bir anlayışın ürünü olan bu kurultay sonuçlarının, ilgili Bakanlıklar üzerinde hiçbir yaptırım gücünün olmaması büyük bir eksikliktir. 1992 yılında toplanan I. Kurultay kararlarının tozlu raflar içerisinde unutulup, hiçbirinin hayata geçirilmemesi ve II.nci Kurultayın, Gençlik Yasası ve Kurultay Tüzüğüne rağmen ancak 7 yıl sonra gerçekleştirilmesi bizleri üzmüştür. 1 hafta süreyle buraya sorunları irdelemek, çözüm yollarını tartışmak ve öneriler sunmak üzere toplanan 200'ün üzerinde delegenin tek bir beklentisi vardır: Verilecek emeğin karşılığında alınacak kararlara herkesin saygı göstermesi, kararların, sorunların çözümünü yönlendirecek yürürlüğe girmesi.

Gençlik konusunda bugüne kadar yüzlerce tanım yapılmıştır. Aslında gençlik toplumdaki sosyal yapıyı tüm çelişkileri ile bağrında taşıyan toplumun en ileri, en aktif, en dinamik kesimidir. Bugüne kadar yazılmış en güzel aşk hikayeleri (Romeo ve Juliet, Love Story) gençler üzerine yazılmıştır.

Toplumlarda en hızlı koşanlar, en güzel top oynayanlar, en hızlı araba sürenler, en güzel dans edenler, moda en güzel uyanlar, en çok kavgaya edenler hep gençler değil midir?

Bu ülkede işsizlik varsa, bundan en çok etkilenen de yine gençlerdir. Göç varsa bir ülkede, göç yollarına düşen sevdiklerinden ayrılan, yine gençlerdir. Demokrasi için, devrim için, millet için, vatan için ölünyorsa bir yerlerde ölenler yine gençlerdir.

Okuyan, araştıran, tartışan, bilgisayarın bir tuşuna basarak veya herhangi bir ansiklopedinin bir sayfasını çevirerek ulaşabileceği bir bilgiyi ezberlesin diye yıllarca uğraştırılan da gençlerimizdir.

Ve hayatı dolu dolu yaşayan bu gençler yaşamaktan bıkmıyor ve bir, bir intihar ediyorsa burada durmak ve düşünmek gerek.

Bakanlık tarafından yaptırılan araştırma sonuçlarına göre:

Ülkemizdeki demokratik ortamı yetersiz buluyor, siyasal yaşamı olumsuz bir noktada belirliyor, partizanlığı en olumsuz özellik olarak belirliyor, siyaseti de katılım gösterilmesi gereken bir uğraş olarak belirlemesine rağmen, siyasetle ilgilenmiyor, açık oturum ve konferanslara katılmıyor, siyasetle ilgilenmeyi de düşünmüyorsa. Yarın ne olacağımız belli değil diyor, insanları çıkarıcı ve bencil olarak değerlendiriyor ve kadere bir yaklaşım gösteriyorsa gençlik; bunun üzerinde bir olumsuzlukları çözebilecek tek bir güç varsa, o da kendisidir, yani geleceğimizin teminatı gençlerimizdir.

Ve, gençlerimiz demeklere gitmiyor, kitap okumuyor, kurs veya seminere katılmıyor, tiyatroya gitmiyor, konsere gitmiyor, açık oturum ve konferanslara katılmıyor, müzikle, resimle ilgilenmiyor, akraba ziyaretleri ve televizyon başında günlerini geçiriyorsa burada sorun var demektir. Yarınlarımızı emanet ettiğimiz gençlik gerek kendi sorunlarına gerekse ülke sorunlarına kayıtsız kalmaya, kendi dünyasında yaşamaya başlamışsa, ülkenin yarınları karanlık demektir.

Gençliğin böylesine bir tavır ve davranış içerisine girmesinde tabii ki Gençlik Bakanlığı tek başına sorumlu değildir. Bu yapıda ülkemizdeki demokrasi kültürünün gelişmemesi, ekonomik sıkıntılar, eğitim politikaları, işsizlik ve istihdam politikaları, Kıbrıs sorunu, v.b. etkenler değişik ölçülerde etki etmektedir. Ancak en önemli etken bence demokrasi kültürüdür. Devlet olarak her türlü düşüncenin demokratik kurallar çerçevesinde rekabet edebileceği ortamları yaratmadan, aştı, işte, sağlıkta, eğitimde, kültürde, yani hayatın her alanında partizan yaklaşımlara son vermeden bir ülkede sorunlar aşılamaz, ve aşılamayan sorunlar yığınlığı, teslimiyeti ve toplumun sonunu hazırlar.

Dünya 2000'li yıllara girerken, ülkemizde okuyan, tartışan, sorunlarını irdeleyen, çözüm önerileri üreten, mücadeleci, dinamik, kültürel değerlerine sahip çıkan, sanatı seven, teknolojiyi kullanabilen, dogmalarla yürüyen değil dünyayı her gün yeniden yorumlayabilecek formasyona sahip gençlere ihtiyaç vardır.

Bu genel durum tesbitinden sonra Gençlik Dairesinin konumuna ve icraatlarına değinecek olursak, 1988 yılında yürürlüğe giren Gençlik Yasasının amir hükümlerine rağmen bunca yıldır:

Gençliğimizin içinde bulunduğu psiko sosyal ve sosyo ekonomik sorunları bilimsel yöntemlerle ortaya çıkarmak için çalışmalar yapmak ve gençlere psiko sosyal sorunları için rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmak;

Gençlik sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla ilgili kamu kuruluşları ve/veya yerel kuruluş organları ile işbirliği yapmak;

Gençliğe yönelik yayın etkinliklerinde bulunmak; Yurtdışında yaşayan gençlerimizin sorunlarına yönelik çalışmalarda bulunmak; Yurt içi ve yurtdışında yaşayan gençliğe konferans, panel, açık, oturma, seminer ve benzeri toplantılar düzenlemek;

Gençlerin fizik güçlerini geliştirip sağlıklı yetişmelerine yardımcı olmak üzere mevcut spor tesislerinden yararlanmalarını sağlamak ve onlara yeni tesisler kazandırmak;

Gençlerden gelebilecek istekler doğrultusunda onların eğitimlerini tamamlamak amacıyla etkinlikler düzenlemek, toplu yaşama, dayanışma, sağlıklı yaşama, örgütlenme, kendi toplumsal kaynaklarını koruyup geliştirme, beceri ve alışkanlıklarını pekiştirmek üzere çalışmalarda bulunmak; Gibi önemli konularda hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Bu çok büyük eksiklikler.

Son yıllarda gençlik kamplarında verilen hizmetlerde gerek nitelik gerekse nicelik olarak gelişme vardır. 2000 bütçesi içerisinde kampların yenilenmesi için 250 milyar lira ayrılması önemli bir gelişmedir.

Bizlere verilen Ana Metin'de görülen 8 Gençlik Merkezi ki önümüzdeki 3 yıl içerisinde 16'ya çıkarılması hedeflenmiştir, aslında gerçek olarak yoktur. Çünkü birçoğunda çalışan görevli yoktur. Bu merkezlerde istihdam edilmesi gereken El sanatları eğitimcileri, folklor ve halkdansları eğitmenleri, müzik eğitimcileri, tiyatro eğitmeni, plastik sanatlar eğitmeni, danışman rehberler istihdam edilmemiştir. Çalışmaya işçi statüsündeki kişiler tarafından yürütülmektedir.

Lefkoşa'da Gençlik Merkezi bulunmamasına rağmen tamamen yasaya ters Halk Dansları Topluluğu kurulmuş ve yalnız bu yıl 30 milyarı üzerinde para bu grubun yurtdışı festivallere katılması için harcanmıştır. Devletin turizm olayı gibi büyük bir sektörden bile çekildiği ve Turizm İşletmelerinin özelleştirildiği bir dönemde, devletin amatör Halkdansları topluluğu kurarak, derneklerle rekabet ortamına girmesi ve Danseden Devlet imajı yaratması kanımca çok yanlış bir tutumdur.

Bu davranışta ısrar edilecek ve bu yapıların doğru olduğu savunulacaksa, aynı Bakanlığa bağlı Spor Dairesi Devlet Futbol Takımı, Spor Dairesi Devlet Basketbol Takımı, Spor Dairesi Devlet Boççe Takımı vb. Takımlar kurup yurtdışı temaslara başlamasını ve her yıl Spor Federasyonlarına ve Spor Kulüplerine yapmış olduğu yardımları durdurmasını öneriyorum.

Bugün gelişmiş ülkelerde gerek gençliğe yönelik faaliyetler gerekse kültür sanat faaliyetleri özel kuruluşlar, dernekler ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmekte ve başarılı sonuçlar alınmaktadır. Devlet eliyle, memur zihniyetiyle Gençlik Merkezlerinde büyük işler başarılacağı savı, fazla hayalci bir yaklaşımdır. Bence Gençlik Dairesinin bu konuda yapması gereken aynen Spor Dairesinin, ülke sporunun gelişmesi için spor tesislerine ve spor kulüplerine yaptığı yatırımlar gibi, gençlere yönelik faaliyet yapan kültür-sanat folklor vb. Derneklerin gelişmesini teşvik etmeli, onlara proje bazında maddi katkı sağlamalı ve çalışma mekanları yaratmak için altyapı yatırımları yapmalıdır.

Kültürel yozlaşma ve gençliğin kendine yabancılaşmasına karşı diğer bakanlıklarla makro projeler yapmalı ve Gençlik Dairesi yasasının az önce sıraladığım can alıcı maddelerini bir an önce uygulamaya koymalı, o yönde faaliyetlerini sürdürmelidir.

Kurulday delegelerin çalışmalarında başarılar diler saygıları sunarım.

II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı...

GENÇLİĞİN SERBEST ZAMAN FAALİYETLERİ KOMSIYON KARARLARI

1. Gençlik Kurultayı'nın 3 yılda bir yapılması ve alınan kararların takibini yapmak üzere komisyon başkanları ve her komisyondan bir üyenin katılımı ile gerçekleştirilecek "İzleme Komitesinin" oluşturulması.

2. Gençlik, kültür ve sanat kuruluşlarından kurultaya gelen birer temsilcinin, 1 yönetici bir katılımcı üye olarak ikişer temsilci şeklinde değiştirilmesi.

3. Gençlik Merkezlerinin bugünkü yapısı gençliğe, bakanlık tarafından hedeflenen hizmetleri götürmeye uygun değildir. Gençlik Dairesi teşkilât yasasında münhal bulunan kadroların doldurulması ve gençliğe konularında uzman kişiler tarafından hizmetin götürülmesi sağlanmalıdır.

4. Gençlik Merkezleri, Karpaz bölgesi ve diğer kırsal kesimlere öncelik verilerek örgütlenmeli, faaliyetler çeşitlendirilmeli ve kırsal bölgelerde kızların da bu faaliyetlere katılabilmesi için aileler eğitilmelidir.

5. Gençlik Merkezlerinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri ile tiyatro eğitimine de yer verilmelidir.

6. Gençlik Merkezlerinde Kültür-Sanat ve Elsanatları faaliyetlerinin yürütülebileceği, atölyeler ve gerekli donanımlar bulunmalı, kütüphaneler yeni kitaplarla zenginleştirilmeli, araç-gereç gençliğin ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.

7. Gençlik Merkezi çalışma saatleri, akşam saatlerini kapsayacak şekilde düzensiz mesai olmalıdır.

8. Gençlik Merkezlerinde çalışmalara katılan gençlerden aidat, bağış, katkı vb. adlar altında para alınmamalıdır.

9. Gençlik Merkezleri Sivil Toplum örgütlerinin faaliyet gösterdiği yerleşim bölgelerinde, hizmetlerin çoğaltılması ve çeşitlendirilmesi amacıyla faaliyet göstermeli, Sivil toplum örgütleri ile ilişkileri geliştirmelidir.

10. Gençlik Dairesi, gençliğin kültür-sanat faaliyetlerini özgürce, çağdaş mekânlarda yürütebilmesi için, ihtiyaç duyulan tesislerin topluma kazandırılması yönünde alt yapı yatırımlarına ağırlık vermelidir.

11. Gençlik Merkezlerinin uluslararası gençlik merkezleriyle ilişkilerini geliştirmesi yönünde çalışma

yapılmalıdır.

12. Gençlik kamplarının revizyonu çalışmalarına hız verilmeli ve artan ihtiyacı karşılamak üzere yeni kamplar inşa edilmeli, ülke içerisindeki diğer kurum ve kuruluşların elinde mevcut bulunan atıl durumdaki binalar ve kamplar Gençlik Kampı olarak hizmete girmelidir.

13. Uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi çabalarına yönelik olarak Gençlik Misafirhaneleri yapılmalıdır. (Lapta Gençlik Kampı bu yönde geliştirilebilir)

14. Gençlik kamplarında görev yapacak liderlerin eğitimine önem verilmeli, en geç iki yılda bir lider yetiştirme kursları düzenlenmelidir.

15. Maddi durumu yetersiz gençlerin kamplardan ücretsiz yararlanması sağlanmalıdır

16. Kamplarda uygulanacak program önceden belirlenmeli lider ve lider yardımcıları bu yönde bilgilendirilerek görevliler de programa uygun olarak seçilmelidir. Gençlik Dairesi kanadıyla program öğrencilere önceden duyurulmalıdır.

17. Sosyalleştirici grup etkinliklerine önem verilmelidir.

18. Gençlik kamplarından öğrenci olmayan okul dışı gençlik de yararlandırılmalıdır.

19. Sivil toplum örgütlerinin de gençlik kampları ve misafirhanelerinde yararlandırılması sağlanmalıdır.

20. Ülkemizdeki izcilik faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için tüm izci örgütleri işbirliğini geliştirerek faaliyetlerini sürdürmelidir.

21. Gençlik Dairesi İzcilik Birimi okul dışı gençliğe yönelik olarak Gençlik Merkezlerinde faaliyetlerini yoğunlaştırılmalıdır.

22. İzcilikle ilgili kurs, seminer ve liderlik kurslarında katılımın yaygınlaştırılıp liderlerin çoğaltılması için tüm örgütlere eşit olanaklar sağlanmalıdır.

23. İzcilik faaliyetlerine devlet bütçesinden daha fazla katkı sağlanmalıdır.

24. Tüm Dünyada kültür-sanat, çevre ve hizmet alanlarında Sivil Toplum Örgütlerinin yapmış olduğu

faaliyetler çağa damgasını vurmuş ve Sivil Toplum Örgütleri tüm devletler tarafından desteklenen ve saygı gören kuruluşlar haline gelmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki Sivil Toplum Örgütlerine katılım teşvik edilmeli, yasaklayıcı genelgeler yürürlükten kaldırılmalı devlet bu konuda öncü rolü oynamalıdır.

25. Gençliğe hizmet veren derneklere, Gençlik Dairesi bünyesinde her yıl bir pay ayrılarak, faaliyet yoğunluğu ve projeler dikkate alınarak maddi katkı sağlanmalı, keyfi olarak yapılan yardımlara son verilmelidir.

26. Derneklere eğitmen olarak görev yapan kamu görevlilerine, okullardaki eğitimsel kol faaliyetlerine eğitmen olarak katılabilmeleri için idari izin verilmelidir.

27. Yurtdışı etkinlik ve faaliyetlere katılımlarda derneklere de eşit olanak ve katkı sağlanmalı, bu imkândan olabildiğince çok gencimiz yararlandırılmalıdır.

28. Kıbrıs Türk Halk Dansları Federasyonunun, Gençlik Dairesi bünyesinde örgütlenebilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve bu federasyonun bakanlıkla işbirliği içerisinde çalışması sağlanmalıdır.

29. Spor Kulüplerine sağlanan imkânlar:
a) Yurt dışı etkinliklere katılımlarda indirimli uçak bileti
b) Malzeme alımlarında gümrük muafiyeti
c) Lokal olarak kullanılmak üzere bina ve/veya arsa tahsisi; gençliğe yönelik faaliyet yapan derneklere de sağlanmalıdır.

30. Okullardaki beden eğitimi ve eğitimsel kol faaliyetleri teşvik edilmeli, gençlerin katılımı sağlanmalı, bu talepler doğrultusunda etkinlikler çeşitlendirilmelidir.

31. Herkesin okulu içerisinde spor yapma hakkına saygı gösterilmeli, beden eğitimi dersleri ve spor kolu faaliyetleri, müsabakalara yönelik takım çalışmaları şeklinde yapılmamalıdır.

32. Gençliğe hizmet veren eğitimcilerin faaliyetlerini daha istekle sürdürmeleri ve bu bağlamda gençliğe daha yararlı olabilmeleri için fazla ders saatlerinin ek mesai olarak kabul edilip karşılığı verilmelidir.

33. Yaz okulu adı altında açılan spor kursları denetlenmeli, aşırı yüklenme ve yanlış çalışmalar sonucu gençliğimizde olabilecek sakatlık ve fiziksel bozukluklar önlenmelidir.

34. Okul eğitimsel kol faaliyetleri tüzüklerinin çeşitlendirilip hazırlanması, yürürlükte olanların özellikle spor kolları tüzüğünün uygulanması sağlanmalıdır.

35. Gençlik örgütleriyle ilgili sponsörlük yasası çıkarılmalıdır.

36. Yerel yönetimler-devlet ve dernekler işbirliği halinde hizmet vererek gençlere sosyal, kültürel, sanatsal eğitici çalışmalar yapmalı ve bütçelerinden bu amaçla pay ayrılmalıdır.

37. Oluşturulması düşünülen Gençlik Merkezleri Birliği ve Ulusal Gençlik konseyinin seçilmiş üyeler tarafından oluşturulması, bu kurumun demokratik olmasını sağlayacaktır. Atama ile gelecek üyelerin asgari düzeyde tutulması ve çoğunlukla sivil toplum örgütlerinin bu kurumun yönlendirmeleri demokrasimizin gelişimi için yaşamsaldır. Bu konunun aceleyle getirilmeden ve çok dikkatli bir şekilde tartışılmasını ve dünyadaki gelişmeler göz önünde tutularak karara bağlanmasını öneriyoruz.

Gençliğin Serbest Zaman Faaliyetleri Komisyonu

1. Ali Nebih	Has-Der (Başkan)
2. Sevim Özbilge	MEB. İzci Danışmanı (Başkan Vekili)
3. Vedia Akgör	Atatürk Öğretmen Koleji (Rapörtör)
4. Ahmet Amcaoğlu	Atatürk Öğretmen Koleji (Rapörtör)
5. Ayşe Birand	Karpaz Meslek Lisesi
6. Handan Tepe	Karpaz Meslek Lisesi
7. Hüseyin Gürşan	Gençlik Merkezi Birliği
8. Hülya Masharoflu	Atatürk Öğretmen Koleji
9. Mustafa Tel	Erkek İzci Örgütü
10. Hüseyin Kavaz	Güreş Fed.
11. Savaş Dereboylular	Güreş Fed.
12. Mehmet Torun	Yeni Boğaziçi (YEK-SAD)
13. Türkay Altay	
14. Evrim Karakaş	Satranç Fed.
15. Abdurrahman Ç. Ateşin	Satranç Fed.
16. Ahmet Örses	Vadili Gençlik Merkezi
17. Nagehan Zekai	Su Sporları
18. Ali Kâtipoğlu	Folk-Der
19. Tanju Hastunç	Mağusa Gençlik Merkezi
20. Türkay Öztügin	G.Ü.S.A.D.
21. Hasan Tonyah	B.E.S.Ö.D.
22. Harika Köker	D.A.Ü. Kolej
23. Abdullah Zaifoğlu	Tarım Bakanlığı

II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı... II Gençlik Kurultayı...

2000 YILININ GENÇLİĞİ KOMİSYON KARARLARI

Komisyonumuz, siyaseti uğraşılması ve katkı konulması gereken çok önemli bir uğraş olarak görür. Siyasetle ilgilenmeyen insan, ister genç olsun isterse olmasın, zararsız değil fakat yararsız insandır. Siyaset, en basit anlamıyla, yurt ve dünya sorunlarıyla ilgilenme ve bu sorunların çözümünde söz ve karar sahibi olmak için çaba göstermektir.

Ne var ki, ülkemizdeki siyasal ve kültürel sisteme bakıldığında, üzülerek gözlenmektedir ki, siyaset bu anlamlılığını taşımamakta kişisel ve partisel çıkarların ön plânda tutulduğu devlet kaynaklarının haksız bölümü üzerinde biçimlenen kayırmacılığa ve ayrımcılığa dayanan anlamsız bir paylaşım savaşı olarak inşa edilmiştir. Bu da biz gençliği siyasetten soğutmakta, arzulasak da siyasal sistem içerisinde yer almamızı engellemekte ve siyasete yabancılaştırmaktadır.

Ülkemizdeki siyasal sistem bu temeller üzerinde inşa edildiği için, gençlik de bu amaçlar uğrunda kullanılan, karar organlarından dışlanan, afiş yapıştıran, bildiri dağıtan, konvoylarda bayrak sallayan unsurlar olarak düşünülmektedir. Biz bu anlayışa tamamiyle karşıyız. Biz ülkemiz sorunlarında söz ve karar sahibi olmak istiyoruz. Biz ülkemizin bulunduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik durumdan memnun değiliz. Biz ülkemiz sorunlarında söz ve karar sahibi olmak istiyoruz. Biz ülkemizin bulunduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik durumdan memnun değiliz ve bunu değiştirmeye talibiz. Çünkü gençlik değişim ve gelişim demektir. Bilinmektedir ki bütün değişim ve gelişim dinamosu gençliktir. Buna Türk ve Dünya tarihinden iki örnek vermekle yetineceğiz. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethedip Orta Çağ'dan Yeni Çağ'a geçişi sağlarken, yani çağ kapatıp çağ açarken, 21 yaşındaydı. ABD'yi kuran siyasal kadro ise, Benjamin Franklin hariç, 30 yaşına gelmeyen gençlerdi.

Bütün bu evrensel gerçeklerle ülkemizin somut gerçeklerini göz önüne alan komisyonumuz, ülkemiz gençliğinin mevcut siyasal, toplumsal ve kültürel konumunu değerlendirmek ve buna dayanarak demokrasiyi geliştirmek için aşağıdaki tesbit ve önerileri yapmaktadır.

1. Madde: Gençlerin mevcut siyasal sistemde siyasete katılıp kendi özgür düşüncelerini ifade etmesi, kendi geleceğini olumsuz yönde etkilemekte; örneğin iş bulmasını ortadan kaldırmaktadır. Bu olgu gençlerin mevcut siyasal sistemdeki en büyük korkularından biridir. Bu korku, gençliğin toplum sorunlarına duyarsızlaşmasını siyasete yabancılaşmasını getirmektedir. Gençlerin geleceğe yönelik kaygılarına yer vermeyecek şekilde, siyasal sistemin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bu amaçla, komisyonumuz aşağıdaki önlemlerin alınmasını gerekli görmektedir.

1. Kamu yönetiminde üçlü kararname yöntemi kaldırılmaktadır. Liyakat yerine sadakata dayandırılan kamu yönetim sistemi, bilgi çağının gereklerine uygun olarak bilgi ve uzmanlığı temel alan, yeni bir yapı içinde düzenlenmelidir.

2. Özel olarak, münhal ve ihalelerde genel olarak da devletin yurttaşlarına yönelik her türlü karar ve eyleminde partizanlığa, kayırmacılığa son verilmelidir. Bu tip kararlar, yurttaşların denetimine açık, şeffaf bir yapıda alınmalı ve liyakat temel unsur olarak kabul edilmelidir.

3. Devlette istihdam yığılmasını önlemek için, tek tip sosyal güvenlik sistemine geçilmelidir. Böylece, gelecek güvencesini devlet kapisında görmek durumunda bırakılan gençlik, devlet dışı sektörlerde üretime katılırken güvenceden yoksun kalmayacaktır.

2. MADDE: Mevcut ezberci, dogmatik günü birlik eğitim sisteminden dolayı, gençler pasifleştirilmiş, fikir üretmez hale getirilmiştir. Oysa, 21. Yüzyıl gençliği

düşünen, tartışan, kendisinin, toplumun haklarını savunabilen bir gençlik olmalıdır Bu amaçla:

1. Eğitim, uzun vadeli eğitim bilimlerinin temel ilkelerine uygun olarak planlanmalı ve toplumsal konsensüs içinde uygulanmalıdır.

2. Eğitimde en önemli unsurun "Eğitimcilerin eğitimi" olduğu göz önünde bulundurularak, öğretmen yetiştiren kurumların, özel ve demokratik bir yapıya kavuşturulması sağlanmalıdır. Hizmet içi eğitime önem verilmeli, bu eğitim teknolojiden yararlanarak uzman kadrolarca yürütülmeli ve süreklilik taşınmalıdır.

3. Gençlerin evrensel bilgi düzeyine ulaşabilmesi ve diğer ülkelerdeki gençlerle rekabete girebilmesi için, eğitim programlarını 21. Yüzyıl koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, insan haklarına dayanan demokratik, barışçı ve çevreye duyarlı kuşaklar yetiştirilmelidir.

4. Burslar, ihtiyaçlı ve başarılı kişilere, günün koşullarına uygun olarak, tatmin edici miktarda verilmelidir. Eğitim planları, ülkemizin iş gücü ihtiyaçlarını göz önüne alarak düzenlenmeli, ülkemizin kanayan yarası olan göç olgusu engellenmelidir. Sınav ve eğitim sisteminin genelinde iyileştirme yapılarak, öğrencilere toplumsal, kültürel, siyasal aktivitelerle ilgilenmek için zaman ve fırsat tanınmalıdır.

5. Üniversitelerde eğitim kalitesi artırılarak, bu kurumlarımız dünya standartlarına çıkarılmalıdır.

6. Profesyonel askerlik özendirilmeli, toplumsal eşitlik ve sosyal adalet ilkeleri temelinde biçimlendirilmelidir. Bu bağlamda bedelli askerliğin uygulanmasına karşıyız.

Ancak, üniversite üstü eğitim gören kişilerin ülkemize dönüşü ve ülkemizde kalışını özendirme için, bu tip gençlere yönelik özel önlemler alınması taraftarıyız. Alınacak bu özel önlemler, hem üniversitedeki kalitenin artırılmasında hem de göç olgusunun engellenmesinde önemli rol oynayacaktır.

3.MADDE. Gençleri karar organlarından dışlayan, afiş yapıştıran, bildiri dağıtan, konvoylarda bayrak sallayan ve alkışlayan unsurlar olarak kabul eden mevcut siyasal sistemi kırmak için aşağıdaki önlemler alınmalıdır.

Parti içi demokrasi getirilmelidir. Bu bağlamda, partilerin bütün karar organlarına gençler ve toplumun %50'sini oluşturan kadınlara belirlir bir yüzdilikte temsil yeti zorunluluğu sağlanmalıdır. Siyasal partiler, parti içi eğitim veren, tartışma ortamı yaratan, fikir ve projeler üreten merkezler haline getirilmelidir. Siyasal partiler içerisinde genel bir kabul gören "Daha gençsin, bu konularda bilgisiz

ve deneyimsizsin, senin aklın ermez" zihniyetinin ortadan kalkması kaçınılmazdır. Çünkü aklı erenlerin toplumumuzu nereye getirdiği açıkça gözler önündedir.

4.MADDE: Toplumdaki siyasal, kültürel ve toplumsal değerlerdeki yozlaşmadan dolayı gençlerin mevcut sistemin böyle süregeldiği ve aynı şekilde devam edeceği yönündeki düşünceleri, gençleri siyasal hayattan soyutlamıştır. Bu bağlamda, eğitim sisteminden başlayarak, toplumdaki demokrasi bilincini artırmak bir gerekliliktir. Gençlerin yoğunlukta bulunduğu orta ve yüksek öğretim kurumlarında bulunan öğrenci konseylerinin ve sivil toplum örgütlerinin yapısının demokratikleşmesi gerekmektedir.

1. Her eğitim kurumunda seçimle göreve gelecek, demokratik bir öğrenci konseyinin oluşturulması bir gerekliliktir.

2. Bütün orta ve yüksek eğitim kurumlarında, okul konseylerinin okul idaresinden özerk olarak çalışması doğrultusunda yasal düzenleme yapılmalıdır.

3. Okul konseylerinin birbiri ile koordinasyonu sağlanması ve bilgi alışverişinde bulunabilmesi için bir birlik çatısı altında birleşmesi bir gerekliliktir.

4. Öğretim kurumlarında, öğrenci yönetim ve denetim mekanizmalarında öğrenci temsilcileri bulunmalıdır.

5. Yalnızca eğitim gören gençliğin değil, çalışan ve çalışmayan gençliğin de toplumsal, siyasal ve kültürel gelişimine önem verilmelidir. Bunun ışığında gençlere 16 yaşında demeklere üye olma ve yönetimde söz sahibi olma hakkı verilmelidir.

6. Yukarıda belirtilen sivil toplum örgütlerine, yönetici mekanizmaya yakınlığına bakmaksızın, eşit katkı konulmalıdır.

7. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin toplumun tüm kesimlerine yayılması amacıyla "Aile danışma" merkezleri veya tüm konularda oluşabilecek çatışmaların giderilebilmesi için "Uzlaşmacılık" kurumları kurulmalıdır

5. MADDE: Gençlerin siyasal konularda bilgi yetersizliği içerisinde oldukları yapılan araştırma sonuçlarında açıkça görülmektedir. Bu bağlamda, gençlerin siyasal konularda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

1. Öğrencilere siyaset, demokrasi ve insan hakları konuları zorunlu ders olarak verilmelidir.

2. Okullarda uzman kurum, kuruluş ve kişiler tarafından seminerler düzenlenip bunların atölye çalışmaları ile desteklenmesi gerekmektedir.

3. Gençlere siyasal, toplumsal ve kültürel konularda

aytışma hazırlanmalıdır.

4. Ülkemizde çevre bilincini artırmak ve benimsetmek için öğretim kurumlarına çevre dersleri konmalı ve okullarda çevre kolları kurulmalıdır.

6. MADDE:Gençlerin dış ülkelerle olan ilişkilerini artırarak yabancı kültürleri öğrenmesi ve bunun sonucunda, yeni vizyonlar geliştirmesi, ülkemizin çağdaş devletler düzeyine gelmesi için çok önemlidir. Bu bağlamda, şunlar önerilir.

1. Kültür alışverişi amacıyla, öğrenci değişiminin çeşitli dernekler ve Gençlik Dairesi tarafından koordinasyon içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

2. Gençlik merkezlerinde, gençlerin gerek kendi aralarındaki gerekse dünya ile iletişimi için internet cafeleri kurulmalıdır.

3. Okullardaki mevcut bilgisayar laboratuvarlarının okul öğrencileri için internet bağlantısı sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkemizdeki bütün okulları çağdaş bir yapıya ulaştırmak için gerekli alt yapı sağlanmalıdır.

4. Dış ülkeler tarafından sağlanan öğrenci bursları, artırılarak, devam ettirilmelidir.

5. Uluslararası çalışma ve gençlik kamplarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

6. Dış ülkelere göç etmiş vatandaşlarımızla, iletişim içerisinde bulunmalıdır.

7. Madde:Gençlik Merkezlerinin değiştirilmesi ve işlevselleştirilmesi için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır.

1. Gençlik Dairesi sadece folklor ve kampçılık yapmaktan kurtarılmalıdır.

2. Kiş aylarında hiç bir faaliyeti bulunmayan bu Daire, seminer, panel, açık oturum ve diğer gençlikle ilgili faaliyetlerle bu aylarda da aktif duruma getirilmelidir.

3. Gençlik merkezleri, gençlerin ilgisini çekebilecek araç ve gereçlerle donatılmalıdır.

6. Büyük yerleşim birimleri yanında, kırsal kesimlerde de gençlik merkezleri açılmalıdır.

7. Gençlik Merkezlerinde görevli personel, belirli aralıklarla, Türkiye'de veya diğer dünya ülkelerinde düzenlenen kurslara gönderilmelidir.

8. Gençlik Dairesi Araştırma ve Eğitim Şubesinin, ehliyetli kadrolarla takviye edilerek, daha aktif bir duruma getirilmesi gerekmektedir.

9. Halk Dansları için Devletin ayırdığı bütçenin, sadece daire tarafından kullanılmaması ve bu kaynakların tüm derneklere, eşit ve adil bir şekilde, dağıtılması gerekmektedir.

10. Avrupa Gençlik Merkezi gibi uluslararası gençlik örgütleriyle ve diğer ülkelerdeki gençlik merkezleriyle diyalog kurulmalıdır.

11.Halk Dansları Federasyonunun süratle faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

12. Sivil toplum örgütleriyle, özel sektör kuruluşlarının da gençlik merkezi kurmalarına olanak tanıyan yasa ve tüzükler hayata geçirilmelidir.

8. MADDE:Ülkemizdeki gençliği, dolayısıyla Kıbrıs Türk Toplumunun geleceğini, tehdit eden en birincil sorunlardan biri de göç olgusudur. Bu bağlamda, komisyonumuz, gerek yurt içindeki gençliğin göç etmesini önlemek, gerekse yabancı ülkelerdeki Kıbrıs Türk gençliğinin ülkemize geri dönüşünü kolaylaştırmak için, hiç bir ayırımı gözetmeksizin, gençlere düşük faizli konut kredisi verilmesini gerekli görmektedir.

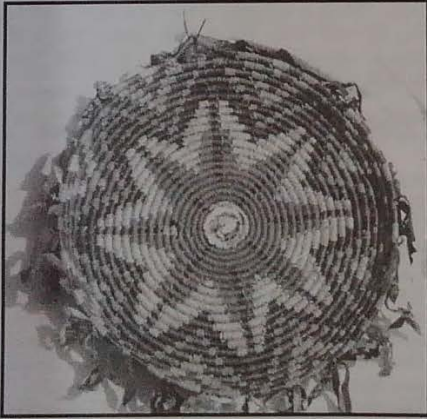
SONUÇ

Komisyonumuzca öngörülen gençlik, yaşadığı siyasal, kültürel, fiziksel ve toplumsal çevreden kendisini sorumlu tutan, toplumsal barışa olduğu kadar dünya barışına da inanan ve emenlik hakkını kullanan bir Kıbrıs Türk gençliğidir.

2000 Yılı'nın Gençliği Komisyonu:

1. Asım Gündüz	T.M.K. (Başkan)
2. Tuğçem Monargalı	T.M.K (Başkan Vekili)
3.Cemaliye Volkan	Çağ-Sen (Raportör)
4.Dilem Köylüoğlu	Güzelyurt T.M.K. Temsilcisi (Raportör)
5. Emine Güvenir	Yurtsever Kadınlar Birliği Temsilcisi
6. Levent İlgin	Atletizm ederasyonu
7. Harper Orhon	Avucık Federasyonu
8. Salih Egemen	D.P.
9. Celâl Önen	Y.B.H.
10. Uğur Akiner	T.K.P.
11. Ahmet Savaşan	U.D.P.
12. Halil Uluç	Okçuluk Federasyonu
13. Seray Gül	Gazimağusa Meslek Lisesi
14.Akan Oza	Gazimağusa Meslek Lisesi
15.Turgut Yenağralı	D.A.Ü. Koleji
16. Erel Rüstemoğlu	Güzelyurt Pratik Sanat Okulu
17. Metin Ekecan	D.A.Ü.
18. Çiğdem Genboğa	Güzelyurt Pratik Sanat Okulu

GELENKSEL EL SANATLARIMIZDAN BİRİ “SELE”

ARAŞTIRMA EKİBİ

Engin ANIL, Öcal Erten, Gaye Özarn,
Araştırmaya Katkıda bulunanlar
Hasan Ekmekçi, Tark G. Emiroğlu

Değerli Arkadaşımız merhum OSMAN SAFA'ya ithaf olunur.(vefat tarih:1999)

Engin ANIL - Öcal ERTEN

“HALKBİLİMİ” dergisinin 10. yayım yılı kutlamaları (1996) çerçevesinde düzenlemeyi düşündüğümüz etkinliklerden birisi de Kıbrıs'ta yaygın bir şekilde kullanılan bir ev gereci olan sestalarından oluşan bir sergi idi. Bölgesel olarak kimilerinin “Sini” kimilerinin “Sele” veya “Sesta”, “Paner” veya “Paneri” dedikleri genelde buğday kaleminden, bazı bölgelerde ise hurma dalı yaprağından yapılan bir ev gereci olan bu meta, Kıbrıslılarca (Rum veya Türk) evde, tarlada, çok değişik nedenlerle yaygın bir şekilde kullanılıyordu. Bu sergiyi düzenlemekteki esas amacımız ise kaybolmakta olan el sanatlarımızdan birine sahip çıkmanın yanında, sestalarda kullanılan temel yerel motifleri tesbit etmektir. Bu tesbiti yapmak isteyişimizin temel gerekçesi ise, gelecek kuşakların bizden hesap sormaları durumunda verebilecek bir yanıtımızın olmastır.

Gelecek kuşakların bizlerden hesap sorup sormamasını bir yana bırakalım en azından biz içimizde duyduğumuz sorumluluktan, dolayı bu konuda yoğun bir araştırmaya girdik. Serginin açılmasından yaklaşık iki yıl önce (1994 yılında) Lefkoşa'da tamamiyle nostaljik sebeplerle, “Bandabuliy'a” yani kapalı pazara gittiğimiz bir gün, sestalar satmakta olan yaşlı bir amcanın (Hoca Dayı) sestalarının arasında alışık olmadığımız motifte, şekilde ve

büyükte sestalara gördüğümüzde, onların nerede yapıldığını sormuş, o da bize onların Türkiye'den getirildiğini söylemişti. Türkiye'den neden sesta ithal edildiğini sorduğumuzda ise bize cevabı şu olmuştu. "Ay oğlum, bunlar adeta beleş gelir. bizimkiler çok para ister".

Biraz daha sorduğumuzda ise piyasaya "Sesta" işleyen yerli üreticilerin pazarlamacıların istekleri doğrultusunda ellerinde bulunan çeşitli yabancı kataloglardan yararlanarak motifleri işlediklerini ve zaman zaman da bunların da piyasaya sürüldüklerini öğrendik.

Araştırmaya başlarken fazla miktarda değişik örnekler bulma inancı içimizde sadece bir dilek olarak yatarken, araştırılacak yeni bir konu bulup onun peşine koşturmanın

Araştırma grubu

hazırlığını yapmamız gerektiğini hesaplıyorduk. Ama araştırmalara gittiğimizde umduğumuzdan fazla örnekle "motif"le karşılaşmamız bunun yanında olayın sadece bir motif belirleme olayı olmadığını ayırımına varmamız bizi gerçekten mutlu etmiştir. Araştırmalarımızda esas zorlandığımız üç konu vardı.

1- Kıbrıs'ta bir zamanlar (1970'li yıllar arasında) çokca yaygın bir şekilde hemen hemen her köyde işlenen sestaların artık belirli bölgelerde birkaç kişinin dışında artık bu işleri yapan insanların kalmaması.

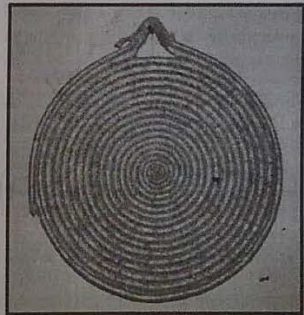
2- Daha önceden bu işleri yapmış olan insanların bunu uzunca bir süredir yapmıyor olmaları nedeniyle özellikle motiflerin isimlerini unuttuğu olmaları

3- Piyasadan gelen talep doğrultusunda eskiden var olan nispeten daha az renkli ve sade örneklerin yerine, daha renkli ve bir bakıma şaşaalı örneklerin karşımıza çıkması.

Nedir Sesta veya Sele? Sesta'yı, buğday kalemlerinin biraraya getirilip kendi çevresinde yuvarlatılarak meydana getirilen geniş bir tepsi olarak adlandırabiliriz. Gerek köy gerek de şehir yaşantısında geçmişte geniş bir yer tutmuş bir gerekti sesta. Tarlada evde üzerine yemek konup yenmiştir. (sini) Hamur işleri, börekler, çörekler, katmerler pişirilmeden veya fırına salınmadan önce üzerine konup, taşınmıştır. El makarnası, tarhana güneşte kurutulmak için üzerine konmuştur. Çörek, kafes, ekmeğin fırından çıkarıldığında üstüne konulup soğuması için bezle örtülmüştür. Düğünlerde ve sair yerlerde yemek taşımak için kullanılmıştır. Daha küçük boylarda yapılarak odaları süslemek için duvara asılmıştır. Kazanları, küpleri örtmek için kullanılmıştır. Düğünlerde sestanın içerisine kına tepsi yerleştirilmiş ve etrafına da kuru yemiş, şeker çitlenmiş vb. konmuş ve gezdirilmiştir düğün evinde. Daha sonra kına dolaştırılıp gümüşleme yapılmıştır. Yıkanan bamyası fasulye vs. sebze kurutmak için kullanılmıştır. Sestanın günümüzde sadece nostaljik bir süs eşyası olarak kullanılsa da geçmişteki kullanımı çok yaygındır.

Araştırma yaptığımız köylerde sesta işleme işine yaygın olarak kalem işi dendiğini öğreniyoruz. Kalem işi ile kastedilen, buğday saplarının esas malzeme olarak kullanılmasıdır. Çünkü işeyiciler buğday kalemlerinden aynı zamanda sepet, gelin sepeti, yemişlik, ekmekek, meyvelik gibi araç gereç de yapıyorlardı.

Yaptığımız araştırmalarda buğday kalemlerine dayalı işin yaygın olarak Kıbrıs'ın Kuzeyinde ve özellikle de Beşpamak dağları etegindeki dağ köylerinde, sade hurma

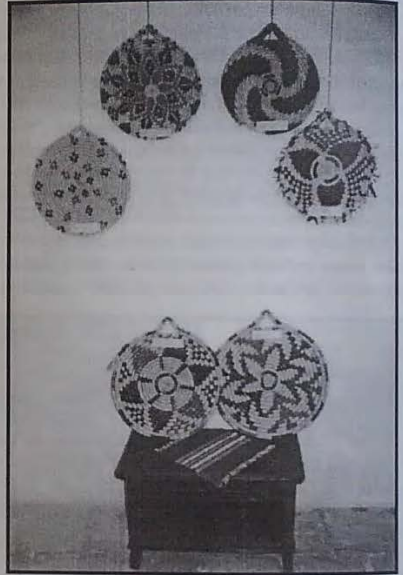
Düz İşlenmiş Sele

dalı yaprağının ve hurma yaprağı ile kalemin beraberce kullanılarak yapılan kalem işinin ise Karpaz yarımadası boyunca uzanan köylerde yaygın olarak işlendiği ortaya çıktı (Büyükkonuk, Yedikonuk, Yeşilköy).

Baf ve Limasol kazalarından 1974 hareketi dolayısıyla Kuzey'e göç etmiş kimselere kalem işlerini sorduğumuzda bunların o bölgelerde pek yapılmadığını onların ise ihtiyaçları olan sestaları "Panayır" zamanlarında panayıra mal getirip satan kişilerden satın aldıklarını öğrendik. Buna karşın Baf kazasının Yalya ve yakınlarındaki Magunda köyünde de "Sesta" işlendiğini öğrendik. 1974'ten sonra Güzelyurt'un (Omorfo) hemen çıkışındaki eski ismiyle Sırganohorgo (Kumköy) köyüne yerleştirilen eski Yalya'lularla yaptığımız görüşmelerde kalem işini Kuzey'e geçtikten sonra bıraktıklarını öğrendik. Buna ek olarak bir diğer önemli husus da bu köylerdeki işleyici kadınların hiçbir şekilde sevelerine örnek işlemedikleri ve seveleri düz kalem renginde "Sade" bıraktıklarını öğrendik. Dahası sesta işleyen teyzenin sestalarını boyanması ile ilgili herhangi bir bilgisi olmadığını tesbit ettik.

Serdarlı (Çatoz), Görneç, Ergenekon (Ayharıda), Mallıdağ (Melandra), Mehmetçik (Galatya) (1974 öncesi tüm den Türklerin kaldığı köyler), Büyük Konuk (Komikebir), Yedi Konuk (Eftakomi), Yeşilköy (Ayantronigo), (1974 öncesi karma köyler) de konuştuğumuz tüm kaynak kişiler kalem işlerini genelde Türk'lerin yaptığını, ama Rumlar'ın da aynı şekilde aynı motifleri kullanarak işlediklerini söylediler. Hatta 1974 öncesi Yedikonuk (Eftakomi) köyünde Türk kadınlarla Rum köylü kadınların beraberce bir araya gelerek "Paner'leri" işlediklerini öğrendik. Ne yazık ki 1974 yılında yaşanan zorunlu göçer nedeniyle Güney Kıbrıs'a göç eden Kıbrıs'lı Rumların bu konuda neler yaptıklarını, neler işlediklerini araştırma olanağımız yok. Doğaldır ki ortak yaşam içerisinde insanlar birbirlerinden görecekle, etkilenecekler, birinin kendi yaratıcılığı ile bulduğu motif o da işleyecektir. Yine de ayrışan motifler mutlaka olacaktır. Yeşilköy'de bir sesta üzerinde bulduğumuz bir motifin kendimizce "haç" olarak adlandırılmasından da anlaşılacağı gibi bu motif dini bir işaret olabilir. Doğaldır ki böyle bir motif Müslüman bir Türk köylüsü kullanmayacaktır. (Ekonomik sebepler hariç)

1950'li yıllardan sonra kalem işlerinin Kıbrıslı Türkler tarafından daha yaygın olarak yapıldığına dair bir inanç oluştu içimizde. Kıbrıs'lı Rumların neden bu işi yaygın bir şekilde yapmadıklarına dair sorumuza ise işleyici kadınlardan

Saçaklı Ev'deki Sergiden Bir Görüntü

birinin verdiği cevap düşündürücü idi. "Onlar artık köyden kopmuşlardı. Kadını erkeği fabrikada çalışıyorlardı."

Dağ Köyleri ve Mesarya Ovası

Toparladığımız bilgilere göre sonuca vardığımız önemli bir nokta da, kalem işinin hemen hemen tüm Mesarya köylüleri tarafından biliniyor ve üretiliyor olmasına karşın yaygın olarak dağ köylerinde olduğu kadar pazar için işlenmediği. Onun Mesarya köylerinde bulunuş tarzının genç kızların el becerilerinden biri olması (on parmağında on marifet deyişi / marifetlerden biri de sesta işleme) ve ailenin kendi ihtiyacını karşılamasıdır. Yine kendimize sorduğumuz bir soru ise, Kuru ziraatin yani gerek duyulan malzemenin yatağı "Mesarya" da neden bu iş yaygın olarak pazar için işlenmemektedir?

Buna şöyle bir yorumda bulunabiliriz. Dağ köylerinde kuru ziraat yapacak tarlalar nispeten az olduğu için zahirenin derlenip toparlanması daha erken olmakta ve köylülere

Mesarya Ovası'nda yaşayan köylülere kıyasladığımızda gün boyu daha fazla vakit bırakmaktadır. Ayrıca dağ köylüleri de "Mesarya Tarlalarına" inip buralarda ırgat olarak çalışmakta ve bu arada çalıştıkları yerlerde Sesta siparişleri de almaktaydılar. Buna ek olarak dağda hayvan yetiştiriciliğinin de yaygın olmaması (Eski dönemdeki İngiliz Sömürge Hükümeti'nin dağda özellikle keçi yetiştiriciliğini yasaklaması) bu işe daha fazla vakit ayırabilecek olan dağ eteği köylülerini yönlendirmiştir. Mesarya'da ırgat olarak çalışırken evde kalanların da "Sesta Siparişlerini" işlemeleri onları bu işe daha fazla da yönlendiriyordu.

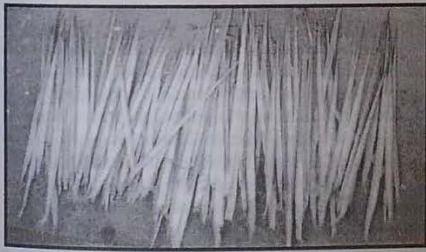
Kalem işlerinden biri olan Sesta'nın tüm Kıbrıs için öyküsünü yazmak ne yazık ki şu an mümkün değildir. Araştırmamızda Güney Kıbrıs, Kuzey'e Güney Kıbrıs'tan göç edip gelenler, ve Kıbrıs'ın kuzeyinde batı bölgesi ile Mesarya Ovası'ndaki köyler geniş bir yer almamıştır. Bunun yanında motiflerin çevre ülke ve kültürlerle karşılaştırılması da mümkün olmamıştır. Bu anlamda bugün için yazdıklarımızın önceden belirttiğimiz gibi araştırma yapacak olan kişilere bir başlangıç noktası vermemizdir diyebiliriz.

Olayı sosyal yönüyle ele alacak olursak Kıbrıs halkının genel yaşayışı ile ilgili önemli ipuçları bulmaktayız. Araştırmalarımızda ortaya çıkan bir gerçek şu ki; Sele yapımının genellikle fakir insanlar tarafından üstlenildiği, daha varlıklı veya diğer bir deyişle hali vakti yerinde olan insanların bu işi bir zevk ve beceri kazanma, veya kendi ihtiyaçlarını karşılamak için işledikleridir. Buna bağlı olarak kendilerini "FAKİR" olarak adlandıran bu kalem işçilerinin kalemlerini toprak sahibi köylülerden aldıklarını, mal sahibinin ise genelde bir bedel istemediği araştırmalarımızda ortaya çıktı. Fakat yine de kalemleri aldığı toprak sahibine kendisini borçlu hisseden köylülerin bir veya iki sestâ işleyerek toprak sahibine bunları hediye ettiklerini öğrendik.

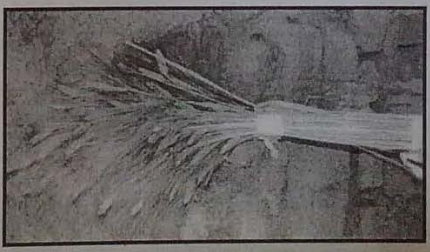
Önceden belirttiğimiz gibi dağ eteği ve dağ köylerinde

kalem işi gelir getirici bir olay olarak ele alınmakta ve yaygın olarak işlenip aile bütçesine katkıda bulunulmaktadır. "Sesta işleme işinden" birtakım ailelerin evlatlarını şehirde "Lefkoşa'da" okutabildiklerini öğreniyoruz. Bir de gerek Rum gerekse de Türk tüccarın bunu işleten kadınlardan bunları "1 şiline" (Kıbrıs Cumhuriyeti para birimi.)-1 Kıbrıs Lirası 20 Şilin idi- (Bu günkü değeriyle -Ocak 1997-yaklaşık 25.000 TL'den) aldıklarını, onların da bunu yaklaşık 10 şiline sattıklarını öğreniyoruz (1967-69). (Yaklaşık 220.000TL). (1998 yılında pazarda 1 sestânın değeri 1.500.000TL'dir) Doğrudan "Sesta işlenmeye oturulduğunda günde 2-3 adet sestâ işlenebildiğini, ama eğer sadece akşamları tüm ev işleri bittikten sonra işlenmeye oturulduğunda ancak 2-3 günde 1 adet sestâ işlenebileceğini öğrendik. İşlenen sestâların bakımları yapıldığı ve hor kullanılmadıkları sürece 20-25 yıl kullanılacaklarını öğrendik. Bakım konusunda en önemli olayın, Sesta'nın temiz tutulması, kullanımından sonra ise yıkanıp hemen güneşte kurutulması ve el ayak içerisinden kaldırılarak yerine -duvara- asılması gerekmektedir. Yıkama işlemi mümkün olduğunca az yapılmalı, kullanımdan sonra üzerinde kalan kalıntıları bir bezle üzerine vurarak veya arkasına hafif hafif vurup silerek temizlenmelidir.

Yukarıda bahsettiğimiz sestânın gelir getirici bir olay olarak işlenmesinin yanı sıra, sestâ işlenimin kadınların diğer işlerini bitirdikleri anda ellerine aldıkları bir iş olarak da ortaya çıktığını görüyoruz. Bir anlamda boş zamanları değerlendirerek aile bütçesine katkıda bulunma diyebiliriz. Konu komşu bayanlar bir araya geldiklerinde sıcak sohbetler içerisinde beraberce sestâ işlediklerini öğrendik. Tatlı bir "Hangisi daha hızlı yapacak?", rekabeti içerisinde yardımlaşma da sürmektedir. İşlanmış kalem biten veyahut da kullanacağı renkli kalemi kalmayan bir bayan eksildiğini "eve kadar gidip getireyim" dese de hemen diğer bayanlar

Hurma Dalı Yaprağı

Kara Başak

Bir Tutam Çiçik Otu

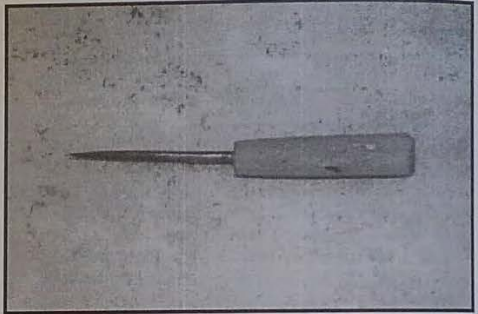
ona hiç çekinmeden gerektiği kadar kalem verirler. Fakat bir sonraki bir araya gelişte ödünç alınan miktar geri verilmezse olacakları düşünün. Artık tüm köy onun nasıl biri olduğuna dair yorumlarını arka arkaya ekler gider.

Genç kızlar 'Sini' yapımını genelde aile içerisindeki büyüklerinden daha fazla da annelerinden öğrenirler. İlk olarak işlenen sestalar kendi çeyizleri olarak saklanacak olanlardır. Çeşitli nedenlerle Sini işlemeyenler onu köy içerisindeki iyi bir işleyici kadına işletirler.

MOTİFLER

Kıbrıs insanı, doğada çevrede gördüğü her şeyi, evinde tarlasında kullandığı her eşyayı, zaman zaman da etrafında, televizyonda, renkli bir mecmuada gördüğü her motifi işlediği sestaya aktarmaya çalışmıştır. Yaptığımız araştırmada mümkün olduğunca bu son iki maddeden dolayı üretilen motiflerden uzak kalabildiğimizi sanıyoruz. Bir Sesta üzerinde bir tek motif bulunduğunu nadiren görüyoruz. Genellikle yapılan, bir sesta üzerinde 2 veya 3 motifin bulunması ve ta "Aristo'dan" günümüze gelen ve dünyadaki harmoniyi simgeleyen "Simetrik'lik" olayının da sesta işinde de kendini gösterdiğini görüyoruz.

Motifler arasında, Verev (dönerli), Çifte Verev, Kevgir, Ahretti, Merdiven (Skalavadi) Çarkıfelek, Selvi, Gönendere Örneği, Keçi İzi, Zencir, Lamba (Karpuzlu Lamba), Saksıda

Sele Yapımında Kullanılan "BIZ" Aleti

Çiçek, Güneş, Dal, Çanta, Sepet, Kartal, Mekik, Yıldız, Gülümdanlık, Orta Yol gibi örekler var. Yaptığımız araştırmada ne yazık ki, kaynak kişilerin bir kısmı motif isimleri üzerinde anlayamadılar. Bu nedenle araştırmamız açısından sorunlarımızı bunu da ekleyebiliriz. Bunun nedeni ise işleyicilerin bu motifleri çok eskiden işledikleri ve uzun bir dönem işlememe nedeniyle unutmaları idi. Şu anda daha fazla işlenen motifler ise piyasadan gelen talep üzerine belirlenmektedir. Bugünlerde en fazla işlenen motifler ise Saksıda Çiçek, Karanfil, Kevgirdir. Bir de sestalar üzerine isteğe göre büyük ay ve yıldız, kurum veya kişi isminin işlenmesi olarak yapılmaktadır. İki veya üç değişik motifin bir araya ustaca getirilmesinden hatta boyaların değişik tonlarda da kullanılması nedeni ile çok değişik görüntüler de ortaya çıkmaktadır.

YAPILIŞI

Sininin et kalınlığı için ıslatır otu veya çiçik otu kullanılır. Dışını sarmada ise yukarıda bahsedilen buğday kalemleri kullanılır. Örne sırasında yalnızca BIZ denilen bir alet kullanılır.

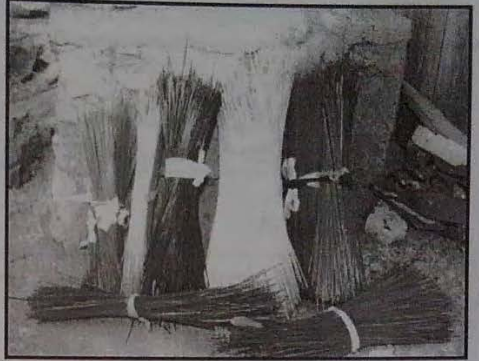
Sini, içten "göbekten" dışa doğru sarılarak işlenir. İlk önce bir tutam (15-20 tane) çiçik otu alınır ve sininin göbeği başlanır. Daha sonra istenilen kalınlığa göre aralara çiçik otu eklenir. Sarılacak olan kalemi, çiçik otunun etrafında birkaç kez doladıktan sonra 6-7cm uzunluğunda bir sap dışarıda bırakılır. Sonra, biz'le bırakılan sapın bittiği yerin tam alt sıranın kenarı delinip, diğer bir kalem sokulup 6-7cm altında kalacak şekilde ve tekrar sarılmaya başlanır. Bu arada, bir önceki kalemden artırdığımız kalem parçasını yeni eklediğimiz kalemin arkasından geçirip çiçik otlarının

arasına katarız. Sini arkasında oluşan bu bağlamalar bazı köylerde yapılmamaktadır. Bağlama yapılmasının nedeni sestayı sağlamlaştırmak olarak açıklanmıştır. Bazı köylerde bu bağlama yoktur yani 6-7cm lik sap bırakılmaz direk olarak cıfcık otlarına eklenir. Bu işlem, sini bitinceye kadar devam eder. Sini büyüyüp ortaya çıktıkça yapılacak motif de, içten dışa doğru yapılmaya başlanır. Sini tamamlandığında en son uç kısım, ya bir bez parçası ile sarılır yada öreker sıfırlanır. Bunu yapmadaki amaç selenin parçalanmasını önlemektir.

Kaynak kişilerimizden Görneç'li Safiye Teyze de (Safiye SARI) sini yapımını annesinden öğrenmiş. İlk önceleri kendisi için yaparken daha sonraları aile bütçesine katkı amacıyla bunları işlemeye başlamış. Yaptığı işlediği kalem işleri içerisinde bir de "Gelin Sofrası" var. Gelin sofrası diğer similer gibi işlenmekte ama diğerlerinden farklı olarak bunlara kenar yapılmamaktadır. Yani son iki yol yukarı doğru kıvrılmamaktadır. Bunlara sadece asma yeri yapılmakta ve esas amacı da süs olarak kullanılmasıdır. Özellikle Serdarlı'lıları siniye ek olarak "Sepetçik, Ekmeklik, Çamaşır Sepeti ve Yemişlik" işlediklerini öğreniyoruz.

Kasım, Aralık aylarında ekilen buğdaylar Mayıs Ayı içerisinde olgunlaşıp hasat zamanı gelince köy kadınları tarlaya gidip "Karabaşak / Ciburunda" cinsi buğdayları küçük oraklarla (kadın orağı) biçip, biçtiklerini harman yerine götürürler. Burada başaklar kalbura sürülerek taneler çöplerden ve samanlardan rüzgarla evsenerek ayrılır ve taneler mal sahibine verilir. Sini yapımında ortaya konacak diğer kalemleri çepeçevre saracak olan orta saplar diğer kalemlerden ayrılır. Daha yukarıda bahsettiğimiz gibi, Ciburunda -Karabaşak- buğdayın iki önemli özelliği orta sap kısmından elde edilen "Kalemin" ortasının delik olması dolayısıyla kalem işine daha yatkın olması böylece işlatıldığında daha kolay bükülüyor olması bir diğer özelliği ise yine sap kısmının diğer buğdaylara oranla daha uzun olması nedeniyle ekonomik -daha az harcanması- ve vakitten tasarruf ettirici olmasıdır. Araştırdığımız bir çok köyde kalem için en uygun buğdayın "Karabaşak" olduğu söylenirken Malhıdağ'da Beyaz Başak kullanıldığını onların da bunun tohumunu çok eskiden İsrail'den gelen buğdaylık tohumdan elde ettiklerini, o zamandan beri bu buğdayı ekip biçtiklerini anlattılar. Buna karşılık Yalya köyünde Karabaşak buğdayının yanı sıra kullanılan bir buğday çeşidi de 'Tarabulus' buğdayı idi. Büyükkonuk (Komikebir) ve Yedikonuk'ta (Eftakomi) bu hammaddenin yerini

Boyanmış İşlemeye Hazır Kalem Sapı

Hurmaların yeni yetişmiş yapraklarının aldığı görüyoruz. Buna ek olarak hemen her yerde iç dolu malzemesi yani kuyruk kısmının, bükülmeye uygun olmayan kalemlerin yanında (fena kalem), İsladır Otu veya yerel ismiyle Cıfcık Otu'ndan da yapıldığını gözlemledik. Yabani bir ot olan Cıfcık Otu hemen her tarlada ve dere yataklarında bolca bulunmakta ve kuruyunca da kolaylıkla ufalanmamaktadır. Fakat bunun bir dezavantajı ise kalem etrafına sarıldığında yollarda (seleyi meydana getiren dairesel hatlar) bombeler, tümsekler görülmesidir. Sap kısmına özellikle Cıfcık otu da sağlandıktan dolayı kullanılmaktadır.

Günümüzde kalemler artık tarla sahipleri tarafından fakir insanlara yardım olsun hibe edilmemektedir. İşleyicilervey ihtiyacı olanlar onu satın almaktadırlar.

KALEMİN BOYANMASI:

Harman yerinde başaklardan ve diğer saplardan ayrılan uygun kalemler evin avlusunda kaynayan boyalı su içerisine atılır. Bu kaynayan boyalı suya sirke ve tuz da katılarak boyanın daha parlak ve daha kalıcı olmasının yanında ilerde karamması da sağlanır. En az bir buçuk saat kimi zaman ise üç veya üç buçuk saat bu kaynatma işlemi devam eder. Daha sonra kaynar sudan çıkarılan kalemler yerlere serilerek (taşların üzerinde) kurutulur. Eski dönemlerden beri kullanılan temel renkler Yeşil ve Kırmızı (koyu kırmızı kan rengi değil) ve bunların karışımından elde edilen 'Mor' renktir. Bu üç renk Yeşilköy dışında tüm araştırma yaptığımız köylerde kullanılıyordu. Yeşilköy'de ise farklı olan -ve ne yazık ki hiç işleyici insan kalmadığından dolayı

Araştırma...Araştırma...Araştırma...Araştırma...Araştırma...Araştırma...

KÜLTÜRÜMÜZ HANGİ AHLAKİ DEĞERLER ÜZERİNE BİNA EDİLECEKTİR

31 Aralık 1999 gününü 1 Ocak 2000 yılına bağlayan gecede çanlar gece yarısını vurmaya başlayınca Kristiyan alemi İsa'nın doğumunun 2000 inci yılını bir sene boyunca kutlamaya başlayacaklar. Biz de aynısını yapacağız.

İsa'nın doğum günü aslında Ağustus Sezar'a 60'ıncı doğum yılında Pater Patriae, Milletin Atası, sıfatının verildiği gündür. Daha önceki sıfatı ise Divi Filius, Allahın oğlu idi.

İsa'nın doğum gününü hesaplayan Dionysius Exiguus isimli Orta Asyalı Skit milletine ait bir fakir idi. Fakir Türkçede derviş demektir. Dionysius Exiguus Roma Şehrinde bulunduğu M.S. 525-550 yıllarına doğru o güne kadar Roma Şehrinde kullanılan ve Diocletianus'un Firavun ilan edildiği tarihi (M.S. 284 yılını) yıl bir olarak esas alan takvimi reddedip Allahın Oğlu Augustus Sezarın Pater Patriae, Milletin Ata'sı ifân edilmesinin yılını esas alan takvimi hesapladı.

Eğer insanlık gerçek ve ilk İsa'nın doğumunu kutlayacak ise, o zaman Eski Mısırdaki Narmer ile başlayan ve Krallar listesinde Menes diye adı geçen ve İsa'nın sözde doğumundan 3150 kusura sene evvel doğan dünya düzeni kurucusu değil dünya düzeni koruyucusunun doğum gününü kutlamak daha doğru olur. Dünya düzeninin kurucusu Cehuti idi.

Cehuti bu günkü dilimizde Yahudi demektir. Cehuti Eski Mısır dinine, ki bu din insan topluluğunu yönetme felsefesi üzerine bina edilen bir dindi, bir gelenek ve görenekti bir kültürdü, bu kültüre inanıp bu kültürü, yani Cehuti ismini taşıyan hurafenin tasarımıyla bir dünya düzenini yürütenlere verilen ad idi. Cehuti ahiret gününde terazi önünde kitap tutan ve kitaba keydedendi. Bir diğer deyişle "ulema" yani "İlmi" sınıfına verilen ad idi. Şüphesiz ki bir peygamber olarak gelen, putları kıran ve tek tanrıya ibadete çağrı yapan İsa "Beni Allah yapın ve bana ibadet edin" dememiştir. Gene de Mısırlı Athanasius'a atfedilen bir doktorinle Allahın Oğlu Allah olarak, değişmesi bile önerilmeyecek bir doktrinle, Batı Kilisesince 4 Şubat 1546 da Trent Konsil'inin üçüncü oturumunda kabul edilmiştir. Doğu kilisesi bu doktrine karşı çıkmıştır. İlk karşı çıkış dokuzuncu yüzyılda Patrik Photius döneminde ve kesin ayrılık ise 1054 yılında Mikael Kerularius

Gökalp KAMİL

döneminde oldu. İnsanlar bazen kendilerinden birinin bilinen her şeyden üstün tutmak hatasını tarih içinde gösterdiler.

Yeni Ahite göre Kristiyanlık Paul ve Barnabas ve onlara refakat eden Barnabas'ın kardeşi oğlu John Mark ile İsa'nın doğumunun 45 inci yılında Kıbrıs'a geldi ve Kristiyanlığın ilk kabul edildiği yer Baf oldu. Barnabas Kıbrıslı bir Yahudi idi Paul ise Tarsus'lu bir Yahudi, İsa ise Nazariye'de doğan bir Yahudi idi. John Mark ise Mısırlı bir Yahudi. Bunların hepsini ben birer ruhani atam olarak kabul ediyorum. Bunlar olmasaydı Kıbrıs adası tarihine aynı zamanda insanlık tarihine yeni bir sayfa yazılmazdı. Çünkü bunlar olmasaydı Yahudilikten Kristiyanlığa ve Kristiyanlıktan İslama geçiş olmayacaktı ve ben ise Baf'ta bir Müslüman aileye doğmayacaktım. Konumuz kültür olduğu için Müslüman aileye dedim. Konumuz ırkçılık üzerine olsaydı Türk aileye diyecektim. Kıbrısta Türk eğitimi ve kültürü 1947'de Cumhuriyet halk firkasının Mağusa'da, Geçitkalede ve Mehmetçik köyünde açılan üç okul ile başladı.

Ben bir hikaye nüvis'im, yani hikaye yazan. Bu yazımı takip edebilmek için geçen seneki yazımı "Rumi Kültür Tarihi Üzerine Söz" ile beraber okumanızı daha uygun olur. Yazımda adı geçenlerin yaşayan tüzel kişilerle herhangi bir benzerlik veya bağlantısı bir tesadüften ibarettir. Çünkü yazımda adı geçenlerin hepsi ölümsüzlük mertebesine ulaşmışlardır.

Ada tarihinde bir sayfa 1960 senesinde de yazıldı. 1960 senesinin 15 Ağustosunu 16 Ağustos'a bağlayan gecenin gece yarısı çanları vurukun İngiliz Valisinin ikâmetgahında merasimle Birleşik Krallığın bayrağı son defa olarak aşağı indirilip yerine Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı göndere çekilmişti. İşte bu temsili merasimde Kıbrıs adasının insanların kurdukları devletin bağımsız bir devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyeti adı ile coğrafi bir sınırla dünya haritasında ve hukuken de Birleşmiş Milletler Camiasında yerini aldığı simgeleniyordu. Yeni devletin cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios idi, muavini ise Dr. Küçük.

Bu merasimle ada tarihine yeni bir sayfa yazılıyordu. Bu yeni sayfanın başında ise bir kalkan üzerinde gagasında zeytin dalı taşıyan beyaz bir güvercin, Cumhuriyetin amblemi bulunuyordu. Şüphesiz ki gagasında zeytin dalı taşıyan beyaz güvercin Nuh peygamberin torunu Kittim'in adını verildiği adaya barışın geldiğini simgeliyordu. Her ne kadar da ada adını Nuhun torunu Kittim'den aldığı Eski Ahitte yazılı ise Kıbrıs Cumhuriyeti amblemi Kıbrıs haritası üstüne Eski Baftaki, Kukladaki, Afrodite tapınağının damını süsleyen ay-yıldızın ve ay-yıldızın iki yan tarafında gagalarında zeytin dalı taşıyan iki güvercinin ve ay-yıldızın ortasına da Kıbrıs insanının M.Ö 3500 sene evvelinden tarih boyunca boyunlarında asılı taşıdıkları kolları açık istavro şeklinde heykelleciklerin bir tanesinin temsili-ki kolları açık bir insan bu gün bile barış ve hoşgeldini, istavro şekli ise yeniden doğuş ve insan ruhunun ölümsüzlüğünü ifade ettiğinden -Kıbrıs'a barışın geldiğini ve Kıbrıs'ta insanlığın ta evvelinden beri var olduğunu belirttiğinden daha uygun bir amblem olurdu.

Okuduğum bu birkaç cümle yakında yayımlanacak olan kitabımın ilk iki paragrafıdır. Geçen sene verdiğim konuşma "Rumi Kültür Tarihi Üzerine Söz" bu kitabın konusunun bir özeti. Kitabımın başlığı "İnsanlık Tarihi Mirasımızda Mit, Efsane ve Gerçek Üzerine Söz"

Kıbrıs Tarihine yeni bir sayfa yazmak için ilki geçen sene gerçekleştirdim Kültür ve Sanat Kurultayına, Tarih ve Sanat Tarihi altı kurul üyesi olarak, sunduğum görüşlerimin iki yazılı metnini birleştirerek "Kültürümüz Hangi Ahlak Değerler Üzerine Bina Edilecektir?" başlığı altında Has Der'in bu seneki yayınında sunmayı uygun görüyorum. Nedeni ise Has Der bir Kültür ve Sanat derneği olduğu için. Bir diğer sebep ise kurultayın yapıpı unutulması.

Kültürümüz hangi ahlaki değerler üzerine bina edilecektir? Kültür ve Sanat Kurultayında, Plastik Sanatlar Alt Komisyon'un genel olarak Kültür ve sanatımızın sorunlarının çözümüne dönük saptama ve çözüm önerileri bölümünde (sayfa 31), UNESCO'nun 1982 yılında Meksiko'da düzenlediği Kültür Politikaları Evrensel Konferansı'ndan alıntı yapılarak deniyor ki:

"Kültürel demokrasi çerçevesinde en çok sayıda bireyin kültürel varlıkların yaratımı sürecine ve kültürel yaşamla ilgili kararların alınmasına katılma hakkı, kültürel demokrasinin sağlanması için insanların toplumdaki sosyal ve ekonomik durumlarından, eğilimlerinden, milliyetlerinden, yaşamlarından, dinlerinden, dillerinden ve etnik kökenlerinden kaynaklanan her türlü engelin kaldırılması"

Kültür ve Sanata Yönelik Yasal Mevduatı Saptama Alt Kurulu Raporu'nun birinci sayfasında da deniyor ki:

"Kültür kavramı üzerinde sosyologlar ve antropologlar çeşitli tanımlar yapmaktadırlar, sosyolog Tylor kültürü

mühtevasına göre tanımlayarak şöyle demektedir:

"Kültür, toplumun bir ferdi olarak insanın sonradan edindiği alışkanlıklar, yetenekler, gelenekler, ahlaki ilkeler, sanat, hukuk, inanç, bilgi gibi unsurların oluşturduğu bir bütündür." Kültürü unsurların bir sentezi olarak gören antropolog Malinowski ise, kültürü toplumun yarattığı teknoloji ürünleri, tüketim maddeleri, kurumlarına şekil veren ilkeler, fikirleri, zanaatı, inançları ve gelenekleri olarak tanımlamıştır. Malinowski'ye göre sosyal bir miras olan kültür, toplumun geçmişten devraldığı sanat, bilim, teknoloji, fikirler, alışkanlıklar ve değerlerdir."

Tiyatro Alt Kurulu Raporu'nun ikinci sayfasında ise şöyle deniyor:

"Bu gün Kıbrıs Türk Halkının Kültür sorunu Hamletin sorunudur; "To be or not to be"

Bu cümle kültürümüzün barometresinin ulaştığı yüksek seviyenin göstergesidir. Aynı zamanda ahlaki değer seviyesini ölçecek bir kıstas. Hazırlanan raporda inançtan bahsedilmemiştir. Sadece Malinowski ve Tylor'un kültürü tanımlamada UNESCO raporunda verilmiştir. Olmak veya olmamak bir toplum ve kültür meselesidir. Tıpkı Hamlet'te olduğu gibi. Çünkü Hamlet İngilizce'de toplum anlamına gelir ve Hamlet Osiris, Isis ve Horus'un yani Eski Mısır dininin, yeni kültürünün esas hikayesinin William Shakspeare tarafından, papalık Kristiyanlığının din olarak Danimarkalı prensler tarafından kabul edildiğinde Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus'un 1200-1220 yılları arasında kaleme aldığı Danimarkalıların efsanelerinin "Gesta Danorum" adlı yapıtta 1514 yılında yayımlanmasından, İngilterenin doğu bölgesinde yaşayan Danimarka asıllı insanların kültürlerini canlı tutmaları için tiyatroya bir uygulamasıdır ki tiyatro kelimesinin kökü Theatron "was the gathering place where affairs pertaining to the works of God were discussed". Bugünkü dilde "Allahın işleri ile ilgili sorunların tartışıldığı mekan" ki Allahın işleri toplumun işleri ile ilgiliydi. Tıpkı bugün birer tiyatro gibi inşaa edilen meclislerde tartışıldığı gibi.

Kıbrısta tiyatro Roma şehrinde çok önce vardı. Romaya ilk tiyatroyu M.Ö. 56 yılında inşaa eden Pompey idi. Pompey Cleopatra'nın babası Neyzan Ptolemy tarafından Cleopatra'nın velisi tayin edilmişti. Pompey ile Sezar ve Sezar ile Cleopatra arasındaki hikaye başka bir hikaye. Bizi burada ilgilendiren Eski Mısır'dan günümüze gelen şuur, ilim ve imarla varılan ahlaki değer, ilkeler, hukuk ve inanç.

Doğuşta herkese şuur verilmiştir. İlme şuur ve eğitimle ulaşılır. İman ise ilimle gelen güçtür. Eski Mısır'da her şeyi yaratan ve yaratılan her şeyde tecelli ettiği inanılan bir tek tanrıya iman edilirdi. Tanrı yaratandı, ilâhî iyilikti, akıldı, güçtü, esigeyen ve bağışlayandı. Her sıfatına bir isim verdiler, bununla kalmayıp onları ayırdılar ve bilmeyenlere bu sıfatlar ayrı

tanrılar gibi oldular. Bu sıfatlardan bir tanesi Amen ile temsil edildi. Amen tamamen insan şeklinde temsil edilen tek tanrı sıfatı idi. İlahî aklın ve ilâhî yaratana idrak kabiliyetinin, tanrının yarattığı her şeyde saklı olan maksatlı yaratılışın anlayabilen hayvanlar alemindeki tek yaratık insan olduğundan insan şeklinde temsil edildi.

Tanrı veya Allah kelimesi Theos, Dios, God kelimeleri gibi bir gerçeği ifade eder. Yazılı metinlerden çok önce tıpkı Hzretî İbrahim'in hikayesinde olduğu gibi insanoğlu gökyüzüne baktı: güneşi, ayı, yıldızları gördü. Arşı aşırıp durmadan bir düzen içinde devri daim etkilerini hesapladı ve bunlara ilâveten yeryüzünde dağlara, okyanusa, bulutlara, şimşğe, rüzgara, yağmura, kendinden başka yaratıklara, ineğe, öküze, incire, buğdaya, ve kırdaki bir çiçeği inceleyerek – bütün bunları insanın yaratmadığını ve yaratmayacağını kavrayarak-bunları yaratana tarif etmek için, yani bu gerçeği ifade etmek için bir kelime kullandı. Eski Mısır'da bu kelime hieroglif şekli ile dülgelerin kullandığı nacak idi ve yaratıcı anlamını taşıyordu; sözlü telifu ise: "Neccar" idi. Neccar kelimesi Eski Mısırda ve Aram dillerinde ve dilimizde dülgere anlamını verir. Dülgere mevcut olmayan bir şeyi yaratır. Batı dünyasının Allahın oğlu Allah olarak kabul ettiği İsa Peygamberin bir dülgere olduğunu hatırlatmakta yarar var.

Kendilerini Rumi, yani insan, diye tanımlayan Eski Mısır'da yaşayan insanlardan insanlığa miras kalan ve bu gün Mısır'daki abidelerdeki kabartmalarda görünen firavunun kendisinin ilâhileştirilmiş bir tasvirine Maat'ı sunması bu günkü suflerin bir insanın gözüne bakarak o insanın gözünde Allahını görmesi neyi ifade ediyorsa onu ifade ederdi. Firavunun Maati Amen'e sunması – ki Amen genellikle Mut ve Khonsu ile beraber, yani baba, ana ve oğlu üçlüsü olarak, çekirdek aile olarak insanlığı yani insan topluluğunu temsil ederlerdi – insan topluluğunun firavuna verdiği dünya düzenini koruma görevini yerine getirdiğini, bir diğer deyişle tanrıdan gelen tanrısal düzeni sağladığını Maat'ı sunarak yerine getirdiğini gösteriyordu. Eski Mısır'dan bütün dillere giren ama bizde unutulup bir ata sözü" Halkın sesi Allahın sesidir"

Maat Allahın yarattığı evrenin istikrarının tabii olduğu dünya düzeni istikrarını sağlayan değerlerin simgesiydi. Bu değerler Adayet Hakikat Fazilet ve İnanç idi. Firavun öldüğünde Osiris olurdu. Osiris ölümler dünyasının kralı idi ve ölümler dünyasını yönetirdi. Yaşayan kral Horus yaşayan halkı yönetirdi, ölü adına yönetmezdi. Ölü adına yaşayanları yönetme tabiatı ters düşüğü gibi mantığa ve insani ahlaki değerlere aykırıdır. "Kral ödümlü, yaşasın Kral" bunun en basit kanıtıdır. Firavunlar öldüğünde ölümsüzlüğe ulaşmaları, bir diğer deyişle tanrı mertebesine ulaşmaları, hayattayken insanlık uğruna ve insanlığın ilerlemesine verdikleri hizmetlerle olurdu. Heykelleri ise onların nefislerinin evleri olarak biliniyordu.

Firavun olmayıp da ölümsüzlüştürülen tek insan İmhotep ise doktorların atası olarak hastalıklara çare bulması ile o mertebeye ulaştırıldı.

Eski Mısırda veya eski dünyada içinde sadece tanrıya, Allaha, ibadet için hiç bir bina inşa edilmemiştir. İnsan kalbini Allahın evi diye kabul eden bir yaşam felsefesi Allaha ibadet için bina inşa etmeye gerek duymadı. Allaha ibadet her yerde her zaman yapılabilir. Ama toplumun sorunları ancak fertlerin bir arada toplanması ile alınan kararlarla yani halkın sesi ile halledilir. Bu gün birer tapınak olarak söz edilen yerler birer yönetim merkezi veya ilim merkezi idiler.

Pers İmparatoru Darius bir firavundu ve İskender de onun gibi bir firavundu. Darius Allahın oğlu demektir. İskender de Darius gibi Amen'in oğlu idi. İskenderin annesi Olimpias Amen tarafından hamile bırakılmıştı. Bir diğer deyişle ilâhî aklın ve ilâhî yaratana idrak kabiliyetinin, tanrının yarattığı her şeyde saklı olan maksatlı yaratılışın anlayabilen, Amen in oğlu idiler. Ve İskenderde bu kabiliyet ana rahmine girdiği andan itibaren haizdi. Darius Bissutunda yaptırdığı hitabede şöyle diyor:

"Dünyayı yaratan, gökkubbeyi yaratan, insanı yaratan, insana mutluluk yaratan, Darius'u kral yapan yüce Allaha."

Allahın teklifine ve her şeyin ondan tecelli ettiğini öğrettiğinden dolayı gençliği kötü yola sevketti diye halk tarafından ölüme mahkum edilen Sokrates'in son günlerini kalame alan öğrencisi Eflatun'un Sokratesin Mazereti adlı kitabında Sokratese şu sözlere söyletiyor:

"Efendiler, sizlere karşı bağlı ve müteşekkır bir hizmetçiyim ancak Allaha olan itaatkârlığımla son nefesime ve mantığımla var olduğum müddetçe felsefe ile uğraşıp size tenbih etmek ve beni dinlemeye hazır olanlara gerçeği aydınlatmaya devam edeceğim."

Sokrates'in halk tarafından ölüme mahkum edilmesinin Fransız İhtilali hazırlayanlar örnek almışlardır. The Oxford Universal Dictionary'den alınan bilgiye göre "laik" kelimesinin kullanıldığı ilk cümle 1736 yılında şöyle diyor: "Sokrates'e zülüm gerçekten laik idi." Türkçe Büyük Larousse ansiklopedisi ise laik kelimesini "Yunanca laikos halktan olandır; dini kuruluşların yetkisinden bağımsız bir kurum, bir şey için kullanılır" olarak verir. Verilen ima o dur ki din halktan yana değildir, yani kültür halktan yana bir şey değildir.

Laiklik ilkesini benimseyen ilk millet 1789 ihtilali hazırlayan Fransızlardır. Bir diğer millet ise kendilerine Fransızları örnek alan 1923'de Türkiye Cumhuriyetini kuran Türklere. Türklere Laiklik ilkesi 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası programında yer alan ve 1937 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, 1960 askeri müdahalesi sonrası 1961 anayasasına ve en son şekli ile 1980 askeri müdahale sonrası 1982 anayasası ve bizde K. K. T. C.'nde 1985 anayasası

ile devletin temel niteliklerinden biri olur. Aynı zamanda 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasıyla laiklik ilkesi anayasasının değişmeyen ve değiştirilmesi bile önerilmeyeceği yazaya bağlanmıştır. Katolik kilisesi yani Roma kilisesi Batı Avrupa'da hakimiyetini kurmak için hiçbir dine tahammül göstermedi ve ölü bir insanı Allahın oğlu Allah olarak kabul etmeyen toplumlar tamamen ortadan yok edildiler. Laiklik müessesesi Roma Kilisesince yaktır. İslam'da ise Laiklik müessesesi halifelikte vardı. Felsefe ile yeni tanışan ve akfın kudretini öğrenen, ilerlemeyi ve insan haklarını savunmayı yeni başlayan Fransız aydınlar sınıfının kiliseye karşı çıkmaları "laik" kelimesinin lugatlara girmesini sağladı. Eflatun eğitimimi Mısırdan gördü. Kendisine klasik dönemde verilen ad" Atik Lehesinde Musa" idi. Bu gün ise Kristiyan aleminde kendisine "İsadan önce Allahın teklifini savunan" diye söz edilir.

Sokrates ve Eflatun gibi Aristotele ve Zeno insanlığı eski Atınaya, Atıkaya, rahmetli nenem Atınaya Atika derdi, taşıyanlardır. Aristotelesin sözleri: "Atınalılan felsefeye karşı ikinci bir günah daha işlemekten kurtarmak için" Atınadan ayrıldığı çok defaz edilen bir cümledir. Felsefe Yunanlılara Araplardan gitti.

Bu gün kültürüne hayran kaldığımız Avrupanın felsefesi Kıbrıslı Zeno'nun felsefesine dayanır. Zenon Yunanlı dediği Arap. Augustus'nun senatosunda altın harflerle yazılı Adalet, Merhamet, Fazilet ve İnanç prensipleri Kıbrıslı filozofun öğrettiği prensiplerdir. M.Ö.üçüncü yüzyılda yaşayan filozof Chrysippus'un ruhani atası olarak kabul ettiği Kıbrıslı Zeno'na atfederek yazdığı "Tanırlar Hakkında" ki kitabından esinlenen M.Ö. birinci yüzyılda yaşayan Julius Sezar'ın rakibi Cicero'nun örnek olarak ve alıntılar yaparak kaleme aldığı aynı adı taşıyan - dinin yani kültürün tartışmalarını yapıldığı bir zamanda - ölen Sezarın yani ölü bir insanın tanrılaştırılmasına karşı çıkan Ciceronun eserinden birkaç cümle zikretmek isterim.

"Eğer tabiatıta insan zekâsı, bilgisi, güç ve kudretinin yaratamayacağı bir şey varsa, bu şeyleri yaratanın insanlardan daha üstün olduğudur. Gökkuşbe ve içindeki ebedi gözergâhlarında seyahat eden gezegenler insan tarafından yaratılamaz. Dolayısı ile onları yaratan insandan daha büyüktür. İnsandan Daha güçlü Allahtan başka ne olabilir? Eğer Allah yok ise tabiatıta insandan daha güçlü ne vardır? Bütün yaratıklar arasında insan en üstün armağanı mantığa haizdir. Sadece eşsiz küstah bir budaladan başka birisi kendisinden başka hiç bir şeyin bütün dünyasından daha önemli olacağını tasarılamaz. Dolayısı ile insandan daha yüce bir şey olmalıdır ve o şey Allah olmalı"

"Kendini bil" veya "Kendini bil ki Allahını bilersin" İnsanoğlu mantığa sahip tek yaratık olduğu için "düşünebilen" ve düşünebildiği için "ben varım" diyebilen veya "var olduğum

için düşünebiliyorum çünkü var olmak olgunluk derecesine bağlıdır" diyebilecek ilme sahip her insan, al insan el kamil, yani olgun insan, kendinden önce gelenlerin öğretilerinin ne derece gerçek olduğunu bilmek ve daha da ilerletmek kabiliyetine muktedir. Apollo'nun heykelinin oturtulduğu kaideye "kendini bil" yazılı idi. Ve bir hadis-i Şerif de deniyor ki" Kendi nefisini anlayan rabbini de anlamış olur". Yani kendini bil ki Allahını bilersin.

Nasıl ki tarih okuyup öğrenmek zeki bir insanın kendi soyunun oynadığı ve kendisinin insanlık uğruna alacağı veya yükleneyeceği ve insanlığın ilerlemesine vermek istediği değerlerin gelişimini sağladığı gibi eğer eğitimde verilen değerler, veya çıkartılan yasalar, insanı gerçeklere ve evrensel ahlaki değerlere ters düşerse çelişki menfaatler yarattığı gibi toplumun varabileceği tek hedef bölünme ve insanlık aleminde dışlanmak ve yok olmaktadır.

Ahlaki değer bir toplumun kültür mayasıdır. Kültürün sürekliliği ve köklülüğü toplumun birliğini, köklülüğünü ve sürekliliğini gösterir. Her hangi bir toplum başka bir toplumun kültürünü kendi kültüründen üstün tutarsa, veya görürse, yok olmaya mahkumdur. Bu ancak kendisine kendi kültürünün öğretilmediğinden dolayı kendi kültüründe cahil kalmasıyla doğar.

Politik ideoloji doğrultusunda yazılan ve okutulan tek bilim dalı tarihtir. Bu gün okullarımızda çocuklarımıza okutulan tarih, bilhassa Kıbrıs tarihi, propoganda dan başka birşey değildir. 19 yüzyıl Avrupa'sının dünya görüşlerini yansıtan ve kendi menfaatlerini ilerletmek amacıyla başka insanlara ait vatan topraklarını ve kültürlerini kurdukları manda Yunan devletine mal edinmek için yazılan bir propogandadan başka bir şey değildir. Mas Latrie adında bir Fransızın ondokuzuncu yüzyılda yazdığı ve günümüze kadar hiç bir şekilde sorgulanmayan Haçılar ve Lusinyan dönemi tarihi güzel bir örnektir. Bir başka örnek ve utanç kaynağı ise onaltıncı yüzyılda yaşamış Angelo Khalepino ismi ile yazan Cezvinit 1571 yılında Kıbrıs Osmanlı dünya düzeninin gelmesiyle yazdıkları ki bunlar gerçeği saptıran ve soyumuzu, daha doğrusu tarihine mirasçı çıktığımız Osmanlı hanedanlarını ve tarihini aşağılamak için yazılan propogandadan başka bir şey değildir. Nasıl ki Osmanlı hakimiyeti Selçuklu hakimiyetinin mirasesi ve devamı idi ve Selçuklu kültürünün bir devamı Mevlevilikle süreklilik içerisinde günümüze geldiyse - 1956 da Türk Cemmatına devrile ve aynı sene Türk cemaatına kapatılmasına dek - eğer Kıbrıs tarihinde İslamla yani Muaviyenin Kıbrıs'ı almalarıyla değil Kıbrıs'a islamın gelmesiyle ilgilenemeyeceksek bile hiç olmazsa Selçuk ve Osmanlı tarihimizi tekrar gözden geçirmemiz lazım. Medeni olmak uğruna kendi geçmişimizi ve kültürümüzü aşağılamaktan gurur duyan bir toplum olmanın vazgeçmemiz lazım. Yörük olmakla gururlandırdık

sürülmekle müfakatlandırıldık. Kendi topraklarımızda başkalarının bizi misafir diye tanımlamalarına vize verdik. Çelişki bölünme ve yok olma getirir.

Birlik uğruna nasıl ki okullarda çocuklarımıza her sabah dini bir merasim ciddiyetinde H.G. Wells isminde İngiliz bir kurgu yazarının dünya tarihinin ana çizgilerinde anlatıldığı ve Atatürkün çok etkilendiği bir sahneye göre: Romalı soyluların kendilerini gösterişli bir biçimde tanıtınca Attilanın "Ben sizin gibi soylu biri değilim; ancak soylu bir ulustanım" sözlerinden etkilenerek söylediği "Ne mutlu Türküm diyene" sözleri ile gurulanan çocuklarımıza Attilayı Allahın kılıcı yapan, veya başkalarına Allahın musibeti şanın veren Ariusculuga, yani İsa'nın Allah tarafından bir insan olarak yaratıldığına, yeryüzünde düzeni sağalamaya ama tabiatı ile bir Allah olmadığına inanan felsefeyi; veya daha yakın bir tarihe gelecek yaşadığımız topraklar üzerinden dedelerimizin liderliğinde Doğu Türkmenistan'dan Viyanaya kadar, Kuzeyde Moskova'dan Güney'de Arabistan, Habeşistan'dan batıya Fasa kadar olan topraklarda insanlığa bir dünya düzenini, birlik ve bütünlüğünü sağlayan, yani Osmanlı İmparatorluğu insanlık tarihini, sanatını, müziğini ve miras aldığı Selçuklu imparatorluğu insanlık tarihini, sanatını ve muzikisini ortaya çıkaran Mevlana Celal Ed-Dini Rumi'nin Felsefesini ki bu felsefe insanlık alemine "medeniyet" veren felsefedir, bunun neden yasaklandığını sorgulamamız lazım. Kültür yönünde dünya coğrafyasında insanlıkla olan tek ortak mirasımız Sufilikten gelen ahlâki felsefe mirasımızdır. Bugün Rum dediğimiz komşularımızla bile. Bu böyle olmasaydı Rum dediğimiz insanlar veya Museviler Osmanlı ile Selçuklu ile değil İslam ile 1400 sene beraber yaşayamazdı. Cami, Sinagog ve kilisenin yan yana olmaları sadece bu gerçeği değil ırkçılığın veya bugünkü değişik bir ulusun diğer uluslardan kendini üstün görmesi bir yana birtek ferдинin dünyaya bedel olduğunu düşünmek bile kabul edilir bir ahlâki değer olmadığını kanıtlar.

Eğer Selçuklu Sultanlarının, Osmanlı Padişahlarının, Timur, Cengiz ve Attilanın kahramanlık tarihinden Türk olarak gurur duyuyor isek, onları Türk yapan felsefeyi öğrenmek veya öğretmek yaşağı hangi mantığa, ilme ve ahlâki değere cevap verir? Ve biz Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Türk olarak insanlığa ve kendi milletimize ilmi ve mantığı olan hangi ahlâki değerleri miras olarak aktaracağız?

Nasıl ki orakla tarımın, çekiçle sanayinin yapılmadığı Orta Asyalı soydaşlarımız öğrendiler, at üstünde kılıç sallayarak kelle uçurarak kahramanlık hikâyeleriyle ve "bir Türk dünyaya bedeldir" felsefesi ile füze çağında dünyayı fethetmek bir yana nene vatanımız olan orta Asya'da bile cirir atmazdı, at koşurtmazmış mümkün değil. Ruhani bunalıma sokulan çelişki içinde bir toplum olmaktan çıkmanın zamanı gelmiştir. Evrensel insani ahlaki değerlerle yöresel kültürel gelenekleri günümüzü

yanşıtan moda ile, bir diğer deyişle modayı medeniyet ile karıştırmayalım. Bize kaybettirilen ama başkaları tarafından mal edilen evrensel insanı ahlaki değerlerin batı dünyasında ön plana çıktığı zamanımızda bizdeki bu ahlaki değerlerin saklı olduğu mekânları şuur ve ilimle gelen iman gücüyle, camilerimizin her birini ahlaki değerlerimizin ilimin ve mantığının yaşayan birer kültür merkezi olarak yeni bir dünya oluşumuna hizmet verecek şekilde düzenlenmelerini kendi insanımız için, nasıl ki diskotekler, kumarhaneler ve kerhaneler başka ihtiyaçları karşılarlar, bu kültür mirasımızın insanların ihtiyaçlarını karşılamak için birer eğitim merkezi olarak hizmet vermelerini, cehaletle değil bilimle kültürümüzü sürdürdüğümüzü insanlık adına göstermemizin zamanı geldiğine inanmaktayım. Kültür yani dil bilgisi olan toplumda cehalet ve yobazlık kendini göstermez.

Allahın oğlu Allah olarak kabul edilen ölü bir insanın ikbin sene evvel sözde doğumunu kutlayacağımız gibi beş bin kusur senelik insanlık kültür mirasımızı terk etmememiz bize insan olarak daha faydalı olur. Çünkü sözü edilen iki bin senelik kutlama beş bin senelik insanlık kültür mirasını dokuzyüz sene evvel terk eden papalıkla gelen bir mirastır.

Yahudilik, Kristiyanlık ve İslam aynı kültüre değişik evrelerde verilen isimlerdir; yani dünya düzenini yönetme sistemlerini tarif için kullanılan kelimeler ki deneme ile yeni evreyi tarif için kullanılacak kelime "Demokrasidir" idi. Demokrasinin ilkesi insan haklarıdır. İnsan haklarını tanımlamak için" başka bir insanın gözüne bakarak kendini o insanın gözünde görmek"ten veya "o insanda tanrının yaşayan mihrabını görmekten" daha iyi bir tanım düşünülemez.

Beş bin kusur senelik insanlık ilmini yani Rumi ilmini günümüze taşıyan Mollay-i Rum Muhammed bin Muhammed bin Hüseyin al Balkhi, ki kendisi Hz. Ebubekir'den gelmedir. "Mesneviye-i Manevi Mevlana Celal ed-Dini Rumi" adlı eserinde doğa bilinci ve evrim kavramını oluşturan Charles Darwin'den 600 sene evvel şöyle yazıyor:

"Dünya geldiğin andan itibaren kendini yüceltmek için önüne bir merdiven konmuş. Önce sen bir, mineraldin, sonra bir bitki oldun Ve sonra bir hayvan. Bunun böyle olduğunu Biliyormuydun? Sonra sen bir insan yapıldın, sana şuur, ilim ve iman verildi."

Şuur doğuştan herkese verilir. İlme şuur ve eğitimle ulaşılır. İman ise ilimle gelen güçtür.

Bilmek veya bilmemek, olmak veya olmamak, işte suru budur.

Kendimizi ve Allahımızla bilmek için soracağımız soru: "kültürümüz hangi ahlaki değerler üzerine bina edilecektir?"

ŞERİF BAYKURT

Biyografiye başlamadan önce kısa bir açıklama

Eserlerinden önemli bir bölümünü Halkbilim alanında vermiş olan Şerif Baykurt'un Plâstik Sanatlar ve Edebiyat alanlarındaki çalışmaları da gözönünde bulundurulursa, kendisinin bir halkbilimci olması yanında bir ressam ve bir şair olarak ele alınması ve sözü edilen bu alanlarda da incelenip tanıtılması gerekmektedir. Şurada, konumuz gereği Şerif Baykurt'u Halkbilimci olarak ve Halkbilim ağırlıklı çalışmalarıyla ele alıp incelemeğe gayret sarfedeceğiz. Çalışmalarımıza daha bir açıklık kazandırabilmek için, konuya önce Baykurt'ın yaşam öyküsünden başlıyoruz.

Şerif Baykurt 1919 yılında, şimdi Yunanistan sınırları içinde kalan Lise Köyünde doğdu. 1923 Göçmen Mübadelesinde, Selânik ve Drama bölgesindeki Türklerle birlikte, dört yaşındayken ana yurda göç etti.

Şerif Baykurt

Anadolu'ya gelişlerinin ilk iki yılında yer bulup iskân edilinceye değin ailesiyle birlikte, Sinop'un Gerze ilçesini, Tekirdağ'a bağlı Marmara Ereğlisini, Sultan Köyünü, İstanbul'un Silivri ilçesini, Silivriye bağlı şimdi köy olan Çeltikçiftliğini gezdiler. Sekiz yaşına bastığı için, 1927 yılında ailesi Kırklareli'nde yerleşmeye karar verince, Kırklareli Selim Sabit İlkokulunun ikinci sınıfına yazıldı.

Üçüncü sınıfı Ahmet Mithat, dört ve beşinci sınıfları da Kocahıdır ilkokulunda okuyarak 1932 yılında ilköğretimini bitirmiş oldu. Aynı yıl içinde Kırklareli Ortaokuluna başlayan Baykurt'un ilk kalem denemelerini yayınlaması bu yıllara (1935) rastlar. 1935-1936 Öğretim yılında Baykurt Edirne Erkek Öğretmen okulundadır.

Baykurt, gerek ortaokulda, gerek öğretmen öğrenci olarak bulunduğu yıllarda, Mahmut Cüda, Halide Nusret Zorlutuna, Selâhattin Yücesoy, Nihat Sami Banarlı, Ahmet Ziya Somar gibi değerli hocaların derslerinden yararlanma şansına sahip oldu. Öğretmen okulunu bitirdikten sonra 1937 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim bölümü sınavını kazanarak yüksek öğrenimine başladı.

Baykurt 1937-1941 yıllarında Eğitim Enstitüsünde öğrenciyken, Cevat Memduh Altar, Malik Aksel, Nurullah Ataç, Şinasi Barıyıcı, Pertev Naili Boratav, Mahmut Ragıp Gazimihal Hıfzırrahman Raşit Öğmen, Mustafa Nihat Özön, Ahmet Kutsi Tecer, Halil Bedi Yönetken ve Edvard Zuckmayer gibi dönemin ünlü bilim ve sanat adamlarının derslerinden yararlandı. 1940-1941 yıllarında Gazi Eğitim Öğrenci Başkanlığı yaptı.

1941 Gazi'nin resim ve ayrıca edebiyat (yardımcı) bölümünün de bitirerek aynı yılın temmuz ayında Kayseri Lisesine stajyer resim öğretmeni olarak atandı. Yine aynı yıl içinde askerlik görevini yapmak üzere Ankara Yedek Subay Okuluna (16. Devre) alındı 1942 yılında Türk Ordusundaki görevine yedek subay olarak başladı. 1944 yılında terhis edilerek vaktiyle öğrenci bulunduğu

Kırklareli Ortaokulunda öğretmen olarak göreve başladı.

Baykurt Kırklareli ve Edirne'de kendi yapıtlarından meydana gelen resim sergileri açtı. Öğretmeni bulunduğu Kırklareli Ortaokulu öğrencileriyle birlikte, orta lise ve dengi okullar arasında düzenlenen bir resim yarışmasında Türkiye Birinciliğini kazandı. Bu birincilik kazanan resimlerden bir kısmı Amerika'ya gönderildi. Virginya Eyaleti öğretmenler Derneğince bu resimlerin röprodüksiyonlarından oluşan bir broşür yayınlanarak Amerikadaki okullara dağıtıldı.

Amerikan Radyolarında (o zaman televizyon yoktu) bu konu ile ilgili olarak yapılan bir konuşmada üç Türk Öğretmenine (Şerif Baykurt, Cemal Bingöl ve İlhami Demirci) teşekkür edildi.

Baykurt, Trakyada ilk kez halk oyunları ekipleri kurdu. Bu yörede çok güzel halk oyunları bulunduğunu, gösteriler halinde ve yayımla (medyayla) ilişki kurmak suretiyle ilk kez tanıtan ve gün yüzüne çıkaran şerif Baykurtur.

Bu konudaki çalışmalarını o dönemin çok önemli kültür yuvaları olan halkevleri çatısı altında sürdürdü. Bir ara Kırklareli Halkevi Başkanlığı görevini de üzerine aldı.

Ünlü folklorcu Vahit Lütfü Salcı ile gençliğinden beri başlayan dostluğu, Kırklareli'deki bu son görevi sırasında büsbütün ve birbirlerine sunulmuş şiirler ve yazılar yayınladılar.1952 yılında Sakarya Arifiye Öğretmen Okulu (Köy enstitüsü) öğretmenliğine atanınca, Türk sanatlarını daha iyi anlayabilmek için, halk ve köy sanatlarının incelenmesi gereğine inanarak, kendini büsbütün halkbilim ve halk sanatları araştırmalarına verdi. Köylerden gelmiş olan öğretmen okulu öğrencilerinin de yardımlarıyla Marmara Bölgesi halk elişlemeleri üzerinde bir araştırma ve derleme denemesi yaptı. Bu araştırmalardan elde ettiği sonuçlardan kimilerini "Türk folklorAraştırmaları" dergisinde yayınladı.

Ayrıca halk dansları (oyunları) üzerindeki çalışmalarını da aralıksız sürdüren Şerif Baykurt, Türkiye'deki tüm halk danslarını ele alarak halk oyunları ve genel halkbilim üzerindeki çalışmalarını genişletti.

"Yapı ve Kredi Bankasının, Kültür hizmetlerinden biri olarak kurmuş olduğu" Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi (vakfı) ile 1956 yılında ilişki sağladı. Anılan bu vakfın danışma kurulunda uzman üye olarak

çalışmaya başladı. Bilimsel bir kurul niteliği de taşıyan bu tesis, Vedat Nedim Tör'ün Başkanlığında çalışmalarını sürdürüyordu. Kurul, başlangıçta Mahmut Rağıp Gazimihal, Ahmet Adhan Saygun, Ahmet Kutsi Tecer, Halil Bedi Yönetken ve Muzaffer Sarısözden oluşmuştu. Daha sonraları Bençet Kemal Çağlar, Ruhu Su ve Sadi Yaver Atamen de çalışmalara katıldılar.

Bu kurul 1956 yılında başlayıp 1969 yılına kadar süren ve dördü bölgesel olmak üzere düzenlenen ondört uluslararası Halk Oyunları Bayramı hazırlık ve uygulama çalışmalarında Vedat Nedim Tör'ün başkanlığında araştırma yaptılar. Bu araştırma ve derlemeler Anadolu ve Rumeli halkı arasında gerek, folklor ve özellikle halk oyunları alanında oldu. Başlangıcından sonuna dek bu çalışmalar içinde Baykurt da bulundu.

Şerif Baykurt, 1959 yılında Türkiye Halk danslarının bir konu içinde sahneye koymayı düşünerek senaryosunu yazdı. "Gelin Alayı" adını taşıyan bu gösteri "Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi"nin, o yıl İstanbul Açık Hava Tiyatrosunda düzenlediği Halk oyunları bayramında halka sunuldu. Başarı sağlayan yarım saatlik bu gösteri çok beğenildi ve basında "Türk Balesi, Türk Operası doğuyor" biçiminde yazılar görüldü.

Baykurt, 1962 yılında Sakarya Halk Eğitim Başkanlığına atandı. Bu sırada Sakarya ve Marmara bölgesi Halk Oyunları üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırdı. Sakarya şenliklerinin ilk kez düzenlenmesi üzerinde büyük emeği geçti. Bu yıl içindeki seçimlerde Sakarya Öğretmenler Derneği Başkanlığına seçildi. 1963 yılı Eylül ayında aynı zamanda Sakarya Halkevi Başkanı iken Killi Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Genel Merkez Örgütüne atanan Baykurt, Ankara'ya geldiği aynı yıl içinde Halkevleri Genel Merkez Uzmanlığına getirildi.

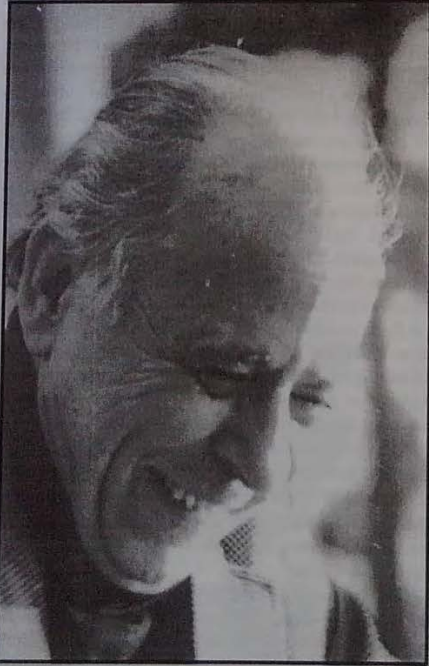
1964 yılında İstanbul'da "Yüksek Tahsil Türk Folklor Enstitüsü Kurma" adıyla kurulan ve derneğin çalışmaları sonunda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ünite olarak "Milli Folklor Enstitüsü" açılınca adını "Türk Folklor Kurumu"na çeviren derneğin üç yıl Ankara Temsilcilik görevini üstlendi.

1966 yılında, Ankara Devlet Operası Genel Müzik Direktörü ve Orkestra Şefi Sabahattin Kalender ile işbirliği yaparak halk danslarımızı orkestra eşliğinde sahneye uyguladı.

Zamanın Cumhurbaşkanı, Kordiplomatik, Sançtı ve

Sanatseverlere sunulan gösteri büyük ilgi gördü. Bir grup Üniversite öğrencisinden meydana gelen dans topluluğuna Devlet Opera Orkestrası eşlik etti. Baykurt bu yıllarda Köy İşleri Bakanlığında Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Köy El Sanatları Şube Müdürü olarak çalışmaktaydı.

1968 yılında Milli Folklor Enstitüsüne Müdür yardımcısı olarak atandı. Bu yeni görevinde, kendini büsbütün folklor çalışmalarına vermiş olan Baykurt'un karşısına yeni olanaklar çıktı. Uzman olarak bulunduğu "Türk Haşk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi"nce 1968 yılı "Anadolu ve Trakya Halk oyunları Araştırmaları ve Dört Bölge şenlikleri'nin planlama ve uygulanmasında ön plânda görev aldı. Bu suretle "Türk Halk oyunlarını yaşatma ve yayma tesisi" Milli Eğitim

Şerif Baykurt

Bakanlığı ve Milli Folklor Enstitüsünün işbirliğini sağlamış oldu. Bu dört bölge şenlikleri hazırlıkları için Baykurt ve Sadi Yaver Ataman, Kuzey ve Güney olmak üzere iki koldan Türkiye'yi bir kez daha halk oyunları bakımından taramış oldular.

Başarılı birer halk Kültürü hareketi olarak yürütülp sonuçlandırılan Elâzığ, Adana, Kayseri ve Afyon Şenlikleri'nin parasal durumunu "Türk Halk Danslarını filmle saptamak. Başlangıçta TRT Televizyon Dairesinin yardımlarıyla yürütülen oyunların filmle saptanması işleri sonraları, Milli Eğitim Bakanlığı Film Radyo Televizyonle Eğitim Merkezi elemanlarınca sürdürüldü. Bu suretle yaşamakta olan Türk halk danslarının yansından çoğu filme alındı, ve bu açışmalar sonunda binlerce renkli diyapozitif elde edildi. Bu çalışmalar sırasında film ve dıaların açıklamalarıyla ilgili olarak Baykurt tarafından önüç adet broşür-kitap hazırlanarak bastırıldı.

1968-1969 yaz aylarında devlet (MEB) tarafından ilk kez iki folklor kursu düzenlendi. Kurslar, orta dereceli okul öğretmenleri 40 kişilik gruplar halinde katıldı. Ankara ve İstanbul'da düzenlenen ve onbeşer gün devam eden bu kursların yöneticilik görevini Şerif Baykurt üstlendi.

Şerif Baykurt, festival ve film saptamaları üzerinde çalışmalar yaparken, bir yandan kurs ve seminerler yönetiyor, bir yandan da dergi ve gazetelerde yazılar yazıyordu. Meydan Larousse Ansiklopedisi için derleyip topladığı araştırmalar yanında bir yandan da L. Menon ve Mil C. Marcel Dubois ile birlikte tamamlanan, adı geçen Larousse'un folklor maddesini hazırladı.

Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu Üyeliğine seçildiği sıralarda özellikle halk dansları üzerinde durdu ve otantik olanlardan seçilmiş (42) halk dansı melodisinin okullarda dansların öğretilmesinde yardımcı olabilecek biçimde plâğa alınmasını sağladı. Plaklarla ilgili olarak "Türk Halk Dansları" adlı hazırladığı broşür Halkevleri Vakfınca bastırıldı.

1970 Uluslararası Japonya "EXPO 70" sergisine 78 halk oyuncumuzun bulunduğu toplam 138 kişilik grubun başı olarak gönderildi. Bu grup Devlet adına Japonya'ya gönderilen ilk gösteri ekibiydi.

1972 yılında ilk kez bir yüksek okulun (Ankara Turizm ve Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu) programına

resmi ders olarak "Türk Folkloru" dersi kondu. Baykurt bu ilk kez konan folklor dersini onbeş yıl okuttu. Aynı yıllarda Türk Kültür ve Türk Sanat derslerini de sürdürdü. Bu yıllar içinde hazırlamış olduğu "Türkiye'de Folklor" adlı kitabını bastırıldı.

Şerif Baykurt, 1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Genel Müdürlüğü, genel müdür yardımcılığına atandı. 1971 yılında İngiltere'ye Langolan şehrinde düzenlenen Uluslararası Müzik ve Halk Oyunları festivaline davetli olarak katıldı. 1972 yılından itibaren Fransa'nın Dijon şehrinde geleneksel bir biçimde devam etmekte olan Uluslararası Üzümlü Bayramı ve Halk Dansları Yarışmalarında üç kez Jüri üyesi olarak bulundu. Bu yıllarda TV'de Nide Tüfekçi ile birlikte "Oyunlarımız-Türkülerimiz" adlı sekiz programlı bir Halk oyunları dizisi yayınlandı. Bir ara TRT Türk Halk Müziği Oyunları Denetleme Kurulu Üyeliği yaptı.

Baykurt 1978 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Genel Müdürlüğüne Genel Müdür olarak atandı. Bu görevi iki yıl sürdürdü. Sonra Bakanlık Müşavirliğine atanan Baykurt açtığı davayı kazanarak tekrar genel Müdürlüğe getirildi. 1981 yılı Martında Genel Müdürlükten emekli oldu.

1991 yılından başlayarak Hacettepe Üniversitesinde dört yıl Türk Halk dansları dersini okuttu.

Baykurt'un Çalıştığı Dernek, Kurum ve kuruluşlardan bazıları:

- 1-Sakarya Öğretmenler Derneği Başkanlığı
- 2-Kırklareli Halkevi Başkanlığı (1950 den önce)
- 3-Sakarya Kültür Derneği Başkanlığı
- 4-Sakarya Halkevi Başkanlığı
- 5-Türk Dil Kurumu Üyeliği (Ankara)
- 6-Sanat Kurumu Üyeliği (Ankara)
- 7-Türk Folklor Kurumu Üyeliği (İstanbul)
- 8-Türk Folklor Araştırmaları Kurumu Üyeliği (Ankara)

Biyografisinin Yayınlandığı Bazı Dergi ve Kitap

- 1-Meydan Lerouse ve diğer Ansiklopediler: Ana Britanica, Türk ve Dünya Büyükleri v.b.
- 2-Türk Folklor Araştırmaları dergileri
- 3-Defne Dergisi
- 4-İlgaz Dergisi
- 5-Türkiye'de Yeşilyurt Gazetesi
- 6-1920 den 1981'e Milli Eğitim Bakanlığı üst kademe Merkez Örgütü

- 7-Türk Halk Müziği ve Oyunları dergisi
- 8-Müzik Ansiklopedisi
- 9-Folklor/Edebiyat Dergisi Şerif Baykurt bölümü
- 10-Hacettepe Üniversitesi Lisans Tezi Konusu. Halkbilim Bölümü, Ülkü Aydoğan

Yazı ve ŞiirlerininYayımlandığı Dergi ve Gazetelerden Bazıları

1-Ajans Türk	Ankara
2-Akşam Haberleri	Sakarya
3-Çebe	Ankara
4-Ağzı 4	Çağrı - Konya
5-Damle	Edirne
6-Dernek	Sakarya
7-Dernek	Ankara (Mevlevi - Merkez)
8-Defne	Ankara
9-Doğuş	Kars
10-Halkeğitimi Genel Müdürlük Bülteni	
11-Halkevleri Dergisi	Ankara
12-Halkın Sesi	Adapazarı
13-İlköğretim	Ankara
14- K. Atatürk Yolu	Ankara
15-K. Köy Postası	İstanbul
16-Orkestra	İstanbul
17-Özdilek	Lüleburgaz
18-Sonposta	İstanbul
19-Trakya'da Yeşilyurt	Kırklareli
20-Ülkemiz	Ankara
21-Ülkü	Ankara
22-Türk Folklor Araştırmaları	İstanbul
23-Vatan (Gazete)	Ankara
24-Yeni Adam	İstanbul
25-Türk Halk Müziği ve Oyunları	Ankara
26-Yurt Sesi	Ankara
27-Folklor	Ankara
28-Anadolu Folkloru	Ankara
29-Anadolu Kını	Ankara

Yayınlanmış Olan Kitapları:

- Türk Halk Oyunları:** Halkevleri Genel Merkez Yayınları, Başnur Mat. Ankara 1965
- Mimar Sinan:** MEB Hak Eğitimi Genel Müdürlüğü Halk Eğitimi Yayınları, MEB Basımevi 1969
- Türk Halk Oyunları, Ağrı-Akçaabat-Bayburt-Muş:** Milli Folklor Ens. MEB Film Rad. TV ile eğitim Merkezi işbirliği, 22 Nisan 1969
- Türk Halk Oyunları, Balıkesir, Burdur, Silifke:** Milli

106 Halkbilimi

Folklor Ens. MEB. Film Radyo TV ile İşbirliği, 27 Nisan 1969

Türk Halk Dansları: (XIII Kitapçık) Milli Folklor Ens.

MEB. Film Radyo TV ile Eğitim Merkezi İşbirliği 1973

Türkiye'de Folklor: Kalite Matbaası, Ankara 1976

Uzaktan Eğitim Evrensel Çerçevesi ve Türk Eğitim Sisteminde Uzaktan Eğitim Yeri: (Komisyonca) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 1980

Türk Halk Dansları Plâk Rehberi: Halkevleri Genel Merkez Yayını, Ankara

Türk Halkbilimi: (Sait Evliyaoğlu ile birlikte) Ankara 1988

Anadolu Kültürleri ve Türk Halk Dansları: Yeni Doğuş Mat. Ankara, 1995

Türkiye'de İlk Halk Oyunları Semineri: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996

Urumeli'nde Zaman – Şiirler: Ürün Yayınları Ankara 1999

Ulusal ve Uluslararası Kongrelerdeki

Bildirilerden Bazıları:

1- Halk Danslarının Derlenmesi ve Uluslararası Şenliklerinin Düzenlenmesi – 1977 İstanbul)

2- Türk Halk Dansları ve Anadolu Uygarlıkları (III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi)

3- Türk Halk Oyunları Sahnelenmesi Üzerine Düşünceler (26-2 Ekim 1987)

4- Türk Halk Oyunlarının öğrenilip Yağınlaştırılması üzerine notlar (6 Mart 1990)

5- Halk Oyunlarımızın son 40 yılı (6-11 Mayıs 1991 Antalya Uluslararası Türk Folklor Kongresi)

6- Çukurova'da Türkmenler ve Halk Oyunları-Halk Dansları (19-22 Kasım 1991 Adana)7- El Sanatları yalnız Ekonomik bir sorun olarak ele alınmamalıdır (Antalya Folklor Objeleri kolekyumu bildirisi 1994)

8- Antalya kültürlerinde Yörük Oyunları ve dansları üzerinde düşünceler (26 Nisan 1994, 26 Nisan Antalya)

9- Anadolu Kültürleri ile Türk ve Kıbrıs Halk Dansları üzerinde düşünceler (7 Nisan 1995 Kıbrıs)

Basılmaya Hazır Çalışmaları:

Sanat, Kültür ve Eğitimle ilgili birkaç ciltlik yazı, beş-altı cilt dolduracak kadar folklor araştırma notları, ayrıca işlenmiş binlerce halk dansları ve çoğu yağlı boya ve desen olmak üzere sergilenmeye hazır yüzlerce resim.

Aldığı Ödüllerden Bazıları:

1- Ankara Ressamları 1941 yılı yarışması İkincilik ödülü (Ankara Halkevleri Genel Merkezince Ankaralı Ressamlar

arasında düzenlenen yarışma)

2-1945 yılı Türkiye Orta, Lise ve dengi okullararası resim yarışması birinciliği

3- 1969 Yapı ve Kredi Bankası Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi Araştırma ödülü

4- 1975 Milli Eğitim Bakanlığınca Genel Müdür olarak takdirname

5- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Halk Sanatları Derneği (Has-Der) "Hikbilimi Hizmet Ödülü"1987

6- İzmir Karşıyaka Türk Cumhuriyeti Halk Sanatları Derneği (KATOD) Halk Oyunlarına Hizmet ödülü 1987

7- Folklor Araştırma Kurumu İhsan Hınçer Türk Folklorüne Hizmet Ödülü 1988

8- Antalya Uluslararası Halk Dansları ve Müziği Andolu Folklor Vakfı Festivali ödülü 1988

9- Ankara Turizm-Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu Turizm Bölümü Mezunları Halk Bilimi ve Turizm Eğitimine Katkılarından dolayı Hizmet ödülü 1987

10- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Halk Sanatları Derneği 5. HAS-DER) Şeref üyeliği 1989

11- Halk Oyunları Araştırma Sergileme Anadolu Derneği (HASAD) 1988 yılı Türk Halkbilimi Halk oyunları ödülü

12- Anadolu Folklor Vakfı 10. Kuruluş yılı Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü) 1991

14- Kırkareli Kültür Sanat – Karagöz ve Kahve Şenliklerine katkıları ödülü 1992

15- Tüfem Turizm ve Folklor Derneği Şükran Armağanı 1990

16- Hacettepe Üniversitesi Halkbilimi Anabilim dalı ödülü 1993

17- 1995 Uluslararası Slifke Festivali Armağanı

18- Otantik Halk Dansları Derneği – İstanbul ödülü 1997

19- Motif Halk Dansları Oyunları Derneği 1998 ödülü

20- Kıbrıs (KKTC) I. Kültür ve Sanat Kurultayı 1998 ödülü

21- Galatasaray Lisesi Folklor Kulübü Mavro Ali Türk Halk Oyunları Hizmet Ödülü 1992

Şerif Baykurt'un Resim Çalışmaları:

1-1941 yılında Ankara Halkevi'nin Ankara ressamları arasında düzenlediği Resim yarışında yağlıboya Peyzajıyle ikincilik ödülü kazandı.

2-1945 yılında, Türkiye'de ilk kez düzenlenen orta, lise ve dengi okullararası resim yarışmasında öğrencileriyle birlikte Türkiye Birincilik ödülünü aldı. Aynı yarışmadaki resimler Amerika'da sergilendi. Ve Baykurt'a Amerika Virjinya Eyaleti Öğretmenler Derneğince Teşekkür edildi.

3-Ankara, Edirne, Kırklareli ve Sakarya'da kişisel Resim Sergisi açtı.

4-İstanbul, Ankara ve Türkiye'nin diğer bazı büyük şehirlerinde açılan Karma Resim Sergilerine eserleriyle katıldı.

Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...

TILSIMLI GOLAN

Çok eski zamanlarda, Daha develerin pireyle konuştuğu, büyük et yiyen canlıların olduğu, insan üstü varlıkların kol gezdiği bir dönemde masalımız geçmektedir. Babanın oğlu kıskandığı, kralın dokunulmaz olduğu, bazı araçlarla güçlülük kazanıldığı bir zamanda olayımız geçmektedir. Vaktiyle bir ülkede bir kralla oğlu varmış. Kral oldukça çapkınmış her güzele gönül verip kendine almak istemiş. Bu nedenle kraliçe ahından ölmüş. Ölürken yalvarmalarını duyan bir peri de oğlunu korumak için ona güç veren bir golan vermiş. Kralın oğlu büyümüş. Yiğitmi yiğit bir genç olmuş. Önüne geleni devirir, sonra da kendi şanındanmış değil bağışlanmış. Kral oğlunun yiğitliğine memnun olurmuş. Delikanlı bir gün yaşlı bir kadına yardım etmiş. Duygulanan yaşlı kadın gence inşallah fadunanın koruduğu güzel kız senin olur duğasını duymuş. Bu sözler delikanlıyı oldukça etkilemiş. Sormuş soruşturmuş ve sonradan kızın yerini öğrenmiş. Kızı iki güçlü sima koruyormuş. Bunlar yaklaşan herkesi kendilerine çekip yutuyor veya kemiklerini ufalıyarak yoluyorlarmış. Bu nedenle kimse kıza yaklaşamazmış. Erkek devle kadın faduna bu işi odenli rahat yapıyorlarmış ki eğer onları yenen olursa kız alacaktı. Delikanlı bu anlatılanlardan sonra moralini bozmadı. Bir gün sabahleyin kalkarak yola koyulmuş. Kızın yerine yaklaşmadan oturup dinlenip suyunu içmiş yemeğini yemiş. Sonra da yeniden yola koyulup kızın evinin önüne varmış. Devin onu yutmasına imkan vermeden hızla davranıp onu yere atmış. Sonra fadunanın çığlıkları kendini ona çekmesine direniş ansızın onu da etkisiz hale getirmiş. Onların ısrarla öldür bizi demelerine karşılık da siz bizim yine koruyucumuz olacaksınız deyip onları serbest bırakıp kıza evlenmiş. Kör şeytana bakın ki masal bu ya kralda aynı kıza istiyormuş. Gizliden gönderdiği nice askeri de bu yolda ölmüş. Bu nedenle oğlunun kıza almasına pek

Özkan YIKICI

çok üzümlü kendi kafasına göre şeytani planlar yapmaya başlamış.

Önce güreşler düzenleyip en iyi güreşçilerle oğlunu güreştirip kazandığı taktirde genci öldüreceğini söyleyip kendi seçtiği adamların keybetmesi halinde ne istese yapacağını söylüyormuş. Tabi delikanlı tüm güreşçileri yeniyormuş. Babasına da hiçbirşey yapmıyormuş. Krala eğer sen birşey yapmıyorsan ben yapmayacağım demek değıldir diye uyarıyormuş.

Kral baktı ki böylesi uğraşlarla oğlunu yenemeyecek hemen danışmanlarını çağırıp akıl istemiş. Bir tanesi ona muhakkak oğlunun bir güç tilsimi var onu öğren demiş. Yöntemse bir gece onunla içip delikanlıyı sarhoş yapmasını söylemiş. Kralın kafasına bu iş yatmış.

Bir gece keskin zivaniya ile oğlunu sarhoş yapıp ona övgüler dizip hep gücünün nedeninin sormuş. Delikanlı da dayanamıyarak sonuçta golanın olduğunu söylemiş. Delikanlı sarhoş ya kral da golanı daha yakından görmek için istedi. Delikanlı da kötü bir durum düşünmeden golanı vermiş. Kral daha golanı alır almaz dışarda bekleyen muhafızları çağırıp sarhoş oğlunu bağlamalarını ardından da gülerken kendine kalles dememeleri için onu öldürmeyeceğini sadece gözlerini oyup nehrin kenarına atacağını söylemiş ve öylece de yapmış. Oğlan kendine geldiğinde dünyasının karardığını görmüş. Kendisi oldukça bitkinmiş. Kafasını toparladıkça olanları anımsayıp çaresizce kıvranmış. Onu gören yaşlı iki insan acıyarak yanlarına almışlar.

Krala adamlarını gönderip kız almak istemiş amma bir eve hiçbirini yaklaşamamış. İki sadık beki oldukça gelenleri darmadağın edip geri göndermişler. Kralda her bekleyiş sonucu daha bir küplere binmiş.

Delikanlı körlüğe alışıp gezinmeye başlamış. Bir gün

Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...

derin bir yürüme sonrası ormana girmiş. Üstünde uçan iki kuş konuşuyorlarmış. Derken ağacın yapraklarının sihirliliğini ve göze sürüldüğü zaman iyi olacağını gayet iyi dille anlatıyorlardı. Sorada ağaca doğru uçmuşlar.

Delikanlı el yordamıyla ağacı bulup iki yaprak kesmiş ve gözlerine sürmüş birde ne görsün ormanın ilk ışıkları gözlerine çarpmış. Artık sevinmesine diyecek yokmuş. Görüyordu. Yolda karşılaştığı herkes kralın oğluna benzediğini ancak gözlerinin farklı olduğunu söylüyormuş. Bu da işine geliyormuş.

Saraya yollanmış. Kralın üzgün olduğunu duymuş. Kralın karşısına çıkmış.

Kral önce sendelendi ancak gözlerinin benzemediğini görünce de rahatlamış. Delikanlı kraldan üzüntüsünü sormuş. Kralda kıza ulaşamadığını söylemiş. Delikanlı

krala oğlunun tilsimini sorunca da kral golanı göstermiş. Bunun üzerine genç krala golanı kendine verilmesini ve kıızı krala getireceğini söylemiş. Gözü kızıdan başka birşey düşünemeyen kral bunu kabul etti.

Delikanlı golanı takip evine yollamış. Kapı bekçisi devle faduna onun gözlerinin rengi değiştiği için tanımadıkları için yutmaya yönelttiler. Ancak delikanlı binbir sözle kendini tanıtır gücünü gösterince kızın yanına ulaşmasına izin verdiler.

Çok geçmeden kral olanları öğrenmiş. Hıdetinden orduyu üzerine göndermiş. Ancak artık iş isten geçmiş. Saraya dayanan delikanlı ile yandaşları kralı kovaladılar. Kralı yakalayan faduna herşeyi delikanlı da tahta geçmiş. Böylelikle de herşeyi sonuçta mutlulukla bitip köylüler cezalarını bulmuşlar. Ders olarak kralın da kralığı bir yere kadarmış.

Kaynak: İbrahim Aslan

ANANIN DİLİ

Çok eski zamanlarda bir ana ile tek bir çocuğu varmış, Kocası öldüğü için kadın hem analık hem de babalık yaptığı için çocuğuna çok düşkündürmüş. Ne yaparsa yapsın çocuğa hiç kızmamış. Dahası onaylarmış. İlk önce çocuk bir yumurta eve getirmiş. Kadın sormadan ona kızartıp yedirmiş. Arkadaşlarından bir oyuncak çalmış. Ana yine ses çıkarmamış. Tüm şikayetlere rağmen kadın çocuğunun hırsızlıklarına hep onay vermiş. Çocuk büyüyor ve durmadan kötü huylar kazanıyormuş. Ana ise hep bunlara tek çocuğu olduğu için göz yumuyormuş. Çünkü gücendirmekten ters bir şey olmaktan korktuğu için her olaya çocuğa ses çıkarmamakla geçiştirirmiş. Ana en son okulda öğretmeninde şikayetleri üzerine çocuğu incinmesin diye onu okuldan almış. Öğretmenin ısrarla yanlış yaptığına ikna etme çabalarına hep kendinin tek çocuğu olduğuna onu gücendirmemek gerektiğini söylemiş. Çocuk ananın

korumasıyla durmadan yeni huylar edinerek büyümüş. Etrafı ile uyumsuz herkesin fakat anasının koruduğu bir insan olmuş. Derken bir gün büyük bir hırsızlık yaparken yakalanmış. Yargılanmış ve uzun bir hapis cezası almış tüm insanlar sevinmiş. Yargıç ona son sözünü sorunca anasıyla konuşmak istediğini söylemiş. Anası gelip oğluna sarılırken o da anasının dilini görmek istediğini söylemiş ana alıştı ya oğlu ne isterse yapıyormuş. Hiçbir art düşünce aklına getirmeden dilini çıkarmış. Delikanlı taşıdığı bıçağı hızla çekip anasının dilini kesmiş. Soranlara da eğer bu dil bana yapılan yanlışları doğru diye savunmasaydı ben şu anda bu durumda olmayacaktım demiş.

Masal da olsa muhakkak bazı ders çıkaracak konular vardır. Yanlış beslemek hiçbir zaman doğruya ulaşılamaz. Doğru ile yanlış muhakkak ayrılmalıdır.

Kaynak Kazım Celul

Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...Masal...

ÜÇ KIYMETLİ TAŞ

Özkan YIKICI

Çok eski zamanlarda bir varmış, bir yokmuş, neler yokmuş ki, krallar dev cadı ve daha neler neler yaşıyormuş. Neler olmazmış ki, neler sormayın gitsin bir ülkede bir kral varmış ki demeğin gitsin. Kralın oğlu hiç olmazmış, doğan her kızı da sinirinden öldürürmüş Bu nedenle ondan herkes korkarmış, korkmasına ama kimse birşey demezmiş. Kraliçe yine hamile kalınca kral açıkca tehdini hemen eşine hemde ebeye yapmış. Bu kez de kız doğarsa ikisinde başını uçuracakmış. Kraliçe yine sancılanmış. Şansa bakın ki yine sonuçta kız doğmuş. Herkes şaşırmış. Korkudan ancak kolay toparlanıp

kendi canlarını kurtarmak için yalan söylemeye karar vermişler. Müjde kralın oğlunuz olmuş diyene başta ebe olmak üzere bahşişlerinin de almışlar. Aradan günler geçiyormuş. Kralın çocuğu büyüyormuş. Kraliçe özellikle bez değişiminden tuvalete gitmeye dek birçok konuda kralın çocuğun kız olduğunu anlamaması için daha gayretli davranıyormuş. Aradan yıllar geçmiş çocuk büyümüş. Okula gitmeye yakın kral artık sünnet olmalı değip hazırlıklara başlamış. Kraliçe ve diğer kesimlerde bir çıkar yol aramaya başlamışlar. Kız nasıl sünnet olacaktı. Derken sünnet günün gelmiş. Kraliçe çocuğu çekip ona herşeyin çaresiz anlatmış ve sonra da hepsini altınla doldurduğu bir ata bindirmiş. Krala çocuğunun heycana geçsin diğe bir tur atacağını söylemiş. Kral hiç şüpelememiş. Kraliçe çocuğa biran önce bulunmayacak kadar uzaklaşmasını aksi olursa öldürüleceğini söylemiş. Ata deynekle öylesine sert

verdu ki hayvancağız can havli ile uçup gitmiş. Herkes de geri gelir diye beklemiş.

Aradan yıllar geçmiş. Çocuk büyümüş. Fakat yine erkek olarak gezmeye devam etmiş. Hiç kız görünmeyi denememiş. İyi birisi olarak bilinmeye uğraş vermiş. Sadece anasına ne olduğunu bir türlü öğrenememiş. Çünkü çok çok uzaklara gitmiş. Kimseyi tanıdık görememişti.

Bir gün kız oğlanı, kralın kızı görmüş ve beğenmiş. Babasına bu gençle evlenmek istediğini dayatıp durmaya başlamış. Kral etrafa kime sorduysa hep iyi sözler duymuş. Derken kızının ısrarı ile kız oğlanın iyi durumu karşısında dayanamayıp onu çağırıp kızıyla evlendirmeye karar vermiş.

Kırk gün kırk gece düğün olmuş. Gerdek gecesi sonrası kız tutturmuş derhal idam edin bunu diye. Kral şaşımış. Herkesin iyi bildiği birini dururken nasıl kafasını uçuracaktı, ancak kız öylesine ısrar ediyordu ki ayrılmayı dahi yeterli bulmuyormuş.

Kral düşünmüş taşınmış. Bir yanda kızının ısrarı, diğer yandan asılması gereken iyi bir insan varmış. Uzun uzun düşündükten sonra karar vermiş.

Damadını çağırıp ona kendisine üç kıymetli devin ağzındaki taşları hemen getirmesini aksı taktirde öldürüleceğinin söylemiş. Şaşırın kız öğlen yinede kendisini toparlayarak kabulenmiş. Kral bir okadar daha şok olmuş. Nasıl olur bu kadar iyi bir insan asılırmı üstelik yinede kızı onunla evlenmek istemiş.

Kız oğlan hemen günün ilk ışıklarıyla yola düşmüş. Epeyi yol gittikten sonra karşısına sümüklü yaşlı bir ihtiyar çıkmış. Ona nereye gittiğini sormuş. O da ah ihtiyar amca değip tüm hayatını anlatarak rahatlamaya çalışmış.

İhtiyar adam gülerek ona yardımcı olacağını söylemiş. Bir kap şarap bir kap su ve bir kap pekmez alıp devin su içtiği üç tenekeğe dikmesini söylemiş. Yalnız pekmez en son tenekede olacaktı. Dev gelip taşları çıkarıp sonrada bunları içtikten sonra pekmezle oyalanacağı için o anda taşları alıp hemen gök kuşağı altından geçmesinin söylemiş. Herşeyin daha iyi olacağını da eklemiş.

Derken sözü edilen tenekenin yerine gelmiş. İhtiyarın dediği gibi önce su sonra şarabı ve en son da

pekmezi tenekelerde doldurup bir ağacın arkasına saklamak beklemeye başlamış.

Öğlenin sıcakında dev hisimla gelmiş. Teneklerin temizlenip dolu olduğunu görünce çok sevinmiş. Bu iyiliği yapanı ödüllendireceğini de söylemiş. Ağzından taşları çıkarıp tenekenin kenarına koyup önce bir yudum kanayan susuzluğu için suyu içmiş. Sonra şarabı da devirmiş. Ancak sarhoş da olmuş. Pekmeze gelince dudakları yapışmaya kendisini zorlamaya başlamış. O anda hızla fırlayıp taşları aldığı gibi ata atlayıp gökkuşağının altından geçmiş. Dev de birde baktı ki hızla uzaklaşan biri taşlarını almış gidiyormuş. Gökkuşağı altından geçemeyeceği için sadece bettuasını okumuş. "Ah ben ah dilerim tanrıdan erkeksen kız, kızsın erkek olarsın" diye bağırması. İnanişe göre gökkuşağı altından geçen biri olmuş ki kız da oğlan olmuş. Gece olurken kral ne oldu diye düşüncelere daldığı bir anda damadı içeri gelip ona taşları uzattı. Kral daha bir mahecup olarak bu gecede kalsın kızı bile istemese bile o yinede böylesi bir insanı öldürmeyecektmiş. Işıyan günde kralın kızı evinin önünde sokakta oynayan çocukları kovup uyuyan olduğunu rahat bırakmalarını söylüyormuş. Kral sabırsızca beklemekten usanıp kızının evine gitmiş. Kızının çocukları oynamamaları için kovaladığı sessiz olmalarını söylediğini görmüş. Çekinerek kızına rahatını sorup yine kızının kararını ısrarla olup olmadığını sormuş. Kız çok mutlu olduğunu söyleyince kral bir okadar daha sevinmiş. Eski babasına anasına da haber salıp onlarda çağırıp tanıştılar. Onlar erdi muradına bir çıkalm kerevetine.

Kaynak: Kafiş Yakıcı

HAS-DER'den Haberler...HAS-DER'den Haberler...**HAS-DER OCAK-ARALIK 1999
HABERLERİ**

*Halk Sanatları Derneği (HAD-DER)nin 22. Olağan Genel Kurulu 30/1/1999 tarihinde yapıldı. HAS-DER genel merkezi olan Ayluka Kilisesinde gerçekleştirilen kurula 50'yi aşkın yetişkin üye katıldı. Divan Başkanlığını Tuncer Bağışkan'ın yaptığı kurulda açılış konuşmasını Kâni Kanol yaptı. 21. Dönemde oluşturulan kollarda sorumluluk alan kişilerin kol raporlarını sunmasından sonra yönetim kurulu raporu okundu. Mali Raporun aklanmasından sonra 22. dönemde görev yapacak yönetim, denetleme ve onur kurullarının seçimleri yapıldı. Genel Kuruldan bir gün sonra toplanan yeni yönetim denetleme ve onur kurulları kendi aralarında aşağıdaki gibi görevlendirmeye yaptılar.

Genel Kurul'dan bir görüntü

Yönetim Kurulu:

Başkan: Ali NEBİH
Sekreter: Tarık GÜVEN EMİROĞLU
Sayman: Öcal ERTEN
Çocuk Kulübü: İlker ÖZOVA
Kitaplık ve Arşiv / Basın Yayın: Engin ANIL
Sosyal İlişkiler: Tijen CEVAT

TARIK G. EMİROĞLU

Araştırma-Derleme-Eğitim: Kâni KANOL
Müzik: Hasan ABOHORLU
Üye: Ahmet SOYGAZI

Denetleme Kurulu

Başkan: Akin EYLEN
Üye: Ayşe YÜNCÜ
Üye: Aslı ALBAYRAK
Yd. Üye: Mehmet BİRİNCİ

Onur Kurulu

Başkan: Hasan EKMEKÇİ
Üye: Erkan ERTALU
Üye: Mustafa KEÇEÇİOĞLU
Yd. Üye: Çimer ERGENE

Diğer Kol Sorumluları

Halk Dansları: Hasan EKMEKÇİ
Demirbaş Eşya: İsmail ERGİL
Teknik İşler: Mustafa KEÇEÇİOĞLU
Üye Özlük İşleri: Fatoş EREKİ

**MİLLÎ EĞİTİM ve KÜLTÜR BAKANI
MEHMET ALTINAY'I ZİYARET**

18 Şubat 1999 tarihinde yeni Eğitim ve Kültür Bakanı Sn. Mehmet Altınay Yönetim Kurulu tarafından ziyaret edildi. Bakana yapılan ziyaret sırasında kendisine 1999 yılı içerisinde ki faaliyetlerimizi içeren bir program sunuldu. Bunun yanında geçtiğimiz dönem başlattığımız ve yetkililer, yurt dışına giden ekiplerle yaptıkları maddi yardımlarda adaletli davranmaya çağırın 4000'e yakın imzalı imza kampanyamız ve sonuçlarını içeren bir de rapor sunuldu.

Kültür ve Sanat konularına duyarlı olduğunu söyleyen bakan bundan sonraki çalışmalarımızı kültür sanat

112 Halkbilimi

koordinatörü vasıtasıyla kendisine ulaştırmamız konusunda talepte bulundu. Özellikle ilkokular'a etkinliklerimizin zamanında duyurabilmesi konusunda söz alan kurumumuzun ziyareti birlikte yenen çukolata ve içilen çay ile son buldu.

EL SANATLARI KOOPERATİFİ YÖNETİM KURULUNUN ZİYARETİ

1998 yılında 15 Aralık tarihinde yapılan 16. Halkbilim Sempozyumunda verilen halkbilimi hizmet ödüllerinden birini alan El Sanatları Kooperatifinin yönetim kurulu derneğimizin yönetim kuruluna bir nezaket ziyaretinde bulundu.

Karşılıklı bilgi alışverişinde bulunarak sorunları üzerinde duruldu. Bu arada 1974 öncesi 800 olan üye sayısı bugün 400-500 dolaylarına kadar gerilemiş durumda olduğu, kooperatifin ayakta kalabilmek için zorlandığı, ve emeğin pahalı olduğundan dolayı satışların az olduğu ve kooperatif depolarında milyarlarca liralık işin alıcı beklediği yapılan konuşmalardan ortaya çıktı. Anlaşılacağı gibi kooperatifin en önemli sorununu işlerin pazarlama konusu oluşturuyor. Dileğimiz bu sorunların bir an önce aşılması ve yok olma yüz tutmuş el sanatlarımız ve kooperatifinin eski güzel günlerine dönmesidir.

VESTEL SEHOW ROOM'UN AÇILIŞINDA HAS-DER

Fab Ltd'in sahibi olduğu Vestel beyaz eşya show-room'u görkemli bir törenle 6.3.1999 tarihinde açıldı. Açılışa devlet ve hükümet yetkililerinin yanında seçkin bir davetli

topluluğu katıldı. Açılışa bir gösteri sunan modern dans grubumuzun izleyicilerin ve Fab Ltd yetkililerinin beğenisini kazandı. Açılıştan önce sahne alan ekibimiz çiftetelli oyununu modern tarzda izleyicilere sunduktan sonra açılış Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş ve Zorlu Holding Yönetim

hakimiyeti görülmeye değerli.

27 Mart tarihinde ise modern dans ekibimiz yeni bir anlayışla gerçekleştirilen müzik, dans ve sahneleme ile halk danslarımıza yeni bir boyut getirerek izleyicilerin ilgi ve beğenmesini kazandı.

Modern dans grubu gösterisinden bir görüntü

Kurulu Başkanı Ahmet N. Zorlu tarafından yapıldı.

XI. GENÇLİK VE FOLKLOR ŞÖLENİNDE EKİPLERİMİZ

24-27 Mart tarihlerinde Atatürk Spor Salonunda gerçekleştirilen şölenle 25 Mart gecesi düzenlenen gala gecesinde katılan büyükler halk dansları ekibimiz "bağ bozumu" isimli kareografiden 4 dakikalık bir bölüm sundu. 26 Mart 15 dakikalık bir programla sundu. BRTK'nun naklen yayınladığı gecelerde salonu dolduran izleyicilerden derneğimiz büyük takdir toplayarak alkış aldı. Gençleştirilmiş bir kadroyla sahne alan elemanlarımızın performansı ve sahne

HAS-DER ÇOCUK KULÜBÜ KANTARA KAMPINDA

Geçtiğimiz yıl ilkinin gerçekleştirdiğimiz yaz kampı bu yıl 1-8 Temmuz tarihleri arasında yine Kantara Gençlik Kampı tesislerinde gerçekleştirildi. Derneğimizin çocuk kulübüne bağlı çocuklarımızın kamp süresini en iyi şekilde geçirmeleri sağlanmıştır. 1 Temmuz günü saat 10.00'da Atatürk Spor Salonu önünden hareket eden 4 minibüsle

çocuklarımızı Kantara kampına ulaştırmışlardır. Kamp boyunca geçen yıla oranla spor alanlarının düzenlenip ışıklandırılmış olması her an spor yapabileme imkanı sağlanmıştır. Eskiden büyüklerin oynadığı yerel oyunlar da çocuklara öğretilip hem eskiye sahip çıkma hem de neşeli dakikalar geçirmeleri sağlanmıştır. Kamp süresince çocukların katılımıyla atölye çalışmalarında yapılmıştır. Küçük gruplar halinde çocuklarımız denizden de yararlanılmıştır. Grupların böyle aralarında çalışıp gece etkinliklerinde sunmuş oldukları birbirinden güzel parodi ve dans gösterilerinde çocuklarımızın tüm günlerini dolu dolu yaşamlarına olanak sağlamıştır.

Çocuklarımız 6 Temmuz tarihinde

kamptan ayrılırken 2000 yılında gerçekleştirilecek olan kampı dört gözle beklemeye başladılar.

ARABAHMET YAŞIYOR ŞÖLENİ

Bu yıl 2. Gerçekleştirilen şölen 4-7 Ekim tarihleri arasında Lefkoşa'daki Arabahmet Mahallesinde gerçekleştirildi. Organize Komitesinde Halk Sanatları Derneğinin yanında Arabahmet Art Stüdyo, KTSY Birliği, Basım Sen MTB Vakfı, Pygmalion Art Galeri, L T Belediyesi yer aldı. 4 Ekim gecesi yapılan açışın organizmesini dergimiz üstlendi.

Organizenin gerçekleşme gerekçesi olarak tarihsel ve kültürel dokuyu yaşatmak için yola çıktığı açıklaması yapıldı.

Geceye Modern Dans grubumuzun danslarıyla başlandı.

Daha sonra "Sur içinden görüntüler" isimli slayt gösterisinde sorular içerisindeki güzelliklerin ve tarihi dokunun dışında aksaklıklarda yer verildi. Gösteride yer alan tezatlıklar ilginç görüntüler ve düşünceleri izleyicilerin belleklerine kazıldı. Gösteri müzik ve şiir dinletisi ile de zenginleştirildi.

Daha sonra Mehmet Ertuğ'un Karagöz - Hacivat gösterisi çocuklar kadar büyükleri de eğlendirdi. Gecenin sonunda ise Yıldızlar A grubu halk danslarımızdan güzel örnekler sunarak geceyi tamamladı. 5 Ekimde Gençlik Merkezi tarafından Kıbrıs Düğünü, MÜDER Konseri ve imza ve söyleşi toplantısı yapıldı. 6 Ekimde Müzik Dostları Derneği çocuk Korosu ve Belediye Kent Orkestrası Arabahmet Meydanında etkinliklerini gerçekleştirdi. 7 Ekim gecesi ise "Yaşayan Mekanlar Yaratmak" isimli bir açık oturum düzenlendi. Açık oturumda Ertan Öztekin, Uğur Ulaş

Halk Dansları gösterisinden bir görüntü

Dağlı, Hüseyin Gürşan, Ayşen Kasap ve Cem Can bildirimleri sundular.

GELENEKSEL PİKNIK

Her yıl geleneksel olarak üyelerin ve ailelerin birbirini daha yakından tanıması ve kaynaşması amacıyla düzenlenen piknikimiz bu yıl 5 Eylül tarihinde Kırmı-Çınar Gazinosunda gerçekleşti. Küçük ve büyük 100'e yakın kişinin katıldığı piknikte üyelerimiz birlikte eğlenip oynular oynadılar

SELE-SESTA SERGİLERİMİZ

Bu yıl 23.sü yapılan KKTC Uluslararası Fuarı 11-12 Haziran tarihleri arasında gerçekleşti. Çok sayıda yerli ve yabancı kurum, kuruluşun katıldığı fuarda Halk Sanatları Derneğinde daha önce sergilendiği Sele-Sesta sergisini izleyici ve ziyaretçilerin beğenisine sundu. Cumhurbaşkanını Rauf Raif Denktaş'ın yaptığı açılıştan sonra 104'ü KKTC, 46'sı Türkiye firmalarına ait standları 60 bin'in üzerinde kişi ziyaret

etti. Türkiyeden ayrıca iki ressamında sergilerinin açılışı yapıldı. Unutulmaya yüz tutmuş işçiliğin canlandırılmaya çalışılan derneğimiz sergi boyunca işleyici bayanlarında sergi merkezine getirip bizzat sele-sesta işlemleri sağlamıştır. 70 in üzerinde sele-sesta materyaline sahip derneğimiz, büyük ve titiz araştırmaları Görneç, Serdarlı, Mallıdağ, Büyükkonuk Yedikonuk, Mehmetçik, Yeşilköy, Balalan ve Yayla Köylerinde yapılan ziyaretler sonucunda bulunmuştur. Yine aynı sergimiz Ağustos ayında yapılan Uluslararası İzmir Fuanna katılan ülkemiz kurum ve kuruluşlarımızın yanında yer almıştır. Bu sergide ayrıca eski kıyafetler, dergi ve broşür gibi argümanlarda yer aldı.

ARAŞTIRMA GEZİLERİ

29 Mayıs tarihinde Kazafana (Ozanköy) köyüne yapılan gezide Fisturikya oyunu araştırıldı. Kadınlar tarafından oynanan oyun görüntüleri alınarak daha sonra sergilenebilir bir

hale getirilecek. Yedi kişilik bir ekiple yapılan araştırmada Emine Karabina (92), Fatma Abraş (67) ve çiftçi karısı Şerife abla ile görüşüldü.

Ağustos ayı içinde ise Çayönü Köyüne yapılan araştırma gezisinde köy sakinlerinden Derviş Mustafa ile görüşüldü. Derviş Mustafa Karşılamar ile Koroğlu oyunlarından aklında kalan figürleri gösterirken Derviş Dayı' da videoya alındı.

sunduktan sonra Has-Der müzik grubu halk şarkılarımızdan oluşan parçalarını sundular. Daha sonra kareograf Esen Erez yönetimindeki çocuk kulübüne üye 20 çocuk tarafından geçmişte giyilen damatlık, gelinlik ve sünet giysilerinden oluşan bir defile sunuldu. Daha sonra modern dans grubumuz eğitmenleri Tijen Cevat yönetiminde yeniden sahneye uyarlanmış halk danslarımızın örneklerini sundular. Geceye Yıldızlar III eğitmenleri Nazan

GİRNE TURİZM FESTİVALİ

28 Mayıs Cuma günü Girne'de gerçekleştirildi. Turizm mevsiminin açılışında turizmden sorumlu Devlet Bakanlığı ve Başbakan yardımcılığı tarafından organize edilen festivale Halk Sanatları Derneği, Otem Halk Dansları Topluğu, Girne Belediyesi, Y.D.Ü. Halk Dansları ekipleri katıldı.

Girne Belediyesi öntünden başlayan kortej'e ayrıca özel okulların ve kollejerinde katılması kalabalık bir şekilde etkinliğin kutlanmasına sebep oldu. Girne Yat Limanında kurulan podyumda halk dansları ekipleri sırası ile halk oyunları oynadılar. Turistler ve bölge halkı tarafından ilgiyle izlenen festival ile Girne oldukça kalabalık bir gün yaşandı.

ÇOCUKLARIMIZ İSTANBUL'da

Türk Dünyası Araştırma Vakfı tarafından bu yıl 5.'si düzenlenen "Türk Dünyası Çocuk Şöleni" çeşitli ülkelerde yaşayan 36 Türk topluluğu adına İstanbul'a gelen 310 öğrenci ve 72 öğretmenin katılımıyla 6-13 Haziran tarihleri arasında yapıldı. Galatasaray'da toplanan konuk öğrenciler, yöresel enstrümanlarıyla İstiklal Caddesinde yürüdüler. Daha sonra çocuklar Taksim'deki Atatürk anıtına çelenk koydular. Amaçlarını biraraya getirerek tanıtmak olduğu belirtildi. Ekibimiz Gülhane Parkı, Kartal ve Zeytinburnu Stadyumlarında gösteriler yaptılar. Türkiyenin gözde eğitim kurumlarından Kültür Kolejinde de ekibimiz gösteri yaptı. Tüm gösterileri ilgi ile izlenen Has-Der ekibi 13 Haziranda adaya döndü.

Lefkoşa'daki SOS Çocuk Köyü yanında yaptırılan Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği Lokal Binasının

Araştırma'dan bir görüntü

ÇOCUK ŞENLİĞİ

26 Haziran tarihinde Başaran Spor Salonunda yapıldı. Saat 20.00'de başlayan şenlik HAS-DER çocuk kulübüne üye 180 civarında tarafından reklendi. Etkenlik Has-Der çocuk kulübü sorumlusu İlker Özovanın açılış konuşmacısı ile başladı. Minikler I. Grubu eğitmenleri Ayşe Kayalı ve Fatma Ereğ Arkut yönetiminde 10'ar dakikalık gösterilerini başarıyla

Nebih, Mustafa Keçecioglu ve Akın Eylem, Yıldızlar II eğitmenleri Yeşim Birinci ve Tarık Emiroğlu, Yıldızlar I eğitmenleri Handan Nebih, Ahmet İyiyürek ve Hasan Abohorlu yönetiminde otantik halk danslarından oluşan oyunlarını 500 kişiye yakın izleyiciye sundular. Yaklaşık 2 buçuk saat süren etkinlikten çocuklarımız ve izleyiciler büyük mutluluk içinde ayrıldılar.

temel atma töreni 11 Temmuz 1999 Pazar günü gerçekleşti. Temeli Başbakan, Meclis Bakanı ve T.C. Elçisi tarafından atılan Lokal binasında törenden sonra Lefkoşa Belediye bandosu bir dinletisi sundu.

Dernek ekibimiz de davetilere halk danslarının enfes bir gösterisini sahnelediler.

REHA CANER ANI TURNUVASI

Halk Sanatları Derneği üyesi, Satranç Federasyonu ve Lefkoşa Satranç Derneği kurucularından Reha Caner anısına 25 Temmuz 1999 tarihinde bir turnuva düzenlendi. Derneğimizde aralarında bulunduğu organizatör kuruluşlar tarafından düzenlenen turnuvada dereceye girenlere plaket ve çeşitli ödüller verildi.

MİLLİ EĞİTİM ve KÜLTÜR BAKANININ ZİYARETİ

MEK Bakanı Sn. Mehmet Altınay derneğimizde 27 Ağustos tarihinde bir iadei ziyarette bulunmuştur. Göreve geldiği günlerde yönetim kurulumuz tarafından ziyaret edilen Sn. Mehmet Altınay'ın ziyareti sırasında dernek sorunları görüş alışverişinde bulunuldu. Ziyareti sırasında derneğimiz bu alanda yapmış olduğu çalışmalarını her zaman takdirle karşıladığını belirterek bize daha çok çalışma azmini vermiştir.

XVII. HALK BİLİM SEMPOZYUMU

Derneğimiz tarafından her yıl düzenlenmekte olan Halk Bilim sempozyumlarının bu yıl 17'si Atatürk Kültür Merkezinde 19 Ekim 1999'da

gerçekleştirildi. M.E.K. Bakanı Mehmet Altınay'ın konuşmasyta başlayan sempozyumda, Tuncer Bağışkan "Dünyada ve Kıbrıs'ta Yedi Uyuyanlar", Ali Bizden "Siyasal Kimliklerinin İnşasında Halk Kültürü ve Kültürlerin Rolü", Muharrem Faiz "Gençlik Araştırmalarının Düşündürdükleri", Özkan Yıkıcı "Yeni Liberalizm'in Halk Bilimine Etkileri", Çiler K. Yükselen "Lefke'nin Geleneksel Dokusunun Sürekliliğini Sağlayan Etkenler ve CMC Gerçeği" konulu bildirilerini sundular. Sempozyumda ayrıca halkbilimi sempozyumlarında sunulan bildiri kitap haline getirilmesine katkılarında dolayı İsmail Bozkurt ve Mehmet Ali Talat'a dönemlerinin MEK Bankaları olarak teşekkür plaketi verildi. Bu yıl halk bilimi hizmeti ödüllerine "Halk bilimi çalışmalarına yayıncı ve finansör olarak destek veren kuruluş"lar olarak Galeri Kültür Yayınları, Işık Kitapevi, M. Kemal Deniz Şti. Ltd. Türk Bankası Ltd. Laik görüldü.

"Motif Halkbilimi Hizmet Ödülü Halk Sanatları Derneğinin" 1987 yılında İstanbul'da kurulan Motif Halk Oyunları Derneği ve Motif Folklor Dergisinin birlikte organize ettiği 5. Halk Bilim hizmet ödülleri töreni 19 Kasım Cuma gecesi Topkapı Eresin Otel'de gerçekleştirildi. Açılış kokteyli ile başlayan törende 14 değişik dalda ödül verildi. Yapılan açıklamaya göre; kültürümüze hizmet geçen kişi, kurum, kuruluşların ülke çapında yaptıkları araştırma ve çalışmalarından dolayı Kültür Bakanlığı, Valilik ile üçüncü şahıslardan gelen teklif ve öneriler doğrultusunda komisyon kararı ile derneğimiz bu ödüle layık olduğu belirtildi. Tesbit edilen 14 daldan Halk

Oyunları İcra Ödülüne derneğimiz layık görülmüştür.

Ödül töreninden sonra, Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü mankenleri tarafından sergilenen Osmanlı Kadın Giysileri defilesi büyük ilgi gördü.

DAYANIŞMA BALOSU

6 Kasım Kırıkkale Mucahitler Evinde gerçekleştirildi. 200'ü aşkın üye ve sempatzaman katıldığı gecede ayrıca piyango çekilişinde gerçekleşti. Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından verilen hediyelerin konulduğu piyangoda önce kendi halk müziği topluluğumuzda şarkılar çalarak izleyicilerin güzel saatler geçirmesini sağladılar.

ÇOCUK ve MASAL ŞÖLENİ

Halk Sanatları Derneği'nin geleneksel hale getirip bu yıl 12.sini düzenlediği Çocuk ve Masal Şöleni 27 Kasım - 5 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirildi. Deniz Kırtasiye Sponsörlüğünde gerçekleşen etkinlikler dizisinde Güzelyurt Belediyesinde Güzelyurt Sanat Derneği (GÜSAD) ve Girne'de Gime Halk Sanatları Derneği ile birlikte 27 ve 28 Kasım tarihlerinde Masal Anlatma Yarışmasının önelemleri gerçekleşti. 420 çocuğun 2 gün boyunca anlattığı masallar bizleri masal dünyasına götürdü. 2 Kategori halinde yapılan ve 1. Kategoride 1. Ve 2. Sınıfların, 2. Kategoride ise 3., 4. Ve 5. Sınıfların yarıştığı önelemler sonucunda 1. Kategoriden 13, 2. Kategoriden ise 17 çocuk finale katıldı. 5 Aralık tarihinde yapılan finalde dereceye girenler aşağıdaki gibi olmuştur. Aysel Tülekoğlu, Suay

Anıl, Mert Şahin, Hüdağü Aytaçoğlu, Gözde Özşahin, Derya Hançerlioğlu, Emine Kurt ise II. Kategoride dereceye girdiler. Yarışma sonucunda ise şölen afişini yaptığı için Dize Kükrer'e ve güzel anlatımından dolayı Ali Nihat'a Juri Özel ödülü verildi.

1987 yılında yapılan I. Çocuk ve Masal Şöleninde 8 yaşında iken katılan ve bugün 20 yaşında olan bir gencimizde masal anlatmış olması finale ayrı bir güzellik kattı.

3 Aralık Cuma akşamı düzenlenen Çocuk ve Masal Sempozyumunda öykü ve çocuk kitapları yazarı Adnan Özyalçınar'ın "Masalın Aşlı", A.Ö. Koleji öğretmen üyelerinden Güner Konetralı'nın "Masalların Çocuğun Dil Eğitimine Etkileri", Y.D.Ü. Öğretim üyelerinden Psikolog Ebru Çakıcı ise sempozyumda "Çocuk ve Masal konulu bildirimlerini sundular.

4 Aralık günü saat 10.00'da Lefkoşa Saray önünde toplanan yüzlerce çocuk önceden hazırlanan

beze boyaları ve fırça ile "Ülkemi Çiziyorum" konulu resimlerini çizdiler. BRT'nunda canlı yayın yaptığı mey meyda ayrıca, çocuklar animatörler eşliğinde resim yaparken hoşça vakit geçirdiler.

Bu yıl Türkiye'den konuk olarak aramızda bulunan gazeteci-yazar Adnan Özyalçınar ise resim yapma etkinliğinde kitaplarını imzaladı. Konuğumuzla ayrıca yerel TV ve Radyo kanallarında söyleşi ve canlı yayın-lara katıldık. Atatürk İlkokulunda ise çocuklarla yazdığımız sohbet toplantısı yaparak soruları-cevapladılar.

Piyango talihlisi hediyesini alırken

DAYANIŞMA PİYANGOSU

Kararlaştırıldığı gibi 11 Aralık 1999 tarihinde çekilen piyangomuzda ilgi bu yıl diğer yıllardan daha fazla olmuştur. Piyango biletlerimizden alarak bize katkıda bulunan herkese teşekkür eder, katkının ileriki yıllarda artarak devam etmesini dileriz.

Kazanılan numaralar. Beko Buzdolabı: 0768, Beko 51 ekran Televizyon: 3624, Beko Çamaşır Makinesi: 0489, Beko Bulaşık Makinesi: 5211, Beko Gazocağı: 1502 olmuştur. Piyango Millî Piyango görevlisi Hamet Ökten nezaretinde çekilmiştir.

II. GENÇLİK KURULTAYI

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından bu yıl 2.si düzenlenen Gençlik Kurultayı 13-17 Aralık tarihleri arasında yapıldı. Divan Başkan yardımcısı görevini ise Derneğimiz başkanı Ali Nebih yaptı. Oluşturulan komisyonlardan "Gençliğin Serbest zaman Faaliyetleri Komisyonu"nda derneğimiz Ali Nebih tarafından temsil edildi. Bu

Çocuk ve Masal Anlatma Yarışmasından bir görüntü

1999 yılı içerisinde yapılan kurul toplantılarında yapılan yeni oluşumla Kültür Sanat Dernekleri adına kurula yapılan yeni oluşumla Kültür Sanat Dernekleri adına kurula Ali Katipoğlu ve Niyazi Hürbaş seçildi. Halk Bilim alanında temsil edilen derneğimiz kurulda Ali Nebih tarafından temsil ediliyor.

TÜYAP KİTAP FUARI

Her yıl Ekim-Kasım aylarında İstanbul'da düzenlenmekte olan kitap fuarında kitap-yazar-okuyucular büyük bir katılımı buluyorlar. Halk Bilimi alanında Kıbrıs'ta ile ve tek olma özelliğini sürdüren "Halk Bilimi" dergimiz de TÜYAP Kitap Fuarında bulundu. Son sayımız ve ciltlerimizden M.E.K. Bakanlığı ile gönderilmiş ve orada büyük takdirle karşılanmıştır.

YENİ YIL KUTLAMALARI

Dolu dolu geçen bir yılın ardından yapılan yılbaşı kutlamaları 24 ve 25 Aralık günleri yapıldı. 24 Aralık Cuma akşamı Çavuşoğlu Restaurantta gerçekleşen yılbaşı yemeğine 73 kişilik bir büyükler grubu katıldı. Bu defa eğlenmek yerine eğlenmeyi seçen üyelerimiz gönüllerince dans edip eğlendiler.

25 Aralık günü Dernek Lokali sabah ve akşam olmak üzere iki parti yapıldı. Sabah 11:00-13:00 arası ilkokul öğrencilerine akşam saatlerinde ise 18:00-21:00 arası orta ve lise öğrencileri ile büyük ekip elemanlarına yapılan partiler çeşitli eğlence ve yarışmalara sahne oldu. Bir yılın yorgunluğunu üzerlerinden atan üyeler yeni yıl için enerji depoladılar.

kurulda serbest zaman faaliyetlerinin değerlendirilmesindeki; ekonomik, sosyal, bölgesel farklılıklar, cinsel farklar, sivil toplum örgütlerinin rolü ve gençlik merkezlerinde alınacak tedbirler tartışılarak bir sonuç bildirgesi ile 17 Aralık tarihindeki kapanış oturumunda okundu.

Komisyonlarda alınan tüm kararlar ve talepler genel kurulca onaylanmıştır. Bu yıl ilk defa alınana kararların hayata geçirilip geçirilmediğini araştırmak için bir "İzleme Komitesi" oluşturulmuştur.

DÜNYA DANSLARIN'DAN "RIVERDANCE" bir GÖSTERİ

5.11.99 tarihinde derneğimiz yine bir ilk gerçekleştirerek AKM Merkezinde 1996 yılında Radio Music City Hall New York'ta gösterimi sunulan İrlandalıların ünlü River Dance, dernek üyelerine sunuldu. Geçmiş zamanda İrlanda'da eğlence ve diğer etkinliklerde yapılan gösteriler gün geçtikçe farklılaştı. Taki ülkelerde geçmişe dönük araştırmalar yapıncaya dek. Bu dans eskiden varolan bir dans idi. Projeksiyon aleti ile gösterinin olağan üstülüğü büyük perdeye taşındı. Bu gösteride dansın yeniden yazımı ve sahneye konulmasını izledik. İzlediğimiz gösteride sadece İrlanda danslarından değil, dünyanın her yerinden ünlü dansların birleşiminden sahneye çıkıncaya kadarki tüm aşamalar gösteriliyor. Bu danslar başlıca Flamenco-Ispanya, Tap Dance—ABD ve Rivar Dance—İrlanda'dan oluşan kareografi sahnelendi.

HALK DANSLARI FEDERASYONU

Derneğimizin başını çektiği ve

halk dansları alanındaki birçok problemi gidermeye yönelik bir çalışmaya başlatılmıştır. Halk Dansları Federasyonu bünyesi altında dernekleri bir çatı altına toplamayı hedef seçen oluşum, Haziran ayından itibaren toplantılarını sürdürmektedir. İlk aşamada Halk Dansları Derneği, Folk-Der, GÜSAD, Gençlik Merkezi ve Yeni Boğaziçi Kültür ve Sanat Derneği tarafından yapılmaya başlanan toplantılarda amaçların başında özerk bir folklor kurumu oluşturarak federasyonu da buraya bağlamak kararlaştırılmıştır. Başkanlığını Kâni Kanol'un yaptığı federasyonda hedefler aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

- Özerk bir folklor kurumu kurulması
- B) Federasyonun genişleyip üye sayısının artırılması
- C) Ülkenin yurt dışındaki temsiliyetinde eşitlik ilkesine uyulması
- D) Halk Dansları alanında müzik ve figür birlikteliği sağlanması, olarak belirtilmiştir.

TRT ÇEKİMLERİ

Geçtiğimiz dönemde ülkemizin belgeselini hazırlayan TRT'nin ilk kaynak olarak başvurduğu derneğimiz'e bu yıl yine hazırlanmakta olan ve dizi şeklinde gerçekleşen belgesel çekimleri için 22 Ağustos tarihinde Lefkoşana Arabahmet bölgesindeki üç mekanda halk danslarımız ve türkülerimizin çekimleri için yine derneğimiz kaynak olarak alınmıştır. Daha sonra yine Ekim ayı içerisinde ise Serdarlı Köyünde bizim kaynak kişi gösterdiğimiz kişilerle sele-sesta işlemeciliği üzerine bir çekim daha gerçekleştirilmiştir.

**1999 OCAK-ARALIK DÖNEMİ
KÜLTÜR-SANAT HABERLERİ**

-1979 yılından bu yana açtığı kişisel sergilerini Ankara ve İstanbul'a da taşıyan Resim Sanatçısı Emin Çizenel'in 4. Kişisel resim sergisi Galerî Nev-İstanbul'da 8 Ocak günü açıldı. 2 Şubat tarihine kadar gezilebilen sergide sanatçının son eserleri yer aldı. Dünyaca ünlü Sotheby's eserleri açık artırmaya konan ilk Kıbrıslı Türk sanatçı olma özelliği de Emin Çizenel'e ait.

-Cumhurbaşkanı R. R. Denktaş'ın himayelerinde ve İHY ile Rumeli Telekom'un katkılarıyla kanser hastalarına 15-16 ve 17 Ocak tarihlerinde Lefkoşa Girne ve G. Mağusa da "Bir Efsane Cahide" isimli müzikal oyun sahne aldı. Türk pop müziği sanatçısı Nüket Duru'nun başrolünü oynadığı müzikalde kendisine Alp Öyken, Tomris Oğusalp ve Mehmet Utay gibi güçlü tiyatro sanatçıları eşlik etti. Özellikle Nüket Duru başarıyla oynadığı Cahide Sonku rolü ile mükemmel bir performans sergileyerek davetlilerin beğenisini kazandı.

-UA Üniversitesi öğretim üyelerinden sanatçı Birgül Beazyüzün kişisel resim sergisi 26 Ocak tarihinde İktisat Bankası sergi salonunda açıldı. Sanatçının 27 eserinin yer aldığı sergi 6 Şubat tarihine kadar gezilebildi.

-Serdarlı Halk Oyunları Komitesi'nin düzenlediği "Halk Oyunları Sempozyumu" 30 Ocak tarihinde Serdarlı Halkevinde yapıldı. Sempozyumda, konuşmacılardan Mustafa Serdengeçti, araştırma, geliştirme, derleme ve düzenleme yöntemleri konusunda; Kâni Kanol, Has-Der'in, Tanju Hastunc ise Gençlik Dairesinin araştırma çalışmaları hakkında bilgi verdi. Zekai Altan folklor araştırmaları; Sadiye Dostur'da K. T. Halk Dansları kıyafetleri konusunda görüşlerini sundu.

Fatoş Giritli, halk oyunları konusunda, Şifa Yorgancı K.T. Müziği, Çiğdem Dürüst ise halkbilimi konusunda bildirimlerini sundular.

-Üniversite Temsilciler Konseyi (ÜTK) tarafından düzenlenen "Genç Kıbrıslı Günleri" 1-5 Şubat tarihleri arasında gerçekleşti. 1 Şubat İnci Kansu'nun "Kağıt Sanatı" konulu paneli, 3 Şubat'ta ise basın özgürlüğünün tartışıldığı bir panel yapıldı. Panele konuşmacı olarak Kıbrıs, Birlik, Yenidüzen ve Avrupa gazetelerinden temsilciler katıldı. 4 Şubat'ta Kıbrıs Türk şiirinin tartışıldığı bir panel düzenlendi. Panele şair Fikret Demirağ, Filiz Naldöven ve Tamer Öncül katıldı. 5 Şubat günü ise "Gençliğin Kıbrıs'a Bakışı" paneline ise siyasi parti gençlik kolları katıldı.

-Açılışını Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş'ın yaptığı, Mustafa Örgül'ün Ahşap Oyma Sergisi" 1 Şubat tarihinde Saçaklı Evde açıldı. Sergide ustalıkla oyularak işlenmiş sandalye, sandık ve Ayna tipi ev mobilyaları bulunuyor. Yaklaşık dört yıllık bir emek ile meydana getirilen sergiyi görenler hayranlıkla izlediler.

-ÜTK Dergisi'nin yeni sayısı olan Üniversiteli Genç Kıbrıs'lı dergisi çıktı. Dergide gençlik festivali, yarınlar ve göturdükleri, Türkiye'deki aydınlar ve Kıbrıs gençliği ile trajik üç hikaye başlıklı yazılar bulunuyor.

-Kıbrıs Sanat Derneği'nin 6.ıncı Olağan Genel Kurulu 13.2.99 tarihinde yapıldı. Başkanlığına Niyazi Hürbaş'ın yeniden getirildiği kurulda diğer yönetim kurulu üyelerine Ümit İnatçı, Hayati Yaşamsel, Hamit Aygün ve Hüseyin Ağlamaz getirildi.

-Çağdaşlar Tiyatrosu'nun iki perdelik oyunu "Gözlerimi Kapatım Vazifemi Yaparım" kültürel faaliyetlere uzun zamandır hasret kalan Dıpkarpaz halkına 20 Şubat tarihinde sunuldu.

-GÜSAD Lokalinde 25 Şubat tarihinde bir şiir söyleşi düzenlendi. "Ebediyatın önemli bir dalı olan şiir sanatına katkı koyabilmek" amacı ile düzenlenen gecenin konğu Safiye Öneren idi. İleride de bu tür etkinliklerin sıkça düzenleneceği demek yetkilileri tarafından bildirildi.

-ABD Büyük Elçiliğine bağlı Amerikan merkezinin kültür etkinliklerinden bir yenisi 25 Şubat tarihinde AKM'de gerçekleşti. Amerikadan ülkemize gelen "Aplle Hill Chamber Players" topluluğu müzik dünyasında önemli bir yere sahip olup, canlı, incelikli ve duyarlı performanslarıyla uluslararası övgü kazanmış.

-LB Tiyatrosu'nun sahnelediği Aziz Nesin'in "Memeleketin Birinde Hoptirinam" adlı oyun 98 yılının sonlarından beri kapalı gişe oynuyordu. Toplumsal, Sosyal ve siyasal sorunlara mizah anlayışı ile eleştirisel bir bakış getiren oyun, izleyicileri oylandırdırken güldürmekte ve düşündürmektedir. Oyun hakkında yönetmen Yaşar Ersoy şöyle konuşuyor "Bu oyun bir yüzleşme ve hesaplaşmadır. Bencillğe, çıkarıcılığa, riyakarlığa, nemelazımcılığa, tembelliğe, yozlaşmaya kısacası tüm bozuk şeylere kahkahalarla bir yeter çığılıdır."

-Resim sanatçılarından Yıldız Güney'in sulu boya çalışmaları Almanya'nın Münih kentindeki Kapoor Galeri'de sergilendi. Avrupalı ünlü sanatseverlerin de ilgiyle izlediği yurtdışında açılan ender sergilerden olduğundan bizim için bir o kadar daha önem kazanıyor.

-Peyak bünyesinde oluşturulan kültür sanat yayınları iki kitabın birden tanıtımını yaptı. Feriha Altıok'un "Ruhumsan Korkarım" ile Filiz Naldöven'in "Aşk Beni Yıka" isimli şiir kitapları ile kuruluşun kitap sayısı üçe çıktı. 11 Mart tarihinde gerçekleştirilen kokteyle tanıtılan kitaplarda şairlerin yeni şiirlerinden oluşan eserleri mevcut.

-Güzelyurt Sanat Derneği 16 yıldır bölgenin kültür sanat faaliyetlerinde önemli bir yer tutmaya devam ediyor. Şubar ve Mart ayı içerisinde de bu faaliyetlerini sürdüren dernek, 26 Şubat tarihinde; Edebiyatçı Safiye Öneren'in katılımıyla şiir gecesi düzenlendi. Gece sonunda bir de piyano dinletisi izleyicilere sunuldu. İkinci etkinlik ise 28 Şubat tarihinde gerçekleştirilen folklorik esintiler gecesi düzenlendi. Folklorik tiyatronun yanında her iki kuruluşun da halk dansları ekipleri izleyicilere danslarımızdan örnek sundular. 20 Mart gecesinde 400'ü aşkın oyuncusu ile II. Halk Dansları Şölenini gerçekleştirerek adeta boy gösterisi yaptı. Güzelyurt'daki Atatürk Spor Salonunda yapılan şölen GÜSAD Orkestra ve korosunun söylediği şarkılar ile başladı. MEK Bakanı Mehmet Altınay'ın da katıldığı gecede minikler, orta, genç ve büyük halkdansları ekiplerinin de gecede gösteriler sunarken aralarda folklorik skeçler de yer aldı.

-ABD Elçiliği'ne bağlı Amerikan Merkezinde Mart ayı içinde kutlanan uluslararası Kadınlar Günü nedeniyle "Kadın Eserleri" adlı sergi düzenlendi. Mary Carter, İnci Kansu, Lia Lapithi ve Kate Nowlin Nau'nun eserlerinin yer aldığı sergi 24 Mart Çarşamba akşamı 19.00'da merkez müdürü Judith Baroody tarafından açıldı. Sergi 2 Nisan'a kadar gezildi.

-XI. Gençlik ve Folklor Şöleni 24-27 Mart tarihleri arasında Atatürk Spor Salonunda gerçekleştirildi. Dört gece boyunca 20'den fazla ekibin yer aldığı gecede izleyiciler halkdanslarımızın en güzel ve çoşkulu örneklerini görme imkanı buldular. Şölenin ikinci gecesinde yer alan galada tüm ekipler protokol'e ve aynı zamanda izleyicilere kareografileri'nin birer bölümünü sunarak geceye renk kattılar. Gala gecesi BRTK tarafından da naklen yayımlandı. Bir birinden değişik kareografilerin bir anlatım içerisinde sergilenmeye çalışıldığı şölen Cumartesi çocuk ekiplerinin öğleden sonra ve gecede devam eden gösterileri ile son buldu.

-Çağdaş halk dansları topluluğu "Herşeye Rağmen Vatanım" adı altında bir kareografik düzenleme ile eskiden yapılan Ekin, Kuraklık, Ayrılık, Mektup, Göç,

120 Halkbilimi

Kavuşma, Sünnet, Cumhuriyet ilanı ve ülkesine sahip çıkan insanlar olarak sekiz bölüm halinde gösterimde bulunuldu. Kıbrıs Türküleri eşliğinde gerçekleştirilen geceden sonra topluluk Nisan ayı içerisinde de turne programı yaptı.

-27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü çeşitli etkinliklerle kutlandı. Lefkoşa Belediye Tiyatrosu gün dolayısıyla 24 Mart'tan itibaren bir hafta süreyle çeşitli etkinlikler düzenlendi. Hafta boyunca üç sahnede üç ayrı oyunu halka ücretsiz sunan LB Tiyatrosu, bu yılki "Hizmet Onur Ödülleri"ni de sahiplerine verdi. Bu yıl ödülü almaya hak kazananlar Kıbrıs Tiyatrosu'na değerli hizmetler veren Ahmet Tolgay, Ayten Berkalp ve Kıymet Berkalp oldu. Ödüller 27 Mart gecesi yapılan törenle sahiplerine verildi. 27 Mart Cuma günü YDÜ'de "Ceviz ile Karınca Dost Olunca" adlı oyun, akşamleyin "Sevgili Doktor" oyunu AKM'de, 27 Mart gecesi ise ödül töreninden sonra "Memleketin Birinde Hoptirınam" adlı oyun sahnelendi. 1 Nisan tarihinde ise LBT-GÜSAD işbirliği ile Güzleyurt'lu gençlere yönelik bir panel düzenlendi.

-Resim ve Heykel Sanatçısı Ayhatun Ateşin, kadın sanatçıları enstitüsünün (UFACSI) Brüksel'de düzenlediği resim, heykel, gravür, seramik, batık ve heykel sergisine katıldı. 17 ülkeden, 58 sanatçının 116 eserinin yer aldığı sergide sanatçının "Sansür" isimli heykeli sergilendi. Enstitü, politik düşünce, ırk ve din farkı gözetmeksizin sanatın uluslararası anlatım dili olması gerçeğinden hareket ediyor.

-Kıbrıs Türk Karikatürler Derneği'nin düzenlemiş olduğu "1. Uluslararası Altın Muflon Karikatür Yarışması" 8-16 Nisan tarihleri arasında yapıldı. YDÜ Atatürk Kongre Merkezinde yer alan sergide 52 ülkeden 350 dolayında karikatüristin 859 eseri arasından 100 eser sergi salonunda sergilendi. Sergi, Avrupa karikatürücü örgütleri federasyonu, K.T. Karikatürçüler Derneği ve YDÜ Üniversitesi'nin işbirliği ile düzenlendi. Özünde Kıbrıs Mizah Kültürüne, genelde ise Dünya Karikatür sanatına katkı ve teşvik amacıyla düzenleniyor.

-Türk Bankası Kültür Sanat Ödülleri 8 Nisan 1999 tarihinde verildi. Bu yıl "Hüzam Bozuldu" isimli şiir kitabıyla Faize Özdemirciler ile Kıbrıs Türk Kültürünü

dışa tanıtmaya amacıyla üç dilde hazırlandığı tanıtıcı kitabı nedeniyle Hakkı Atun aldı.

-Serkan İlseven'in 1. Kişisel resim sergisi 9 Nisan günü Atatürk Kültür Merkezi'nde Başbakan Derviş Eroğlu tarafından yapıldı. 1966 doğumlu olan sanatçı İzmir 9 Eylül Üniversitesi Coğrafya mezunu. Coğrafya bilgilerini ürünlerine yansıtan sanatçı öğretmenlik mesleği yanında günde 3-4 saatini resme harcıyor. Sanatçının 29 eserinin yer aldığı serginin ismini sanatçı "DOLIN" olarak belirlemiştir. Dolin: Yağmur sularının kireç taşları üzerindeki bir aşınma şekli. Sanatçı ayrıca 1998 yılındaki 13. Devlet Resim Heykel Sergisinde de ödül almıştı.

-Resim Sanatçımız Aşık Mene'nin resim sergisi 10 Nisan tarihinde İstanbul Nadya Sanat Galerisi'nde açıldı. 8 Mayıs'a kadar sergilenecek olan sergi, sanatçının 18. Kişisel sergisi oluyor. Son yıllarda kadın figürlerini temel öge aldığı ve erotik çağrışımlar üzerinde yoğunlaşan sanatçının resimleri İstanbul'da büyük ilgi gördü.

-Osman Atilla Keten'in "Figüratif Algılar ve Sosyal Yaklaşımlar" isimli resim sergisi 12-22 Nisan tarihleri arasında İktisat Bankası Sergi Salonunda sanatçıların ilgisine sunuldu. Her dönemde farklı sorunlar üzerinde duran sanatçının bu dönemki sorunu "Mekan".

-Gençlik Dairesi tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Çocuk Halk Dansları Festivali 8 Ülkeden 10 ekibin katılımıyla 20-26 Nisan tarihleri arasında yapıldı. 23 Nisan haftası dolayısıyla düzenlenen festival boyunca konuk ekipler Lefkoşa, Güzelyurt, Mağusa, Girne ve Lapta'da gösteriler yaptılar. Festivale katılan ülkeler Azerbaycan, Gürcistan, Taiwan, Ukrayna, Makedonya, Bulgaristan Türkiye ve Kazakistan idi.

-Girne Belediyesi Küçük Halk Dansları Grubu 23 Nisan Çocuk Bayramına katılmak üzere 21 Nisan tarihinde İzmir'e gitti. İzmir Karşıyaka Belediyesince düzenlenen 7. Uluslararası Karşıyaka Çocuk Şenliğine katılan ekibimizde 26 çocuk olmak üzere 36 kişi bulunuyordu.

-Devlet Tiyatroları "Kumaz Antikacı" isimli çocuk oyunuyla 26 Nisan tarihinden itibaren turneye çıktı. Eylül ayına kadar süren törende KKTC'deki tüm çocuklara çeşitli merkezlerde oyun sunuldu.

-Müzik Dostları Derneği'nin düzenlemesiyle dünyaca ünlü İspanyol gitaracı Marco Socias 29-30 Nisan tarihlerinde Doğu Akdeniz Üniversitesi Auditorium'u ve Bellapais Manastırında iki müzik dinletisi sundu.

-Kültür Dairesi tarafından düzenlenen Halk Dansları Yarışması 3 Mayıs tarihinde Atatürk Spor Salonunda yapıldı. Yarışmada ilkokullarda Şht. İlker Kartel İlkokulu, Ortaokullarda Bayraktar Türk Maarif Koleji, Liselerde ise Lefkoşa Türk Lisesi birinci geldi. Yarışmaya her üç kategoride toplam 13 okul katıldı.

-Açılış Cumhurbaşkanı Rauf. R. Denктаş tarafından yapılan YDÜ 1. Fotoğraf Günleri 10-14 Mayıs tarihleri arasında gerçekleşti. Toplam 57 etkinliğin yapıldığı günler boyunca R. Raif Denктаş ve Hakkı Atun'un fotoğrafları yanında Türkiyeden 37 KKTC'den de 15 Fotoğraf sanatçısı katıldı.

-Kıbrıs Folklorunu tanıtmak amacıyla Dedeman Olive Tree, 14-21 Mayıs tarihleri arasında İstanbul ve Ankara'daki hotellere Kıbrıs Geceleri düzenledi. Kıbrıs kıyafet ve yemeklerinin yanında, halk danslarının da sergilenmesi gecelerde bir bütünlük oluşturdu. Sponsörlükde KTHY ve Detur Kıbrıs Seyahat Acentasında katkısı büyük oldu. Konuklara sunulan yemekler arasında çörek, hellim, kolokas, makarna, bulli, şeftali kebabı, molehiya başı çekiyordu. Yakın Doğu Üniversitesi Halk Dansları Topluluğu da gecenin anlamına uygun gösterilerde bulundular. YDÜ öğrencileri tarafından eski Kıbrıs Türk Kıyafetlerini defile ile sergilediler.

-Resam-Yazar Özden Selenge'nin 2. Romanı "Lâle Yüreğin Beyaz" Işık Kitabevi yayımlarının 24. Kitabı olarak çıktı. Yazarın 5. Kitabı olan romanın tanıtımı, 17 Mayıs gecesi İktisat Bankası sergi salonunda yapıldı.

-Kültür Sanat hizmetlerine bir yenisini ekleyen Yakın

Doğu Üniversitesi; 20 Mayıs 1999 tarihinde Cumhurbaşkanı R. R. Denктаş ve YÖK başkanı Profesör Dr. Kemal Gürüz'ün açılışını birlikte yaptıkları "Çok Amaçlı Büyük Salon" hizmete girdi. 17-23 Mayıs tarihlerinde ise Üniversitenin Bahar şenlikleri yapıldı.

Salonun ilk etkinliği ise 21-22 Mayıs tarihlerindeki T.C. Devlet Tiyatrolarının "Maria Callas - Ustalar Sınıfı" adlı ödüllü oyunlarıydı. Oyun Cüneyt Gökçer yönetimindeki Devlet Tiyatroları Sanatçıları tarafından gösterime sunuldu. Salonun büyüğü güzelliğine oyununda kalitesi eklenince keyifli seyirler yaşattı. Etkinlikten elde edilen gelirin tamamınında "Başkent Tiyatro Projesine" aktarıldı. Oyun Türkiye'de iki yıldan beri oynanıyor ve Avrupadaki turnesi sırasında da büyük yankılar uyandırmış bir oyun.

-Kuzey Kıbrıs 3. Uluslararası Bellapais Müzik Festivali 21 Mayıs 13 Haziran tarihleri arasında yapıldı. Açılış Türkmenistan Oda Orkestrası tarafından yapılan festivale Kıbrıs, Türkiye, Türkmenistan, Makedonya, Azerbaycan, İtalya, Sicilya, Belçika, İsviçre ve Fransadan sanatçılar katıldı. Cumhurbaşkanı R. R. Denктаş himayesinde gerçekleşen festival boyunca sanatseverler 12 ayrı konser izleme olanağı buldu.

-Kıbrıs Türk Kültür Derneğinin düzenlediği El Sanatları Sergisi İstanbul / Şişli'deki Kıbrıs Evinde Başbakan Yardımcısı Mustafa Akıncı tarafından açıldı. Sergide Meslek Lisesi, Sanat okulları ve köy kadın kollarının çalışmaları sergilendi. Sergide başlıca "Lefkara İşi" işlemeli örtüler, işlemeli ham ipekten kumaşlar ve çeşitli el ürünleri yer aldı. Açılış 21 Mayıs tarihinde yapılmıştı.

-Gazi Mağusa Belediyesi tarafından bu yıl 7.'si düzenlenen Çocuk Festivali gerçekleşti. 4 Haziran'a kadar çeşitli etkinliklerle kutlanan festivalde mektup yazma, resim yapma gibi yarışmalar da yapıldı. Festivalde ayrıca tiyatro gösterileri ve konserler yer aldı.

-Aydın Doğan Vakfı tarafından 15 yıldır düzenlenen "Hürriyet V.A. Karikatür Yarışmasından derlenen seçme eserler 28 Mayıs 15 Haziran tarihleri arasında ülkemizde sergilendi. 130 eserin yer aldığı sergi Birinci Kültür

Merkezinde Cumhurbaşkanı tarafından açıldı. Sergi bundan önce Moldova ve Çin Halk Cumhuriyetinde de sergilendi.

-Müzik Dostları Derneği (MÜDER) Oda Korosu Ankara'da 1-5 Haziran tarihleri arasında yapılan 4. Türkiye Korolar Şenliğinde ülkemizi temsil etti. Koro Oskay Hoca yönetiminde 20 kişiden oluşuyordu. 47 koronun katıldığı şenliği Polifonik Korolar derneği ile Türkiye Filarmoni Derneği ortaklaşa düzenledi.

-Gençlik Dairesi Çocuk Halk Dansları Topluluğu 1-9 Haziran tarihleri arasında Gürcistanın Tiflis Şehrinde düzenlenen U.A Halk Dansları festivaline katıldı. 20 Kişiden oluşan kafiye Gürcistana giden ilk KKTC ekibi oldu. Ekibimiz orada Kıbrıs Türk Düğün Alayı ve çeşitli halk oyunlarını sundular.

-Hasan İlkman 2. Kişisel sergisi "Adım, adım Lefkoşa" 8 Haziran tarihinde Saçaklı Ev'de açıldı. Lefkoşa'nın eski dokusunu fırçasının darbesiyle canlandıran sanatçının sergisi Başbakan Derviş Eroğlu tarafından yapıldı.

-Gazimağusa 4. U.A. Kültür Sanat ve Turizm Festivali 21 Haziran Pazartesi gecesi başladı. 9 ülkeden birçok sanatçının katıldığı festival 8 Temmuz'a kadar sürdü. Etkinlikler Othello Kalesi, Namık Kemal Meydanı ve Salamis Tiyatrosunda yapıldı. Festival Gazi Mağusa Belediyesi ve D.A.Ü. organizasyonunda gerçekleşti.

21 Haziran Azeri Sanatçı İlhané'nin Konseri
22. Haziran KKTC Devlet Senfoni Orkestrası ve korusu konseri

23 Haziran Twinkle Brothers Featuring Della Grard ve Levi Roots Reçqae Konseri.

25 Haziran Kıbrıs Geceleri Yerel Konseri

28 Haziran Ricardo Mayono Gitar Resitali Ferhan Şensoy "Ferhangî şeyler" Tiyatro oyunu

2 Temmuz Christian Willisohn Band Caz Konseri

5 Temmuz Ensemble Baroque Klasik konseri

6 Temmuz Muammer Ketencioğlu ve Arkadaşları "Bir Balkan Yolculuğu" konseri

7 Temmuz Cahit Irgat'tan Şiirler, "Seyyan

Hanım'dan Tangolar" Tango ve Dans Gösterisi
8 Temmuz Özdemir Erdoğan Konseri

Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi çok özenle seçilmiş gruplar tarafından verilen konserlerin hepsinde ayrı ayrı mükemmeldi.

-2. U.A Altın Muflon Karikatür yarışması 47 ülkeden 1000 eserini katılımıyla gerçekleşti. Yarışma Avrupa Karikatürçü Örgütleri Federasyonu (FECO), Y.D.Ü., K.T. Karikatürçüler Derneği tarafından düzenlendi. Yarışmada ödülleri.

Altın Muflon: Oleg Dergatchou (Ukrayna)
Gümüş Muflon: Su Li Chun (Çin) , Krachtchin Nicolaj (Rusya)

Bronz Muflon: Giorgio Gaiotto (İtalya), Sadao Sakai (Japonya) ve Xia Bing (Çin)'e verildi. Ayrıca Kıbrıs Mizah Kültürüne çeşitli dallarda eser üreten Kemal Tunç Ramiz Gökçe'ye de Özel Mizah ödülü verildi.

-Ünlü yönetmen ve oyuncu Yılmaz Erdoğan'ın "Sen Hiç Ateş Böceği gördün mü?" isimli 2 bölümlük oyun 24-27 Haziran tarihleri arasında 4 gece YDÜ Atatürk Kongre Kültür Merkezinde sahnelendi. Beşiktaş Kültür Merkezi oyuncularından tarafından sahnelenen oyunda Türkiye'nin ünlü tiyatro oyuncularını Demet Akbağ, Zerrin Sümer, Sinan Bengier, Bican Günalan v.s. görev alıyordu. Oyun İstanbul'da Ocak, Mayıs arasında 97 kez sahnelenmiş ve kapalı gişe oynayarak 73.000 kişi tarafından izlenmişti.

-Gözleri doğuştan görmeyen dünyaca ünlü ve dünyada tek olan sanatçının resim sergisi AKM'de Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş tarafından yapıldı. Ressaam Eşref Armağan'ın insan üstü özellikler taşıyan sergisi 30 Hazirana kadar izlenebildi.

Bu sergideki başarısı ile azmini, kararlılığın ve insanın gayretiyle ulaşabileceği değerlerin dersini sanatseverlere veren sanatçı 46 yaşında ve 2 çocuk babası.

-Ünlü tiyatro sanatçısı Ferhan Şensoy'un yazıp yönettiği ve yine tiyatro sanatçısı Derya Baykal'ın rol aldığı tek kişilik güldürü "Şu an mutfaktayım" 2 Temmuz tarihinde Salamis Harabelerinde sahnelendi. Oyun T.C. Kültür Bakanlığı ve Meral Tekin Birinci

Vakfi katkılarıyla gerçekleşti.

-Oluşumu yeni tamamlanan İskele Amatör Tiyatro Kulübü Mustafa K. Kasapoğlu yönetiminde ilk oyunları "İki Sıkılğan"a 6 Temmuz akşamı İskele Açık Hava Kültür Sanat Salonunda sergilendi. Amatör grubun amacı KKTC'deki kültürel faaliyetlere katkıda bulunmak olduğu açıklandı.

-Işık Kitabevi'nin düzenlediği 12. Geleneksel Kitap Fuarı 5-18 Temmuz tarihleri arasında düzenlendi. 13 gün süren oraganizasyonun bu yılki sloganı "Kitap insansız, insan kitapsız kalmaz" idi. Fuar boyunca imza günleri, açık oturum, Kutlu Adalı'yı anmma gecesi, konser, forum, söyleşi, şiir gecesi düzenlendi. Fuar bu alanda ülkemizde yapılan ender etkinliklerden biri olarak 12 yıldır düzenleme başarısını halen sürdürüyor.

-Yazar Kutlu Adalı'nın "Nasreddin Hoca'dan Öyküler "I" isimli 3. Kitabı Peyak Kültür Yayınları arasında basıldı. Sanatçının manzum eserlerinden oluşan kitabın tanıtımı 7 Temmuz tarihinde Saray Otel'de yapılan bir kokteyle tanıtıldı. Tanıtım kokteyl'inde ayrıca Vakfın kuruluşundaki katkılarından dolayı Yaşar Ersoy, Ahmet Kaya, Neriman Cahit, İsmail Bozkurt'a takdir belgeleri verildi.

-Folk-Der Çocuk Kulübü Fransa'nın Fayence kasabasında 11-18 Temmuz tarihlerinde yer alan çocuk festivaline 30 kişilik bir kafiyle katıldı. Ayrıca yine derneğin yetişkin elemanlarından oluşan 25 kişilik bir ekip 15-19 Temmuz tarihleri arasında gerçekleşen 5. Ankara U.A. Turizm, Kültür ve Fındık Festivalinde ülkemizi başarıyla temsil etti.

-Kültür Dairesi Devlet Halk Dansları Topluluğu ve Türk Halk Müziği topluluğu 5 gün süre ile 20 Temmuz Barış Turnesine çıktı. Mehmetçik, Tatlısu, Beyarmudu, Lefke ve Yeşilirmak köylerini kapsayan turneye 120 kişilik bir grup görev aldı. Merkezden uzak yerleşim bölgelerinde gerçekleşen turne her gittiği yerde büyük beğeniyi izlendi.

-20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı'nın 25. Yıldönümü münasebeti ile TC Büyükelçiliğinin katkısı

ile Viyana Flarmoni Orkestrası J. Strauss'un bestelerini Bellapais Manastırı'nda sanatseverlere sunuldu. Oldukça başarılı bir performans sergilenen konserde orkestrayı ünlü İsvetli şef Ola Runder yönetti. Ayrıca bayram münasebetiyle İzmir Devlet Opera ve Balesi 17 Temmuz gecesi Girne kalesinde Beethoven'ın "Fidelio Operası"nı sahneledi. 210 kişilik dev bir kadroyla adımıza gelen topluluk, ünlü operayı sanat severlerin hınca hınç doldurduğu kalede sahneledi.

-19-25 Ağustos tarihleri arasında Belçika'nın Jambes kentinde düzenlenen Uluslararası Halk Dansları Festivaline Peru, Bolivya, Mısır, İrlanda, İspanya, Rusya ve Belçika'dan katılan ekiplerin yanı sıra ülkemizden de MEKB Kültür Dairesi Halk Dansları topluluğu katıldı.

Ekbimiz gösterilerinden önce sahneye KKTC Devlet Halk Dansları topluluğu olarak çağırılması, kültür alanında bir takım ambargoların kırılmaya başlandığının göstergesi olarak nitelendirildi.

-Müzik Dostları Derneğinin organizesi ile ünlü Alman gitar sanatçısı Thomas Muller-Pering 10 Eylül tarihinde Bellapais Manastırında bir resital sundu.

-Baf Kültür ve Dayanışma Derneği Eylül ayı içerisinde düzenlediği Herse Gecesi'ni bu yıl üç güne çıkarttı. Bu yıl yapılan etkinliklerde misafirlere herse, lokma ve bulgur köftesi ikram edildi. Etkinlikler boyunca halk dansları gösterileri, müzik dinletisi yapıldı. Törende ayrıca 1974'te güneyde sıkışıp kalmış Baf Türklerini ayakta tutmaya çalışan, eldeki olanaklarla onlara moral veren kişilere plaket verildi.

-Gençlik Merkezi tarafından bu yıl ikincisi düzenlenen Kızılbaş panayırı oldukça renkli gecelere sanhe oldu. Gençlik Merkezinin Kızılbaştaki merkezinde yer alan etkinlikler arasında halk dansları gösterileri, müzik dinletisi ve pandomim gösterileri yer aldı. Hafta boyunca merkezde çocuklar için çarpışan otolar ve diğer eğlence araçlarında hizmete sokuldu.

-Gönül ve Enver Dinçoğlu'nun "Dekoratif Resimlerle Tarihte Gezinti" isimli resim sergisi 23 Eylül 1999 tarihinde YDÜ Atatürk Kültür ve Kongre

Merkezinde Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş tarafından açıldı. Sergide, sanatçıların bakır ve plastik relief çalışmalarından oluşturduğu eserler yer aldı.

-Tarık Altın'ın 2. Kişisel resim sergisi 26 Eylül gecesi Çiçekli evde Meclis Başkanı Ertuğrul Hasipoğlu tarafından açıldı. Hacettepe Üniversitesi Grafik Bölümü mezunu olan Altın'ın 40 resminin yer aldığı sergi Arabahmet Yaşıyor şöleninde de izleyicilerin beğenisine sunuldu.

-Alayköy Kültür Sanat Derneği ülkemizi 11-12 Ağustos tarihleri arasında Macaristan'ın Szekesfehervar şehrinde düzenlenen 4. Uluslararası Royal Days halk dansları festivalinde temsil etti. 31 kişilik kafiyle Macaristan'a giden ekibimizden başka Almanya, İsveç, Fransa, İngiltere, İtalya, Romanya ve Ermenistan'dan gelen ekiplerde festivalde kendi ülkelerinin halk danslarından güzel örnekler sundular.

-23 Ekim gecesi iki müzik etkinliğine sahne oldu. İlki, Bellapais Manastırında gerçekleşen etkinlik İngiliz Gitarist Gary Ryan tarafından verilen resital idi. Bu konserin organizasyonu İngiltere'de bulunan Trinity College of London tarafından yapıldı. Diğer etkinlik ise Rüya Taner tarafından YDÜ Atatürk Kongre Merkezinde verilen piyano resitali idi. Kıbrıs Türk Filarmoni Derneği tarafından organize edilen Rüya Taner konseri Türkiyedeki depremzedeler yararına verildi.

-MEK Bakanlığı tarafından düzenlenen ve 24 sanatçının eserleriyle katıldıkları "Karşılaşmalar 4" isimli resim sergisi 29 Ekim tarihine kadar ilgiyle izlendi. Sanatçıların 8'i KKTC'den idi.

-Fotoğraf sanatçısı Hakkı Şahlan'ın "Kuzey Kıbrıs Millenium'a Doğru" isimli kişisel fotoğraf sergisi Cumhurbaşkanı R. Denktaş tarafından Sacaklı Ev'de 1 Kasım tarihinde açıldı. 25 yıllık fotoğrafçı olan Şahlan'ın 100 den fazla fotoğrafından oluşan sergi 10 Kasım'a kadar izlendi.

-MEK B'nın düzenlediği 9. Devlet Fotoğraf yarışması ve ödül töreni 2 Kasım tarihinde A.K.M.'inde yapıldı. 18 sanatçının 83 eserle katıldığı yarışmada 15

sanatçının 30 eseri sergilenmeye laik görüldü. Veli Kaymaklılı'ya ait "Natürmor" ve "İzler 2" ile Gazi Yüksel'e ait "Foto Origamik Çağrışımlar" adlı eserler oy birliği ile ödüle layık görüldü. Sergi 12 Kasım tarihine kadar açık kaldı.

-Sanatçı Aziz Hasan Mevritler'in kök aynalar ve sandıklar sergisi 19 Kasım tarihinde A.K. Merkezinde Başbakan D. Eroğlu tarafından açıldı. Ninelerimizin çehizlerinin en önemli parçası olan bu ayna ve sandıklar artık günümüzde üretilmiyor. Bu nedenle olacak ki sergi memnuniyet verici bir izleyici topluluğu tarafından takdirle izlendi.

-Girne Belediyesi Türk Sanat Müziği Topluluğu sezonun ilk konserini yine büyük bir izleyici topluluğu önünde Y.D.Ü. Büyük Salonunda gerçekleştirdi. Şef İhsan Gürel yönetiminde gerçekleştirilen konser "Unutulmayanlar II" adı altında gerçekleşti. Topluluğun bu yılki konuğu Avni Anıl'a konser sırasında Girne Belediye Başkanı tarafından bir plaket taktim edildi.

-Peyak 2. Geleneksel Çocuk Resim Şöleni 13 Kasım 1999 günü Peyak Lefkoşa Merkez Binası önünde yapıldı. 26 okuldan yaklaşık 500 çocuğun katıldığı yarışmada dereceye giren çocuklara 4 Aralık günü ödülleri verildi. 6-11 yaş arası ilkokul çocuklarının katıldığı yarışma 3 kategoride yapıldı. Nilgün Güney ve Osman Ketan tarafından yapılan değerlendirmeye göre dereceye girenlere Peyak tarafından çeşitli ödüller verildi.

-Ayhatun Ateşin atölyesi öğrencilerinin Lefkoşa Derviş Paşa konağında açtığı "Toprağı Sergiledim" isimli seramik sergisi 27 Kasım tarihine kadar her gün izlenebilecek. Açılışını MEK Bakanı Mehmet Altınay'ın yaptığı sergide seramik atölyesi öğrencisi 24 yetişkinin eserlerini sanatseverler ilgiyle izledi.

-Türk Dünyasının yazarları ve sanatçılarının bir birleriyle yakınlaştırmak ve Türk kültürünü dünyaya tanıtmak amacıyla her yıl Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı'nca (TÜRKSAY) verilen "1999 yılı Türk Dünyasına Hizmet Ödülleri" sahiplerini buldu. Kıbrıs Türk Edebiyatçılarında aralarında bulunduğu ödül sahipleri yapılan törenle ödülleri aldılar.

*Bu sayının çıkmasında katkıda
bulunan aşağıdaki kuruluşlara
teşekkür ederiz.*

*Mesan Ltd.
Anıl Spor
İnce Gümürkleme
Meral Tekin Birinci Vakfı
IŐıl Reklam
M. Damdelen Ltd.*

